

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SERMET MUHTAR ALUS

Resimli Millî Roman

KIVIRCIK PAŞA

Hazırlayan: Prof. Dr. Meral Demiryürek

 KAPRA

Sermet Muhtar Alus'un ilk romanı *Kıvırcık Paşa*, *Akşam* gazetesinde tefrika edildikten sonra 1933 yılında kitap olarak yayımlanır. Gerek tefrikada gerekse kitapta rastlanan "resimli millî roman" ibaresinden de anlaşıldığı üzere Sermet Muhtar, çizdiği resimlerle romanını görsel açıdan zenginleştirirken adeta esere çizgi roman havası kazandırır.

19. yüzyıl sonu İstanbul'unda toplumun farklı kesimlerinden kişileri örneklemek üzere yaratılan karakterleri Kıvırcık Paşa'nın konağında toplayan Alus, bu kadar renkli ve abartılı bir anlatımın inandırıcılıktan uzak düşeceğini hesaba katarak amacının sadece güldürmek olmadığını da açıkça belirtir.

Kıvırcık Paşa, toplumun komik unsurlarının aslında ne kadar büyük bir yozlaşmaya işaret ettiğini gözler önüne sermektedir. Maddi açıdan her türlü konfora sahip konaklarda sürdürülen insan ilişkilerinin tamamen menfaate dayanması, riyakârlığın genelgeçer hâle gelmesi, özellikle kadın-erkek ilişkilerindeki dejenere durum okuru her sayfada yeniden çarpar niteliktedir.

"Kıvırcık Paşa romanında Yıldız Sarayından Göztepe köşklarine ve İstanbul'un kenar mahallelerine kadar bütün bir devri, dekoru ve tipleri ile bulabilirsiniz."

Hikmet Feridun Es

KIVIRCIK PAŞA / Sermet Muhtar Alus

YAYIMA HAZIRLAYAN
Meral Demiryürek

EDİTÖR
Davut Yıldız

SON OKUMA
Emine Hızır

KAPAK GÖRSELİ
Amadeo Preziosi, Fesli Türk Erkeği, 1850

KAPAK TASARIM
REPAR TASARIM

SAYFA DÜZENİ
Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT
Repar Dijital Matbaası

BASKI
Ocak 2023 - 1. Basım

ISBN
978-625-8281-44-6

SERTİFİKA NO
40675

*Kapra Yayıncılık,
Repar Tasarım
Matbaa ve Reklamcılık
Ticaret Limited Şirketi'nin
tescilli markasıdır.*

*Mimar Sinan Mah.,
Selami Ali Efendi Cad.,
No: 5
34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0 (212) 322 48 45*

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar
dışında metin ya da görseller
yayınevinin izni olmadan hiçbir
yolla çoğaltılamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

SERMET MUHTAR ALUS (28 Mayıs 1887-20 Mayıs 1952)

İstanbul'un Saraçhanebaşı semtinde doğan Sermet Muhtar'ın eğitimine evde özel derslerle başlanır. Göztepe'deki yazlıklarına taşınmaları üzerine kız-erkek karma eğitim veren Taş Mektep'e devam eder. Özel hocalardan Fransızca, Almanca ve resim dersleri alır. Galatasaray Lisesinden 1906 yılında mezun olduktan sonra Mekteb-i Hukuk'u (1906-1910) birincilikle bitirir. Babası Ahmet Muhtar Paşa'nın kurucusu olduğu Askerî Müze'de "umur-ı fenniye ve tarihiye kâtibi" olarak çalışır. Babasının 1926 yılındaki vefatı üzerine bu işinden istifa ederek geçimini gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarıyla sağlar. Eserlerine yansıyan düşünce, duygu ve gözlemlerinin oluşumunda meraklı, nüktedan ve hoş sohbet karakterinin yanı sıra çöküş içindeki Osmanlı aristokrat sınıfına mensup ailesinin de rolü büyüktür. Özellikle devrin aydın kadınlarından olan ve dergilerde yazıları yayımlanan annesi Fatma Kevser Hanım'ın etkisi hayat boyu sürer. İstanbul konak hayatı bütün edebî çalışmalarının temel kaynağını oluşturur. Doğu ve Batı edebiyatının örnekleriyle çok erken yaşlarda tanışır ve okul yılları boyunca hep edebiyat çevrelerinin içinde bulunur. İlk yazıları 1907 yılında *Çocuklara Mahsus Gazete*'de "Necat" takma adıyla yayımlanır. II. Meşrutiyet yıllarında *Elüfürük* adlı mizahî gazetede karikatürlerine, *Hanımlara Mahsus Gazete*'de "Samiha Necat" imzasıyla yazılarına rastlanır. Aynı dönemde iki tiyatro oyunu yazar. Ancak geçim sıkıntısı nedeniyle yazarlığı başlı başına iş edinmesi 1931 yılından itibaren. Yusuf Ziya Ortaç'ın yönlendirmesi ve meddah tarzını anımsatan canlı üslubu sayesinde Babıali'nin daimî kadrosuna girmeyi başarır. 1931-

1952 yılları arasında yayımlanan birçok gazete ve dergide sürekli Sermet Muhtar'ın yazılarına rastlanır. Âdeta bir yazı makinası gibi artan bir tempoyla çalışır, üretir. Beyoğlu Küçükparmakkapı'daki evinde 20 Mayıs 1952 tarihinde kalp krizinden vefat edene kadar kalemini elinden hiç bırakmaz. Ahmet Mithat Efendi ile başlayan yerli renk gerçekçiliğinin Ahmet Rasim'den sonraki temsilcisi olan Sermet Muhtar'ın roman, öykü, sohbet, anı ve oyunlarının çok azı kendisi hayattayken kitaplaşır.

Yayımlanan Eserleri: *Helal Mal* (1918), *Askerî Müze Rehberi I-II-III* (1920-1922), *Kıvırcık Paşa* (1933), *Pembe Maşlahlı Hanım* (1933, 2022), *Yeniçeriler ve Eski Türk Ordusu* (1933), *Harp Zengininin Gelini* (1934, 2022), *Türkçe-Fransızca Yeni Lügat* (1935), *Eski Çapkın Anlatıyor* (1944), *İstanbul Yazıları* (1994), *İstanbul Kazan Ben Kepçe* (1995, 2019), *Masal Olanlar* (1997), *Onikiler* (1999, 2020), *Eski Günlerde* (2001), *30 Sene Evvel İstanbul* (2005), *İstanbul'un Geçmiş Günlerinde Yeme İçme* (2021).

KIVIRCIK PAŞA HAKKINDA BAZI NOTLAR

Sermet Muhtar Alus'un ilk romanı *Kıvırcık Paşa, Akşam* gazetesi tarafından tefrika edildikten sonra 1933 yılında kitap olarak yayımlanır. Gerek tefrikada gerekse kitapta rastlanan “resimli millî roman” ibaresinden de anlaşıldığı üzere Sermet Muhtar, çizdiği resimlerle romanını görsel açıdan zenginleştirirken adeta esere çizgi roman havası kazandırır. Türkçenin yanı sıra Arapça, Farsça, Fransızca, Ermenice gibi çeşitli dillere ait argo, deyim, atasözü, söyleyiş farklılıklarından kaynaklanan dil ve üsluptaki mizahî yapı, tiplerin çizilişindeki mübalağa ile birleşir. 19. yüzyıl sonu İstanbul’unda yaşayanları birer örnekle adeta kesit hâlinde Kıvırcık Paşa’nın konağında toplayan yazar, bu kadar renkli ve abartılı bir anlatımın inandırıcılıktan uzak düşeceğini hesaba katarak amacının sadece güldürmek olmadığını açıkça belirtir. Sermet Muhtar, *Kıvırcık Paşa*’da anlattıklarının gerçekliği ve gerekliliği için şunları söyler:

“Bu roman Meşrutiyet’ten evvelki zamanın romanıdır. Şimdi böyle bir eseri yazmanın ne lüzumu var; o vakit çıkan bu kadar roman yok mu, denilecek. Öyle değil. O vaktin romanları devrin binbir kaydı altında yazılmış, sansür tarafından kırpıla kırpıla yarisını gaip etmiş yazılardı. Zülfiyâre rüzgârı bile dokunacak, dokunmak ihtimali olacak şeyleri yazmak kimin haddi idi? Biz, boş ve müsait bulduğumuz bu vadide sere serpe dolaşacağız, bildiğimiz gibi kalem oynatacağız. O zaman yazılamayanları yazacağız.

Romanın mevzuu hayattan aynen alınmamıştır. Daha doğru tabiriyle, vaka baştan aşağı silsile hâlinde olmuş bir vaka değildir. Ağızdan ağıza yayılmış, işitilmiş, anlatanlar tarafından şahit olunmuş ayrı ayrı vakaları birbirine karıştırdım, toplu hâle getirdim.

Şahıslardaki karakterler, itiyatlar, iptilalar noktası noktasına, tabiattan kopya edilmiştir. Bunların sahipleri vardır; bilenler tanıyacaklardır. Romanda izam edilmiş, mübalağalı gibi gösterilmiş hareketler bile aynen hakikatten alınmıştır.”¹

Bir başka açıklamasında Sermet Muhtar aralarında *Kıvırcık Paşa* romanının da bulunduğu 1940 yılına kadar yazdıkları için, “35-40 yıl evvelki muhitlerin, yaşayışların ve tiplerin köhne ve gülünç taraflarını teşhir eden birer hicviyedir,” yorumunda bulunur.

Sermet Muhtar’ın romanı hakkında yaptığı bu açıklamalar, *Kıvırcık Paşa*’nın toplumun komik unsurlarının ardında aslında ne kadar büyük bir yozlaşmaya işaret ettiğini gözler önüne sermektedir. Maddi açıdan her türlü konfora sahip konaklarda sürdürülen insan ilişkilerinin tamamen menfaate dayanması, riyakârlığın genelgeçer hâle gelmesi, özellikle kadın-erkek ilişkilerindeki dejenere durum okuru her sayfada yeniden çarpar niteliktedir.

Hikmet Ferudun Es, Sermet Muhtar’ın vefatı üzerine yazdığı bir yazıda *Kıvırcık Paşa* hakkında şu yorumu yapar: “*Kıvırcık Paşa* romanında Yıldız Sarayından Göztepe köşklerine ve İstanbul’un kenar mahallelerine kadar bütün bir devri, dekoru ve tipleri ile bulabilirsiniz.”² Olcay Öner toy’a göre ise “*Kıvırcık Paşa*’da padişahlık zamanında paşalığa kadar yükselenlerin ne karakterde insanlar oldukları, çevirdikleri gizli işler ve kolayca dağıtılan yöneticilikler konu edilmiştir.”³ Bu yorumlara elbette okurun şahsi fikirleri eklendikçe metin çok katmanlı bir biçimde yeniden şekillenecektir.

1 *Akşam*, 10 Ekim 1931

2 *Hürriyet*, 22 Mayıs 1952

3 Olcay Öner toy, *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*, Ankara, 1984.

Kıvırcık Paşa 1941 yılında Ha-Ka Film tarafından Faruk Kenç'in yönetmenliğinde sinema filmi olarak beyaz perdeye de aktarılır. Filmin tanıtımı 30 Nisan 1941 tarihli *Akşam* gazetesinde şu şekilde verilir: "İstanbul halkına müjde! Bugün matinelere itibaren: İstanbul'un iki büyük sinemasında birden Şehzadebaşı Turan ve Gedikpaşa Azak. Türkçe sözlü, sazlı ve şarkılı ve şimdiye kadar yapılan yerli Türk filmle-
rinin en güzeli Kıvırcık Paşa. Oynayanlar: Said-Halide-Yaşar-Talât-Vedad-Reşid-Refik-Ahmed-Muazzez-Saniye-Ne-cile-Beatris-Fahriye-Seher."

Kıvırcık Paşa'yı sinemada izleyen Sermet Muhtar, filmi hiç beğenmediğini, çünkü romandaki birçok ayrıntının filmde yer almadığını ifade eder. Yazarın "Darısı Düşman Başına" başlıklı yazısında belirttiğine göre filmde yer verilmeyen romanın düğüm noktası "*gıdıklayarak boşanmaya razı etme*" sahnesi gerçek bir olaya dayanmaktadır. Sermet Muhtar, bu yazıda, babasının Kuleli İdadisinden beri arkadaşı olan Doktor M. Bey'in çocuğunun olmamasını bahane ederek ikinci bir kadını nikahladığını, bunun üzerine ilk karısının doktorun ikinci eşinden boşanmasını sağlamak için bir plan hazırladığını, doktorun zayıf yönünün "*gıdıklanma*" olduğunu ve bunu bilen ilk karısının beş erkek kardeşiyle iş birliği yaparak doktoru gıdıklayıp boşanmaya razı ettiklerini anlatır. *Kıvırcık Paşa'da* Hanımefendi ile hulle yapan ve daha sonra boşanmaya yanaşmayan Şehri Efendi'nin "*gıdıklanarak*" Hanımefendi'den boşanmasının sağlanmasını Sermet Muhtar, anlattığı bu gerçek olaydan esinlenerek kaleme almıştır. Yazara göre "eserin filme çekilişinde birçok yerleri gibi o orijinal ve güzelim sahne de araya kaynatılmıştır."

Sonuç itibarıyla *Kıvırcık Paşa* İstanbul'un eski yaşayış özelliklerini taşıyan konaklardan birinde geçmiş bir maceranın hikâyesidir. İçinde o dönemin birçok tuhaflıkları ve insan manzaraları vardır.

Prof. Dr. Meral Demiryürek

YAYINEVİNİN NOTU

Sermet Muhtar Alus'un ilk romanı *Kıvırcık Paşa*'yı yayıma hazırlarken, 1933 yılında Akşam Kitaphanesi tarafından basılan nüshayı esas aldık. Eserin orijinalinde yer alan ve bizzat yazarı tarafından çizilen görselleri teknik imkânlarla mümkün olduğunca düzenleyerek kullandık. Eserin kitap olarak yayımlanmasının üzerinden geçen doksan yıllık süre zarfında Türkçede hem imla hem de kelime dağarcığı yönünden önemli değişiklikler oldu. Dolayısıyla eseri yayıma hazırlarken bugünün imla kurallarına göre düzenleme gereği duyduk. Arapça ve Farsça tamlamaları standart bir forma kavuşturduk. Eserde sadeleştirme yapmadık; günümüz okuruna yabancı gelebilecek kelime ve tamlamaların anlamlarını dipnotlarda verdik. Dipnotları hazırlarken basılı ve çevrimiçi sözlüklerden faydalandık. Bunlardan belli başlılarının künye bilgileri aşağıda verilmiştir.

Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, 22. Baskı, 2005

<http://lugatim.com/>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://www.nisanyansozluk.com/>

Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, 12. Baskı, 2002

Kıyrcık Paşa

Gelsin idara, dubara, müdara...

“Salla!”

“Dübeş? İkidenden ikiye.”

“Hey gidi kâfir iki bir. İkide bir çekilmez olur yârin cefası ama sen şu zarları şöyle avucunda oynat!”

“Düştü gönül bahr-i gama¹ coppadak. Şu iki, şu da iki.”

“Dübeş, düşse, bu ne yahu? Dur bakayım, acele mignanis; dört çuval inciri berbat etmeyelim.”

“Şeş beş, bu da kaçtı.”

“Pencüse, severler güzeli genç ise.”

“Ciharise, cahil ise ver mektebe okusun.”

“Tübara. Gelsin idara, müdara, dübara.”

Paşa, arkasında Hint keteninden tiril tiril gecelik, göğüs bağır açık, yalın ayak, başı kabak, selamlık tarafındaki taş

¹ Bahr-i gam: Üzüntü (keder) denizi.

merdivenin sahanlığında, eski bendelerden Şehri Efendi ile tavlaya dalmıştı.

Paşa, altmışına merdiven dayamıştı. Saçları kıvrır kıvrır olduğu için gençliğinden beri ona “Kıvırcık” lakabını takmışlardı. Gür kaşlı, hürmetli burunlu, lop lop etli, koca göbekli, kalıplı, kıyafetli bir adamdı. Neşesine de, hiddetine de uyar olmazdı.

Şehri Efendi ise, cin gibi, fıldır fıldır gözlü, ufacık tefecik, ehli dil, gün görmüş, yaş yaşamış, sındırlıyı sıyırtmış, karaağaca kandil asmış takımdandı.

Arkasında, giyile giyile neftiye dönmüş redingot, çenesinde kara sakal, cebinde Yenicami ayarı Piryol saat, ayağında potin kundura, eski bir bende idi.

Paşa bir zamanlar Manastır’da vali iken Şehri Efendi de meclis-i idare-i vilâyet başkâtibi bulunuyormuş. Hukuk o zamandan kalma. Mazul olunca derhâl İstanbul’a kapağı atar, bavulunu o günlük Sirkeci’deki otellerden birine bıraktı mı derhâl paşanın Nişantaşı’ndaki konağını boylar, paşa onu görür görmez, kucaklayıp yüzünden gözünden öper, “Bırakmam!” diye derhâl yemini bastırır, Şehri Efendi de iki ay mı, dört ay mı, her ne kadarsa, başka bir yere tayin edilinceye kadar konakta postu sererdi.

Onun yerinde başka biri olsa diyar diyar, bucak bucak do-laşmaya ne lüzum görür. Boğazsa mükemmeli, yatacak yer ise âlâsı, ikindi ile akşam arası tavla, arkasından çilingir sofrası ve yarenlik...

Şeytana bile tavla öğretecek kadar mahirdi. Tavlanın önüne oturdu mu şıpın işi,¹ Acem şahının kızının verdiği kapıları alır, dakikasında karşısındakini yenerdi.

Paşaya da soluk aldırılmayacağı işten değilse de mizaçgirliği icabınca bile bile yenilirdi.

¹ Şıpın işi: Özensiz, çabucak yapılan iş.

Akşam ezanı ya okunmuş ya okunmak üzere; havuzun fiskiyesi şarıl şarıl akmakta. Oyun daha devam ediyordu:

“Bir beş daha Şehriciğim.”

“Aler-re’si-velâyn.”¹

“İsmail! İsmail! Ulan nerede bu kerata? İsmail be!”

“Halekallahülbakar fi suretilbeşer.”²

“Vallahi elifi elifine söyledin.”

(Koşan aşçı çırağına: “İsmail’i bul, şişeleri kuyuya sarkıtmış mı sor.”)

Gene şakır şukur tavlâ sesleri.

“Zar mı tutuyorsun, mühendis misin, yoksa aptessiz misin be Şehriciğim?”

“Hepyek.”

“Bugün bizde zardan yana talih talih kör Salih, sana da arabasıyla geliyor a mübarek!”

Paşa o gün daireden erken kurtulmuş, on, on buçuk şulârında konağa gelmiş, hemen soyunarak selamlığa çıkmıştı. Aşağı yukarı iki saattir tavlâ başında demekti.

Vakt-i kerahatin geldiği, Şehri Efendi’nin hâl ve kalinden de belliydi. Cıgaraları birbirinden yakarken, durmadan bûlbûl gibi öterken, göz kapakları ağırlaşmış, bir esnemedir tutturmuş, üzerine ağırlık çökmüştü.

Paşa gene gürlledi:

“İsmaiiiiil!”

İsmail Ağa seğırtti.

“Neredesin be Allah’ın derdi? Bağıra bağıra boğazım kurudu.”

1 Baş ve göz üstüne.

2 “Allah öküzü yarattı, insan suretinde” anlamında bir hakaret sözü.

“İsmail Ağa bendeleri ihtimal bir emrinizle meşguldü de.”

“Bırak Allah’ını seversen. Demin dediğin gibi bu çeşitlere halkla beraber Allah da bakar, sonra numarayı verir. Şişeler gene kuyuya sarkıtılmadı, değil mi?”

“Teşrifinizde hemen sarkıttım efendim.”

“Teşrifin falan sırası değil, şimdi soğuk su var mı? İlaç soğudu mu, sen onu söyle.”

“Tepsiyi emrediyor musunuz?”

“Ne dersin Şehriciğim, vakit geldi mi?”

Şehri Efendi saatini kulağına götürdü, sonra itina ile ibrişim kesesinden çıkardı.

“Ezana yedi dakika var,” dedi.

“Kameriye’nin altına tepsiyi götür! Dur beni dinle, lüks müdür, ne karın ağrısıdır, o arı kovanı gibi cızırdıyan baş belasını sakın yakma ha, iki fitilliği koy.”

*

Yaz gelince Yıldız, Nişantaşı tarafındaki büyük konaklar tenhalaşır. Bütün harem tarafı Hıdırellez’den bir gün evvel köşke naklederler.

Paşanın muhitten deniz aşırı uzaklaşması şiddetle memnu. Burun dibinde, yakında olacak; bir yaver veya hünkâr çavuşu koşturur koşturmaz çağırılacak, bir şey danışılacak, el altında bulundurulacak. Maazallah tehlike, mehlike anında anca beraber, kanca beraber.

Dahası da var. Sadakati ne kadar mücerrep, uğur-ı hümayunda canını dişine takacağı ne derece muhakkak olursa olsun insan değil mi bu, peygamberlerden bile zelle¹ sadır olmuş; olur olur, şeytana uyacağı tutar; erbab-ı melanet ve

¹ Zelle: Yanılma, hata, küçük günah.

mefsedet¹ taraflarından kandırılır, elde edilir: Hiç değilse, vaki olduğu gibi, ecnebi sefarethanelerden birine kapağı atar. Kaç tane istersin, numuneler çok. O zaman gel pirincin taşını ayıkla!

Bu sebeple bu makule² esdika³ ve bendegân köşke olsun, yalıya olsun adımını atamazdı. Birçokları, kaç senelik sayfiyelerinin kapısından içeri ayak basmamışlardı; ne biçimde olduklarını gözleriyle görmemişler, şekillerini fotoğraflarından öğrenmişlerdi.

Yaz mevsimi bir bakıma, bu gibi ekâbirin konak içinde nefes alma mevsimi demektir. Gürültüden, patırtıdan yana kafa daha dinçleşir ve asudeleşir; hanımefendinin dırıltısı, kerimenin vızıltısı, damadın zırıltısı, torunun mırıltısı eksik olur. Baş tacı filan hatunun, hamamcı falanca hanımın, onun kamberi falan hatunun, çengi filanca hanımın, kâhya kadının, binbir çenesi duyulmaz; konağın içinde hamamda deli var hâli zail, paşa efendi ise boyuna şeytana uymaya mail olur.

Mamafih başını çok boş bırakmak da âdet değildi. Onun için, Kıvrıkcık Paşa'nın hanımefendisi de her perşembe günü, yanına bir iki gedikli misafir ve kalfa alarak köşkten konağa iner, paşa cuma selamlığına hazırlanırken baş ucunda bulunur, murassa nişanların elmaslarını siler, madalyaları karbonatla parlatır, kopmuş ilikler varsa onları diktirir, cuma, cumartesi, pazar gecesi, yani üç gece kaldıktan sonra köşke dönerdi.

*

Bahsettiğimiz konağın da sair konaklar gibi, yarısı bomboş, in cin top oynuyor gibiydi. Hanımefendi başta olmak üzere bütün harem tarafı köşkte idi.

Merhume büyük hanımın çeyiz halayığı Tiryal Kalfa, önünde yaz kış mangal, mangalın üstünde kahve cezvesi,

1 Mefsedet: fesatçılık, bozukluk.

2 Makule: Cins, tür.

3 Esdika: Gerçek dostlar.

karşısında Sürpik Dudu, durmadan kahve falına baktırır, kırk yıllık Menekşe Bacı ise, uyku hastalığı çekiyor gibi oturduğu, dayandığı, uzandığı yerde boyuna uyurdu. Biraz kendine gelip gözlerini açar açmaz o da mangalın önüne geçer, ayrı bir cezve sürer, kumpas kurulmaya başlar, kismetten, ev bark sahibi olmaktan açılır, boyuna koca lakırdısı edilirdi.

Harem ne kadar sessiz, sedasız ise selamlık da aksine. Haremağası Bilal Ağa ile iki arabacı, iki uşaktan başka kimse köşke götürülmez, yerli yerinde dururdu.

Paşa bermutat tavlada son oyunu kazanmıştı; daha doğrusu Şehri Efendi işi tatlıya bağlamak için her zamanki gibi yenilmişti.

Paşa, “İşte bu meret böyle oynanır!” diyerek tavlının kapağını şarkadak kapadı ve geceliği yelken gibi savura savura, ter içinde hareme daldı.

İçkiye oturmadan evvel mutlaka bir aralık içeriyi boylar, yatak odasına kadar çıkıp, Tiryal Kalfa’yı veya Sürpik’i çağırır, arkasına tülbent soktururdu.

Bu itiyat, sertabib-i şehriyari Doktor Mavroyani Paşa’nın tenbihinden kalma imiş; yirmi seneden beri kulağında küpe olmuş, terleyince, arkası kızışınca tülbenti bir gün ihmal etmemiş. Bununla müzmin bronşitin önünü almış.

Vaktiyle, başta aziziye fes, gerdan açık, sırtta beli büzme-li setre, göğüste sırma kordon, kollarda sağ kolağası işareti, kıvrım kıvrım bıyıklı, tığ gibi delikanlı iken bir aralık serasker yaverliği etmiş imiş.

O zaman hovardalıkta ismi anılınca bir tane; nam ve şanı bütün Galata’nın, Beyoğlu’nun ağzında. Yakışıklı, fiyakalı, tosun; sırası gelince de şakası yok, elinin tersini yapıştırdı mı sillerinin indiği yerden alev çıkıyor.

Serasker Paşa, kapı dönüşü, arabasına kurulmuş, sağa, sola “sinek kovan” tarzında temennalar savura savura köprü-

den Galata yakasına dönerken, arkadan atla takip eden yaver bey, Karaköy'ü biraz geçince kolları sıvarmış.

Güzergâh bütün meyhane. Meyhaneciler geçeceği vakti, saati biliyorlar. O esnalarda miço da kapının önünde gözcü. Tam uzaktan seraskerin arabası görünür görünmez tezgâhtar elinde rakı dolu kadehle vaziyet alır, yaver bey meyhanenin tam önüne gelir gelmez istoper edip bir yudumda rakıyı yuvarlar, hayvana mahmuzu vurmasıyla kadehi sokağa havalaması bir olurmuş.

Yaver Bey, meyhanenin tam önüne gelir gelmez istoper edip bir yudumda rakıyı yuvarlardı.

Yirmi adım ilerideki meyhanenin önünde aynı tevakkuf; otuz, kırk adım daha ötekinde aynı hâl. Galata bu; Karaköy'den Tophane'ye doğru, yalnız bir kolda, ben diyeyim yirmi beş, siz deyiniz otuz meyhane.

Bir taraftan at üstü, bir taraftan güneşin alını, birbirini ardınca üst üste dubleler.

Kan ter içinde konakta soluğu alır almaz, ağzının içi kavrulmuş, midesi ateş gibi, harareten dili bir karış, kilerciye başvurur, paşa efendinin tepsisi için kar kuyusundan taze taze çıkarılmış kardan bir avuç ağzına atarmış.

İşte o kıdemli bronşitin menşei!

Arkaya tülbent sokturmakla haremdeki iş bitmiyor.

Tülbentten sonra hela boylanacak...

Her unutulmuş şeyin orada hatırlanması kör olası şeytanın cilvelerinden değil mi ya... Paşa da daima bu cilveye uğrayanlardandı. Mütenevvi¹ umur ve husus, bin türlü iş mevcut. Biri kafada kalmıyor ki.

Hava gereği gibi kararmış, karşıda Üsküdar'ın lambaları yanıyordu.

Şehri Efendi çilingir sofrasının kurulduğu kameriyede iskemlesine oturmuş, rakı şişelerini burnuna yaklaştırıp kokluyor, mezelerin yerlerini değiştiriyor, tabağı bozmadan ağzına bir kalamata zeytini, bir ançoylez atarak çimleniyor, yutkunup duruyordu.

Sokaktan, “Koyun sütüyle kaymak!” diye yoğurtçu sesleri duyuluyordu. Paşa, bir elinde kurşun kalem, ötekiyle pancurun kenarına tutunarak pencereden başını uzattı, aşağıya bağırdı:

“İsmiiiiil! Şu geçen heriften yoğurt al, sarımsak karıştır, cacığa benzer bir şey yap.”

Arkasından gene seslendi:

¹ Mütenevvi: Çeşit çeşit, türlü türlü.

“İsmaiiiiil! Ulan nerdesin! Şimdi hıyarı, mıyarı hak getire... Yeşilbiberli bir patlıcan salatası yaptırt, üstüne Selanik usulü sarımsaklı yoğurt döksünler.”

İki dakika geçmeden bir daha haykırdı:

“İsmaiiiiil! Şehri Efendi orada mı?”

Şehri Efendi hiç orada olmaz mı? Tabii orada idi. Ya sabır çekiyor, dokuz doğuruyordu. İsmi duyar duymaz yerinden fırladı, sesin geldiği hela penceresinin altına koştu:

“Bendenizi mi istediniz paşam?”

“Şehriciğim sana müjdem var.”

“Buyurun velinimet!”

“Vallahi Şehriciğim bizde kafa kalmamış, tu! Na kafa! Tavla oynarken deminden beri aklımda; bu adama bir şey söyleyecektim diyorum, ne olduğunu bulup bir türlü dilimin ucuna getiremiyorum... Gitme bir dakika dur!”

O anda hatırına gelen bir iki kelimeyi gene duvara işaret etti. Üç, dört rakkam yazdı, bozdu.

“Orada mısın? Ne diyordum, havadisim var; lam cim bilmem, müjdem i isterim.”

“Haddim değilse de el’emrü fevkaledep.”¹

“Geçen gün Arapla (yani kâtib-i sani² İzzet Paşa) görüştüğümü sana söylemiştim değil mi? Yoksa o da mı dalgınlığıma geldi? Neredesin yahu?”

“Allah velinimet i şevketmeap³ efendimize bağışlasın!”

“Dur dur, burada olmayacak. Geliyorum!” diyerek aralığa çıktı.

1 Emir edepten üstündür.

2 Kâtib-i sani: İkinci kâtip.

3 Şevketmeap: Şevketin, büyüklüğün bulunduğu yer anlamındaki bu kelime Osmanlı padişahları için unvan sözü olarak kullanılırdı.

Ellerini yıkayacaktı. Sabunluktaki gliserinli sabunu gö-rünce kapının önünde havlu tutan Menekşe Bacı'ya hiddet-lendi:

“Şu cıvık cıvık, leş gibi şeyi elime alınca safram dönüyor, içim altüst oluyor. Bildiğimiz sabun yok mu? Hacı Cemali midir ne halttır?”

Küçük odanın kapısı aralıktı. Tiryal Kalfa ile Sürpik, gene karşı karşıya, burun buruna idiler. Kahve falına bakıyorlardı.

Paşa sofadan geçerken yumruklarını sıkarak, yüzünü ek-şiterek içini çekti, dişlerini gıcırdatarak mırıldanıyordu:

“Şu tereslerden illallah! Kahrolsunlar! Sağa bak kaknem, sola bak kaknem! Gözümüz gönlümüz karardı be!”

Teres kelimesi gençliğinden beri dilinin persengi idi. Bi-raz hiddetlenince doğruya eğriye, beğendiğine beğenmediği-ne, kadına erkeğe, hasılı her şeye teres derdi.

Ne ise uzatmayalım, paşa mabeyin¹ kapısından selamlık² tarafına geçti. Taş merdivenden inerek kameriyeyi boyladı.

Konak ve köşk bahçelerinde etrafı çevrilmiş, üstü örtülü, oturulacak yerlere kameriye deyip dururlar. Bu acaba nenin kameriyesidir? Kameriye dedin mi kameri görecek, mehtabı seyredecek, değil mi? Dikkat ettinizse bilirsiniz; hangi köşk-te varsa muhakkak en kuytu, en basık, en hava almaz yerde-dir. Etrafı taflanlar, yaseminlerle örtülmüş, üstünde koskaca bir sundurma veya güvercinlik.

Lodosta göbektaşında olduğu gibi sıcaktan nefes alınmaz; poyrazda içinde yaprak kımıldamaz. Bitişindeki havuzdan rutubet mi rutubet; ziyasızlıktan loş mu loş! Çifte fitilli lam-ba olmasa, içinde göz gözü görmez.

1 Mabeyin: Eski saray ve konaklarda haremle selamlık bölümleri arasında bulunan ve her iki tarafa kapısı olan daire veya oda.

2 Selamlık: Eskiden saray konak gibi büyük meskenlerde ve evlerde erkek misafir-leri kabul etmeye mahsus bölüm.

Paşa ile Şehri Efendi, kameriyede, çilingir sofrasının önünde, karşılıklı sandalyelere kuruldular. Paşa cıgara tabakasını açtı, bir cıgara çıkarıp Şehri Efendi'ye fırlattı. Şehri Efendi de yerle beraber temenna ederek eğilip aldı ve tazimen¹ yana dönüp yaktıktan sonra avucunun içinde tuta tuta içmeye koyuldu.

Şimdi tuhafa gidecek şeylerden biri de eski terbiyenin bazı ömür taraflarıdır.

Ne naneler vardı. Aradaki samimiyet, laubalilik, yüz göz olma ne derece olursa olsun mutat erkâna riayetden kıl kadar ayrılmazdı.

Her Tanrı'nın günü saatlerce şakur şukur tavla oynanıyor; her akşam çene çeneye yatsılara kadar çakıştırılıyor; canciğer kuzu sarması olmuş; yakası açılmadık lakırdı kalmamış; tepesini basıp fesi yıkarak, püskülü sola sallandırarak, iç çekerek lafa girilmiş;

Gençlik demleri, eski maceralar, yer melaikelerine dair söz sohbet, esirci Kâmile Hanım'ın elinin altındaki odalıklar... Konağa müteallik dağ-ı derunlar² da araya karışmamak mümkün mü?

Başta hanımefendi olmak üzere kerimeden, mahdumdan, damattan, gelinden, etraftaki ektilerden³ çekilen çileler... Daha hususiyete varılarak yukarıdaki, yani saraydaki kapı-yoldaşların türlü türlü dedikodusu...

Bütün iç çamaşırlar çıkarılıp çarşaf gibi, bir bir ortaya serildiği hâlde gene madunda, her iltifatta göğüs ilikleyerek yerle beraber kandilli temenna, her giriş çıkışta ayağa kalkma, her söze köleniz, çakeriniz; her hitapta zatülyaları velinimet akdesleri. Yürüyüşte kayıt, oturuşta kayıt, cıgara içişte kayıt, içki yuvarlayışta kayıt, kayıt oğlu kayıt.

1 Tazimen: Saygı gereği.

2 Dağ-ı derun: Gönül yarası, kalp yarası.

3 Ekti: Davetsiz olduğu halde peşe takılıp ziyafete gelen kimse, dalkavuk.

Paşa kameriyede koltuğuna yerleşirken masanın üzerine göz gezdirince köpürdü:

“İsmail denilen terese söz anlatamayacağım gidecek. Yoğurt alın diye desturun hela penceresinden köşklü gibi nara attım. Hani ya yoğurtlu patlıcan salatası? Yoğurt geleceksen burada bu sardalyanın ne işi var? İkisini karıştırınca midem allak bullak oluyor diye dilimde tüy bitti.”

Halis kayık düzü; rakı bulmaya gelince köpoğlu kurt mu kurt!

Paşa, rakı şişesini ağzına götürdü:

“Hergele, mergele ama domuz heriftir be!” diye yüzü gülüyordu. “Bak Şehriciğim şundan bir yudum ağzına al; halis kayık düzü. Rakı bulmaya gelince köpoğlu kurt mu kurt? Siftahı çek, at bakalım bir tane!”

Şehri Efendi temennayı sallayarak ve “Afiyet-i âlilerine!”yi basarak ilk kadehi sineye çekti.

Kameriye'nin dışında muhavereye¹ kulak misafiri olan İsmail Ağa yoğurtlu patlıcan salatasını getirmişti. Paşa memnundu:

“Ulan İsmail! Yalnız arkandan değil, yüzüne de söylüyorum. Hergeliğine uyar olmadığı gibi kurnazlığına da diyecek yoktur. Domuz herifsindir vesselam!”

İsmail Ağa, bermucib-i erkân² göğsünü ilikleyip gözlerini önüne indirerek, biraz da boynunu bükerek yerden temennayı dayadı.

“Ama şımarma, marsıvanlığın³ da tutarsa tamam tutar.”

İsmail Ağa gene temennayı savurdu. El pençe divan durmuş, dinliyordu.

“Bekle, biraz dişini sık Şehriciğim. Birkaç tane parlatalım; şu senin işi adamakıllı, yağlı ballı bir anlatacağım ki gör. Bu yoğurt teresinin içinde nenin sarmısağı var yahu? Kokusu sinmemiş bile. Getir oradan bana iki baş.”

Kadehler art arda boşalmaya başlamıştı. Çene sallanıp duruyordu:

“İçki, içki rakıdır. Bira imiş, şarap imiş, şampanya mı, ne karın ağrısı imiş, benden yana paso. Bira içeceğime, hamallık değil mi, sırık hamallığı ederim he. Şarap dersen baş ağrısı. Şampanya teresi de sözüm yabana kalantor içkisi... Vay gidi kalantor içkisi vay. Eloğlu, şaraba gazozu katmış, enayi boğuyor.”

Şehri Efendi bir gözünü kırparak ve başını sallayarak tasdik ediyordu.

“Abd-i âciz, bira denilen nesne acı mıdır, ekşi midir, tadını tuzunu bilmem, ayıp değil a cahiliyim.”

1 Muhavere: Karşılıklı konuşma.

2 Ber-mucib-i erkan: Usûlü, adabı gereğince.

3 Marsıvan: Anlayışı kıt, kaba, aptal.

“Bak konyağa sözüm yok. Deleri, meleri anlamam, tok karnına rakı içilmez. Âlâ üç yıldızlı Martel yahut Metaksa konyağı olursa akar sular durur... Yalın kat gidiyorsun Şehri-ciğim, kadehe boy göster bakalım!”

Şehri Efendi paşanın laklakiyatından istifade ederek kirlihanım peynirini temizlemiş, kalamata zeytinini bitirmiş, çürük dişlerinin arasında pastırmayı geveleye geveleye başını sallıyordu.

Paşa, elinde bitmek üzere olan sigaradan bir tane daha yaktı; bir tane de Şehri Efendi’ye fırlattı. Ensesine vurarak ve göğsünü şişirerek tefahüre¹ başladı:

“Bak şu enseye, çek bakayım!”

Kollarını gerip göğsüne vuruyordu:

“Buna eski toprak derler. Kaça alırım şimdiki muhallebici beyleri? Şu kola bak; nasıl, pazıyı gördün mü?”

“Maşallah deyiniz velinimet, nazar insan için.”

“Kol değil, demir. Nasıl bir el enseye hazır mısın?”

“Aman paşam, cüsse-i devletleri nerede, abd-i ahkar² nerede?”

Paşa, birden yerinden kalktı. Şam hırkasını fırlattı; entarinin eteklerini beline dolayarak, pehlivanlar gibi ellerini birbirine çırpıyor, boynunu kıvırıyordu.

“Çekinme be, gören yok. Lafın altına gidecek benim; deseler deseler ayı bilmem nesiyle oynuyor derler.”

Kahkahayı atıyorken bir öksürüktür tutturdu. Alı al, moru mor bir hayli öksürüp tıksırdıktan sonra, göğsü inip çıka çıka, nefes nefese söze devama çalışıyordu:

“Gel gelelim bu teres tuttu mu hacı gemisi gibi şapa otu-

1 Tefahür: Övünme.

2 Abd-i ahkar: Çok hakir, çok âciz kul.

ruyorum. Domuz, adamda iler, tutar yer bırakmıyor... Şaka değil ama sen de az yere bakarlardan değilsindir ha!”

“Ufacık tefecik görüyorlar da Karamusal sepeti sanıyorlar, velinimet!”

“Boy bos kaç para eder, sen anasına bak. Sırım gibisin be! Yirmi beş yaşındakilere taş çıkarırsın!”

Karşiki evlerdeki silindirli fonograftan, Tamburi Cemil Bey’in yanık yanık Hüseyinî taksimi aksediyordu. Bir lahza ses seda kesildi. Paşa da Şehri Efendi de yerlerinden kımıldamayarak dalmışlardı.

Paşa, durup durup derin bir içini çektikten sonra dert yanmaya koyuldu:

“Bu gidişin sonu yok, akıntıya kürek yeter, illallah! Artık çaresine bakacağım, isterse kıyamet kopsun!”

Şehri Efendi sardalya balığının kılçığını ağzında evire çevire tek tük cevap veriyordu:

“Küllü ceditün lezze!”¹

“35 senedir teresin suratını göre göre gık dedim. Her gün pırasa yenir mi be?”

“Küllü atikun lâhazza!”²

Somurtkanlığı yumuşamış, yüzü gülmeye başlamış, fes gene sola yıkılmıştı:

“Ne dersin, şöyle iri kıyım bir parça; bingıl bingıl et, yürüdükçe döşeme tahtaları esniyor.”

“Allah!” nidasıyla Şehri Efendi’nin sırtına kuvvetli bir sille indirdi.

Şehri Efendi, “Fetebarekâllah aslan!” diye kendini toplamaya uğraşırken paşa coşmuştu:

1 “Yeni olan her şey lezzetlidir.” anlamında Arapça bir ifade.

2 “Eskinin tadı olmaz.” anlamında Arapça bir ifade.

“Kaz göğüsü gibi sine, asma kabağı gibi kollar, belden aşağı iki bilek kalınlığında saç. Teres dökülüp saçılınca gel de seyrine dayan!”

“Essabrü miftahülfereç!”¹

“Şimdi arabiyatı, marabiyatı bırak da beni dinle... Ne diyecektim? Sonra lopik lopik vücut. Şu oyuncu Peruz teresinininki gibi değil ha!”

Gözüyle çapkınca işaret ederek devam ediyordu:

“Bilirsin ya, Kâküllu Firdevs’in eski zamanını; işte o vücut.”

“Yani şitaiyelik.”²

“Vücutça dağ gibi ama fıkır fıkır. Nasıl, avucunu yalar mısın Şehriciğim?”

Şehri Efendi, “Eyvallah erenler!” deyip avucunu öperek başına koyduktan sonra cıgarasını üst üste çeke çeke mırıldanıyordu:

“Ya Kaymaktabağı faciresindeki o endam-ı hoşlika, taravet-i dilrûba, işve-i bihemta...”

Paşa, parmaklarını şıkırdata şıkırdata, “Yallah yallah!” diye diye göbek atıyor, Şehri Efendi ise sinsi sinsi devam ediyordu:

“Pirinççi’nin Kuledibi’ndeki gazinosunda Beşiktaşlı Sofi feramuş edilir mi?”³ Külhanî makamı Rasttan tutturur:

Durmaz işler ta ciğerde hançerinin yaresi

*Böyle zalim olmasın hiç kimsenin mehparesi*⁴

1 “Sabır ferahlığın anahtarıdır.” Anlamında Arapça bir ifade.

2 Şitaiyye: Kışa mahsus, kışlık.

3 Feramuş etmek: Unutmak.

4 Bestesi Şekerci Cemil Bey’e ait olan şarkı.

Paşa, sille ile beraber bir “Yaşşşsa!” daha bastı. Kalıbına sığamıyordu:

“İşte kafa dediğin böylesine derler. Bismark mısın, yoksa Salisburi misin hey mubarek?”

Şehri Efendi’nin de gözleri pırıl pırıl parlıyordu:

“Çar ebru gazanfer misali Büyük Karakaşyan Hanım’ı da geçmeyelim.”

“Kartal’a, Pendik’e filan pek yaklaşma!”

“Ya hemşire-i müstesnası,¹ peri peyker Küçük Karakaşyan!”

Paşa, “Allah!” diye bir nara daha atarak Şehri Efendi’yi kucaklayınca havaya kaldırdı. Şapır şupur yanaklarından öpüyor, zavallının saçını, sakalını birbirine karıştırıyor, “Sapına kadar herifsindir, vesselam!” diyordu:

İkisi de soluk soluğa iskemlelerine oturdular. Geçmişlerin aşkına birer tane daha parlattılar.

Eski gençlik demleri gözlerinin önüne gelmişti. Çok miktarda tatlı yemiş de üstüne su içmiş gibi içleri ezim ezim eziliyor, mandalı çok sıkıştırılmış tambura teli gibi yürekleri geriliyordu.

Tam o esnalarda harem tarafında Menekşe Bacı’nın avazı çıktığı kadar feryadı işitildi.

Paşa da Şehri Efendi de boş bulunmuşlar, yerlerinden sıçramışlardı. Ödleri ağızlarına gelmişti. Maazallah lamba mamba parlamak, mangal devrilmek ihtimali de olur a.

Sürpik Dudu’nun yaygarası işi hâl ve fasletti.

Sürpik dudu, “Ka Allahın çiftı, tilkisi, domuzu!” diye barbar bağıırıyordu. “Domuz görmüş isem Galata’da Domuzhane Sokağı’nda dört ayaklısını, şişkosunu görmüşüm; senin gibi iki ayaklısı ve çirozu ile karşı bekarşı gelmemişim!”

¹ Hemşire: 1. Kızkardeş. 2. Kadınlar için kullanılan hitap sözü.

Mesele anlaşılmıştı.

Kerimezadenin lisan-ı Fransevî muallimi Kuzguncuklu Rober Efendi bütün harem halkı köşkte de olsalar, ara sıra son vapuru kaçırmak bahanesiyle konağa kapağı atardı.

Bu vapuru kaçırma keyfiyetleri hemen daima ay başlarına tesadüf ederdi. Zira Rober Efendi paraları cebe atar atmaz Beyoğlu'na çıkıp Caddeikebir'i¹ üç aşığı beş yukarı devreder, hava karardıktan sonra vapuru kaçırdım diye gene konağa gelip akşam yemeğini yer, tekrar, Beyoğlu'nu boylayıp gece dönerdi.

Rober Efendi'ye konak içinde Mösyö Rober derlerdi. Otuz, otuz beş yaşlarında vardı. Uzun boylu, leylek gibi, çilli yüzlü, kirpiksiz gözlü, fakat şen mi şen, alaycı mı alaycı, hoppa mı hoppa bir Musevi idi.

Hiç tek durmaz, muttasıl ötekine berikine sataşır, durmadan parmak taktıklarıyla alay eder, muzibin biri idi.

Menekşe Bacı ile Sürpik Dudu da bu hususta elde bir, deste güllerdendi. Onlara hiç rahat vermezdi. Ne zaman tesadüf etse hiç değilse Pazar Alman'da satılan aksırık tozunu gizlice yüzlerine üfleyerek, "Hapşu hapşu!" diye hiç durmadan aksırtır yahut toka etmek bahanesiyle kaşıdırma tozunu sürüverirdi.

Bu akşam da muzipliklerin kim bilir hangi nevini yapmıştı?

Bermutat² önde Rober Efendi, arkada Menekşe Bacı ve Sürpik Dudu bahçeye fırladılar. Bir hayli kovalamacadan sonra Rober Efendi yakayı ellerinden sıyırdı.

Paşa, "Koca şeytan herif!" iltifatıyla kahkahaları atıyor-ken Şehri Efendi'nin kulağına eğildi, "Koş, şu çapkını yakala; bizden olduğunu belli etmeyerek cebindeki resimleri kap da buraya getir!" diye emretti.

1 Bugünkü İstiklal caddesi.

2 Bermutat: Âdet olduğu üzere, alışıldığı gibi.

Şehri Efendi emre imtisal ederek,¹ eteklerini uçura uçura koştı.

Rober Efendi oldukça sanayi-i nefise² müntesiplerinden-di. Yanında daima yarı çıplak kadın fotoğrafları, *Etude académique* nüshaları bulundurur, iki göz arasında bunları senli benli olduklarına gösterirdi.

Bundan paşa da haberdar olmuştu. Keyfi olduğu zamanlar Şehri Efendi'yi araya sokar, fotoğrafları getirtip seyir ve temaşa ederdi.

Şehri Efendi, seke seke, bir paket zarfı hamilen geldi. İçinde resimlerin çeşit çeşidi vardı.

Asılı lambanın fitilini daha açtılar, baş başa verdiler, coşa coşa, yutkuna yutkuna, bir âlâ seyrettiler.

Paşa birden ayağa kalktı. Kaşlarını çatmış, hâkimhane bir tavır almıştı. Göğsüne güm güm vurarak, derdini döküyordu:

“Ama himbıllık kimsede değil, bu keratada, bu tereste... Sen de şahit ol. Kararımdan dönersem anam avradım olsun...”

“Semina ve atanâ şahım.”³

“Artık hanımefendi midir, ne terestir, kumda oynasın!”

Fesini çıkarıp gösterdikten sonra yere vurdu:

“Bundan sonra lafı buna anlatsınlar! Etrafındaki fitne fû-cur karıların da ağzı bir karış açık kalsın!”

“İkansese, yekanesesü ikinsasen...”

“Ölümü öpesin martavalla lafımı kesme! İsmaiiii! Şimdi geçmişinden, geleceğinden başlayacağım. Şehreminli'nin babaları tutacak.”

1 İmtisal etmek: Boyun eğip itaat etmek.

2 Sanayi-i Nefise: Güzel sanatlar.

3 “İşittik ve itaat ettik.” Anlamında Arapça bir ifade.

O zamanlar her talebe mektepte semti ile anıldığından paşa da gençliğinde, bilhassa hovardalık demlerinde Şehreminli diye marufmuş.

İsmail koşmuş, soluk soluğa nefes alıyordu.

“Masanın üstüne bak be, viraneliğe benzedi. Kör müsün, hani ya rakı, taze meze?”

Gene Şehri Efendi’ye döndü:

“Bütün iş sende, hepsini sen becereceksin Şehriciğim.”

“Alâkaderilistitaa¹ ifa-yı hizmetten² geri kalmayacağım malûm-i devletleridir.”

“Apaçık söyleyeyim; benim kendi kendime bir halt yiyeceğim yok. İş bir tasarla. Dalavereyi, planı hep senden bekliyorum. At bir tane daha anam, dert ortağım, gözüm nuru...”

Şehri Efendi gene badettemennah, “Afiyet-i seniyelerine!” kaydıyla kadehi sineye boşalttıktan sonra derhâl fesini düzeltmiş, göğsünü iliklemiş, el pençe divan durur vaziyette cin gibi bakıp, paşayı dinliyordu.

“Arzumu yerine getir, sonra iste benden istediğini, ‘Şehreminli şunu isterin, omuzdaş şunu yap!’ diye emret! Kumanda et!”

“Estağfurullah, estağfurullah!”

“Aport de.”³

“Hâşâ sümme-hâşâ!”

“Sözünden çıkarsam kantarlıyı, sinsilemden tuttur, ana avrat bırakma!”

“Allahu ekber âzam kebira!”

1 Elden geldiği kadar.

2 İfa-yı hizmet: Hizmetini yerine getirme.

3 Aport: Vurulan bir avı veya gösterilen bir şeyi yakalayıp getirmeleri için cins köpeklerle verilen “getir” emri.

Paşa, göğsünü bağrını açmış, kollarını sıvamış, çoraplarını çıkarmış, sandalyenin üstünde bir dizini altına almıştı.

Şehri Efendi derin bir murakabeye¹ varmış gibi gözlerini kapadı. Dudaklarını oynatıyor, ara sıra parmağıyla sükût işaret ediyor, zihnen bir plan keşfiyle meşgul bulunuyordu.

Durdu, durdu, dürr-i hikmeti² ağzından savurdu:

“Efendimiz için eslem ve ercah tarik, terütaze, bakire, mutia bir cariyeye-i memlûkedir.”³

Paşa, “Hay ağzını öpeyim!” avazesıyla ok gibi yerinden sıçrayarak yine Şehri Efendi’nin boynuna sarıldı. Sarmaş, dolaş oldular. Durmadan üst üste bir yanağını bırakıp ötekini öpüyor, Şehri Efendi’yi boğacak gibi sıkıyordu.

“Yerinde rahat otur Şehriciğim. Göğsünü möğsünü çöz. Ayak ayak üstüne at, kurul; teklif mi var yahu? Al şu sigarayı da tellendir.”

Şehri Efendi, adap ve erkândan çıkmamakla beraber pophohlanmış, oldukça pür vakar, izhar-ı keramet eyliyordu:

“Vakıa⁴ bir âkile ve reşide ile izdivaç için de mahzur yok ise de...”

“Odalıktan sen şaşma; artık lanet halkasına paydos. Top-taşı’na giderim de bir daha boynuma geçirmem.”

Şehri Efendi fesi kaşlarının üstüne yıkmış, parmağını şakağına dayamış, manevranın planlarını hazırlamakla meşguldü. Karşiki evdeki fonograf yetmiş yıllık “İzmir’in içine kurulur pazar,” türküsünü çalmaya başladı.

Şehri Efendi birden oturduğu yerden sıçradı. Gözleri parıl parıl parlıyor, aradığını keşfeden bir mucit şevkiyle ve “Ta-

1 Murakebe: Dış dünya ile ilişkisi kesip iç âleme dalma.

2 Dürr-i hikmet: Hikmet incisi.

3 Temiz ve seçkin, taze, bakire, itaatkâr bir cariyeye.

4 Vakıa: Gerçi her ne kadar.

mam, tamam!” sayhalarıyla ellerini havaya kaldırmış, birbirine vuruyordu.

“İzmir’de Karantina başkâtibi bulunduğum hengâmda İstanbul’dan bir dürdane-i rânâ¹ getirmiştım. Kimden satın almıştım ya Rabbi?”

“Ha şöyle, ömrüne bereket... Düşün, düşün!”

Karşiki minareden yatsı ezanı okunuyordu. Masadan biraz geri çekildiler. İkisinin de gözleri kapalı idi. Şehri Efendi eli şakağında düşünüyor, paşa, koltuğa bağdaş kurmuş, hafif hafif, sağa sola sallanıyordu.

Her vakit yatsı ezanıyla beraber rakı partisine nihayet verilir, içeri yemek yemeye gidilirdi. Fakat bu akşam her akşamdan farklı idi. Müzmin derdin en can alacak yerine basılmış, en mühim noktasına gelinmişti.

Gene tam o aralık, bahçe köpeği Karabaş’ın ateş püskürür gibi havlaması, arkasından acı acı, “El’aman, Allah! Allah!” yaygaraları, uşakların koşuşmaları duyuldu.

Muhakkak yabancı bir kimse gelmiş olacak ki köpek saldırıyor.

Paşa, saraydan bir yaver mi veya tahrirat mı diye yerinden fırlamış, etekleri tutuşmuş, afal afal bakıyordu.

Şehri Efendi meseleyi derhâl çakmıştı. Ses, hoca Abdül-gani Efendi’nin sesi idi. Köpek, hoca efendinin ne zaman karşısına çıksa, sarıklı ve cübbeli olduğu için midir nedir, mutlaka üzerine saldırır, sarık bir tarafta, cübbe öte tarafta, aklını başından alır, sonra yetişip kurtarırlardı. Zavallının bazen sarası, bazen de çarpıntısı tutar, yüzüne, gözüne sular serperler, vücudunu ovup ovuştururlar, saatlerce baş ucunda uğraşıp dururlardı.

¹ Dürdane-i rânâ: Pek güzel ve parlak bir inci.

Demin Menekşe Bacı'nın ve Dudu'nun feryadı, şimdi de köpeğin saldırışı, ikidir, tam can alacak noktada işe engel oluyordu.

Hoca Abdülgani Efendi Şamlı idi, selamlığın gediklilerindendi.

Güya paşanın Arabiyat ve mesnevi hocası. Paşanın bu işlerden çıktığı yok ya... Bazı konaklardaki emsali misillu, yukarıya ve ele güne karşı züht ve takva mosturası olarak eve alınmış.

Bayramlarda, Kandillerde paşa ile beraber saraya gider, başmabeyincinin, kilercibaşının odasında oturur, Arapça, Acemce hayli sözler savurur; bilvasıta selam-ı şahane¹ de nail olurdu. Haremeyn payesi, Mecidî ve Osmanî nişanları, gümüş iftihar madalyası, arpalığı vardı. İşi gücü ise konakta postu sermek.

Bazı günler çıkar; cami, tekke diye İstanbul'un içini dört döner, akşam ezanıyla gelir, paşa işretle geciktiğinden odasına yemeği götürülürdü.

Bazı akşamlarda kameriyeyi boylar, kitaplarda rakının haramlığına dair kayıt olmadığını, hamrin, şarabın memnuiyeti² yolunda türlü cevherler yumurtalar, pek gayrete gelir, ağzı sulanırsa, derhâl mide sancısından tutturup kapı açarak ve "Deva niyetine"yi basarak, arka arkaya, kadeh kadeh vişneli konyak dikerdi.

1 Selam-ı şahane: (Burada) Padişahın selamı.

2 Memnuiyet: Yasaklanma, yasak olma.

Abdülgani Efendi

Hoca Abdülgani Efendi o akşam gecikmişti. Kapıdan girer girmez de Karabaş'la karşılaşmış, ara sıra uğradığı cilvesine uğramış, tepeden tırnağa kadar sırlsıklam, toz, toprak, çamur içinde, yarı ayık, yarı baygın, gözleri kapalı, ayvazla ahçı cırağının koltuğunda, inleye inleye, "Ah! Of!" ede ede kameriyenin yolunu tutmuştu. Bitkin titrek bir hâlda, "Destur, ya müminin!" nidasıyla içeriye daldı.

Paşa da Şehri Efendi de afallaştılar.

Tam dananın kuyruğu kopacak iken Abdülgani Efendi'nin bu kıyafette çıkıvermesi olur aksiliklerden değildi.

Şehri Efendi dudak arasından yavaşça, “Kellim kellim lâ-yenfa!”¹ nakaratını tutturmuş, paşa da durmadan burnundan nefes almaya başlamıştı. Etrafa bel bel bakıyordu.

Hoca efendiyi sandalyenin birine oturtular. Gözleri kapalı, dişleri birbirine kilitlenmiş, durmadan başını önüne sallıyordu. Bir aralık gözlerini açıp kapar gibi oldu. Eliyle midelerini bastırmaya başladı.

Şehri Efendi paşaya diyordu:

“Galiba mide sancısı tuttu. Konyak verelim!”

Konyak kelimesi elektrik cereyanı gibi derhâl Abdülgani Efendi'yi çarpmıştı. Yerinde bir titredikten sonra dudakları kımıldandı, “Karabaş, karabaş! Kelb-i akur, kelb-i akur!”² Mide, mide! Veca, veca!”³ deyip sayıklıyordu.

Konyak şişesi getirildi. Şehri Efendi kadehi doldurup usulcacık yanına sokuldu. “Hacı efendi, Hocam! Bir yudum al bakalım!” diyerek ağzına boşalttı.

Kâfirde keramet yok mu ya? Abdülgani Efendi, gözlerini açıp kapıyor, “Enfes, enfes!” diye kekeleyerek dilini dudakları arasında şapırdatıyordu.

Paşa usulcacık Şehri'ye seslendi:

“Terese üst üste birkaç tane ver de gözü açılsın!”

Birkaç kadeh böylece ağzına döküldükten sonra hoca efendi kendine gelmişti; sanki hiçbir şey olmamış gibi etrafa fıldır fıldır bakıyordu. Yavaş yavaş derlendi toplandı; kon-

1 “İstedigini söyle, bir işe yaramaz” anlamında Arapça bir ifade.

2 Kelb-i akur: Kudurmuş köpek.

3 Veca: Ağrı, acı, sızı.

yak şişesini yanına çekti. Bir Şam mavalı¹ mırıldanmaya bile başladı.

Deminden beri sözü yarıda kalmış olan paşa da gayrete gelmiş, tatlı bahsi tazelemek için sabırsızlanıyor, içi içine sığıyordu.

“Hocanın keyfi geldi. Yabancımız değil a, tam sırası...” diyerek lafa girişti:

“Medrese görmüş, derin ilimler okumuş, derya gibi bir adamsın, hocam! Söyle, dağ gibi bir herifin kadınsız oturması şeran caiz midir?”

Abdülğani Efendi hinoğluhinlerden. Zaten paşanın derdine ne zamandır agâh. Leb demeden leblebiyi anladı:

“Lâvallah sümme billâh!”

Paşa gene kollarını gererek, “Şap, şap!” ensesine vuruyordu:

“Şu kalıp kıyafete, şu kilise direği enseye bak yahu! Kara Ahmet pehlivanda da bu kadardır. Söyle hocam sittin sene Agob’un kazı gibi oturup bilmem nemizi çomaklayacak mıyız?”

Abdülğani Efendi, enfiye mendili ile üstünün başının tozlarını süpüre süpüre cevap verdi:

“Kabahat yok kimsede, kabahat sende. Elbadi azlâm!”

“Hocam fetvayı bastın, değil mi? Öyleyse ben de kararı verdim. Yakında, ayın on dördü gibi odalığı köşeye oturtuyorum, katalavis?”²

Abdülğani Efendi neşesinden ellerini kaldırmış, arap oyunu oynuyor gibi “Eltaf! ekmel! ahsen!” diye birbirine vuruyor, makama ayağını da uyduruyor, paşa da parmaklarını şıkırdatarak gerdan kırıp omuz titretiyordu. Şehri Efendi ise

1 Maval: Çöl Araplarına mahsus bir şarkı okuyuş tarzı, bir çeşit uzun hava.

2 (Yun.) Katalavis: Anladın mı?

fırsattan bilistifade havyar tabağındaki bakiyeyi silip süpürmekle meşguldü.

Paşanın neşesi gene tam kıvamına gelmişti. Şehri'ye döndü:

“Ne susuyorsun ciğerimin köşesi. Nabi gibi söylesene, bülbül gibi ötsene. Demir tavında gerek anlat; anlat!”

Şehri Efendi bardağın dibindeki rakısını, sindire sindire içtikten sonra dedi ki:

“Bendeniz yarın, alessheher esirci evlerini gözden geçiririm. Münasip bir cariyeye destres olur¹ olmaz...”

Abdülgani Efendi sözünü kesmişti:

“Ensep, ensep!”²

“Hocam sus, ana baba ekmek günü, lafını ağzında bırakma.”

Abdülgani Efendi'nin gene çenesi durmuyordu:

“Elvaadü keddeyn!”³

“Sus yahu! Hocam fitil oldu be; ağzında metelik dönmüyor. Peki sonrası Şehri! Köşkteki Azrail'e karşı yapacağın planı da anlat!”

“Esasen cay-i mülahaza⁴ cihet o nokta...”

“Adam daha sıkıya gelirsek, koca karıyı dehliyi veririz, gider.”

Şehri Efendi bu söze de bir kulp buldu:

“Ziya Paşa merhum, Terkib-i Bend'inde:

*Zalim yine bir zulme giriftar olur aher
Elbette olur ev yıkanın hanesi viran*

demiş ise de sünuhatı⁵ şarta muallaktır.”

1 Destres olmak: Erişmek, elde etmek.

2 Enseb: Çok uygun.

3 “Söz vermek borçlanmak gibidir.” Anlamında Arapça bir ifade.

4 Cay-ı mülahaza: Düşünülecek nokta.

5 Sünuhat: Akla, hatıra gelen, içe doğan şeyler.

“Seni de bu akşam rakı tuttu galiba, Şehri?”

Şehri coşmuş, bir türlü ağzı kapanmıyordu:

Gark olup çeşmimden akan yaşa

Başını vurdu taştan taş

deseler de neme gerek?”

Abdülğani Efendi, olacağını olmuş, şimdi de konyaktan gözleri kapanmış, ağzıyla püfür püfür püflüyor, paşa, midesi-ni bastırarak, başım dönüyor, allak bullak oldum, diyor, Şehri Efendi ise çakı gibi yerinde dimdik, boyuna beyitler söylüyordu.

Paşa bir hamle edip sandalyeye tutunarak ayağa kalktı.

“Ya herrü ya merrü! Daha damarım tutarsa, kızı yakalayınca buraya getireceğim!” diye gürledi.

Abdülğani Efendi, dudakları arasından, “El’aceletü... Vet-teenni...” gibi sözler kaçırıyor, Şehri Efendi de:

Pençeleşmek isteyen yaran zalim aşk ile

Pençeler, demir bazular gerek pulattan

beytini okuyordu.

Paşa gene kumandayı verdi:

“Şu tahta sakal, sahte vakar herif gözünü açmadan son kararımı ver. Vallahi bıçak denilen teres yok mu, hani ya şu teres, bıçak teresi, artık kemiğe dayandı.”

“Kâret beüstühan resit¹ değil mi velinimet? Öyle ise emir eyle fındık kabuğunun içine gireyim!

Buna kim âlem-i imkân derler

Olmaz olmaz deme olmaz olmaz

¹ “Bıçak kemiğe dayandı” sözünün Arapça, Farsça karışık söylenişi. Kaâret: derinlik (Ar.) üstühan: kemik (Far.) resid: yetişt, erişti (Far.)

“Arslan, işi bir lafla kes at!”

“Civarda bendegân-ı devletlerinden biri namına bir hane istikra¹ eyleriz; olur biter.”

Paşa, “Hay ağzını öpeyim!” diye atılarak Şehri Efendi’yi gene kucakladı. Bir hayli öptü, sıktı, sıkıştırdı. Sonra boynunda duran keseye el attı; üç beş altın çıkarıp Şehri’ye uzattı:

“Şunu al, yol masrafı yap. Alt tarafı bende iste istediğin kadar.”

Şehri Efendi, “Böyle şaha kul olan ister mi azat olmayı?” mısrasını nakarat gibi tekrar ediyor, Abdülgani Efendi de koca bir pastırma parçası kemiren kedi kucağında, horul horul horluyordu.

Paşa sallana sallana kameriyeden çıktıktan sonra bitişikteki çamın altına su döktü.

Sıcak, havasızlık, lodos, buram buram ter, fazla olarak da içki.

Asılı lambanın fitili tütmüş, şişesi simsiyah olmuş, ortalık göz gözü göremeyecek hâle gelmişti. Artık çilingir sofrasına paydos etmenin sırası idi.

Paşa önden yürüdü. Şehri Efendi de hocanın koluna girdi.

Nef’inin:

*Göz hapsine saldı dili mestane nigele
Bir köşede meyhane ve zindan ne belâdır!*

Beytini savurarak selamlık merdiveninden içeri daldılar.

*

Ertesi sabah olunca Şehri Efendi temiz Frenk gömleğini giydi, lastik yakalığını ıslak bezle sildi. Bir âlâ üstünü, başını süpürdü. Erkenden caddeyi tuttu.

¹ İstikra: Kiralama.

Akşamki karar mucibince İstanbul'u çark çevirecek, esirci dolaşacak, matluba muvafık¹ bir odalık arayacaktı.

Cebindeki parayı bir hesap etti. Paşanın verdiği altınların arasına, lira diye yanlışlıkla iki çeyrek karışmıştı.

Paşa önden, Şehri Efendi de hocanın koluna girip arkasından içeri doğru yürüdüler...

Şimdi kesesinde üç lira, iki çeyrekle eskiden kalma on beş kuruş vardı. Yirmi beş kuruşu o günün bol boluna masrafı olarak bir tarafa ayırdı. Liraları para çantasının iç gözüne yerleştirdi; yola revan oldu.

Günlerden Perşembe idi.

Hanımefendi bermutat köşkte öğle yemeğini yemiş, ikindiden evvel konağa gelmişti.

Eski saraylılardan Hüsnücemal Hanım, mütekait² çengi-

¹ Matluba muvafık: Talebe uygun.

² Mütekait: Emekli.

lerden Hürmüz Hanım, ahretlik Dilber ile harem ağası Bilal Ağa refakatinde bulunuyordu.

O gün köprüye her zamandan erken çıktıkları için konağın kupası¹ yetişememişti. Bir kira arabasına binmişler, hayvanlar kurada² oldukları için araba bayırı sökmemiş, Dilber ile Bilal Ağa yedekte olarak yokuşu yayan çıkmışlardı.

Hanımefendi sinirlendikçe sinirlenmişti. Zaten daima asabi, titiz. Konağın kapısından adımını atar atmaz köpürmeye başladı, “Nedir bu ortalığın hâli? Her taraf dandinide... Kasımpaşa çöplüğüne dönmüş. Hacıvat Zeynel herifi nerede?” diye barbar bağırıyordu.

“Menekşe! Sürpik!” diye bir feryat daha kopardı ve haremlığın taş merdivenine doğru yürüdü.

Tiryal Kalfa, Sürpik Dudu, Menekşe Bacı, yel yeperek, yelken kürek aşağıya seğirtmişlerdi.

Hanımefendi köpürdükçe köpürüyordu:

“Bu taş merdivenin üstünde nedir bu ak saçlar? Bari saçınızı tarayacaksınız, desturun helaya atın... Bak, canım merdivenin burasına da gene boya damlamış! Ben sana bin kere söylemiyor muyum Sürpik Dudu? Saçını helada boyasana! Sofanın penceresinde kuruluyorsun, her tarafı berbat ediyorsun.”

Hürmüz Hanım gene araya karıştı:

“Horoz ölmüş, gözü süprüntülükte kalmış!”

O aralık, Bilal Ağa’nın bahçıvan çırağına bir iki kırbaç hediyesi araya giren ayvaz³ Avadis’in de “Vay başım, vay ku-lağım!” diye şamatası duyuldu.

1 Kupa: Kapalı ve yalnız arkada oturulacak yeri olan genellikle atların çektiği dört tekerlekli araba.

2 Kurada: Sıkı, cılız.

3 Ayvaz: Eskiden büyük konaklarda evin hemen hemen tüm hizmetlerine bakan uşak.

Hanımefendi odasına çıkar çıkmaz soyundu; arkasına bir gecelik giydi, lavabonun, aynalı dolabın önüne göz attı. Tiryal Kalfa'ya döndü:

“Gene bizim pinpon dün akşam yapacağını yaptı galiba? Şurada toplu iğnelerim vardı, hiçbiri yok... Bari bir tanesini yutsa da...”

Hürmüz Hanım alt tarafını getirmişti:

“Eti, yağı erise, değil mi? Aman kadını sen de beni deli deli söylüyorsun.”

Hüsnücemal Hanım, “Ayol ağzı dili yok, zavallı ile uğraşmayın!” diyordu.

Hanımefendinin gözüne bir şey görünmüyor, mütemadiyen söyleniyordu:

“Allah aşkına kardeş şu karyolanın hâline bak! İçine köpek bağlasan durmaz. Gıcır gıcır, gül gibi, pirüpak bırakmıştım. Paşa, maşa, ama vücudunun su yüzü gördüğü yok; çıplak ayak ortalığı dört dönüyor, kirli kuklaya dönüp buraya sırtı seriyor.”

Hürmüz Hanım gene söze karıştı:

“A kızım, söyleye söyleye dilimde tüy bitti. O nuru feri olmayan bücür burada mı, değil mi? Üst tarafını hiç anlamam, olacağı budur.”

Hanımefendi, Dilber'in saçını, başını birbirine kattıktan sonra...

Hanımefendi geceliğin eteklerini kuşağına doladı. "Dilber, Dilber!" diye avazı çıktığı kadar seslendi. Dilber'i ele geçirince mükemmel surette patakladıktan ve saçını, başını birbirine kattıktan sonra süpürgeyi eline dayadı, ortalığı süpürtmeye koyuldu.

Karyolanın yanında kalmış potinleri, "Leş, toz yuvası!" diye pencereden fırlatıyor, asılı gömleği, fanilayı, "Turşu olmuş, küfekiye dönmüş," diyerek yerden yere atıyordu.

Hüsnücemal Hanım'la Hürmüz Hanım, küçük odada yorgunluk kahvelerini içmişler, sigaralarını tellendirmişler, hatta iki göz arası, Sürpik Dudu'ya kahve falını bile baktırmışlardı.

Herkes gibi onların da gönlünde yatan arslan vardı.

Hüsnücemal Hanım, Sultan Aziz sarayından çıkarılmış, dört beş sene geçindikten sonra kocasından ayrılmış bir duldu. Ne zamandan beri vali veya mutasarrıf bir koca beklerdi.

Hürmüz Hanım ise dört kere başından nikâh geçmiş, erkeğinin hiçbirisiyle yıldız barışıklığı görmemiş, gençlik demlerinde biraz hoppalığı işitilmiş, bir aralık çengilik, sonra Maliye'de kâğıt kavaflığı, daha sonra hamamcılık etmişti. Yaşı elliyi aşkındı. Eski hayriye tüccarlarından,¹ konak yavrusu sahibi, söze sohbete aşına, kendisine yâr ve vefakâr bir ayalin ipini çekip dururdu.

Her nedense bu noktaları beктаşı sırrı gibi hanımefendiden gizlerler, onun yanında kocaya daima aleyhtar bulunurlar, dillerinin altındaki baklayı evirip çevirip saklayarak, gizli kapaklı tutarlardı. Bu hususta konağın içinde başlıca mahrem-i esrar, Sürpik Dudu idi.

Sürpik Dudu'nun cemaziyelevveli² meçhul. Her söz arasında rahmetli Samatyalı kocam diyip dururdu, fakat bunun kim olduğunu, neci olduğunu bilen yoktu.

Saç boyamasından, püskürme beni komasından, yüze, dudakların üstüne, çeneye ağda yapılmasından tut da kahve falı, şirinlik muskası, celbetme, kuyu kazma, ev bark yıkma, ocağa incir dikme gibi işlerin hiçbirisi, Sürpik Dudu'nun elinden kurtulmazdı.

Hanımefendi Sürpik Dudu'yu boş boşuna tutmuyordu. Bu kadar kerametlerinden başka leb demeden leblebiyi de çakar, nabza göre şerbet vermeyi pek mahirane bilirdi.

1 Hayriye tüccarı: Eskiden belli sayıdaki tanınmış, muteber Müslüman tüccarlara beratla verilen imtiyaz.

2 Cemaziyelevvelini bilmek: İç yüzünü, geçmişindeki bütün gizli tarafları bilmek.

Ara sıra hiddetine mağlup olarak konaktan kovar, iki gün geçmeden İsmail Ağa'yı veya Bilal'i Kumkapı'daki evine gönderir, gene getirtir, boynuna sarılarak gönlünü alırdı.

Sürpik Dudu mükemmel yemek de pişirirdi. Doldurduğu dolmalara, yaptığı plakilere, kurduğu turşulara uyar olmazdı. Çamlıca, Kayışdağı, Alemdağı gibi yemekle gidilecek yerlere gidilmeden bir gün evvel Sürpik Dudu kolları sıvardı.

Hürmüz Hanım, ağzına iki kakule atarak karyolasına uzanmıştı. Hüsnücemal Hanım da, âdeti veçhile, el çantasındaki roza madalyonunu gözden geçirdikten ve Mısır'dan muhâsses,¹ Zeynep Hanım mirası aylık beratını orta gözden çıkarıp bade'l-muayene² gene yerine koyduktan sonra min-dere yaslanmıştı.

Hanımfendi, misafir odasının önünde şıp şıp terliklerin bırakılmasından gözü dönerek, şimdi de Menekşe Bacı'ya çatmış atıp tutuyordu.

Bir sille, tokat partisi daha oldu. Harem merdiveninin eşiğinde eline geçirdiği bahçıvan çırağı da araya katılmış, yerdeki paspas kafasına atılmıştı.

Aşağı yukarı akşam ezanı sularıydı.

Paşa efendinin arabası şakır şukur sokak kapısının önünde durdu. Gacır gacır kapılar açıldı. Araba bahçeye girip taş merdivenin önüne yanaştı. İsmail Ağa arabacının yanından atlayıp kupanın kapısını açtı. Paşa indi.

Ayvaz, bahçıvanlar, uşaklar divan duruyorlardı.

Bu akşam paşanın gelişi her vaktinkinden farklı idi. Bütün gün Şehri Efendi'yi düşünmüştü. İçki arasında, şaka maka derken kararı vermiş, kumandayı etmiş, ilk adımı atarak Şehri Efendi'yi göndereceği yere göndermişti.

¹ Muhasses: Tahsis edilmiş.

² Bade'l-muayene: Muayene ettikten, inceledikten sonra.

“Bir kere ok yaydan çıktı!” diyor da nedamet ediyor, akıbetin ne şekil alacağından korkuyordu.

Sıcağı sıcağına Şehri Efendi'den kapı açamadı. Evvela Abdülgani Efendi'nin gelip gelmediğini sordu. “Geldi, odasındadır!” dediler.

Merdivenden bir türlü yukarı çıkamıyordu. Şehri Efendi'nin lafını edecek olsa sanki bütün sırlar faş olacakmış gibi korkuyor, basamakları çıkarken, şaşkın şaşkın, âdeta sendeliyordu. Üst basamağa gelince artık dayanamadı. Gizlice İsmail'e sordu:

“Bizim Şehri Efendi hâlâ gelmedi mi?”

Ayvaz yetişt, “Gelmedi efendim!” diye cevap verdi.

Bu adam bu zamana kadar nerede kalırdı? Saat on bir buçuk. Handise¹ ezan okunacak...

“Hanımefendi geldi mi?”

“Evet!” cevabını aldı.

Büsbütün rengi atmıştı.

Kapı eşiğinde duralamış, ne bir adım ileri atabiliyor, ne geri geliyor, şaşkın şaşkın etrafına bakıyordu.

Hanımefendi içeride, gene üst perdeden tutturmuştu:

“Kul ne yapsın, Allah bu adamın perisini pis yaratmış; kirli kuklanın dik âlâsı!”

Paşanın yüzünü görünce daha azıttı:

“Elin, ayağın su görmüyor; Handise her tarafın örümcek tutacak, başında kuşlar yuva yapacak. Bari leşlerini ortaya yayma da âlemin safrasını kabartma!”

Paşa tin tin sofaya çıkmış, orada soyunmaya başlamıştı.

Hanımefendi gene haykırdı:

¹ Handiyse: Neredeyse.

“Dilber! Bağıra bağıra boğazım kurudu, Allah’ın yumurcağı!”

Hürmüz Hanım, her hâle nigahban¹ değil mi, derhâl koştı:

“Dağlara, taşlara; selâmünkavlen de kadını. Ne var, ne kendini üzüp duruyorsun öyle? Hayalifenere döneceksin.”²

Hem içeriki hatunun yürekceğizi ağzına geldi.

“Bu Allah’ın derdi adam mumhala gibi sofada bekleyecek mi? Hüseyin Paşa çıplağı gibi duracak mı? Çamaşır, mamaşır değişecek, geceliğini giyecek! Nerede o kaltaklar?”

Hürmüz Hanım gülümseyerek yanına sokuldu. Kulağına fısıldadı:

“Nene lazım? Sofada emirin atı gibi tir tir titresin!”

“Acaba Hüsnücemal Hanım’ı uyandırdım mı kardeş?”

“Hiç üzülme kadını, üzümünü satmış da küfesini devirmiş gibi yatıyor.”

Hanımfendi’de hiddet berdevamdı:

“Vallahi paşa, gene toz toprağa mülemma, çıplak ayak geziyorsun: Ağzımdan yemin çıkarsa billahi o beberuhinin odasında yatarsın!”

Paşa kekeleye kekeleye cevap veriyordu:

“Sen de adamın sağını, solunu şaşırtıyorsun. Ben ne yapıyorum hatun?”

“Hay seni hatunlar götürsün.”

“Buna da hoppala!”

“Zaten senin işin gücün hoppala beyim hoppala paşam. Neden haberin var ki?”

¹ Nigahban: Bekçi, gözcü.

² Hayalifenere dönmek: Çok zayıflamak.

“Yine ne yaptık, eşeğine mi çüş dedik karıcığım?”

“Ağzını topla, benim eşeğim yok. Eşekler, hem de şeddeli eşekler senin yanında, çiftler çiftler... O eciç bücüç kirloz ne? O koca kallâvili¹ herif ne?”

Hürmüz Hanım gene yavaşça araya girdi:

“Hatunun hakkı da var. İnsanın alacası içinde, hayvanın alacası dışındadır derler ama bunların ne oldukları meydana. İğne deliğinden Hindistan’ı seyreden o yongabaz herifi, elimden gelse, bir kaşık suda boğacağım.”

Hüsnücemal Hanım da laftan yana eksik olur mu, o da söze karıştı.

“Sen de bazen çocuk oluyorsun kardeş! Bir ahırda at da bulunur eşek de.”

Hürmüz Hanım kurt ve hazır cevap; derhâl mukabele etti:

“Orası öyle ama at ile eşek yarışamaz. Bunlar âleme meydan okuyorlar.”

Dilber, paşanın geceliğini ve Şam hırkasını getirdi.

Hanımefendi hiddetli hiddetli yetiştirdi:

“Vücutuna su değdirmeye tövbeli misin, yoksa yeminli misin adam? Bak şu kılık, kıyafetine. Saçın, sakalın birbirine karışmış, başın leylek yuvasına dönmüş, kirlilikten kömürcülere benzemişsin.”

“Hani ya bunun havlusu?” diye Dilber’e döndü.

Bir türlü içi rahat etmiyordu.

“Şimdi yıkanıyorum diye yalancıkdan kendisini ıslatacak, ne kadar tozu toprağı, kabarmış kiri varsa, onlarla gidip havlumu bulayacak!” diye ter ter tepiniyordu.

¹ Kallavi: Eskiden sadrazam ve vezirlerin giydikleri büyük kavuk.

Paşayı, ite dürtme musluğa kadar götürdü. “Kim var orada?” diye haykırdı.

Sürpik Dudu, aşağıya gitmek için merdivenin önündeki sofadan dönüyordu.

Hanımefendi görünce, “Bari sen gel Dudu” dedi. “Şu adamın saçını, başını eğ de bir iyi yıka!”

Sürpik Dudu’nun boyu yetmeyecekti. Dışarıdan bir sandalye getirdi. Eteklerini beline topladı, kollarını sıvadı.

“Paşamı bir kıyak yıkayım, bir aynaya çevireyim ki göresin!” mukaddemesiyle haldur huldur başını sabunlamaya başladı.

Hanımefendi, ellerini kalçalarına dayamış, uzaktan seyrediyor, yüzünü ekşitiyordu. Sürpik Dudu çamaşır yıkar gibi, köpükler içinde, paşanın başını, sakalını, suratını, ensesini çitiliyor, tutan öksürük sağanağına hiç aldırış etmiyor.

“O kerte temiz edeceğim ki hiç tınma, suratına bal dök de yala!” diyor, hanımefendi de, “Aman sus Dudu! Midem altüst oldu; istifra edeceğim!” diye öğürüyordu.

Paşa ise ne gözlerini açabiliyor, ne de bir söz söyleyebiliyor, boğulacak gibi, soluk almadan, öksürüyordu.

Bir aralık, güç bela, “Bir yudum su!” diyebildi. Dudu başını bırakır bırakmaz, hanımefendi, “Ne bekliyorsun?” diye haykırdı, “Agucuk, sakallı bebek bir de naz ediyor.”

Sürpik Dudu “Karnının içi hort hort diye bağıroor; naz ilem öksürmoor,” diyor, emrinden de çıkmayarak yumruklarını sıkı sıkı yıkamakta devam ediyordu.

Hanımefendi eteklerini toplayarak biraz yaklaştı, paşanın başına doğru baktı:

“Bari saçına, sakalına bu boyayı koyacaksın, herkes gibi koysana. Bak dipleri iki parmak apak! Hiç farkında değildim, meğerse el âleme karşı maskara gibi geziyormuşsun!”

Hürmüz Hanım’la Hüsnücemal Hanım kapının önüne gelmişlerdi. Hürmüz Hanım, Hüsnücemal Hanım’ın kulağına eğildi, yavaşça, “Kişi arlanmaz, soyu arlanır, derler; hatun yerden göğe kadar haklı!” dedi.

Hüsnücemal Hanım da, “Bir şeye yanmıyorum; yürekceğizi tükeniyor, bağı şişiyor, ona acıyorum. Boşuna nefes tüketiyor!” diyordu.

Sürpik Dudu: “O kerte temiz edeceğim ki tınma, suratına bal dök, yala!” diyordu.

Yıkanma faslı nihayet bulmuştu. Paşa havluya başını sarmış, nefes nefese sofaya fırladı. Adeta koşar gibi merdivenden yukarı çıktı, odasına girdi.

Sürpik Dudu, gözlerini açmış, elleriyle göstere göstere tarif ediyordu:

“Hanımım doğru laf edoorsun ama koca gövde Pangaltı’daki Çürükdişyanların Yervant Efendi gibi hucceten gidiyordu. Yüreği odun gibi vuruyordu; soluğu kesilmişti ne; sana belli etmeyerek o takke durmasa idim damla tepesinde idi.”

Hürmüz Hanım atıldı:

“Ayol, sana da olmuş olacak! Yıkanmaktan bir şeycik olmaz. Tendürütlük¹ getirir, damarları yumuşatır.”

Hanımefendi’nin, “Acı patlıcanı kırağı çalar mı hiç?” diye tutturduğu kahkahalar içinde sofaya çıktılar.

*

Ortalık karanlık olmuş, lambalar yanmıştı.

Hanımefendi yukarı çıkmadan paşa, ayaklarının ucuna basa basa yavaşcacık merdivenden indi. Kimseye görünmeden ara kapıdan geçti, selamlığa çıktı. Taş merdivenin başına geldi. Ne İsmail Ağa ne bahçıvanlar, ne ahçılar görünürde yok.

Her zaman durmadan, yüz kere İsmail diye çağırır, havuzun etrafında, kameriyenin yanlarında gezinir, bitişikten konağa ilave edilen arsanın kirizmesine² bakardı.

Şimdi, ne “İsmail!” diye seslenebiliyor, ne de bahçeyi dolaşabiliyordu. Şehri Efendi’nin odasına gitmek için aşağı kata inmek üzere iken İsmail Ağa ile karşılaştı.

İsmail Ağa da ustura gibi kurnazlardan değil mi, meseleye iyice vâkıf değilse de paşanın vaziyetinden, Şehri Efendi’yi

1 Tendürüst: Sağlıklı, sıhhatli, dinç.

2 Kirizme: Toprağı kazarak altını üstüne getirme.

sorarken aldığı hâllerden iş içinde bir iş olduğunu sezmişti. Daha paşa sormaya vakit kalmadan Şehri Efendi'nin elan gelmediğini söyledi.

Keyfiyet hakikaten merak edilecek gibiydi.

Hatıra bin türlü şeyler geliyordu.

Acaba yanlışlıkla, müfsitlerden birine benzetilerek yakalanmış olmasın. Kahvede, mimlilerden biriyle tavla oynadığı için sigaya¹ götürülmesin. Yoksa başına bir kaza mı geldi? Yoksa içkiyi fazlaca kaçırmış da onun için mi gecikmişti?

Çünkü Şehri Efendi, Balıkpazarı'ndaki meyhaneleri gençliğinden beri pek severdi. Ara sıra İstanbul yakasına geçti mi, mutlaka oraya uğrar, işi acele ise ayaküstünde bir iki tane parlatır, vakti çoksa, gözünün önünde kızaran balıkların envaindan mezeler getirterek yatsıya kadar geciktiği de olurdu.

Akşamki mühim karar üzerine paşanın sabırsızlıkla onu bekleyeceği muhakkaktı. Binaenaleyh meyhanede gecikmesi ihtimali de pek azdı.

O hâlde?

İş dönüp dolaşıp hep o aksi ihtimaller üzerine yaklaşıyordu.

Bu akşam kameriyenin altında oturmaktan vazgeçti. Tepsinin selamlık odasına götürülmesini emretti.

Selamlık sofasında Abdülgani Efendi ile karşılaştılar. Laklakın, efail ve tefailin hiç sırası değildi. Derhâl yüzünü ekşitti, kaşlarını çattı, elini şakağına götürerek ve başının şiddetle ağrıdığından bahsederek, odaya girip kapıyı kapadı.

Rakıya sokuldu. Birkaç tane, bir daha üstüne yuvarladı. Arası çok geçmeden bir daha attı.

Kâfir için def-i gam eder² derler; hâlbuki bu akşam, bilakis düşünce, gam, kasavet üşüşüyordu.

1 Sigaya çekmek: Sorguya çekmek.

2 Def-i gam etmek: Gamı dağıtmak.

Karşiki fonograf yine ahenge başlamış, “Bende takat kalmadı ihsan senin,” şarkısını tutturmuş, cazır cazır cazlıyordu.

Tepsiyi İsmail’in eline vererek bahçe üstündeki odaya taşıttı.

Dakikalar, saatler geçtikçe geçiyordu. Sanki yer yarılmış da Şehri Efendi içine girmiş!

Parmağında cıgara, kulakları sokak kapısında, gözleri Şeker Ahmet Paşa’nın karpuz, kavun tablosunda, kendinden geçmiş gibi iken alt kattan davudi bir ses, Rober Efendi baso perdesinden “Traviyata” operasını ayuka çıkarıyor.

Paşanın ne kadar cini varsa derhâl başına toplandı. Yerinden fırlar fırlamaz sofaya koştu; avazı çıktığı kadar bağıırıyordu:

“Şu teres, katırı susturun be! Hristiyan ölüsü kaldırır gibi bağıırıp çağırmanın sırasını mı bulmuş? Vallahi şimdi inip ayağımın altına alırsam keratanın pastırmasını çıkaracağım.”

Mösyö Rober, vapuru kaçırmak bahanesiyle o akşam da konakta soluğu almış, odasında tıraş olurken operayı tutturmuştu. Yemeği yer yemez gene Beyoğlu’nu boylayacaktı.

Paşanın sesini duyar duymaz, tıraşı yarı bitmiş, yarı bitmemiş, kendini dörtnala dışarı attı, kaçtı.

Çok geçmeden sokakta bir araba gürültüsü işitildi. Araba kapıda durmuştu.

Paşanın zaten içi içine sığmıyor. Pencereye seğırtti. Gelen Şehri Efendi idi. Paşa, “Oh!” diye can ve yürekten bir nefes almıştı.

*

Şehri Efendi sarhoş marhoş değildi. Hatıra gelen o aksi ihtimallerden hiçbiri dolayısıyla da gecikmemişti. Çok dolaştığından gecelere kalmıştı.

Şu teres katırı susturun be! Şimdi ayağımın altına alırsam keratanın pastirmasını çıkarırım.

Daha oturmadan dürer-i hikmeti¹ savuruyordu, “Herhangi işin ehli isen onda devam et,’ mısdakınca İstanbul’un ci-hat-ı erbaasını² çevirdim,” diyordu.

Paşanın helecandan dudakları titriyor, ağzına girecekmiş gibi Şehri Efendi’ye sokuluyor, “İki kelime ile anlat; oldu mu, olmadı mı, onu söyle!” diye sıkıştırıyor, Şehri Efendi ise çok yorulduğunu ispat için elini kalbinin üzerine koyup gözlerini kapıyordu.

1 Dürer-i hikmet: Hikmet incileri.

2 Cihet-i erbaa: Dört taraf.

Paşa, “Bir kelimecik söyle, ya buldum ya bulmadım de,” diye ağzına bakıyorken, Şehri Efendi, gözleri kapalı, “Bir yudumcuk su!” dedi. Paşa derhâl önündeki bardağı uzattı; arkadan tabakasını çıkarıp bir sigara verdi, hatta kibriti bile eliyle yaktı.

Şehri Efendi, “Estağfurullah, hâşâ sümme hâşâ, haddim mi?” gibi sözleri bile güya bitaplıktan söyleyemiyor, el sallayarak mukabele ediyordu.

Paşa kadehe rakı doldurdu, uzattı:

“Al!” dedi. “Bir tane susuz at da damarlarını kızdırırsın, aklın başına gelsin!”

Şehri Efendi rakıyı içti; koltuğunu tepsinin önüne çekti; üzerine bağdaş kurdu.

Pes perdeden başlayarak, hızını aldıkça sesini yükselterek, başıyla, elleriyle hareketler yapa yapa nakletmeye başladı:

“Tam Tophane’deki Nusretiye Camii’nin önünden geçerken sabah ezanı okunuyordu, Karaköy’e geldim. O binbir ayak meydanında in cin top oynuyor. Evvela acaba köprü açık mı diye yüreğim oynadı. Olur olur; vakit erken, horozlar ötüyor.”

Paşa gözlerini dört açmış, kulak kesilmişti. Karşılıklı birer tane attılar. Şehri Efendi devam ediyordu:

“Çok şükür köprü açık değilmiş. Eminönü’ne geldim. Ne tramvay var, ne araba! Mağazaların kepenkleri açılmamış. Sebze arabaları bile daha yük boşaltıyor. Balıkpazarı cihetinden gelen giden üç beş kişi var yok!”

Paşa sabırsızlanmaya başlamıştı:

“E sonra, Beyazıd’a çıktın...”

“Mercan’dan çıkayım dedim, yokuşu gözüm kesmiyor; Mahmutpaşa’dan Çarşı yolunu tutsam...”

“Her ne hâl ise Beyazıd’a geldin...”

“Asmaaltı’ndan kıvrıldım, Küçükpazar’dan saptım, ‘Kor-karım gayret helak eyler beni,’ fevhasınca¹ Zeyrek Yokuşu’nu bir solukta çıkar çıkmaz, Kovacılar’dan Saraçhanebaşı’nda soluğu aldım.”

“Yaşşşa be! Ey sonra; alt tarafı... Birer tane daha atalım mı? Hem şimdi oraları bırak; asıl can noktasına gel!”

“Esirci Mehmed’e gitsem vakit erken, akşamcı olduğu için uyur. Sofular’daki Kâmile Hanım desem...”

“Evvela içime su serp; münasip bir şey buldun mu, bulmadın mı onu söyle? Ondan sonra bildiğin gibi anlat!”

Şehri Efendi gülümseyerek gözlerini kapadı ve tasdik yolunda başını önüne salladı.

“Yalnız bir laf; nasıl kıyak mı, istediğim gibi mi?”

Şehri Efendi gene gözlerini kapadı, başını salladı.

“Şöyle iri kıyım, dalyan gibi ya!”

Şehri Efendi bu suale de başını salladı.

Paşa derhâl atılıp boynuna sarıldı, “Oh!” diyerek alnından öptü.

“Allah seni eksik etmesin; var ol! Anlat şimdi bakalım alt tarafını...”

Şehri Efendi boyun bağıını çözmüş, ikinci cıgarayı da yakmış, tane tane anlatıyordu:

“Fatih’te Kör İbrahim’den başlayarak Sofular’a, oradan yokuşu inip Aksaray’da Kâmile Hanım’a, Koska’yı ve Beyazıd’ı geçip Divanyolu’nda Mehmed’e uğramayı kararlaştırdım.”

“Hepyek, ciharüdü kapılarını tutmana diyecek yok; valahi pardon!”

¹ Fehva: Anlam, mana.

“Bağban bir gül için bin hare hizmetkâr,’ olmaz mı paşam?”

“Ömrüne bereket, sonra...”

“Ne zamandır görmeyeli bu işin de kârına kesat mı karışmış, ne olmuş, her yer tam takır; esirciler sinek avlıyor.”

“Aman, deme!”

“Nereye gittimse sıra sıra arap halayık, yaşlı yaşlı kalfalar. Yüzüne bakılacak, göz tutacak kimse yok.”

“Etme Allah aşkına; peki sonra...”

“O arif ise ben ondan arif. Kör İbrahim’in dilinin altında bir bakla var ama allak herif kendini tok satıyor, kırk dereden su getiriyor. O kurnazsa abd-i ahkar¹ ahmak mı? Malum a, el elden üstündür arşa çıkınca...”

“Yamansın Şehri! Haydi bir rakı daha koca arslan!”

“Fakirin kaçın kurası olduğunu biliyorsa da...”

Paşanın sabrı tükeniyor.

“Şimdi, ağız tatlandırarak yerlerini söyle, tuzunu, biberini sonra anlatırsın!” diyor, Şehri Efendi ise gene incisini ipe, kalınını çöpe diziyordu:

“Ne ise uzatmayalım efendim, Kör İbrahim’in kulağına şöyle bir eğildim.”

“Aferin, ha şöyle.”

“Mirim, kendi hesabıma gelmiyorum, bir vezir-i âlişan makamına ziyaret ediyorum, dedim.”

“Aman önceden ismimi, mismimi ağzından kaçırmaya idin!”

“Tabl-ı tehi² miyim, ilahi velinimet?”

1 Abd-ı ahkar: Çok aciz kul.

2 Tabl-ı tehi: Boş davul.

Paşa bir daha sarıldı, öptü. Büsbütün ağız ağza sokuldu-
lar.

“Kusura bakma, yani ya...”

“Penç engüşt berabernist’ yani malum-ı devletleri, beş
parmak bir değildir, dedim. Arkasından, paraca da pervamız
yoktur ilave ettim. İstedığın kadar bahşiş, öteberi masraf ka-
bulümüz, der demez herifte şafak attı, yelkenler suya indi.”

“Olur adam değilsin.”

“Yarım saat bekledim, bekledim, aman velinimet! Cena-
bıhak yaratınca ahsen-i takvim¹ üzere halk ediyor. Bila ihti-
yar, Pertev Paşa merhumun beytini ağzımdan kaçırmışım:

*Bir rütbe aktı ağzı suyu zevka zahidin
Sandım Boğaziçi ’ndeki şeytan akıntısı*

Birer kadeh daha yuvarlandı. Şehri Efendi neşelenmiş,
ballandırdıkça ballandırıyor:

“Maşallah kân leventler gibi endam: Üzüm gibi gözler,
kıvrır kıvrır kirpikler, elma gibi yanaklar, kiraz gibi dudaklar,
inci gibi dişler...”

Paşa ağzını şapırdatar şapırdatar yutkunuyordu:

“Kız değil, manav dükkânı desene...”

“Ağzınıza layık, vallahi de öyle pašam!”

“Ağzımızı ballandırdın; susma, söyle!”

“Odaya bir girişi var, sanki kraliçe; sandalyeye bir oturu-
şu var, sanki...”

Hanımfendi’nin, “Paşşşa!” diye feryadı konağın içini
çınılattı. Paşa boş bulunup yerinden sıçramış, benzi limon sa-
rarmıştı. Şehri Efendi’nin dizinden uzaklaşarak, şaşkın şapa-
lak, kulak kabartıyordu.

¹ Ahsen-i takvim: En güzel yaratılış, en güzel biçim.

Hanımefendi, “Paşa!” diye bir çığlık daha kopardı. “Benim odamdaki konsolun üstünde Hüsnücemal Hanım’ın di-kiş çekmecesini duruyordu; meydanlarda yok, hangi eli kırılması kaldırmış?” diye barbar bağırıyor, durmadan, “Paşa!” diye çağırıyordu.

Paşa eteklerini tuta tuta, selamlığın ara kapısına kadar koştu, “Ne var hatun?” diye seslendi.

Hanımefendi atıştırdıkça atıştırıyordu:

“Bir saattir boğazımı yırtıyorum da umrunda değil. O miskin kokak¹ ile burun buruna oturacağına ne oluyor diye kulak versene! Belki selâmün kavlen, bir tarafıma bir şey oluyor; dünyadan bihaber, yan gelmiş kurulmuşsun...”

Paşa, tükrüğünü yutmak için üst üste yutkundukça, hanımefendi çığlıkta devam ediyordu.

“Hatunun tentenesi söküldü, dikecek; bir saattir fellek fellek çekmecesini, lacivert ibrişimini arıyor. Ayol dilin tutulmuş gibi ne bakıp duruyorsun öyle? Çekmeceyi bir yere koydun mu, söylesene... Vallahi şimdi aşağıya inip hırsımı o altı kulaç heriften alacağım. Bir temiz saçını, sakalını yolacağım.”

Hürmüz ve Hüsnücemal hanımların, “Bulduk, bulduk!” diye koşuşmaları üzerine ses kesildi. Paşa da arkasına baka baka, yerine geldi, oturdu.

Oda kapısı aralıktı. Sofada, Abdülgani Efendi’nin yürüyüşüne benzeyen ayak sesleri vardı.

Şehri Efendi koltuktan sıçrayıp gitti, kapıyı kapadı.

Gene diz dize sokuldular. Şehri Efendi sözün alt tarafına devam etmeye başladı:

“Ne yaparsın paşam, ‘Mihnetzede-ra ez-hertaraf seng ayed.’”²

¹ Kokak: Kötü, pis kokan.

² “Düşene tekme atan çok olur.” anlamına gelen Farsça bir atasözü.

“Her günkü k ll    rek ama insanın gönlünün yazı var, kışı var.”

“Ne arz ediyordum? Saray gözdeleri gibi bir tavr-ı p rva-
kar¹ ile sandalyeye geçip oturdu. Ne yalan söyleyeyim. Allah
kusursuz yaratmış. Pal ze asa gerdan, beyaz güvercinler gibi
yumuk yumuk eller; sebu² gibi bilekler ve kollar, minimini
ayaklar...”

“Allahu ekber!”

“Yaşı ben diyeyim on yedi, siz deyiniz on sekiz; taş  at-
lasa yirmisinde yok. Hele o  ıtı pıtı sözleri, billur gibi kah-
kahaları.”

“ yle ise değdi; bu, bu kadar olur anam, babam! Haydi
birer tane daha.”

“M kemm l saız, sözü de varmış. Udu, kanunu eline alın-
ca s yletiyormuş; b lb l gibi de okurmuş. Hele ellerini bir
kaldırsın, k  ek oyunu tuttursun, hayatınız gider, bayatınız
kalır diyorlar.”

“Hey Allah’ım, durduk durduk turnayı gözünden vurduk
desene.”

“‘Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur,’ demezler
mi, efendiciğim? Sabreden derviş, muradına ermiş.”

şehri Efendi gene elini şakağına götürüp biraz düşündük-
ten sonra tavrı ciddileşerek ve kaşlarını çatarak, parmaklarını
para sayar gibi oynattı ve ilave etti:

“Mesele dönüp dolaşıp burada temerküz ediyor.³ Para hu-
susunda biraz fedak rlık icap edecek.”

“Sen orasını hiç düşünme. Evvel Allah her şeyi göze al-
dım.”

1 Tavr-ı p rvakar: Vakarlı bir tavrı.

2 Sebu: Arslan, kaplan.

3 Temek z etmek: Toplanmak, bir yerde buluşmak.

“O hâlde (mubarek bad-ı velinimet), mesele halledilmiş-tir. Yarın badezzeval¹ efendimizle gideriz. Mizaç ve mişvar-i² âlilerine muvafık mı, değil mi, siz de tetkik buyurunuz. Üst tarafını hâl ve fasleyleyecek abd-i naçizdir.”

Paşa fesini arkaya itti, başını kaşdı:

“Yarın günlerden ne?”

“Cuma.”

“Âlâ. Selamlıktan sonra bir kira arabasına atlayıp ver elini, orayı boylarız. Eve dönünce başmabeyincinin odasında lafa mafa daldım, diye bir kıtır atarım, olur biter. Alt tarafı da Allah kerim.”

*

Paşanın üstünden büyük bir yük kalkmıştı. Sanki ne zmandan beri her tarafı bağlı imiş de şimdi çözülmüş, serbest bırakılmış gibi sere serpe geziniyor, kollarını sallıyor, kalıbına sığamıyordu.

Bu akşamki içki kâfiydi. Daha ileri varıp ağzı, burnu şaşırmamanın, set derken sepet demenin sırası değildi.

İsmail’e “yemek!” diye seslenirken boynundan keseyi sallandırdı; elini içine sokup bir tutam para aldı. “Bu günlük bu!” diyerek Şehri Efendi’nin cebine koydu.

O kadar yüreği ferahlamıştı ki mümkün olsa hoplaya hoplaya kalkıp oturacak, oynaya oynaya yürüyecek idi.

Artık lafın arkasını kesmişlerdi.

Yemekte, öteden beriden, havai beş on laf edildi. Abdül-gani Efendi de onlara uymuş gibi ağzını açmıyor, ebyat-ı Arabiye ve Farisiden³ tek bir kelime sarf etmiyor, yemeğe kaşık atıp duruyordu.

1 Badezzeval: Öğleden sonra.

2 Mişvar: Edâ, tarz.

3 Ebyat-ı Arabiye ve Farisi: Arapça ve Farsça beyitler.

Ortalığa bir şey sezdirmemek için, sofradan kalkar kalkmaz paşa hareme girdi. Doğru yatak odasına çıktı. Önüne lambayı alıp köşe minderine geçti.

Pek mühim şeylerle meşgulmüş gibi gözlüğünü takmış, eline de kırmızı kurşun kalemini almış, evrak çantasındaki kâğıtları etrafına yaymıştı.

Hanımefendi böyle vakitsiz, paşayı yatak odasında görünce şaşırmıştı.

Kimsesiz, yersiz, yurtsuz medrese softaları gibi kör ışığa sokulması, hıfza çalışır gibi kan ter içinde, iki büklüm kanburunu çıkarması merhametini celbetmişti. “Paşa pencere açık; gene öksürüğün tutacak. Hırkanı giysene!” dedi.

Paşa duymamıştı bile.

Hanımefendi seslendi:

“Ayol dışarının ayazı hep içeriye doluyor, haberin yok. Sonra göğsüm sıkıştı, bronşitim tuttu dersin hiç bana gelme.”

“Peki hatuncuğum, camı kapatalım!” diyebilirdi.

Efendim nerede, ben nerede?

Paşa, enginlerde, ummanlarda; tatlı tatlı hülyalar içinde... Şaka bertaraf, üst üste aksilikler yüzünden bu akşamki ilaç pek yavan kaçmıştı.

Tok karnma rakı da hiç mutadı¹ değil.

Böyle yarım tertip kaldığı zamanlar konyak içerdi. Konyak da dünyanın öbür ucunda; selamlıktaki kilerde.

Bir aralık bahane bulup aşağı ineyim, konyak şişesini getireyim, diye düşündü.

Sanki ayakları kösteklenmişti.

Bu gece nazarıdikkati celbetmemek kaygısı da var ya!

¹ Mutat: Alışkanlık, âdet.

Dilber'i çağırıp eline bir mecidiye dayayarak gizlice selamlığa göndermeyi kurdu. O da olamazdı. Gelirken şeyeyi neresine saklasın? Ya gösterirse!

Şimşek çakar gibi hatırına geldi. Sıkıştı mı bazen yapardı. Kolonya şişesinin birinden hemen bardağa iki parmak boşalttı. Aksi gibi sürahi de yok, lavabonun üzerindeki güğümünden yarısına kadar su koydu; soluk almadan içti.

Hanımefendi içeride Hürmüz ve Hüsnücemal hanımlarla haşır neşir idi.

Hüsnücemal Hanım meşhur çengi Kursaklı Leyla'dan lafı tutturmuş, "Ayol onun kursağı, o çenesinin altındaki şiş olmasa idi baş kadınefendi olurdu," diyor, Hürmüz Hanım da, "Sen deli olmuşsun kardeş, güzel çengi Mahbup'tu; fındık kurdu, koza kelebeği gibi idi! Şakırşukurun Fatma'ya da diyeceğin var mı kardeş?" diye dayanıyordu.

Sürpik Dudu odada, bir kenara büzülmüş, uyku ile mücadeledede iken çengi bahsinin açılmasından gayrete gelmiş, "Bizim Nişancalı çengi Binnaz Hanım'la Peruz Hanım'ı da unutmayasınız!" diyerek herkesi güldürmüştü.

"Ayol Peruz Hanım şanoya çıkıp kanto söylemekten başka ne bilir? Onunkisi sözüm ona Frenk aktrisleri gibi ağır ezgi, fıstıklı makam şanoya çıkıp boy göstermek!" diyorlardı.

Yatak odasında paşa, kolonya şişesine üçüncü defa olarak müracaat etmiş, içi yanarak sürahiyi ağzına dikip dibine kadar bitirmiş, mindere yaydığı evrakın üzerine serilip horlamaya başlamıştı.

*

Şehri Efendi, Aziziye Karakolu'nun yanındaki Filip'in ön camekânına oturmuş, selamlık dönüşü geçen mızraklı süvarileri, nişancı ve itfaiye taburlarını seyrediyor, paşayı sabırsızlıkla bekliyordu.

Bu sabahki karar öğleden sonra Karaköy’de buluşmaktı. Paşa Aziziye Karakolu’nun önünde arabayı yavaşlatacak, orada bekleyecek olan Şehri Efendi’yi yanına alacak, gideceklerdi.

Çok geçmeden paşanın arabası gözüktü.

Şehri Efendi derhâl içeriye atladı, yolu tuttular.

Paşa, nişanlarını esvapçıbaşının odasındaki dolaba bırakmış, arkasına avniyesini¹ giymiş, yakasını da kaldırarak arabanın köşesine büzülmüştü.

Şehri Efendi’ye, “Sen şöyle öne otur. Belki gören, tanıyan olur!” diyor, kendisi de köşeye sindikçe siniyordu.

Bozuk kaldırımlarda sarsıla sarsıla, sağa sola yalpa ede ede, köşenin başına geldiler.

Arabadan inip bir miktar yürüdüler. Ev, karşıdan görünür görünmez Şehri Efendi adımları sıklaştıırıp ilerledi. Çat, çat, çat kapıyı vurdu.

Ses, seda yok.

Çat, çat, çat, gene vurdu.

Kapı duvar.

Sokaktan gelip geçenler, göz aşinalığı varmış gibi paşaya yan yan bakanlar eksik değildi.

Üçüncü çat çatta cumbaya biri geldi. “Kimdir o?” diye sordu.

Nihayet kapı açıldı, içeri daldılar.

Paşa, “İnanmazsan inanma. Vallahi bir şu dakikada, bir de Şıpka’da İsveti Nikola Tepesi’nde üç buçuk attım!” diyor, arkasından ilave ediyordu:

¹ Avniye: Çuhadan dikilmiş, kolları ve bedeni bol, boyu uzun, yağmurluk vazifesi gören bir çeşit asker kaputu. İlk defa Serasker Hüseyin Avni Paşa tarafından ordudaki askerler için diktirildiği için bu adı almıştır.

“Boru değil, işgüzarın biri görür, bu herif burada ne arıyor, der. O zaman gel pirincin taşını ayıkla!”

Misafir odasına çıktılar, minderlere oturdular.

Bir habeş kadın ortada dolaşıyordu.

“Siz buyurunuz, İbrahim Efendi şimdi gelecek; kavun karpuz zamanı değil mi, desturun, yüzünüze güller biraz ameli var da helada...” dedikten ve sehpanın üstündeki cıgara tablalarını pencereden döktükten sonra dışarı çıktı.

*

Bu ev Çırçır’da idi.

O zamanlar, Saraçanebaşı’ndan Atpazarı’na sapılıp Çini-li Hamamı’na yürünürken, sağdaki sokağın içinde, köşeden üçüncü kapı.

Misafir odası, tavanı basık, üç pencereli, tek kapılı bir oda:

Sağ taraftaki duvarda,

Manend-i şecer nabit olur, sabit olanlar¹

levhası, yerde Ayıntap kilimi, tavanın ortasında yenedünya dedikleri mavi renkte cam karpuz ile üç beş buğday başağı vardı.

Cumbaya asılı kafeste bir saka kuşu pinekliyor, dışarıdan odaya keskin keskin aptesane kokusu yayılıyordu. Aşağıda da galiba balık kızartılıyor, karşiki odadan da utla sûzinâk peşrevinin meşk edildiği işitiliyordu.

Paşa köşeye geçip önüne sehpayı çekti, bir cıgara yaktı.

“Uzağa kaçma, sen de yanıma sokul!” diyerek Şehri Efen-di’yi de yanına oturttu.

¹ Ziya Paşa’ya ait olan, “Ağaç misali büyür yerinde sabit olanlar” anlamına gelen bir mısra.

İçeriki odada meşke nihayet verilmiş, usta bir el utla tak-sim etmeye koyulmuştu.

Çok geçmeden, ince, gevrek, bir kadın sesi, “Ehl-i aşkın neşvegâhı kûşe-i meyhanedir,”¹ şarkısını söylemeye başladı.

Ne de tatlı tatlı söylüyordu.

Şehri Efendi paşanın yüzüne bakıp işaret etti:

“Mumaileyha² olsa gerek!”

“Ses değil, kanarya!”

Nefes bile almıyorlar, kulak kesiliyorlardı.

Paşa yavaşça fısıldadı:

“Ne idi, o Beşiktaşlı Sofi’nin söylediği gazel? Bu sesle onu bir okutmalı da dünyaya yeniden gelmeli, ne kadar borç varsa helal etmeli!”

“Durmaz işler ta ciğerde hançerinin yarası...”³

“Tam üstüne bastın!”

“Elhak bir savt-ı müstesna.”⁴

“Tertipsiz çıktık. Hiç değilse küçük bir konyak şişesi cebimize sokmalı idik.”

Şarkı susmuştu. Muhtelif kadın sesleri işitiliyor, paşa, “Cıvıl cıvıl şu ötüşlere ne buyurursun?” diyordu.

Kör İbrahim hâlâ meydanlarda yoktu. Habeşî kadın kahve getirdi.

Şehri Efendi’nin içine şüphe giriyordu, kadının kulağına eğildi, “Yoksa İbrahim Efendi bir yere mi çıktı?” diye sorarken paşa lafını kesti:

1 “Aşk ehlinin neşleneceği yer ancak meyhane köşesidir.” Bestesi Tatyos Efendi’ye ait Kürdilihicazkâr şarkı.

2 Mumailahya: Adı geçen hanım.

3 İtri’nin bestelediği, Rast makamında bir şarkı.

4 Savt-ı müstesna: Müstesna bir ses.

“Çıktıysa yıllanacak değil a. Evi değil mi, nasıl olsa gelecek; vaktimiz var, hem de gırla.”

Habeşî kadın, “Hayır evde; şimdi gelecek efendim!” derken paşa, dayanamayıp sordu:

“O udu kim çalıyor?”

Kadın ne diyeceğini şaşırmış gibi bakıyor, paşa gene tekrar ediyordu:

“O bülbül gibi öteni soruyorum.”

Şehri Efendi izah etti:

“Yani o lahn-i latif¹ pek hoşlarına gitti de...”

Habeşî kadın, “Tirifelek,” dedi ve kapıdan çıktı.

Birbirlerine bakışıyorlardı.

Tirifelek kimdi? Acaba Şehri Efendi’nin mumaileyha dediği mi, yoksa başkası mı? Sofada erkek ayağına benzer sesler işitildi, Kör İbrahim odaya girdi.

Kör İbrahim, İstanbul’un sayılı esircilerinden biriydi. O zamanlar yaşı altmışı geçkindi. Bu işin içinde yuvarlana yuvarlana pişmiş, saç sakal ağartmış, bir tane olmuştu.

Lokma çıkacak adamı daha karşından görmeye görsün, derhâl nenin nesi olduğunu çakar, tilki gibi içini okur, para sızdırma usullerinin envainı tatbik ederdi.

Gelişigüzel kimselere kavuk sallamaz, sokak kapısından geri çevirirdi.

Büyükler içinde müteaddit² ahbabları vardı. Çoğuyla senli benli görüşür, bu laubaliliği hoş da giderdi.

Odaya girince evvela paşaya doğru yürüdü. Musafaha ettiler. Şehri Efendi ile ahbablığı eski olduğundan kucaklaştılar.

¹ Lahn-ı latif: Latif, güzel ses.

² Müteaddit: Çok sayıda, birçok.

Demin dediğimiz gibi K r İbrahim en  ekinelecek kimse-lerin yanında bile mümkün olduğu kadar teklifsiz ve samimi bulunmayı itiyat edinmiş, bu yüzden daha mahb b-ı kul p¹ olmuş, çıkarı itibarıyla k r etmişti.

Bu meslekte boyuna, “Evet efendim! Sepet efendim!” ile  n ilikleyip temennadan, talimli maymun gibi durmaktan ziyade senli benlilik fayda veriyordu.

“Paşam!” dedi, “Yabancı biri olsa aptes alıyordum yahut namazda idim de beklettim, diye bir maval okurdum, fakat senden saklayacak değilim a! şu sağ ayağımın ser e parmağında Allah’ın belası bir nasır var. Hem kazık kesilmiş duruyor hem de sızladık a sızlıyor. Bizim kızlardan Gülter’in eline usturayı dayadım. Elinin hamuruyla bir türlü becerip kabağunu sıyıramadı, gitti. Üstelik canımın acısını i ime   kt rd .”

Lafa vakit bırakmadan ilave etti:

“ det yerini bulsun diye hatır, keyif soralım mı dersin? Ne soralım yahu! Yanaklarının alına, ensenin kırmızılığına bak!  mr ne bereket yine eski arslansın.”

şehri Efendi’ye döndü, bir gözünü kırparak, “Enişte, sen de korkma!” dedi. “Sen de cebinden on tane civan  ıkarırsın. Sa ında, sakalında beş on kıra bakma! Yanında delikanlılar metelik etmez.”

K r İbrahim hususiyeti ileri olan eski tanıdıklarına enişte diye hitap ederdi. Bu sebeple şehri Efendi’ye hep enişte derdi.

Odadaki    kişinin   n n de yüzü gülüyordu,    de memnundu.

K r İbrahim ayağa kalktı, “Bizimkilerin ensesinden boza g ğ m n  eksik etmeye gelmez!” diyerek kapıya kadar yürüdü, seslendi:

¹ Mahbub-ı kulub: Gönüllerin sevdiği.

“Andelip, evvela benim nargile, sonra söyleyeceğine söyle, Kâğıthane’de Hıdrellez piyasasına gitmiyoruz. O kadar çeki düzene hacet yok; sırtına bir fistan taksın, soluğu burada alsın!”

Kapıdan dönünce gelip paşa ile Şehri Efendi’nin aralarına oturdu, belinden doğru arkasına elini uzatarak paşaya âdeta yaslanmış, odada yabancı varmış gibi yavaş görüşüyordu:

“Enişte anlatacağını anlatmıştır. Bana laf düşmez ama tek bir söz söylememe müsaade eder misin? Cariye değil, kolundan tutup cennetten huriyi çekip alacaksın; bu, bu kadardır paşam!”

Şehri’ye döndü:

“Yalan mı enişte?”

Şehri Efendi sakalını tutarak, iki tarafında micazına uygun söz söylüyordu:

“Bunu değirmende ağartmadığım malum-ı enam¹ olsa gerektir. Bu kadar gün gördüm, yaş yaşadım, bu kadar benat-ı Havva² ile hembezm-i ülfet³ oldum; mumailyha misali bir nadire-i fitrata tesadüf etmedim. Hatta kesriha ile kasem edirim.”

Kör İbrahim pratik bir adamdı.

“Halep orada ise arşın burada, mal meydanda; paşam şimdi sözümüzü tasdik eder!” diyerek aralarından kalktı. Cumbanın camını açıp sokakta ilahi okuyan dilenciye bir kuruş attı.

Paşa, duvara asılı olan aynada saçını, sakalını düzeltiyor, fesinin, ceketinin vaziyetini muayene ediyor, yanındaki yarıdağı da örnek alarak ve oturduğu yerden yükselerek kendini görmeye yelteniyordu.

1 Malum-ı enam: Herkesçe bilinen.

2 Benat-ı Havva: Havva kızları, kadınlar.

3 Hembezm-i ülfet: İçkili muhabbet meclisleri.

Merdivenden ayak sesleri işitildi.

Odadakiler, fotoğraf çekiliyormuş gibi hiç kımıldamadan, belki nefes almadan, dört gözle bekliyorlardı. Elinde nargile ile önden Andelip, arkadan Tirifelek dedikleri girdi.

Tirifelek levent endamlı, sırma saçlı, samur kaşlı, ela gözlü, ince belli, geniş kalçalı, hakkıyla güzel bir kızdı. Hem öyle pek genç, toy da değil. Yaşı yirmi ile yirmi beş arasında. Hâlinde, tavırlarında, bir kibarlık seziliyor.

Paşaya yaklaştı, eteğine doğru eğilerek arz-ı tazimat¹ etti, Şehri Efendi'yi selamladı. Kör İbrahim işaretiyle en öndeki sandalyeye oturdu.

Paşa o kadar kendinden geçmişti ki gözleri kurban edilmiş koçlar gibi açık kalmış, ağzı gargara ediyor vaziyetini almış, sanki donakalmış gibi kımıldamıyordu.

Sükûtu ilk, Kör İbrahim ihlal etti:

“Enişte, içinden maşallah demek para etmez, ağzınla söyle de kulaklarım duysun!”

Paşa, rüyadan birdenbire uyanmış gibi sıçrayıp saçlarını gösterdikten sonra cevabı paşa verdi:

“Şunun teli kadar güzel görmüş bir herifim!”

Elini cebine vurarak paraları şıkırdata şıkırdata söylüyordu:

“Denizde kum yerine ortalığa para saçmış, hovardalık etmiş bir erkeğim. Böylesini gördümse yedi mahallenin değil, bütün İstanbul'un halkı gelsin, ‘Hak tu!’ diye suratıma tükürsün!”

Tirifelek'in ne derece hoşla gittiği bütün vaziyetlerden, bilhassa bu iltifattan anlaşılmıştı.

Kör İbrahim sevincinden zilleri eksik, fakat icab-ı siyaset belli etmiyor, oralı değilmiş gibi bulunuyor, paşanın ise ağzı kapanmıyordu:

¹ Arz-ı tâzimat: Saygılarını sunma.

“Allah bu. Daima evdeki teres gibi, etrafındaki kaknem karılar gibi antikaları yaratmaz, keyifli zamanına gelirse böyle yer melaikesi de yaratır, seyreden Kerem gibi yakıp kavurur.”

Heyecanlı heyecanlı ayağa kalktı. Tirifelek’e yaklaştı. Şakaya başlamıştı:

“Hani senin kanatların be mübarek! Bizim bildiğimiz meleğin kanadı olur. Seninkileri fistanın altına mı sakladın?”

Şehri Efendi, irticalen, “Kande gitmiş perrü balin ey peri?” mısrasını okuyor, Kör İbrahim, sinsi sinsi, nargilesini fokurdattıyor, paşa ise çeneyi sallıyordu:

“Biz de amma da tuhafız ha! Selamün aleyküm der demez kabak çiçeği gibi açıldık; periye şaşırttık. Bana ismini söyle bakayım, cicim!”

“Tirifelek, efendim!”

Şehri Efendi saniyesinde kafiyeyi yapıştırdı:

“Yeryüzünde bir melek.”

“Senin melek dediğin böylesinin yanında yayan kalır bel!”

Kör İbrahim susup dururken birden seslendi:

“Andelip, getir şu udu bakalım.”

Paşaya gün doğmuştu. Neşesinden evvela Şehri Efendi’nin, arkasından Kör İbrahim’in boynuna sarılacak, sonra da Tirifelek’i kucaklayacaktı. Kendini zor tutuyor, gözünü kızıdan hiç ayırmıyordu.

Ut getirildi. Alelûsul¹ teller muayeneden, akordu biraz düzeltildikten sonra taksim başladı.

Paşanın otuz iki dişi meydanda, keyfine payan yoktu. Siğarayı birbirinden yakıyor:

¹ Alelusûl: Gelişigüzel, baştan savma.

Udun akordu düzeltildikten sonra taksim başladı.

“Parmak mısın, yoksa dikiş makinesinin mekiği misin haspa?” diyor, ikide bir de, Şehri Efendi’nin kulağına, “Bundan iyisi sağlık! Olursa bu kadar olur! Liraları saydım, gitti!” gibi sözler fısıldıyordu.

“Allah! Allah!” nidalarıyla taksimi dinlerken gene Şehri Efendi’ye eğilip sordu:

“Ne idi o, Beşiktaşlı’nın gazeli? Onu okutamaz mıyız dersin?”

“Kendi sünuhatına¹ bıraksak evla değil mi?”

“Doğan babadan hangi şarkı doğacak bakalım? Fakat önden gazel, mazel, mâni, semai falan olacak değil mi cicim?”

Tirifelek hem taksime devam ediyor hem de, “Gazel bilmiyorum efendim!” diyor. Paşa da, “Yağma yok, dolma yutmam. Sen bilmiyorum diyenden kork!” deyip kahkahayı basıyordu.

¹ Sünûhat: İçinden geldiği şekilde.

Kör İbrahim, işi bitirmek için sabırsızlanıyorsa da vaktin biraz daha geçmesine katlanmakta, malını yükseltmeyi de ihmal etmemekte idi.

“Kimsenin yanında çalmadığından sıkılıyor, gitgide alışır paşam! Yerine bir ısınsın da sen onu öyle gör. Onda daha nelerim nelerim var!” diyordu.

Taksim bitmek üzere iken paşa gene atıldı:

“Efe ile Rıza kolkola gezer,’ türküsü var mı şekerim?”

Tirifelek, anlamayarak şaşkın şaşkın ne dediğine bakarken cevabı Şehri Efendi verdi:

“Zaman-ı evailin türkülerini bilmese gerek paşacığım!”

Taksim bitmiş, “Etmiyor hiç merhamet canan benim efganıma,”¹ şarkısı başlamıştı. Paşa, “Ses değil kanarya!” kelimelerini nakarat edinerek, coşmuştu.

“Sana merhamet etmeyen teresi pastırma doğrar gibi doğramazsam yuf olsun benim ervahıma! Sana merhamet etmeyen hergelenin gözleri kör olsun!” feryadıyla bar bar bağırdıkça Şehri Efendi önüne bakıyor, Kör İbrahim de tek gözünü uğuşturuyordu.

Şehri Efendi yavaşçacık paşaya eğildi, “Demin, daha nelerim var, nelerim demesinden murat, raks hususunda da bimenentliğini² işrap³ idi!” der demez, paşa derhâl atıldı:

“Senden bir ricam var İbrahimciğim,” dedi. “Ama olmaz yok; dediğimi yapmazsan ölümümü gör!”

“Düşmanın gebersin, emret paşam!”

“Ne yap, ne et; şunu bir oynat!”

Kör İbrahim saniyesinde, “Gülter çabuk koş!” diye bağırdı.

1 Bestesi Selanikli Ahmet Efendi’ye ait Suzinak şarkı.

2 Bimenend: Eşsiz, benzersiz.

3 İşrap: Üstü kapalı anlatma.

Gülter kapıya gelince kolundan tutup içeri soktu; sandalyeye oturtmasıyla udu eline vermesi bir oldu. Gözlerini açarak amirane, kumandayı etti:

“Çal bir çiftetelli; Tirifelek oynayacak!”

Emir o kadar hâkimane verilmişti ki tereddüde, naza vakit kalmadan Gülter çalmaya, Tirifelek de oynamaya başlamıştı.

Paşa da kıvr kıvr kıvırmaya başlamış, Şehri Efendi’yi de oyuna kaldırmıştı.

Buna can mı dayanırdı?

Paşanın hayatı gitmiş, bayatı kalmış, Şehri Efendi de kendinden geçip derinlere dalmıştı.

Gülter mükemmel bir çiftetelli çalıyor, Tirifelek ise ekme¹ bir oyun oynuyor ki değme gitsin!

Paşa, seyrederken dayanamayıp kendi de kalkmış, “Yallah! yallah!” diye kıvr kıvr kıvırıyor, zorla kaldırdığı Şehri Efendi’ye de göbek attırıyordu.

¹ Ekmel: Mükemmel, kusursuz.

Çiftetelli biteceği esnada gene tekrar ettirildi.

Bir arada hayli raks edildikten sonra paşa ve Şehri Efendi, kan ter içinde, mindere serildiler.

Paşanın gıcığı tutmuş, morara morara öksürüyor, oyun esnasında nasırına basılan Kör İbrahim uğunup duruyor, Şehri Efendi ise gözlerini Tirifelek'e dikmiş, cin gibi bakıyordu.

İşi daha ziyade uzatmanın sırası değildi. Meseleyi hâl ve fasletmenin tam dakikası gelmişti.

Kör İbrahim ayağa kalktı, sözü tutturdu:

“Hepsini dobra dobra söyleyeceğim paşam! Boya, bosa, güzelliğe, cazibeye diyecek olmadığını gözünüzle gördünüz; mostra¹ meydana. Sazını sözünü işittiniz, oyununu dersin seyrettiniz Peruz, Küçük Eleni yanında halt etmiş... Güzellik var, ut var, ses var, oyun var; üstelik daya eline gazeteyi yahut *Monte Kristo*'yu, haldır haldır okut dinle; ver eline kalemi, istersen Babîâli'ye istida² yazdır. Bundan alt tarafı sağlık paşacığım!”

Dobra dobra kelimesi galiba mutat bir parola olacaktı ki bu söz söylenir söylenmez Tirifelek toplanmış, İbrahim daha lafı bitirmeden odadan çıkmıştı. Paşanın da sabrı tükenmiş, daha ziyade duramamıştı. Cebinden bir torba çıkardı, İbrahim'e uzattı, “Say, dört yüz!” dedi.

İbrahim'in evet, hayır demesine vakit bırakmadan öteki cebinden bir küçük torba daha çıkardı. “Bunu da öteberisine harcasın!” deyip onu da verdi. Gene meydan bırakmadan, “Sana üçüncü rütbe Mecidi de cabası. Yarından tezi yok arzeder, beratıyla beraber gönderirim!” dedikten sonra kale fetihmiş gibi ayağını ayağının üstüne atıp sigarayı yaktı.

İşte ben böyle bir adamım, tavrını takınarak oturuyor, nasıl, beğendiniz mi, der gibi süzüyordu.

1 Mostra: Örnek, model.

2 İstida: Dilekçe, arzuhal.

Kör İbrahim’de söz söyleyecek sebep kalmamıştı. Torbaları alır almaz bir bahane ile odadan savuşmuştu.

Paşa, Şehri’ye, “Nasıl, kıyak hareket ettim mi?” diye soruyor, Şehri’nin, “Acele ettiniz velinimet! Vakıa mummaileyha dünden teşne fakat âdet-i cariyeye veçhile bazı şurutun dermeyanı evfak¹ olacaktı!” yolundaki sözlerine, “Adam sende, benim fartam furtam² yoktur. İş ustura gibi kesip attım, ves-salam!” diyordu.

Kör İbrahim kapıdan dışarı çıkınca doğru aşağıki odayı boylamış, kendi adamı ve emini olan Gülder’e, “Al şunları, çabuk say!” emriyle torbayı bırakmıştı.

Acele acele merdivenden çıkıp gene odaya girdi.

Paşa, “Ayol nerdesin? Şunu çağırt, iki çift lafım var; onu da söyleyeyim de arabayı çekelim!” dedi.

Kör İbrahim Tirifelek’i çağırdı.

Tirifelek meseleden tabii haberdardı. Paşayı babası yaşta, pek kaba bulmuşsa da çok vaki olduğu üzere belki ileride karısı da olurum, diyor, nail olacağı debdebeyi, tantanayı, takıp takıştıracağı pırlantaları, elmaslı nişanı gözünün önüne getiriyor, paşa günün birinde gözünü kaparsa kendine miras kalacak serveti de unutmuyordu.

Kör İbrahim de paşayı ona çok methetmiş, göklere çıkarmıştı. Para pul esirgemeyeceğini, başında taşıyacağını, ileride yüzde yüz nikâhlı hanımefendisi de olacağını ilaveden geri kalmamıştı.

Binaenaleyh Tirifelek tamamıyla memnun değilse de işe razı idi.

Odaya girer girmez, Kör İbrahim, “Haydi kızım, paşacığının eteğine var; artık efendin, beyin, paşan o; onun malısın. Enişte beyin de elini öp!” dedi.

1 Bazı şartların ortaya koyulmasının uygun olacağı.

2 Anlamsız, boş söz.

Tirifelek eteğine doğru uzanırken, paşa, “Oldu, oldu; sen öyle âdetleri bırak, o sana göre değil; senin yerin burası!” diye başını gösteriyor, “Baş tacı olan etek öper mi hiç?” diyordu.

Karşısına oturttu.

“Bana bak; şuraya beş dakika iliş, üç çift lafım var; İbrahim Efendi de şahit olsun!” mukaddemesiyle söze başladı:

“Efendi babanın enişte dediği bu amca bey yok mu, benim canım ciğerimdir.”

Şehri Efendi derhâl önünü ilikleyip, bir temennadan sonra, “Allah ömrü devletlerini müzdat¹ etsin!” duasını tekrar etti.

“Kardeşimden ileridir, dert ortağımdır. Allaha şükür derdim de yok ya, yani ya söz temsili.”

Bundan böyle her iltifatta Şehri Efendi aynı temennayı ve duayı tekrar edecektir.

“Şehriciğim olmasaydı ben kırk yıl daha akıntıya kürek çekerdim. Bu iş benim harcıma değil; kendimi bilmez miyim? Kırk yıllık Yani olur mu Kâni?”

Sözünü kesmemeleri için Şehri’ye, İbrahim’e işaret ederek devam ediyordu:

“Şimdilik bizim civarda konak yavrusu bir ev tutturacağım. Herkes, zahirde bu amcanın evi bilecek; hakikatte içinde sen oturacaksın, mutfakta ahçın, ortada hizmetçin olacak...

Gelgelelim, asıl yerin başımın üstü. Geç, kurul, ayaklarını sallandır... Ama canın istemiş de hora tepeceksin; onu da insafına bırakıyorum... Küpe, yüzük, broş... İşte istediğini. Fistan, kürk, ferace, beğen beğendiğini... Bak şu adama sor; başka teresler gibi paraya, pula tapar bir herif miyim? Var evi kerem evi, yok evi verem evi derler. Allah’a şükür bizimkisi var evi. Senden mi esirgeyeceğim?”

¹ Müzdat: Artmış, çoğalmış.

Nutkun yaptığı tesiri anlamak için etrafındakilerin yüzlerine ayrı ayrı bakıyor, “Susunuz!” işaretiyle nutkunu devam ettiriyordu:

“Sadakatini göster, ele metelik verme, evinin hanımı ol; alt tarafı Allah kerim! Bu günlük sana söyleyeceğim bu kadar... Şimdi sözüm İbrahim Efendi’ye. Beni dinle birader. Yarın Şehri Efendi fırlar, bize en münasip olan merhum Tahir Molla’nın evini tutar; eşyayı, takımı, taklavatı şıpın işi¹ eve boca ederiz. Bugün günlerden cuma değil mi, önümüzdeki perşembeye kalmaz, her şey tamamlanır. O zamana kadar yavrum bohçasını, sandığını, sepetini hazırlar. Şehriciğim buraya atlayınca bir arabaya bindirtir, fertik...² Buna diyecek var mı? Pardon mu?”

Buna hakikaten diyecek yoktu. Kör İbrahim, Şehri Efendi bu sözleri boyuna başlarıyla tasdik ediyorlar, Tirifelek hareketsiz, dinliyordu.

Paşa, birden Şehri’ye döndü, “Bir ustura ver de lakırdının arkasını keselim!” latifesini savurarak sıçrayıp ayağa kalktı. Sanki vapura yetişeceklermiş gibi telaşlı telaşlı merdivenleri indikten sonra Allah’a ısmarladığı basar basmaz kapıdan çıktılar. Önde kendisi, yirmi adım geride, hâlâ kunduralarını giyemeyen Şehri Efendi, hızlı hızlı sokağı yürüyüp caddeyi tuttular.

*

“Aman! Kör olası yokuş beni bitirdi; anamdan emdiğim süt burnumdan geldi!” diye ah, of ederek Hürmüz Hanım odaya girdi.

Küçük oda dolacağı kadar dolmuştu.

Sürpik Dudu, Hüsnücemal Hanım, Tiryal Kalfa yer minderlerine kurulmuşlar, Menekşe Bacı da kapının dışında bir şeylerle meşgul görünüyordu.

1 Şıpın işi: Hemen, çarçabuk.

2 Fertik: “Kaç, uzaklaş; tamam, bitti” anlamlarında kullanılan bir seslenme sözü.

Hürmüz Hanım, “Ayol! Ben bitmişim de haberim yok, çocuklar!” dedi. “Taşçeşme’ye gelinceye kadar kaç kere çömelip dinlensem beğenirsiniz?”

Pek mühim bir şey anlatıyormuş gibi herkes kulak kesilmiş, kemal-i dikkatle¹ dinliyor, Hürmüz Hanım gözlerini açça açça, kaşlarını kaldıra kaldıra anlatıyordu:

“Ben diyeyim on, siz deyiniz on beş adım başında, durdum, soluk aldım. Vallahi bu sene büsbütün dermanım tükenmiş; tramvay beygirlerine dönmüşüm de haberim yok.”

Bir taraftan çarşafını çıkarıyor, bir taraftan da işaretle, hanımefendinin konakta olup olmadığını soruyordu.

Göğsünden bir tülbent çıkarıp Sürpik’e uzattı, “Aman Duducuğum, şunu başıma çat; beynim zonk zonk zonkluyor, dayanamıyorum!” dedi.

Hep atıldılar, “Oruçtandır, iftar edince geçer!” sözlerine Hürmüz Hanım, “Ben, hınzırı bilmez miyim? Bir defa tutacağı tuttu mu tutar, taş çatlasa savulmaz!” diyordu.

Başında çatkı, gözleri kapalı, bir müddet durdu; yüzünü ekşiterek Hüsnücemal’in kulağına eğildi, “Kardeş, öyle bir sinirlerim tuttu ki hâlâ her tarafım zangır zangır titriyor!” dedi.

Meraklı meraklı yüzüne bakıyorlardı.

Hürmüz Hanım gene dudaklarını oynattı:

“Bir yaşıma daha girdim a dostlar! Tevekkeli, bir adam yedisinde neyse yetmişinde de odur, dememişler.”

Menekşe Bacı da odaya girmiş, hep etrafını almışlar, Hürmüz Hanım, gene ah, of ede ede, “Erkek kısmına inan olur mu! En iyisini şeytanlar götürsün! Zavallı hatun!” gibi kelimeler mırıldanıyordu.

¹ Kemal-i dikkatle: Büyük bir dikkatle.

Gözler olanca tecessüsüyle¹ büsbütün üzerine dikilmişti. Bu lafların kimin hakkında söylendiğini anlamak için merak-tan çatlıyorlardı.

Hürmüz Hanım daha fazla sabredemedi. Ağzını tutamı-yordu. Hatta kimse olmasa duvarlara anlatacaktı. Başını önü-ne doğru eğdi; gizli söylediğini kuvvetlendirmek için avucu-nu ağzına siper ederek, “Ayol bizimki evlenmiş!” dedi.

Bu sözden bir şey anlayamamışlar, şaşkın şaşkın yüzüne bakıyorlardı. Hürmüz Hanım’ın bizimki diyecek erkeği yok...

Bizimki kim?

Hürmüz Hanım devamdaydı:

“Hem evleneli de bir ay ya olmuş ya olmamış! Ah o yerin dibine giresi bücür kukla ah!”

Bücür kukla denince, malum, Şehri Efendi; fakat bizim-kinde murat?

Hürmüz Hanım başını sallaya sallaya ilave ediyordu:

“Öleceğim aklıma gelirdi de bu, hatır ve hayalimden geç-mezdi.”

Dayanamadılar; nedir, ne olmuş? Meraktan çatlayacağız, diye sordular. Hürmüz Hanım gözleriyle kapıyı kollaya kol-laya anlatmaya başladı:

“Ayol, paşa evlenmiş, hem de beberuhinin² üvey kızını almış!”

Bütün ağızlardan müttefikan “Aa!” nidası çıktı.

Hürmüz Hanım izah ediyordu:

“Hani, kuklanın düzgünlü, rastıklı bir hanımı vardı; onun kızını...”

1 Tecessüs: Bir şeyin iç yüzünü anlamaya, merakını gidermek için kendini belli etmeden öğrenmeye çalışma.

2 Beberuhi: Sevimsiz, budala, bücür erkek.

Gözleri fal taşı gibi açılmış, “Aa!”ları tekrar ede ede dinliyorlardı.

“Görüyor musunuz, o ispenç horozu¹ herif ne yapıp etti, bu marifeti de becerdi. Konaklar tutulmuş, tınaslar² gibi eşyalar taşınmış, döşenmiş dayanmış... Erkek ahçılar, çiftler çiftler halayıklar... Hanım köşeye geçmiş kurulmuş.”

Her ağızdan, “Vah hatuncağız vah!” vaveylası çıkıyor, Hürmüz Hanım’ın etrafına yanaştıkça yanaşıyorlar, âdeta kucağına oturacakmış gibi oluyorlardı.

Hepsinden fazla Sürpik Dudu’nun fenasına gitmişti.

“Ne yere bakar, yürek yakar paşa imiş!” diyordu. “Zo kart kısmı havalanırsa teneşire sırtını dayayınca kadar ele avuca sığmaz; irahat soluğunu tabutun içinde alır.”

Menekşe Bacı da köpürüyor, “Kişi hâlini bilse hoş değil mi, karlar yağsa kış değil mi? Gül gibi hanımının üstüne bu işi yapacağına tıknefesliğini bilse olmaz mı?” diye atıp tutuyor, Hüsnücemal Hanım müstehzi³ bir gülüşle, “Ona sorarsanız şeriatın dörde kadar emri var; parayı sayınca istediği kadar cariyeyi de karşıma dizerim, buyuracağına ne şüphe!” diyordu.

Tiryal Kalfa hiç ses pes etmeden başına bir çatkı çatmış, elleriyle dizlerini uğuşturuyordu.

Hürmüz Hanım, “Meğerse ne alık salık şeylermişiz. Ne zamandır bahane bulup yatsılara kadar gecikmesinden de anlamadık; belbel bakışından, sersem sersem duruşundan, benzinin hâlinde de bir şeycikler sezmedik!” dedikçe Sürpik Dudu, “Ka hep zıvanayı şaşırdınız? Hiç tınmadan onun sakal tarağına domuz yağını bir süreyim, ceketinin gizli yerine bir kurt kıcı dikeyim de göresin! O yeni kokana sakalını gördükçe domuzun kuyruğu sansın, kurt kıcı da, ne büyü ki

1 İспенç horozu: Ufak tefek olduğu hâlde kabadayılık taslayan kimse.

2 Tınaz: Yığın, ekin yığını.

3 Müstehzi: Alaycı.

edecekse onu alt etsin!” diye coşup söylenirken nihayet en can alacak noktayı sordu:

“Bu madrabazlık, köpoğluluk hanımdan saklı tutulacak?”

Hakikaten meselenin en mühim noktası burası idi.

Hürmüz Hanım derhâl atıldı;

“Böyle şey hiç saklanır mı ayol? Hatun hepimize kul, köle olsun, gözümüzün içine baksın da biz yan gelelim, keyfimize bakalım. Ayıp, günah.”

Her kafadan, “Çıtlatmalı! Başına geleni duysun da o da ne yapacaksa yapsın!” gibi sözler karışıyordu.

İle Sürpik Dudu kendini tutamıyordu:

“Karı kısmı dendise tam ballı, kaymaklı zamanı kırkını aşıncazdır. Bizimki pamuk balyası gibi hanımdır. Bu kerte kıyak karı, bir menşur Peruz Hanım’ı, bir de Hımbıyanların Agavni Hanım’ı görmüşüm. Feracesini taksın, hotozunu kursun, düzgününü, allığını suratına çalsın, Kalpakçılar başına dalsın. Takkesinde¹ 25 yaşında, burma bıyıklı delikanlıyı avucunun içine almazsa bana gelsinler, hent kızı hentsin Sürpik! desinler. Bütün Kumkapı’nın ana lağımını Amerikan hunisi ile ağzıma boşaltsınlar.”

Hürmüz Hanım bir cıgara saracak iken Ramazan’ı hatırlayarak tabakayı kenara fırlattı. Bu işte şüpheye, acaba, macabaya hiç lüzum görmüyordu. Duyduğunu emin yerden duymuştu. Konaklarda, bohçacılık yapan, öteberi satan, Sadberk Hanım isminde eski bir komşusu vardı. Sadberk Hanım yeni hanıma tutulan eve, bilmeyerek girmiş, hatta yukarıki odanın duvarında paşanın resmini bile gözceğiziyle görmüş. Hürmüz Hanım o gün Cerrahpaşa’daki evinin kirasını aldıktan sonra komşusu Sadberk Hanım da uğramış, bütün bu tafsilatı ondan almış.

¹ Dakikasında.

Hürmüz Hanım şimdi, hanımefendiye meseleyi nasıl açacağını, ne yolda sözü idare edeceğini düşünüyordu. İşi herkese duyurmak, pasaparula¹ etmek doğru değildi. Odada ses, seda kesilmiş, hepsinin sanki çeneleri kilitlenmiş, birbirlerine bakınıp duruyorlardı. Hürmüz Hanım, her şeyi göze alarak, yavaşçacık çıktı. Doğru hanımefendinin odasına girdi.

Hanımefendi yalnızdı. Aynalı dolabın alt çekmesinin önüne çömelmiş, içindekileri yerleştirmekle meşguldü. Vakit ikindi ile akşam ezanı arası idi. İftara bir saatten fazla vakit vardı. Hürmüz, odaya girer girmez kapıyı kapadı, hanımefendinin yanında, yere oturdu. Yüreğini tuta tuta, ayıla bayıla, esneye geyire, olanı biteni anlatmaya koyuldu. Hanımefendi evlenme sözünü duyar duymaz evvela bir sarsılarak, üstüne fenalık gelmiş gibi göğsünü bağrını çözmeye başlarken birden kendini toplayıverdi. Öyle bir soğukkanlılık takındı ki hayret! Hatta fazla sorup soruşturmadı bile.

“Peki, o bücür herifle ben konuşurum!” dedikten sonra ortadaki kırıntıları toplamak ve süpürtmek için Dilber’e seslendi. Hürmüz Hanım da şaşkın şaşkın aşağıya indi. Parmagını ısırarak, “Vallahi de aşk olsun, billahi de aşk olsun; parmağım ağzımda kaldı. Metanet olursa bu kadar olur,” diyor, ötekiler yüzüne bakakalmış, kımıldamıyorlardı.

Tiryal Kalfa, “Selamün kavlen, hatuncuğuma bir şeycik olmasın, gidip bir dolaşayım!” derken, Menekşe Bacı da peşi sıra çıkarken Hürmüz Hanım’ın işaretiyle durdular.

Hürmüz Hanım:

“Ayol kadıncağızı rahat bırakın. Bir bahane bulup Dilber’i çağırdı, belki yalnız kalmak arzu ediyor, belki yanında adam istemiyor.”

Hanımefendi sinirli, celalli, fakat oldukça zekilerdendi. Aile görgüsü, okuması yazması olmadığı hâlde fitri bir

¹ Pasaparola: Herkese yayılmak, herkes tarafından duyulmak.

zekâsı vardı. Her şeyin girdisini, çıktısını, sarf edilen lafın nereye geleceğini, hasılı leb demeden leblebiyi çakardı. Bir müddettir paşanın hâlinde bir değişiklik olduğunun farkına varmıştı.

Vakıa paşanın hiçbir akşam konağa gelmemezlik ettiği yoktu. Fakat sık sık bir bahane buluyor, sarayda geciktim, başmabeyincinin odasında lafa daldık, müstacel¹ evrak vardı da... gibi sözlerle yatsı ezanına kadar gecikiyor, her defasında da ya mabeyinci filan beyin ısrarıyla çok kaçırdığını söyleyerek körkütük mindere seriliyor, yahut soğuk algınlığından dem vurarak hemen yatağa girip horultuya başlıyordu.

Eskisi gibi kameriyeye çıktığı, selamlık odasında ah-baplarıyla oturduğu da görülmüyordu. Çenesine bile bir hâl olmuştu. O evvelki neşesi, latifeleri, şakaları kalmamıştı. Dokuz körün bir değneği, diye sevdiği torununu bile gözü görmüyor, kızını dahi arayıp sormuyordu.

Sonra, yeni yeni âdetler peyda etmişti.

Evvelce yisalarla² hamama sokulan, zorlarla saç, sakalı, ayakları yıkatılan paşa şimdi temizlik hususunda titiz mi titiz olmuştu. Günde iki üç kere musluğa koşuyor, tarak görmeyen sakalını boyuna tarayıp kolonya serpiyor, kıvrıcık saçlarını, genç gözü olduğu için Dilber'e muayene ettirerek, boyayı koştur, feryadıyla Sürpik Dudu'yu çağırıyordu.

Paşanın bazı huyları da değişmişti.

Mutadı, yatakta gözünü açar açmaz sigarayı yakmak, bila fasıla öksürüp aksırdıktan sonra öğürmeye başlayıp bazen de hafif tertip gasyan³ etmek, saatlerce bir yandan öbür yana dönmekti.

Yarın beni erken kaldırınız, müstacel işler var, dediği günler bile bu itiyatlarından vazgeçmez, gene saatlerce yatakta

1 Müstacel: Acele, ivedi.

2 Yisa: Haydi! ünlemi.

3 Gaseyan etmek: Kusmak.

oyalanır, helaya bile pantolonunu, ceketini giydikten sonra alelacele girer, arkasından arabasına binerdi.

Şimdi, uyanır uyanmaz yataktan fırlıyor, soluğu musluğun başında alıyor, yıkıyor, arıyor, tarıyor, erkenden konaktan çıkıyordu.

Muameleler de bambaşkalaşmıştı. Evvelleri, hanımefendiyi karşısında görünce, odada pek yabancı kimse yoksa, derhâl boynuna sarılır, “Bu hanıma kim derler? Bu hanımın adı nedir?” diye yanındakilere sorar, cevabını da kendi vererek, “Bu hanıma Sultan derler. Bu hanımın adı Sultanialiyetüşşandır...” der, sarılıp sarılıp kucaklardı.

Ne zamandır bu Sultan, Sultan Aliyyetüşşan¹ kelimeleri de işitilmez olmuş, hanımefendiyi kucaklamayı da unutmuştu. Vücudunda, yüzünde de tebeddüller² vardı. O takkeci kalıbı ense gevşemiş, kırmızı çehre uçmuş, parlak gözler solmuştu.

Hanımefendi, hep bu değişiklikleri gözünün önüne getiriyor, “Tevekkeli değil, meğerse iş içinde iş varmış!” diye muhakeme ediyor, “Yapacağımı ben bilirim!” diyordu.

Yarım saatten ziyade orada tek başına, bütün bunları düşündükten sonra yavaşça selamlık cihetinin kapısına indi.

Şehri Efendi’yi kapıya çağırttı; bostan dolabının yanında kendisini beklemesini emrettikten sonra bahçeye fırladı. Şehri Efendi’de şafak atmış, etekler tutuşmuştu. Dizlerinin bağı çözülmüş gibi bacakları tir tir titriyor, bostan dolabına doğru yürürken ayakları geri geri gidiyordu.

Hanımefendi Şehri ile karşılaşır karşılaşmaz, yakasından tuttu, “Bana bak herif!” dedi, “Sana tek bir lafım var. Ya işi olduğu gibi bir bir anlatırsın yahut Veysel’e şimdi telgraf çekeceğim!”

1 Aliyyetüş’san: Şanı yüce, çok değerli.

2 Tebeddül: Başka şekle girme. Değişme.

Ömründe kekelememiş olan adam, bir türlü “Baş üstüne!” cevabını veremiyor, “Ba... ba... ba...” diye kekeleyip duruyordu.

Hanımefendi, “Haydi bekliyorum, çabuk!” kumandasını verdi.

Veysel, hanımefendinin küçük kardeşi; Etyemezli Veyssel dedikleri, meşhur kabadayı İstanbul’da bir tane. Bir defa Onikiler’in bakayasından. Başı kızdı mı her şeyi göze alır, kimseden çekinmez, yapacağını yapar. Nasihat, ihtar, rica, para etmemiş, kaç kere tevkifhaneye girmiş çıkmış, otuzunu geçtikten sonra, bir iki senedir biraz kendini toplamıştı.

Paşa def-i leyyin¹ ile ve bir memuriyetle Çanakkale’ye tayin ettirmişti.

Hanımefendi’nin hâli malum. Telgrafi çeker mi çeker. Etyemezli Veysel de gelince yapacağını yapar mı yapar!

Şehri Efendi baktı ki bu geliş yaman geliş!

Biiznihüda² sanki çenesindeki kilit açıldı; başladı yine bülbül gibi şakramaya.

Evvela üvey kızının nikâh edilmediğini delille, ispatla anlattıktan sonra paşanın cebir ve tahakkümü, hatta tehdidi ile esirciye gönderildiğini, mütemadiyen itiraz ettiği hâlde paşanın parayı saydığını, evin tutulmasında da dahil olmadığını, hatta bu yüzden paşanın eski teveccühünü bile gaip ettiğini, bu gibi denaetlere vicdanının tahammülü tükendiğinden herçibadabat³ konağı da terkedeceğini olanca fesahatile çıtırçıtır anlattı. Hatta yeminbillah ederek, “Mesmuunuz olmasa bile keyfiyeti bugün, yarın bertafsil anlatacak, deva-yı âcilini de mingayri haddin⁴ beyan eyleyecek idim,” dedi.

1 Def-i leyyin: Yumuşak bir hareketle uzaklaştırma. Görünüşte ceza, aslında görev verip uzağa göndermek.

2 Biiznihüda: Allah’ın izniyle.

3 Herçibâdâbad: Her ne olursa olsun.

4 Min gayri haddin: Haddim olmayarak.

Şehri Efendi kurnazlığı ve zekâsıyla hanımefendiyi de mağlup etmişti. Sırası gelmişken suale meydan vermeden deva-yı âcili dermeyandan¹ da geri kalmadı:

“Tehlikeyi sigorta tahtına alacak bir çare vardır; o da paşanın, taht-ı tasarrufunda bulunan emval ve emlakı zat-ı ismetpenahilerine nefy-i mülk eylemesi; yani açık sözle, ‘Üstümdeki gömlekten başka nem varsa zevcemindir!’ diye bir senet imza etmesi. Bu imzayı attığı dakikadan itibaren mesele feysalpezir olur² ve müşarünileyhin³ eli ayağı kısıkırak bağlanır. Arzu buyrulursa senedi, naçizane derhâl tesvit ederim⁴ ve iki şahit huzurunda bu akşam imza buyurtursunuz.”

İftar topunun sesi işitildi. Hanımefendi, “Peki, şimdi yaz!” diyerek yuvarlana yuvarlana içeriye koştu.

Paşa topa iki dakika kala konağa gelmiş, salonu misafirlerle tıklım tıklım bulmuştu.

Kimler yoktu? Askeriyeden, mülkiyeden güzide güzide paşalar, beyler, efendiler, ilmiyeden sarıklılar.

Sofraya oturulurken Şehri Efendi, İsmail Ağa’ya, “Paşa sorarsa beni gelmedi deyiniz,” diyerek kilerciden iki üç dilim ekmekle biraz peynir, zeytin aldı; odasına gidip kapıyı sürmeledi. Senedi yazmaya koyuldu.

*

Paşa yemekte keyifli keyifli, dudu gibi ötüyordu. Şakalar, lâtifeler, eski günlerden, gençlik maceralarından bahisler...

İftar tepsisinin birkaç türlü çerezleri kalktıktan sonra baş suyuna çorba, pastırmalı yumurta, pideli kebab, turfanda enginar, Nemse böreği, tırtıl baklava, Amberbu pirincinden ma-

1 Dermeyan: Bildirmek, açıklamak.

2 Faysalpezir olmak: Nihayet bulmak.

3 Müşarünileyh: Sözü edilen kişi.

4 Tesvit etmek: Bir yazıyı daha sonra temize çekmek üzere özenmeden yazma, karalama.

mul pilav, kayısı kompostosu, renk renk meyveler yenilmiş, bu meyanda paşa da öteceği kadar ötmüştü.

Paşa, ikide bir, “İsmail!” diye bağırarak Şemsipaşa’nın hıyar turşusundan, Balıkpazarı’ndaki Karamanlı’nın pastirmasından getiriyor, boyuna onlardan da tıkınıyordu.

Mideler haddinden fazla yüklü olarak, nefesler üst üste alına alına, sofradan kalktılar.

Paşanın o akşam meramı, yatsı okunur okunmaz saraydan haber geldi diye alelacele konaktan çıkmak, Tirifelek’ten şirirmüzak olmaktı.

Hatta kapısını bile önceden yapmıştı.

İsmail koşa koşa, evvela ara kapıyı vurarak, “Hünkâr çavuşu geldi, müstacel bir tahrirat varmış!” diyecek, arkasından, paşanın selamlıkta olduğunu öğrenerek oraya gidecekti.

Yemekten kalkılmış, salona geçilmişti. Esbak¹ valilerden Bayram Paşa, öteden beri hikâyeleriyle meşhurdu. Bir hikâye yakası daha açılmıştı.

Güya, fi tarihinde cebbar bir hükümdar varmış; vükelâ ve vüzerasını toplamış, sohbet ediyormuş, bir sual hatırına gelmiş, “Kadın kısmından kim korkarsa ayağa kalsın!” diye bir emir savurmuş. Herkes hemen ayağa dikilmiş. Aksakallı, zayıf bir adam oturur, yerinden kıınıldamazmış. Bu hâl hükümdarın merakını mucip olmuş ve sormuş. O zatı şerif de izah etmiş:

“Kadın kelimesi olur olmaz dizlerimin bağı çözüldü; bacaklarım tutmuyor.”

Hikâye paşaya gayret vermişti.

¹ Esbak: Bir makamda bir evvelkinden önce bulunan kişi.

Paşa: Benliğime lanet, kadın kısmına metelik atmam! diyordu.

“Enayi mi ararsınız,” diyordu, “İndimde öküz, kılıbık erkekten üstündür.”

Coşuyordu:

“Kaşık düşmanından bahsediliyor değil mi? Benliğime lanet, terese metelik atmam; kadın sözüyle, haşa min huzur memşaya¹ gitmem. Çatlasam, patlasam inadıma oturduğum yerde oturur, yerimden bir adım kımıldamam!”

Eski defterlerden de açmıştı:

“Serasker... Paşanın yaveri iken bütün Galata, Beyoğlu elimin altında idi. Bilirsiniz ya, bir tarihte Beşiktaşlı Sofi denilen bir yarma vardı. Aklınca beni tortop edecek. Enayi mi var? Kışkırtmak için boyuna hünkâr yaveri Mürteza Bey, Esat Reis, Arap Abdullah der, durur; aklınca gözdağı veriyor. Bir gün kan başıma sıçradı. Sol elimin tersini, çenesi budur diye yapıştırır yapıştırmaz, sırt üstü serildi; aman, zaman demeye başladı.”

Etraftakiler hayran hayran ağzına baktıkça paşa daha ziyade alevleniyordu:

¹ Memşa: Tuvalet.

“Kadın denilen matahın işi sökük dikmek, çamaşır yıkmak, kuyruğunu altına alıp bir köşeye sinmektir. Biraz çenesini kıpırdatmaya başladı mı kötek hazır olmazsa o köteği atmayan herifin suratına turp sıkayım.”

Cüret ve cesaretin delillerini de gösteriyordu:

“Geçen Moskof Harbi’nde bir ahababın haremi Varna’ya kadar gelmiş, boyuna kocasına telgraf çekermiş. Meramı o değil, güya kocasını evlenmiş diye duymuş... Beynim döndü; bilmem ne yemenin Arapçası. Erkek değil mi, evlenirse evlenir; isterse çiftler çiftler cariyeyi de karşısına çeker... Arkadaşa, çekil oradan, diyerek telgraf başına geçtim. Hanım, şu dakikada gerisin geriye dön, diye emri dayadım. Kadın kısmı yelkenlerin suya indiğini anlarsa kafaya çıkıp üstelik hora da teper.”

*

Şehri Efendi usulcacık selamlık ara kapısına gelmiş, dört gözle sofada dolaşıyordu. Hanımefendi de zaten muntazır bulunduğundan, Hürmüz Hanım’a kapıyı kollatıyordu.

Hürmüz Hanım, Şehri Efendi’yi görür görmez yukarı koştı, haber verdi. Hanımefendi yetiştii. Senedi sormaya bile hacet görmeden ara kapısını tık, tık vurdu. Salonda laf, gırla hükümferma oluyor, kimseler işitmiyordu. Hanımefendi bir daha vurdu. Gene aynı hal! Nihayet yüksek sesle, “Paşa!” diye bağırdı. Bunun hiç vukuu yoktu. Misafirler yanında, bu saatte, “Paşa!” diye çağrılması hiç vaki değil.

Paşa, sesi işitmekle beraber yarım yamalak lafa devam ediyor, kulaklarını da kabartıyordu. Paşa kelimesi bu defa feryat hâlinde aksetti. Paşa eteklerini toplayarak sofayı boylayınca karısı ile burun buruna geldi.

Hanımefendi dişi kaplan gibi göğredi:

“Çeneni kıs, yanıma gel! El âleme rezil-i rüsva olmak istemiyorsan, dediğimi şimdi yapacaksın!”

Paşa, öksürmeye, aksırmaya başlarken hanımefendi tebrik etti, “Aldığın şıllık mübarek olsun!”

Paşa kapıya tutunuyor, ağzının içinde dilini oynatamıyordu. Karısı sorguya devamda idi:

“Agob’un kazı gibi¹ ne bakıyorsun? Cevap versene! Şimdi, avazım çıktığı kadar bağıracağım, herkesi başıma toplıyacağım!”

Paşa yeminlerle, kesraillerle inkâr ediyor, karşısındaki ise, gözleri yerinden oynamış, hiddetinden tirtir titriyordu.

Hanımefendi akıllı dedik ya, işi daha ziyade uzatamadı.

“Şu kâğıdı imzala,” dedi.

Paşa alık alık bakınıyordu.

“İnandım; fakat adamakıllı emin olmak isterim. Şunu bir imza et! Üstümdeki gömleğimden gayri nem varsa haremi-mindir, diye tasdik edeceksin. Ya bunu imzalarsın, yoksa yapacağımı ben bilirim.”

Paşa, kâğıt elinde, imzalayacak kalem arıyor, etrafına bakınıyordu.

Hanımefendi, “O kadarla iş bitmiyor, şahitler de lazımmış; dur, bekle!” diyerek seslendi.

Şehri Efendi sofada idi, fakat bir şahit daha lazımdı. Şehri Efendi imdada yetişti. Damat beyin refiki Behlül Bey’in orada olduğunu söyledi, dakika geçmeden o zat-ı şerifi de buldu.

Behlül Bey, Şehri’ye, “Ne var monşer? Bir feryat koptu ki tamamıyla *irrite*² oldum; az kaldı bir *syncope*³ hazır!” diyerek sofada kendini buldu.

Hanımefendi, bir taraftan yüzünü buruşturarak Behlül’ü süzüyor, bir taraftan da paşanın kürkü elinde bekliyordu.

1 “Aptal aptal bakmak.” anlamında bir ifade.

2 (Fr.) *İrrite*: Rahatsız olmak.

3 (İng.) *Syncope*: Baygınlık.

Paşa, kâğıdı okumaya vakit kalmadan, “Emir senin, kumanda senin; ne dedin de yapmadık?” sözüyle senedi imza etti. Şahit olarak Şehri Efendi ile Behlül Bey de imzalarını attılar.

Behlül, “Fakat monşer, *C’est ridicule*!¹ Ne diye *signature*²mü koyduğumdan haberim yok!” derken Hanımefendi, “Sus! Fanfin, fanfin ne söylüyorsun raya³ kılıklı herif?” diyerek Behlül’ün eteğini yakaladı.

“Şunu bir defa oku bakalım!” dedi.

Emir senin ne dedin de yapmadık? Sözüyle senedi imza etti.

1 (Fr.) *C’est ridicule*: Bu saçmalık.

2 (Fr.) *Signature*: İmza.

3 Kelimenin aslı reaya. Gayrimüslim anlamında.

Behlül kâğıdı eline aldı. Kelimelerin, terkiplerin başını gözünü yara yara, kekeleye kekeleye yalan yanlış okumaya başladı:

Besmelenin, hamdelenin, salvelenin zikrû zamanından sonra malum ola ki: Gerek cins-i hayvanda ve gerekse cins-i insanda eklüşürp gibi lazıme-i fitrat bulunan sıfat ve izdivaç keyfiyeti muktaza-yı cibillet olduğu ve teehhül ve tezevvüçten maksat yalnız kaza-ı vatar yani istifa-yı hacet-i cinsiye olmayıp belki kenduye bir şerik tedarikiyle tedbir-i menzil etmek idüğü kaziyesine binaen mülk-i mezkûrdan istimta ve istifadeye ehil ve salih bulunduğum ve şerait-i sitte-i kifaetten (mal, diyanet, hürriyet, hırfet, İslam, nesep) hususlarında zevc-i şefii olduğum ve hükm-i nihâk olan helaliyet, hürmet, muzaheret, veraset gibi ehliyet-i şeriye misillu temellük ve tevehhüp hususlarına da saliha bulunan zevce-i menkûha-i meşruam Ayşe Hanife Hanım binti Abdullah’a, sırtımdaki gömleğimden maada fi zamanına taht-ı tasarrufumda bulunan...¹

Hanımefendi, “Sırtımdaki gömleğimden maada...”yı işitir işitmez kâğıdı Behlül’ün elinden kaptı, “Hah, tamam; işte dediğim bu. Esasen maksadım mal canlılığı değil, mademki içime bir kuruntu girdi, o kuruntudan kurtulmaktı. Bakalım yapacak mı yapmayacak mı, bana yar mı değil mi, diye denemektii!” diyorken Şehri Efendi’ye döndü:

1 Besmelenin, hamdelenin, salvelenin dile getirilmesinden sonra biline ki:

Gerek hayvanlarda gerek insanlarda yeme, içme ve evlenme gibi yaratılıştan kaynaklı fıtrî ihtiyaçların gereği olan sıfat ve durumların genetik bir husus olduğu, bu yolda bir araya gelip evlilikler yapmakta maksadın sadece cinsi ve fıtrî bir ihtiyacın giderilmesi olmayıp ayrıca bunda insanın kendisine hayat yolunda kat edeceği menzilleri birlikte ve güvenli bir şekilde yol alacağı bir yol arkadaşı temin etme ihtiyacı da etkilidir. Bu düşüncenin saikiyle yollarımızı birleştirdiğim ve nikah akdiyle aramızda müşterek bir hukuk birlikteliğine (mal, diyanet, hürriyet, hırfet, İslam, nesep) gittiğim nikahlı eşim Abdullah kızı Ayşe Hanife üzerinde aramızda tesis edilen hukukun ve kanunun bana tanıdığı hakların gereği olarak gerek zatı üzerinde (helallik, saygı, dayanışma, miras vs.) ilgi ve bağım ve gerek müşterek mülkümüz üzerinde şefii hakkımdan kaynaklı yetki ve hakkım bulunmaktadır. Bu cümleden olarak nikahlı eşim Abdullah kızı Ayşe Hanife Hanım’a sırtımdaki gömlekten başka, bir zamanlar tasarrufum altında bulunan...

“Bu, bu kadarla oldu, bitti mi? Mühür falan lazım değil mi?”

Küçük odanın kapısında bekleyen Hürmüz Hanım’a seslendi. Paşanın mühürü ile ıstampa kutusunu getirtti. Paşa elleri titreye titreye mühürü de bastı.

Başı bir omzu üzerine düşmüş, gözleri tavana dikilmiş, dudaklarından belli belirsiz boyuna, “Estağfurullah! Estağfurullah!” kelimeleri çıkıyordu.

Hanımefendi her şeyin tamam olup olmadığını Şehri’ye işaretle sordu; gözlerini kapayarak tasdik etmesi üzerine paşaya, “Haydi çek arabanı!” dedi ve hızlı hızlı içeriye yürüdü.

Paşanın kafası önüne, iki kolu da yanına düşmüş, bacakları diz kapaklarından bükülmüş, kendini ayakta zor tutuyordu. Bir lahza duvara tutundu.

Şehri de ağzından bir kelime çıkaramıyordu. Hep ona hitap olunuşu, ondan fikir danışır gibi bulunuluşu, kaş gözle işaret edilişi, bir şüphe uyandırdıysa diye korkuyordu.

Paşa epeyce durdu, içini çekerek bezgin bir hâlde, “İşimiz Allah’a kalmış!” diyerek sallana sallana yürüdü.

Birdenbire oda kapısı açılmıştı; misafirlerden biri sofaya çıkıyordu. Adeta burun buruna çarptılar. Çarnaçar odaya girdi.

Pek şen ve laubali tavırlı görünen bir zat, gür sesiyle, “Paşa, nerelerdesin? Lakırdıyı tatlı tarafından açtın, biz de sürükleyip gidiyorduk. Abdülgani Efendi Hazretleri, bir mesele-i mühimme ortaya çıkardı. Rey-i âlilerini istifsar¹ için bekliyoruz!” diyordu.

Derhâl elini şakağına dayayıp gözlerini süzdükten sonra dudaklarını oynattı, “Azı dişim berbat azdı!” diyebilirdi.

Merakla yüzüne bakıyorlar, o da çok muztaripmiş gibi, kesik kesik anlatıyordu:

¹ Rey-i istisfar: Görüşünü sormak.

“Sofrada elmayı ısırır ısırmaz garç, diye siniri bir oynadı, aldırış etmiyordum. Biraz karanfil yağı koydurayım, diye içeri gittim. Bizimki iğne ile karıştırdığı için mi, nedir, bir zonklayıştır tutturdu ki medet Allah!”

Herkesi temin için aynanın önündeki çift lambalardan birini yakalamış, ağzını bir karış da açmış, “Görüyor musunuz, şu teresi!” diye göstermeye uğraşüyor, lamba elinde, ayrı ayrı herkesin önünü boyluyordu.

“Vah! Vah!” falan denildi; ev ilaçları sağlık verildi, rakı ile ağız çalkalamak, dışarıdan tuğla koymak gibi şeyler tavsiye edildi.

Rey-i istifsar eden zat Abdülgani Efendi’nin ortaya koyduğu meseleyi tazelemekten geri durmuyordu:

“Efendi hazretleri cins-i latif¹ sadedinde buyuruyorlar ki!” mukaddemesiyle sözü ona bıraktı.

Abdülgani Efendi keyfiyeti izaha koyulmuştu:

“Rümzü’l-hadis namında bir kitab-ı müstetap mevcuttur. Telif-i mezburda, bazı taife-i nisa hakkında bir kavl-i muteber münderiç. Müellif-i kitap taife-i mezkûreyi aksam-ı hamseye tefrik etmiş: “Şehbere” yani müsinne hatun, “lehtere” yani mebzûlülkelâm hatun, “nehbere” yani zaif ve medidülkame kadın, “heydere” yani beceriksiz avret, “lefuna” yani zevç-i müteveffadan veled-i zükûre sahip seyyibe...”²

Paşa efendi, çenesini tutmuş, sağa sola yalpa ediyor, bir sandalyeye büzülmüş olan Şehri Efendi, hoca efendinin ağzının içine bakarak el ovuşturuyor, Abdülgani Efendi de devam ediyordu:

1 Cins-i latif: Kadınlar.

2 Rümzü’l-Hadis adında güzel bir kitap vardır. Bu kitapta bazı kadın taifesi hakkında güvenilir bilgiler vardır. Kitabın yazarı kadın taifesini beş kısma ayırmıştır. “Şehbere” yani yaşlı hatun, “lehtere” yani çenesi düşük kadın, “nehbere” yani zayıf ve uzun boylu kadın, “heydere” yani beceriksiz avrat, “lefuna” yani ölmüş kocasından bir erkek çocuğu olan dul kadın.

“Bervechi beyan, aksam-ı hamseye tefrik edilen havâtin-i mezkûrenin istinkâh ve istifraşı zümre-i mekrûhattandır.”¹

Her ağızdan bir avaze yükseldi: Kimi, var olsun o müel-lif-i muhterem, kart kadın da çekilir mi, diyor, kimi çok söyleyen makbul olsa kayıinvalideleri tenkih caiz olurdu buyuyor, kimi zayıf ve uzun boyluların Fatih’te deve ahırlarını boylamasını söylüyordu.

Paşa, çenesini tutarak ovunurken, ağzını açmıyorsa da muhakkak içinden, “Teresler!” persengini okuyordu.

*

Bir haftaya yaklaşmıştı ki paşa konağın içinde eli ayağı bağlı idi. Yani senedin imza edildiği geceden beri haftayı bulmuştu.

O andan beri paşanın hâli berbattı. Sabahleyin konaktan çıkıyor, ikinci olmadan, erkencecik dönüyordu. Şüphe uyardırmak korkusuyla her hâlden, her hareketten çekiniyor, bahçeye çıkayım derken nazarıdikkati celbederse diye vazgeçiyor, bitişik arsanın kirizmesine bakmaya giderken, sokağı gözetliyor zannını hasıl ederse diye geri dönüyordu.

Hanımefendi, senedi imzalayıp aldıktan sonra, siyaset icabı paşanın yeminlerine ve inkârlarına inanmış gibi bir vaziyet takınmıştı. Yalnız, “Sinirlerim hâlâ yatışmadı!” nakaratıyla üst perdeden aşağı inmiyordu.

O gece, misafirler gidip de paşa, ayaklarının ucuna basa basa, yatak odasının kapısından bakınca, mutadî hilafına hanımefendiyi yatakta bulmuş. O da hiç duymamış vaziyette uyuyor gibi yapmıştı.

Paşa, hanımefendinin işi nereden haber aldığını, bu haltı kimin ettiğini hâlâ düşünüyor, bir türlü kestiremiyordu.

¹ Yukarıda beş kısma ayrılan bu hatun taifelerine mensup biriyle nikahlanmak ve onlardan birini carie almak mekruhtur.

Çeşmicellat (Tirifelek'e paşanın koyduğu isim) Tahir Molla'nın evine geleli bir ay olmuş, olmamıştı.

Evde, hem yaşlı başlı el ulağı vazifesini görecek, hem de yemeği pişirecek kadın, Şehri Efendi'nin merhume üçüncü haremının validesi Seher Hanım'dı. Rum hizmetçi de gene bizzat Şehri Efendi tarafından bulunmuştu.

Ahbab, komşu namına eve kimse gelmemiş, Çeşmicellat da yabancı bir kimse ile görüşmemişti. Yalnız iki kere Seher Hanım'la sokağa çıkmış, bir defasında, Şişman Yanko'ya uğramış, bir defasında da utçu Manol'un dükkânına gitmişti. Paşa, meseleyi Şehri Efendi ile de uzun uzadıya münakaşa etmişti. Şehri, bu boşboğazlığı yapan kimsenin boş atıp dolu tutan takımından idüğünü hanımefendinin şüphe ile bu işe girdiğini, şüphesinin de izale edildiğini, artık cay-ı endişe bir cihet kalmadığını¹ temin etmişti.

Bu fikir akla da mülayimdi.

Asabi kadın katiyen inanmış olsa işi bu kadarcıkla geçirir mi? Küplere binmez mi? Kıyametleri koparmaz mı? Konağı altüst etmez mi?

Cinleri bir defa başına üşüşmeye görsün, gözü dünyayı görmez, yapacağını yapar mı yapar!

Bu ihtimaller hatırına geldikçe nefesini biraz daha rahat almaya başlamıştı. İşte on gündür vaziyet bu merkezde idi.

Çeşmicellat paşanın gözünde tütüyordu. Her akşam, Şehri'yi Tahir Molla'nın evine koşturuyor, pek mühim bir mesele hasebiyle bu akşam sarayda kalacaklar, diye haber gönderiyor, ertesi akşam aynı haberi tekrar ettiriyor, boyuna, bu gece mabeyinci falan zatın konağındalar, bu akşam falan paşanın davetine icabet mecburiyetinde kaldılar, yollu sözlerle odalığı oyuyorlardı.

¹ Endişeye mahal bir taraf kalmadığını

Şehri'nin idare-i maslahat¹ edeceğinden ve Çeşmicellat'ı avutacağından emindi.

Şehri'ye gelince, bütün gün, akşamı iple çekiyor, paşanın arabası bahçe kapısından girip de paşa iner inmez koşup yavaşça, "Mumaileyhaya bir emr-i devletleri var mı?" diye soruyor, paşanın, "Hay Allah razı olsun; koş, işi idare et Şehriciğim!" emrini alır almaz, nefes nefese Tahir Molla'nın evini boyluyordu.

Şehri Efendi'yi alt kattaki odaya alıyorlardı.

Çeşmicellat kapı aralığından görüşürken, Seher Hanım'ın, "Ayol yabancı mı, amcan!" diye teşvikiyle, başına incecik bir baş örtüsü alarak, kısa kollu, yakası dekolte elbise ile karşısında oturuyor, onu çileden çıkarıyordu.

Çeşmicellat da oldukça fındıkçılardandı. Şehri'deki hâlin farkına varmıştı. Kahkahayı atıp inci dişlerini gösterdikçe, yanakları pençe pençe kızardıkça, Şehri'nin takati tükeniyordu.

Çeşmicellat evin içinde, mahpus gibi oturmaktan usanmıştı.

"Her Tanrı'nın günü böyle kukumav gibi bekleycek miyim?" dedikçe Seher Hanım, "Artık beni de söyleteceksin; vallahi benim de içime ıgıl ıgıl iniyor, yüreğim paralanıyor," diyordu.

Çeşmicellat bu tahammülfersa² hâli Şehri'ye de açmıştı. Ona o da hak veriyordu. Üçü bir araya geliyorlar, hep birlikte, vaziyetin dayanılacak dereceyi aştığında ittifak ediyorlardı.

Seher Hanım, "Billahi Karun malına gark etseler bir dakika çekmem!" dedikçe, Çeşmicellat'ın gözünden pırıl pırıl yaşlar damladıkça Şehri'nin yüreği büsbütün kabarıyordu.

"Nam-ı hüdaya kassem ederim ki ben de nadim ve pişmanım. Ayaklarım kırılıydı da o Yekçeşim İbrahim'e gidemez

1 İdare-i maslahat: Durum neyi gerektiriyorsa ona göre hareket etmek.

2 Tahammülfersa: Dayanılmaz.

olaydım; dilim tutulaydı da bu heykel-i hüsnü,¹ paşaya met-hedemeyeydim!” sözleriyle esefnâk² oluyordu.

Seher Hanım diyordu ki:

“Evvela can, sonra canan, hâlbuki ortada canan denecek de yok. Patavatsız, bostan korkuluğu, ağababa yerinde bir adam var. Aptallık bu zavallı tazede, içim parçalandığı için söylüyorum, yoksa bana ne!”

Şehri Efendi, Çeşmicellat’ın teveccühünü kazanmak için her söze hay hay, cevabını vermeye, her şeyi yapmaya amade idi. Gözüne girmek için dört dönüyordu.

“Bu kadarı da reva-yı hak değildir. Müsebbip olmak dola-yısıyla âciz de günaha girdiğimin farkındayım. (Gün doğma-dan meşime-i şebden neler doğar!)³ Edep ve erkân dairesinde biraz neşe ve tenezzüh bilcümle muhadderat için vaciptir. İzin ve icazet benden, arzu ettiğin zaman çıkıp teneffüs et-mek de senden!” vesayasında⁴ bulunuyor, o günlerde paşanın meşguliyetini de ilave ederek, sokağa çıkılırsa haberi olma-yacağını işrap ediyordu.⁵

Seher Hanım’ın teşvikinden ve Şehri’nin sözlerinden ce-saret alan Çeşmicellat, bir iki kere Beyoğlu’na çıkıp mağaza-lara uğramış, biraz nefes almıştı.

Endamı, güzelliği, alımı çalımı Beyoğlu Caddeikebir’in-de⁶ dolaşanların, Löbon’un, Tokatlıyan’ın ön masalarında oturanların nazarıdikkatlerini celbetmişti.

Muhitin bütün kodamanları bu ana kadar hiç tesadüf et-medikleri bu hanımın kim olduğunu tayinde mütereddit kal-mışlardı.

1 Heykel-i hüsn: Güzellik heykeli.

2 Esefnâk: Esef verici, acıklı, hüznü.

3 Divan şairi Rahmî’ye ait bir mısra. “Gün doğmadan gecenin karnından neler doğar.”

4 Vesâyâ: Öğütler.

5 İşrap etmek: Bir maksadı kapalı olarak, ima yoluyla anlatma.

6 Cadde-i Kebir: İstiklal Caddesi.

Burada herkes herkesi tanır, hiç değilse arada göz aşinalığı olur. Bu hiç görülmedik, bilinmedik çehre kimdi? Herkes bu merakta idi.

Saçları itina ile kabartılmış, tepesindeki topuzu dikkatle yapılmış, başı gayet muntazam sarılmış, beli korsalı, çarşafı son moda olan bu emsalsiz kadın kimin nesi idi?

Kibar tabaka, arabalarını yürütüp durdurarak takdirkâr bakışlarla bir iltifatına mazhar olmaya can atmış, birçok kimseler türlü türlü işaretlerle peşine düşmüş, avam kısmı ise çeşit çeşit sözler sarfıyla tebessümünü celbe uğraşmıştı.

Bu güzel çarşafının kimseye iltifat ettiği görülmemiş, ara sıra yanındaki yaşlı kadına söz söylerken, inci dişlerini göstererek gülüşü, takip edenleri büsbütün çileden çıkarmıştı.

O günlerde idi. Şehri Efendi, taş merdivenin sahanlığında bir sandalyeye oturmuş, paşayı bekliyor, Ramazan münasebetiyle, kimseye göstermeden gizli gizli sigarasını içiyordu.

Damat beyle refiki Behlül Bey sokak kapısından girdiler. İkisi de Şehri'den hiç hoşlanmaz, ona tesadüf edince görmezlikçe gelip derhâl bir tarafa savuşurlardı.

Bu hâle Şehri Efendi de alışık olduğundan onları görünce yana dönmüş, parmaklığa sarılan yasemin dallarıyla meşgul olmaya başlamıştı.

Beyler merdiveni telaşlı telaşlı çıkar çıkmaz Şehri Efendi'ye yerle beraber temenna ettiler, "Akşam şerifleriniz hayır olsun efendim!" diyip içeri girdiler.

Şehri Efendi şaşalamıştı. Kendi kendine, acaba hangi dağda kurt öldü, diye soruyor, bu samimi aşinalığın sebebinin keşfedemiyor, istihzaya da hamlederek lahavle okuyordu.

Arası çok geçmedi, damat bey göründü. "İnşallah afiyet-tesiniz amca bey?" dedi.

Şehri işi hâlâ alay zannediyor, “İyiym, teşekkür ederim!” gibi kesik kesik sözlerle cevap veriyordu.

Damat bey, evvela laf olsun diye paşanın geciktiğinden, havanın letafetinden, Beyoğlu’nun adam almayacak derecede mahşerliğinden bahsettikten sonra, “Emin ol ki hepimizden gençsin, Şehri Bey; hiçbirimiz senin kâbına¹ varamayız!” diye tutturmuş, poh poh başlamıştı.

Şehri Efendi’yi kendine bent etmek için bir şart vardı. O da gençliğinden dem vurmak. Şehri Efendi’yi bu yolda, met-het, yükselt; kul, kurban olsun!

Damat beye minnettar gözlerle sokulmuş, hem “Estağfurullah!” diyor, hem de dünyalar onun oluyordu. Damat bey lafı gene Beyoğlu’nun kalabalığına getirerek, şık beylerden, süslü hanımlardan bahsederken, “Otuzuma yaklaştım amca bey,” dedi, “Bugün gördüğüm tenasüp ve nefasette bir kadına tesadüf etmedim.”

Bu tatlı bahis, eski kurdu alakadar etmiş, sabırsızlıkla damat beyin ağzının içine bakıyordu.

Damat bey devam ederek, “Bu müstesna mahlukun ufak bir iltifatına mazhar olayım, bütün hayatımı fedaya hazırım... Meğerse kimmiş biliyor musunuz?” derken paşanın arabası taş merdivenin önüne yanaştı.

O kadar kendilerini unutmışlardı ki sokak kapısının açıldığından, koca arabanın bahçeye girdiğinden haberleri olmamıştı. En mühim yerinde lakırdı yarım kalmış, ayrılmışlardı.

Damat bey, sözünü bitirmediğinden muztarip, Şehri Efendi ise o kadının kim olduğunu öğrenemediğinden muazzep idi.² Paşanın arkasından damat bey de haremi boyladı.

Şehri Efendi, aynanın karşısında o gün boyasını yenilediği sakalına çeki düzen vermekle, Frenk gömleğinin yakasını, kolluklarını düzeltmekle meşguldü.

¹ Kâb: Topuk kemiği, aşık kemiği.

² Muazzep: Sıkıntı içinde kıvranan, acı çeken.

Paşa gelir gelmez yanına koşacak, bermutat¹ Çeşmicel-lat'a gönderilecek haberi ve harçlığı götürecekt, kendi tabiriyle, "Karşıdan karşıya bir nebze çeşmiçerez"den sonra dönecekti.

O aralık odaya Behlül girdi, "Nasılsın aziz üstat?" dedi.

Eh... Bu olur şey değil. Şehri Efendi bir yaşına daha girmişti.

Behlül Bey, züppelerdendi. Başında "Şlik" fesi,² ensesinde uzun saçları, gözlerinde gözlüğü, ceplerinde de Frenkçe mecmuaları vardı. Alafrangalığın delisi... Asıl ismi ne ise onu hiç kullanmaz, *Aşk-ı Memnu*'daki Behlül adını takınarak geçinirdi. Damat beyle çocukluktan mahalle komşusu ve Ayasofya Rüşdiyesi'nde sınıf arkadaşı idi.

Babası, bir işgüzarın curnaliyle, Valde Kıraathanesi'nde, veliahtın adamıyla tavla oynadığı için Erzincan'a nefyedilmiş,³ Esvapçı veya Kilercibaşı gibi saray başılardan birinin, bendegân-ı sadakat⁴ ittisamdan bir adamcağızdır! Yollu delaletiyle Beyrut'ta bir memuriyete kayırılmıştı. Behlül, Beyrut'taki ecnebi mekteplerinden birine devama başlamış, alaf-rangalığa ilk hevesi oradan almıştı.

Ailesi elan Beyrut'ta idi.

Ara sıra, Düyun-ı Umumiye'ye, imtihanla kâtip alınacağını gazetelerde okur okumaz soluğu İstanbul'da alıp, konakta postu serer, birkaç ay damada refakat edip, birlikte gezerler tozarlar, her gelişinde de mutlaka imtihanı kazanamayarak Beyrut'a dönerdi.

Behlül'ün konağı her ziyaretinde, selamlık helasının mermeti namına masraf defterine bir kalem ilavesi mutattı.⁵

1 Bermutat: Her zamanki gibi.

2 Şlik ya da Şlik Fes: Kalıba ihtiyaç duymayan, uzun süre kalıp istemeyen bir fes türüdür. Bu fesin kalıplanması uzun sürer ve pahalıya mal olurdu.

3 Nefyedilmek: Sürülmek, sürgün edilmek.

4 Bendegân-ı sadakat: Sadık kullar.

5 Mutat: Âdet, alışkanlık.

Usta gelir, koca mermerleri kaldırır, deveboynunu tıkayan bir yığın kâğıdı çıkarırdı. İş bitince bütün selamlık dairesi, sildirilip süpürtüldükten sonra üç defa da şartlatılırdı.¹

Bu ameliye devam ettiği iki gün müddetçe paşa, ancak lastik veya kundura ile selamlıkta dolaşmaya mezundu. Hareme geçerken kapı eşiğinde lastiği veya kundurayı çıkarmadan içeriye alınmazdı.

Behlül, “Pardon üstat, beş dakika işgal edeceğim!” cümlesiyle sandalyeye oturdu. Behlül damat beyden daha girgin, daha laubali idi. Paketini açtı, bir sigara çıkarıp Şehri’nin ağzına soktu; olurdu, olmazdı demesine vakit bırakmadan kibriti çaktı.

“*Fanatique*² olmayan adamın *fanatique* gözükmesi *paradoxal* olmaz mı?” diyordu. “Sen, Aristote, Platon, Descartes, Pascal gibi bir feylesofsun!”

Şehri Efendi şimdiye kadar iyi kötü, sesini çıkarmayıp dinlerken Pascal³ sözünü duyar duymaz yüzüne kan hücum etti, gözleri yerinden oynadı, hiddetinden dudakları bembeyaz kesilmişti.

“Artık bu kadarı da zait; latife latif gerek. Kurt kocayınca kellâbın⁴ maskarası olurmuş!” diye ayağa kalkmak istiyor, Behlül omuzlarından yakalamış mâni oluyor.

“Sizlerin alaya aldığınız Pascal, arzın en büyük kafalarından biridir. Palyaço da dünyanın en meşhur *Composition musicale*’lerinden maduttur. Ben Pascalı taziz ederim, ‘Palyaço’ için ölürüm!” diye heyecanla söylendikçe, aklını tamamıyla bozduğuna hükmederek Şehri’nin dizbağları büsbütün çözü-lüyordu.

1 Şartlamak: Üç kere yıkamak.

2 (Fr.) *Fanatique*: Baġnaz, mutaassıp.

3 Blaise Pascal (1623-1662): Fransız matematikçi, fizikçi ve filozof. *Düşünceler* adlı kitabıyla tanınmıştır.

4 Kellâb: Köpekler.

Şehri'yi zorla köşedeki koltuğa oturtmuş, elini boynuna atarak omuzuna dolamış, çeneyi veriştiriyordu:

“Fakat azizim, sen daha çok gençsin. Kadınlar arasında çok *succés*¹ yapan bir *type*'sin.² Bugün beynelmilel artist olan madam G.'nin sevgilisi *septuagé naire*'dir!”³ deyip söylendikçe Şehri, gözleri kapıda, kan ter içinde ya sabur çekiyordu.

Azizim sen kadınlar arasında çok *succés* yapacak *type*'sin.

1 (Fr.) *Succés*: Sükse. Başarı.

2 (Fr.) *Typé*: Tip.

3 (Fr.) *Septuagénaire*: Yetmişlik.

Behlül'ün ağzı durmuyordu:

“Ben *franche*¹ yani her şeyi açık söyler bir şahsım. Fakat şu dakika çılgın gibiyim.”

Şehri, bitkin bir hâlde, imdat, diye bağırmak istiyor, bağırıyor. Behlül yakasını bırakmıyordu:

“Bugün gördüğüm kadın beni çıldırttı. *Vénus de Milo*² onun yanında bir çirkinlik heykelidir.”

Behlül vaktin darlığından, işi kısa kesmeye karar vererek Şehri'nin üzerine yaslandı; ağzını kulağına sokarak dedi ki:

“Paşaya aldığın güzel kadını gördüğüm saniye *emballé*³ oldum, bayıldım. Başka şey istemiyorum, muayyen bir yerde *rendez-vous*⁴ verelim, beni *prezante*⁵ et! Yalnız *amicale*⁶ bir tanışma hasıl olsun.”

Ona Beyoğlu'nda tesadüf etmişler, akılları başlarından fırlayarak takibe başlamışlardı.

1 (Fr.) *Franché*: Dürüst.

2 Milo Venüsü. Antik Yunan heykel sanatının en ünlü örneklerinden.

3 (Fr.) *Emballé*: Donup kalmak.

4 (Fr.) *Rendez-vous*: Randevu.

5 (Fr.) *Presente*: Takdim etmek.

6 (Fr.) *Amicale*: Dostça.

Şehri'nin hiddetine mahal vermemek için izah da ediyordu:

“Ahbaplık, başka bir şey değil. Biz dostlarımızla gayet samimi görüşürüz. Sen de bize gel, çayımızı iç, büyük *cousine*'imle,¹ *cousine germaine*'imle,² *arrièretante*'ımla³ seni tanıştırayım. İnsanın ihtiyacı olan hayat budur.”

Şehri Efendi sakalını eline almış düşünüyordu. Seni tanıştırayım, diye sıra sıra isimlerini saydığı kimseler herhâlde kadın olacaktı. Bunlar kimlerdi? Yoksa Behlül'ün mesleği bu muydu?

Behlül artık ukalalığı bırakmış, damat beyle gezerken ona Beyoğlu'nda tesadüf ettiklerini, görür görmez akıllarının başlarından fırladığını, kadının bunları tanır gibi olduğunu, yanındakine eğilerek paşadan ve Şehri Efendi'den bahsettiğini, alelacele anlatmıştı.

İftar topunun gürlemesi herkesi sofraya koşturdu.

Behlül, ertesi sabah müstacel⁴ bir iş için teyzesi tarafından çağırılmış, her nedense, damat bey de selamlıkta görünmez olmuştu.

*

Bayram arifesi topları atılıyordu.

Çeşmicellat'ın hasreti paşanın canına tak demiş, oraya ayak basmayalı tam on beş gün olmuştu. On beş gündür, bir mazeret bulup haber gönderiyordu.

Toplar atılsın, yarın bayram olsun da bir defacık Çeşmicellat'a uğramasın... Bu, olur saygısızlık değil.

Haremde, soyunup geceliklerini giyerken hep bir çare düşünüyor, şaşkınlığından entariden evvel hırkaya kollarını sokuyor, potin ayağında iken terliği giymeye kalkışıyor.

1 (Fr.) *Cousine*: Kuzen.

2 (Fr.) *Cousine germaine*: İlk kuzen.

3 (Fr.) *Arrièretante*: Büyük teyze.

4 Müstacel: Acele, acil, ivedi.

Bereket versin, odada Sürpik Dudu'dan başka kimse yoktu. O bile bu hâli görürken acayip acayip gözlerini açmış, bakakalmıştı.

İçeriki odada, ektileriyle¹ sohbeta dalmış olan hanımefendiye görünmeden kendini selamlığa attı. Çabuk rakı tepsisinin getirilmesi için İsmail'e bağırdı.

Ramazan geldiği geceden beri çilingir sofrası ortadan kaldırılmıştı. Bir aydır ağzına içki koyduğu yoktu. Sanki çile eksik imiş gibi bir taraftan da rakı hasretini çekmişti. Paşanın sesini duyar duymaz Şehri Efendi karşısına dikildi. Bermutat, Çeşmicellat'a gitmeye hazırlanırken paşa, "Daha vakit erken, birkaç tek yuvarlayalım da öyle gidersin!" dedi.

Paşa pencerenin önündeki koltuğa geçti, tepsiyi önüne koydurttu. Saati yeleğinin cebinden çıkardı, baktı. Topa beş dakika var. Şehri Efendi de karşısındaki koltuğa oturmuş, kullaklar tetikte iftar topunu bekliyorlar, bir aylık rakı orucunu bozmaya hazırlanıyorlardı.

Nihayet top sesi pencere camlarını titretti. Saniye geçmeden, evvelden doldurulmuş kadehleri yuvarladılar; hemen bir daha doldurup içtiler ve cân u yürekten bir oh, dediler.

Üçüncü, dördüncü kadeh derken paşa kendine gelmişti. Şehri Efendi'ye laf söyletmeye meydan vermiyor, "Konağın da konaktakilerin de alayının anasını satayım. Bizim korkumuz tereslik, enayilik!" diye atıp tutuyordu.

Sonbaharın ılık, tatlı bir akşamı idi. İçkiden, sigara dumanından, sıcaktan odada bunalıyorlardı. Şehri Efendi, "Kasım'dan sonra kırk gün pastırma yazı vardır, sözünde ayn-ı hikmet² yok mu?" diyerek pencereyi açtı.

Karşiki evin fonografı gene harekete gelmiş, "Ehl-i aşkın..." şarkısını çalmaya koyulmuştu.

1 Ekti: Asalak. Ötekinden berikinden geçinen.

2 Ayn-ı hikmet: Hikmetin ta kendisi.

Paşa, “Bizim köftehor, udu eline alınca bunu nasıl çalar, dinleyeni de nasıl çıldırtır?” diye coşmuştu.

Derhâl aşkına birer tane atıldı. Tahir Molla’nın evindeki manzaralar gözünün önünde dalgalanıyordu.

Baştaki gül pembe, vücut pembe, yanaklar pembe, mızrabın kordelası pembe; elbise pembe, iç çamaşırlar pembe, terlikler pembe; yatak örtüsü pembe...

Ya o Yakomi’nin zurnası fonografa konur konmaz, Seher Hanım da eline tefi alır almaz çiftetelliye kalkış! Her bir aza-sı oynaya oynaya, omuzlar titreye titreye, gerdan kıra kıra raksediş!

Ya bütün o işveler, cilveler...

Paşa kendinden geçmiş, öksürüğü, aksırığı tutmuştu. Nefes alabilmek için başını pencereden uzattı. Kafasını dışarı çıkarır çıkarmaz kiminle karşılaşsa beğenirsiniz? Tam o dakikada Çeşmicellat geçmiyor mu? Giyinmiş kuşanmış, takmış takıştırmış, arkasında Seher Hanım, kırıla kırıla karşı kaldırımdan gelmiyor mu?

Perdeyi siper ederek gözetlemeye başladılar.

Paşa derhâl başını içeri çekmekle beraber Şehri'ye de işaret etti. Perdeyi siper ederek gözetlemeye başladılar.

Çeşmicellat, konağı aşağıdan yukarı süzdükten sonra yürüyüp gitti. Paşanın da aklı başından gitti.

Çeşmicellat köşeyi dönünceye kadar odada ses seda çıkmadı. İkisi de mütemadiyen soluk alıp durdular. Şehri'de belki paşadan ziyade bet, beniz uçmuştu. İkisi de yerlerinden kıpırdamıyorlar, gözlerini kapayarak öne, arkaya sallanıyorlardı.

Neden sonra sükûtu paşa bozdu. Âmâlar gibi eliyle rakı kadehini arıyor, bulamıyordu. Nihayet dayanamadı; şişeyi ağzına dikti, lak lak içti. Artık buna can mı dayanırdı? Tahammülü kalmamış, her zaman dediği gibi bıçak kemiğe dayanmıştı. Bir öksürük buhranından sonra ahdini etti, “Bir dakika durursam anam avradım olsun!”

Şehri Efendi akıl hocası değil mi ya, hiç imdada yetişmez mi?

“Yarım saatçik olsun bir ziyaret lazıme-i madelet ve vecibe-i insaniyettir,¹ velinimet!” dedi.

Ziyaret hususu âlâ, münasip, ya sokağa çıkmak meselesi...

Çünkü paşa soyunmuş geceliğini giymiş, esvaplarını haremde bırakmıştı. Konaktan nasıl çıkabilecek? Şehri Efendi onu da düşünmüştü.

“Hakıpayinizin sevb-i hakirini telebbüs² buyurursunuz. Bahçenin arka kapısından hufyeten³ çıkarız; kimsecikler duymaz. Şimdi, misafirler var bahanesiyle içeriye teşrif buyurulur, ihvan-ı kadimleri⁴ Atai Bey'in vürudu münasebetiy-

1 Adalet ve insanlığın gereğidir.

2 Ayağınızın toprağı olan bu kulunuzun değersiz elbisesini giyersiniz.

3 Hufyeten: Gizlice.

4 İhvan-ı kadim: Eski dost.

le enfiye kutusu, “Bestivisal”¹ oyunu varakası talep edilir; efendimizi de nısfülleye² kadar aramazlar!” diyordu.

Paşa, “Artık dayanamayacağım, bağlasalar duramayacağım, Koş, esvaplarımı getir!” kumandasını verdi.

Şehri Efendi, teklifli yerlere gidildiği zaman giydiği istanbulini,³ iki dakika geçmeden getirdi. Etrafa gözcü olmak üzere sofaya çıktı. Bir gelen giden olursa lakırdıya tutacak, odaya girmesine mâni olacaktı.

Paşa bir köşeye çekilip alelacele pantolonu bacağına geçirdi. Paçaları diz kapaklarında, karnı bir türlü içine sığmıyor. Hele setre⁴ hiç uymuyor. Tambura telleri gibi kolları gerilmiş, dikişleri çıtırdamaya başlamıştı; handise şahrem şahrem ayrılacak.

Arka kapıdan çıkıp sokağı dönünceye kadar idare-i maslahat edebilirdi ya! Maksat o.

Şehri, ayaklarının ucuna basa basa taş merdivene geldi. Etrafı kolluyor, kimseyi göremiyordu. Uşaklar, arabacılar, bahçıvanlar mutfağın yanındaki kahve ocağında toplanmışlar, yemek yiyorlar.

Şehri üstüste iki kere öksürerek paşaya işaret verdi.

Ortalık alaca karanlıktı. Haremdekiler de yemekte idiler. Hanımefendi’nin, “Tabak sağdan mı verilir, soldan mı uzatılır, hâlâ öğrenmedin mi Allah’ın beyinsiz kulu?” diye sofracıyı payladığı işitiliyordu.

1 “Besti” Farsçada bağlamak, “visal” Arapçada sevdiğine kavuşma, sevdiğiyle birleşme anlamına gelir. Bestivisal, dönemin İstanbul’unda oynanan bir şans oyunudur.

2 Nısfü’l-leyl: Gece yarısı.

3 İstanbul: Sultan Abdülmecid zamanında sivil memurlar için resmî kıyâfet olarak kabul edilip Sultan Aziz devrinde de giyilen, içinde kolalı yakalığı bulunan dik ve düz yakalı, göğsü kapalı, boyu redingot gibi diz kapağına kadar inen, yaka altından bele kadar tek sıralı beş altı düğme ile iliklenerek kapanan bir ceket.

4 Setre: Eskiden devlet dairelerinde giyilen, düz yakalı, önü ilikli, Avrupa kesimi bir çeşit çuha ceket.

Şehri önde, paşa arkada, usul usul taş merdivenden indiler; öndeki tarhın sağından saptılar, limonluğu geçip bostan dolabının yanına geldiler ve durdular.

Etrafta çıt yoktu; yalnız yüreklerinin gümbürtüsü...

Kapıya bir iki adım kala, paşa önünü görmeyerek bir limon saksısına çarpıp devirmesin mi?

Karabaş acı acı havlamaya başlamış, bahçıvan çırağı bahçeye fırlamıştı. Önde köpek, arkada çırak, o tarafa doğru koşuyordu. Vaziyet berbat.

Paşa ile Şehri, gayriihtiyari bir saikle, duvar boyunca, yana doğru koşmaya başladılar.

Bahçıvan çırağı, “Hırsız var!” feryadıyla, eline geçirdiği taşları yağdırıyor, patırtıyı duyan bahçıvanlar, arabacılar, uşaklar, kazma kürekleri, fasulya sıriklarını yakalayarak, “Gidi dinsiz imansız, gidi donguz!” sözleriyle tabanları kaldırmış, geliyorlardı.

Duvarın dibinde terkos suyunun saati vardı ve duvarın orası alçaktı.

Şehri, kendini fırlatır fırlatmaz sokağa attı. Paşa, soluğu tükenerek, hem geride kalmış, hem de belkemiğine okkalıca bir taş yemiş, bir türlü sokağa aşamıyordu.

Nihayet güç bela, o da yakayı kurtardı.

Bütün selamlık allak bullak olmuş, herkes ayaklanmıştı. Bahçede kıyametler kopuyordu. Haremdekiler de, sofradan pencerelere saldırmışlardı. Hanımefendi avazı çıktığı kadar, “Paşa! paşa!” diye bağılıyor ne selamlık odasından ne de bahçe tarafından cevap gelmiyordu.

Önde Hürmüz Hanım ve Sürpik Dudu, arkada hanımefendi, daha arkada kerime hanım, Hüsnücemal Hanım, halayıklar, mabeyin kapısına koştular, hanımefendi selamlık sofasında çingir çingir haykırıyordu:

“Ayol bu adam nerede, kayıplara mı karıştı? Evi götürse-
ler haberi olmayacak!”

Bostan dolabının bulunduğu taraftan da binbir yaygara
iştiliyordu. Gene Hürmüz Hanım başta olmak üzere, harem
kafilesi patırtının geldiği tarafta soluğu aldılar.

Her ağızdan, envai küfürle beraber, “Şu tarafa sapmış, şu-
radan kaçmış!” gibi sözler duyuluyor, paşa ise hâlâ meydan-
larda görünmüyordu.

Köpeğin havlaması üzerine en önce koşan bahçıvan çıra-
ğı, kısa pantolonlu, beyaz paçalı şişman bir adam gördüğünü,
hatta “Teres” diye küfür ettiğini de söylüyordu.

Bu sözü duyar duymaz hanımefendi birden haykırdı:

“Vallahi de paşadır, billahi de paşadır. Kimseye duyurma-
dan o kaltağa kaçmıştır.”

Paşanın konakta bulunmaması, yer yarılmış da yere gir-
miş gibi ortalıktan kaybolması, bu kanaati kuvvetlendir-
yordu. Maiyeti teşkil eden bütün hatunların fikirleri de aynı
merkezde idi.

Hanımefendiden sonra en hiddetli görünen Sürpik Dudu,
“Sahiden hırhız varmış; hırhızlama hovardalık olursa bu ka-
dar olur. Kimin evi ise bana söyle, numerosunu ver; gideyim
camını, çerçevesini indireyim; vizitalık olsun, gecelik olsun
içindeki müşterilerin topunu, kızların hepsini yakalayıp bi-
zim meşhur hacı beye elimle teslim edeyim!” diyordu.

Hanımefendi, Hürmüz’le kısa bir istişareden sonra harem
ağası Bilal Ağa’ya bir fenerle çarşafının getirilmesini em-
retti. Çarşafı giyer giymez, yanına Hürmüz’le Hüsnücemal
Hanım ve Sürpik katılarak, Bilal de fener tutarak sokağa fır-
ladılar. Gidecekleri evin civarda olduğu malum ise de hangi
ev olduğu meçhuldü.

Hürmüz Hanım, “Sora sora Bağdat bile bulunur!” diyerek
önde yürüyor, Hanımefendi, “Şehri Efendi evde olaydı evve-

la bu haltı ettirmezdi, saniyen hiçbir şey yapamasa, iki göz arasında gelip bana çıtlatırdı!” diyordu.

Biraz yürüdüler. Sokakta kimseler yoktu. Köşedeki evin önünde bekçi çömelmiş, sigara sarıyor, karşısında dört beş sokak köpeği kuyruklarını oynatıyordu. Ortalığı velveleye vermeden Hürmüz Hanım bekçiye sokuldu, “Merhaba bekçi baba!” dedikten sonra kısa pantolonlu, beyaz paçalı, şişman bir adamın oradan geçip geçmediğini sordu.

Bekçi, kulakları duvar, kanburu çıkmış, yetmişlik bir ihtiyar. Dünyadan haberi yok. Sualî tekrar ettire ettire, güç bela sorulanı anlayabildi. Şeklinin pek farkında olmadığını fakat biraz evvel, o taraftan iki kişinin gelip Tahir Molla’nın evine girdiğini söyledi. İki kişi sözü fikri karıştırıyorsa da Sürpik Dudu, “Şıppadak keşfetmişim. Öteki de Rober denilen heriftir!” diye kesip atıyordu.

Bekçi evi de tarif etti. Sağda, sekiz, on kapı ileride, bostana bitişik olan ev.

Hüsnücemal Hanım’la Bilal geride durdular. Hürmüz Hanım, Hanımefendi, Sürpik Dudu yaklaştılar. Bütün tertibatı Hürmüz Hanım idare ediyordu. Hürmüz yavaşçacık kapıyı çalacak, semtlerinin uzak olduğundan, yolda desturun sıkıştıklarından bahsedecek ve böylece üçü de içeriye girecekler.

Kapının önünde idiler. Sokak üstündeki odada lamba yanıyor, ut çalındığı ve şarkı söylendiği işitiliyordu.

“Yaşsa! Var ol! Sen ölme! Bütün teresler sana feda olsun!” diye paşanın avazesi aksetti.

Artık akar sular durmuştu. Tereddüde mahal yok. Paşa orada.

Hanımefendi öfkesinden ateş püskürüyor, Hürmüz Hanım heyecanından durmadan geçiriyor, Sürpik Dudu ise, “Benimkisi de kıyaktır; meraklanınca, karnım gurul gurula başlar, yüznumaraya kadar kendimi zor tutarım!” diyordu. Etraftan

nazarıdikkati celbetmemek için Hürmüz daha fazla beklemedi. Hafifçe, tak, tak, tak, üç kere kapının tokmağını vurdu.

Yukarıda, curcunalı bir hava çalınıyor, yallah, yallah, diye paşanın el vurduğu duyuluyordu.

Daha kapıya gelen yoktu. Tak, tak! Tekrarlandı. Yine ses, sada yok.

Hanımfendi öfkesinden çatlıyor, kapıyı tekmelemeye, kırmaya can atıyor, Hürmüz Hanım'ın işaretiyle sabrediyordu. Nihayet aşağıdaki katta ışık görünmüştü. Biraz daha bekledikten sonra Hürmüz Hanım kapıyı gene çaldı. Kapının arkasından yavaşça, "Kim o?" sesi işitildi. Hürmüz Hanım, "Hemşire Hanım hu! Biraz gelir misiniz?" dedi.

Kapı aralanmış, Rum hizmetçi başını uzatmıştı. Hürmüz Hanım, plan dairesinde söze başlarken Hanımfendi dayanamadı; içeriye saldırdı. Arkasından Hürmüz ve Sürpik Dudu da daldılar.

Paşa gecelik hırkasını atıp ve ayağa kalkıp tam göbek atmaya başlayacağı esnada cemaat, hurya, odaya doldu.

Hanımfendi, içeri adımını atar atmaz derhâl sol kolunu böğrüne dayadı, gözlerini fal taşı gibi açtı; bir lahza ortalığı süzdükten sonra bir cambaz gibi hoplayarak Çeşmicellat'ın üzerine pertav etti; saçını bileğine dolayarak altına aldı. Yumruğun, sillenin bini bir paraya...

Paşanın gene nutku tutulmuş, basireti bağlanmış, öksüre aksıra zangır zangır titriyordu.

Seher Hanım kaş göz arasında dışarı sıvışmıştı. Şehri Efendi, onlar daha merdivenleri çıkarken, ayak sesinden işi anlamış, köşede yığılı duran yatakların arasına sokulup üstünü de battaniye ile örtmüştü.

Hanımefendi eline geçeni fırlatmaya başladı.

Zavallı Çeşmicellat ise, eşek sudan gelinceye kadar bir âlâ nasibini almıştı.

Beş ayak merdiveni çıkınca çarpıntısı tutan hanımefendi, bir türlü kesilmek bilmiyor, Çeşmicellat'ın bağırmaması için bir eliyle de ağzını tıkiyordu.

Hasmını pestile çevirip kof bir şilte gibi, Şehri'nin örtündüğü battaniyenin üstüne attıktan sonra, gene elini böğrüne dayadı ve paşaya baktı; gözlerini fıldır fıldır döndürür döndürmez eline geçeni kafasına doğru fırlatmaya başladı.

Neler atmıyordu? Masanın üstündeki yuvarlak saat, aynanın önündeki sedef çekmece, içinde kasımpatı bulunan billur vazo, soba körüğü, fotoğraf çerçevesi, ut, sandalye...

Paşa, yakasını kurtarıp kapıdan dışarı çıkmak için odanın içinde dört döndükçe attığı şeyler de istikametlerini değıştiriyordu; çoğu Şehri Efendi'nin üzerine düşüyordu.

Hanımefendi, hasmının birini yere sermiş, ötekine pes dedirtmiş, cenkleşecek er arayan "gladyatör"ler gibi ortalığa meydan okuyor, "Rober dedikleri çipil gözlü, işkembe suratlı

bezirgân nerede? Nerelere kaçtı? Öne düşüp getirmesini bildiği gibi kurtarmasını da becerse ya... Bulun şunu da ayağımın altına bir alayım!” diye ter ter tepiniyor, ökçelerini yere vurarak odayı yıkıyordu.

Sürpik Dudu, yanına sokulmuş, “Sen hiç aldırış etme, irahat ol; o tüyü yolunmuş leş kargasını bana bırak, hıncımı alayım, takma dişlerini çenesinden çıkarıp onunla kafatasını yarayım!” diyordu.

Mücadele biraz mayna¹ olmuş gibiydi.

Çeşmicellat, yıkıldığı yerde hıçkıra hıçkıra ağlıyor, paşa öksürmeyi kesip boğazına kılçık kaçmış gibi öğürüyor, Hürmüz Hanım gene geçiriyor, Hüsnücemal Hanım göğsünden çıkardığı lokman ruhu şişesini kokluyor, Bilal Ağa da pencerenin önünde duran kese kâğıdındaki kestaneleri boyuna cebine boşaltıyordu.

Hanımefendi, Hürmüz’le kısa bir fısıltıdan sonra elini böğrüne gene dayadı, “Bir daha bu evin kapısından içeri ayak basmayacağına, yarından tezi yok kaltağı esircinin evine göndereceğine, bezirgân tilkisini konağa sokmayacağına şart et bakayım!” ültimatomunu verirken Hürmüz Hanım’ın yavaşçacık dürterek dudaklarını kıpırdatması üzerine, “Ha, sahi, az kaldı unutuyordum; rakı denilen o zıkkımı da ağzına koymayacağına şart edeceksin. Hep bu zıvanadan çıkmalar, onun yüzünden geliyor. Ne duruyorsun? Alık alık ne bakınıyorsun! Haydi çabuk!” emrini bastı.

Paşa ne yapacağını ne tarafa gideceğini büsbütün şaşırmış, alık alık bakınırken Hürmüz, hanımefendiye gene yaklaştı, “İyi ama iki erkek şahit de lazım değil mi?” diye bir çıbanbaşı daha kopardı.

Hanımefendi tekrar tutturmuş, “Bilal burada; Müsyü mü, musibet mi, ne karın ağrısıdır, şu herifi bulsanız a... İki erkek lazım!” derken Sürpik Dudu atılmıştı:

¹ Mayna: Bir işi, bir kavgayı durdurmak.

“Vay gidi erkekler vay! İkisini de sol cebimden çıkarmazsam bana Kumkapılı Sürpik demesinler!”

Şimdiye kadar ağzını kedi yemiş gibi duran Hüsnücemal Hanım da dile gelip, “Ayol biçare hatun aklını, fikrini şaşırdı. Zavalıcık Bilal’in kadından beter olduğunu bile unuttu!” diyor, Hürmüz Hanım bu müşkülü de hallediyordu:

“Biz ne güne duruyoruz? Dört kadın da iki erkek şahit yerini tutar. Ben bir, Hüsnücemal Hanım iki, Sürpik Dudu üç, Bilal Ağa da kadın sayılır, etti dört.”

Hürmüz Hanım, zamanın müsaadesi olsa Şehislaam kapısında, üçüncü kocasından nafaka dava ettiği zaman iki şahit, istediklerini, iki erkek bulamazsan dört kadını da getirsen olur, dediklerini bütün tafsilatıyla anlatıp duracaktı.

Hanımfendi gene sözü aldı, “Hazır, şahitler de var; şartını, şurtunu edeceksen et, etmeyeceksen ben de şu dakikada başımın çaresine bakayım!” tehdidini dayadı.

Paşa bir taraftan ayağına pantolonu geçirmeye uğraşıyor, bir taraftan da şartı ediyordu.

Hanımfendi, “Evvela benim sözüm olacak. Sonra ne hal-tedeceksen et!” diyerek pantolonu yakalamış, paşayı ortada çevirip duruyordu:

Arzusuna harfî harfine uygun şartı da ettirdi, hatta bir bir söyleterek tekrarlattı. Bu zafer de kazanılmıştı. Artık daha fazla vakit geçirmenin lüzumu yoktu. Son kumanda ile hep harekete geldiler. En önde paşa olarak, bütün kfile, cümbür cemaat, sokağı tuttular.

Hanımfendi o derece gözü dönmüş, o raddede kendini kaybetmişti ki paşanın ayağına geçirdiği dapdaracık pantolonla bumbar gibi setrenin farkına bile varmamıştı.

Sokak kapısı şarkadak kapanıp bütün evi temellerinden sarstıktan sonra ses seda kesilmişti.

Sofadaki saatin işlemesi, bitişik evdeki dikiş makinesinin sesi, işret masasına oturmuş olan karşiki tüfekçinin karısına bağırması işitiliyordu.

Bir viranelik ıssızlığı içinde, duvar saatinden başka hareket duyulmayan Tahir Molla'nın evinde, sükûtu ilk bozan Şehri Efendi oldu.

Evvela, battaniyenin altında kımıldanmaya başladı. Çeşmicellat baygın hâlde bunu duymuyordu bile. Şehri, usulcacı yerinden kalkmaya teşebbüs etti. Çeşmicellat'ın çılgılığı arasında, şiltelerin içinden başını uzattı ve meydana çıktı. Odada bir Çeşmicellat, bir de o vardı.

Şehri'nin ilk söylediği söz şu oldu:

“Terazu var tartı var, her bir şeyin vakti var.”

Çeşmicellat şaşkın şaşkın baktıkça Şehri ötüyordu:

Demiş erbab-ı hıred elkıssa,

Boyu uzun olan akli kısa.

Dil-i mecnun arayıp Leylâsın

Ya belâsın bula, ya mevlâsın.

Böyle söylene söylene bir sandalyeye oturdu. Cebinden tabakasını çıkardı; içinde cıgara kâğıdı tükenmişti.

“Halet-i merhum ne isabet-i fikre malik bir zattır. ‘Böyle eyyam-ı gamın böyle olur nevruzu,’¹ sehl-i mümteni² lisan-i yaveden³ sadır olmamıştır!” diyerek, ayaklarının ucuna basa basa, Çeşmicellat’a sokuldu:

“‘Ağlama ölü için, ağla deli için,’ yavrum ama bükânın⁴ da haddi var. Vâsıf merhumun (Vâsıf ne kadar olsa gene eski

1 Şair Nef'i'ye ait bir mısradır. “Böyle kederli günlerin baharı da böyle olur.” anlamındadır.

2 Sehl-i mümteni: Kolay görünmekle birlikte söylenmesi çok zor olan şiir, söz.

3 Lisan-ı yave: Boş söz.

4 Bükâ: Ağlama, ağlayış.

kütüktür) fehvasınca zerrenin zerresi hayf-nâk¹ değilim. Zira perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. Şimdilik tasavvufu bertaraf edelim, bir sigara kâğıdı ihsan buyurulur mu?”

Çeşmicellat, sersem sersem bakıyordu.

Şehri, gene tutturmuş, “Kadr-i zer zerger-şinaset kadr-i gevher gevheri,”² diye mırıldana mırıldana, odada dolaşüyor, “İrişir menzil-i maksuduna aheste giden,”³ diye söyleniyordu.

Konakta, paşa ile içtiği rakı, battaniyenin altında başına vurmuş, hiç sarhoş olmayan adam enikonu sarhoş olmuştu.

Bütün bu beyitleri okuyarak dudakları oynarken cıgaraya ve içkiye can atıyordu. Aksi gibi bunların ikisi de meydanda yoktu.

Böyle sallana sallana odayı dolaşırken Çeşmicellat’a dik-katlice bir göz attı.

Çeşmicellat, boylu boyunca mindere uzanmış, iki elini başının altına koymuş, arka üstü yatıyordu. Kendini o kadar unutmuştu ki entarisi diz kapağına kadar açılmış, bluzu yırtılıp kar gibi göğsü meydana çıkmış, saçları da taraz taraz dökülmüştü.

Şehri, evvela vaziyetin farkında değilken odayı devrettiği esnada manzara gözüne çarpmış, tiryakiliği alevi almıştı. Usulcacık mindere yaklaştı. Titreye titreye elini uzatıp Çeşmicellat’ın başına koydu.

“Dert çok, hemdert yok, düşman kavi, tali zebun,”⁴ mısrasını söyleyerek ve gözlerini kapayarak bir müddet elini alınının üstünde tuttu.

1 Hayf-nâk: Pişman.

2 “Altının kıymetini kuyumcu, cevherin kıymetini mücevherci bilir.” anlamına gelen Farsça bir atasözüdür. Bu atasözü, Divan şairleri tarafından sıkça kullanılmıştır.

3 “Aheste giden amacına ulaşır.” anlamında bir mısra.

4 Fuzulî’ye ait meşhur bir dize. Anlamı, “Dert çok, dert ortağı yok, düşman güçlü, talih güçsüz.”

Çeşmicellat'ın nemnâk¹ alnı, Şehri'nin buruşuk avucundan bütün vücuduna bir elektrik seyyalesi fışkırtmıştı. Bir hayli ürpererek, elini tuttuktan sonra birden kaldırdı. Koşa koşa kapıdan çıktı, aşağıya indi. Evin her tarafını biliyordu. Yemek odasına girdi. Orada büfe yerine kullanılan camlı bir dolap vardı. Cebindeki kibriti çıkarıp çaktı. Dolabın kanatları açıldı. İçinde, paşa için ihtiyat içkiler olduğunu biliyordu.

Gelişigüzel bir şişe yakaladı. Bir kibrit daha çaktı. Bu şişe üç yıldızlı konyak şişesi idi. Şişeyi ağzına yapıştırdı. Doya doya, birkaç yudum çekti. Bağı ateş gibi yanmış, bütün damarlarındaki kan harekete gelmişti...

Hiçbir taraftan, kimsecikler görünmüyordu. Ortada ne Seher Hanım'dan ne de Rum hizmetçiden eser yoktu.

Havasızlıktan başına vuran sarhoşluğu tamamıyla geçmişti. Akı, fikri zindeleşmiş, vücudu dinçleşmişti. Merdivenleri bir civan gibi ikiye, üçer aştı.

Çeşmicellat, yerinden hiç kımıldamadan, gene minderinin üzerinde yatıyordu. Yanına bir sandalye çekerek oturdu.

“Esir-i firaşları teşfiyeye gelen tabipler gibi müsaadenizle, ben de balin-i ıztırabınız yanına oturayım. Karınca kararınca, âlâm ve ekdarınıza devasaz olmaya çalışayım!”² dedi.

Çeşmicellat, hiçkırık tutmuş gibi ara sıra birden sığıyor, mendili hâlâ yüzünden çekmiyordu. Gözleri kıpkırmızı idi. Kirpiklerinin altındaki sürmeler, yaşlarla yayılarak göz kapaklarını gölgelemiş, bakışına baygınlık vermiş, güzelliğini bir kat daha artırmıştı.

Şehri'nin sözleri üzerine derin bir içini çekerek ve yüzünü duvara döndürerek yan yattı; kesik kesik titriyordu.

Şehri'nin söz ebeliği tutmuştu:

1 Nemnâk: Nemli, rutubetli, ıslak.

2 “Yatalak hastalara şifa vermeye gelen tabipler gibi müsaadenizle, ben de ızdırıp döşeğinizin yanına oturayım. Karınca kararınca, elem ve kederlerinize deva olmaya çalışayım.”

“‘Tahammül mülkünü yıktın, Hülâgû Han mısın kâfir?’¹ mısrasını dilinden düşürmeyecek biri varsa o da abd-i ahkar değil midir? Tahammülümün tükenmesi zülveçheyn. Füad-ı fakıranemi zirüzeber eden mesele evvela, hadise-i meşhude, saniyen bir timsal-i hüsnün huzurunda, eli ayağı bağlı, zanubizemini hayret bulunuşumdur. Ne talii dun ve bedbahtlığı efsun bir mahluk imişim!”²

Söylenen sözlerin hiçbirisi Çeşmicellat’ın kulağına girmiyor, Şehri ona daha sokulmak ihtiyacını duyarak yaklaştıkça yaklaşıyordu.

“Bir kere pür halavet ve letafet uzanan şu vücuda bakın,” diyordu, “Sonra paşayı teemmül³ ediniz! Buna akıl, mantık haip ve hasir⁴ kalmaz mı?”

*Kebuter ba kebuter baz ba-baz.*⁵

Elini bir daha Çeşmicellat’ın başına koydu.

“Hüda-yi lemyezele şükr-i fırvan olsun ki hararetiniz hâl-i tabîde.⁶ Deminki ateş gereği gibi zail olmuş. Bir yudum su takdim edeyim mi?”

Çeşmicellat söz söylemiyor, istemediğini başıyla işaret ediyordu.

“Bu hâl-i pürmelâliniz⁷ kalb-i viranımı⁸ çâk-i çâk ediyor. Ne olur, abd-i ahkarı rencide hatır etmemek için hiç değilse bir yudumcuk olsun içiniz.”

1 Şair Nedim’e ait bir mısra.

2 “Bu mısrayı dilinden düşürmeyecek biri varsa o da bu değersiz kul değil midir? Tahammülümün tükenmesinin iki sebebi var. Fakir gönlümü altüst eden mesele evvela şahit olunan olaydır. İkincisi ise, bir güzellik timsalinin huzurunda, eli ayağı bağlı, diz çöküp hayrette kalışımdır. Ne talihsiz ne bedbaht bir mahlukmuşum.”

3 Teemmül etmek: Düşünmek.

4 Hâib u hâsir: Mahrum ve yoksun.

5 Farsça bir mısra. “Güvercin güvercinle dost olmalı, şahin de şahinle.”

6 “Cenab-ı Hakk’a sonsuz şükürler olsun ki ateşiniz normal.”

7 Hâl-i pürmelâl: Keder dolu hâl.

8 Kalb-i viran: Gamlı, kederli gönül.

Çeşmicellat gene cevap vermiyordu.

“Bana iksir-i hayat olacak çehre-i tabnakinizi¹ göstermeyip diriğ etmek günah değil mi? Müştâk-ı cemaliniz² olmak-tan gayri ne cürmüm ne kabahatim var?”

Çeşmicellat, “Çok muhtaribim, rica ederim beni rahat bırakınız!” diyebildi.

Şehri yakasını bırakmıyordu:

“‘Âb-ı pake ne zarar vakvaka-i kurbağadan,³ a gözümün elifi. Bir pîr-i matuhun idaresizliği, bir hatun-ı bedmayenin⁴ edepsizliği yüzünden maazallah kendini hasta mı edeceksin? Biraz kalk, şöyle otur, iki çift lakırdı edelim. Sizi tenşit⁵ edecek bahisler açayım. ‘Böyle kalmaz bir gün olur baht uyanır!’”

Koltuklarından tutarak oturtmaya çalışırken Çeşmicellat, “Rica ederim, yalnız kalayım!” dedi.

“Yalnız kalıp gam ve enduh-i dübâlâ etmekten⁶ murat ne?”

“Haydi ben bertaraf; teşne-i hayat⁷ fakat mahrum-i nişat⁸ bir mihnetzedeyim; zarar yok, yine yeis ve hırman⁹ içinde puyan olayım; fakat size yazık değil mi?”

Şehri Efendi üslu-ı renginle,¹⁰ efail ve tefaille karşısındaki sıkıldığını, işin sökmeyeceğini anladı. Bu mukaddeme bu gidişle devam ederse belki de genç kadın karşiki odaya giderek kapıyı sürmeleyecek.

Kurnaz Şehri çevirme hareketine başlamıştı:

1 Çehre-i tabnâk: Parlak çehre.

2 Müştak-ı cemal: Güzelliğe hayran olmak.

3 “Kurbağaların vakvakaları temiz suya ne zarar verebilir ki!”

4 Hatun-ı bedmaye: Kötü huylu kadın.

5 Tenşit: Şenlendirme.

6 Enduh-i dübâlâ etmek: İki kat endişelenmek.

7 Teşne-i hayat: Yaşamaya hevesli.

8 Mahrum-ı neşat: Neşeden mahrum.

9 Hırman: Mahrumiyet.

10 Üslub-ı rengin: Parlak üslup.

“Yeis ve ıstırabınızın hakiki sebebi de malum-i âcizidir. Maahaza¹ hangi derdin devası bulunmaz a şekerim!”

“Yeis ve ıstırabın hakiki sebebi” sözü Çeşmicellat’a bir ok gibi isabet etmişti. Hemen yerinden kalktı, oturdu; Şehri’nin ağzının içine bakıyor, heyecanlı heyecanlı gözlerini açıyordu.

Şehri’nin maksadı boş atıp dolu vurmaktır. Bu yoldaki ekseri cariyelerin gönül maceraları olduğunu, kalben bir tarafa takılı bulunduğunu bilirdi. Çeşmicellat gibi, uyanık, oynak, yaşı yirmiyi atlamış bir gencin kalp hususunda bomboş olacağını tasavvur edemezdi. Şehri, oltayı oynatmaya devam ediyordu:

“Ömrün baharında, hayvanlar bile yekdiğerine müncezip olurken² eşref-i mahlûkat olan insanların bu nasibe-i fitrattan berî olmaları mutasavver midir?³ Kalbinizdeki tahassüsattan⁴ pekâlâ haberdarım, bertafsil malumatım var. Haşa ve kellâ tâyip etmediğim⁵ gibi tecviz ve takdir de ederim; hatta bu hususta tesir-i kalbinizi bâis⁶ ve bâdi olacak muaveneti⁷ de esirgemem!”

Çeşmicellat, için için nefes alıyor, mütecessis⁸ mütecessis bakıyordu.

“Bana bir sigara sarar mısınız?” dedi. “Hiç kullanmazsam da sıkıntılı zamanlarda insana dert ortağı olur, derler.”

Şehri, “Derdini saklayan derman bulamaz”, “Dert ağlatır, aşk söyler” gibi sözlerle tabakasını çıkarıp bir sigara sardı; Çeşmicellat’a verip arkasından kibriti de çaktı.

1 Mahaza: Bununla birlikte.

2 Müncezip olmak: Tutkun, âşık olmak.

3 Bu fitri nasipten uzak olmaları düşünülebilir mi?

4 Tahassüsât: Hisler, duygular.

5 Tâyip etmek: Ayıplamak.

6 Bâis olmak: Sebep olmak.

7 Muavenet: Yardım.

8 Mütecessis: Meraklı.

Şehri, rolü mükemmelen oynuyordu:

“Mumaileyhi reyülâyın da bilirim. Allah için genç güzel, yiğit bir delikanlı. Gel gelelim genç değil mi, emsal-i misil-lû tecrübe, vefaca biraz noksanı olacak. Ne çare, muktaza-yı kanun-i tabiat¹ böyle.”

Çeşmicellat, dudaklarında tebessüm, gaşyolmuş gibi, yavaşça sordu:

“Onu nereden tanıyorsunuz?”

Kör körüne atılan taşın hedefin tam ortasına isabet ettiği görölüyordu. Şehri, vakit geçirmeden, “Nasıl tanımam, çocukluğundan beri bilirim!” dedi.

Çeşmicellât, gözleri yaşlı yaşlı anlatıyordu:

“Demin pek doğru söylediniz! Vefasız, hem de vefasızın en büyüğü. Hep bu başıma gelenler onun yüzünden değil mi? Onda biraz vefa olsaydı, bana acısaydı ben bu hâle mi gelirdim?”

Birden bu kadar tafsilatı verdiği nadim olmuş² gibi sustu.

“Elbette merhum pederini de tanırırsınız; ahababınız mıydı?” diye sordu.

“Hoppala? Ayol babası can ciğer arkadaşım. Rahmetli ne şeker adamdı! ‘Baki kalan bu kubbede bir hoş seda imiş!’ Ne çare hep o yolun yolcusuyuz. Bakınız, merhumu hatırladım da gözlerim yaşardı. Biz ahabap, arkadaş değil, kardeş gibi idik. İttiğimiz su ayrı gitmezdi.”

Çeşmicellat, büsbütün samimileşmiş, yüzü gülüyor, karşındaki eski kurdun da neşesine payan olmuyordu. Burun buruna görüşüyorlardı:

“Ben âciz bir kıyım, kimsenin değil, hep kabahat onun.”

1 Mukteza-yı kanun-ı tabiat: Tabiat kanununun gereği.

2 Nâdim olmak: Pişman olmak.

“Muktaza-yı nevcivani,¹ a iki gözüm!”

“Huyunu siz benden daha iyi bileceksiniz; yalnız vefasız değil, kalpsiz, vicdansız, çılgın!”

“Hangi mahluk eyyam-ı şebabetinde² çılgın değildir yavrum!”

“Beşinci ay bitti, altıncısı girdi. Bari bir mektup gönder ey Allah’ın kulu.”

“Sizi sevdiğine, zerre kadar şüphe etmeyiniz. Fakat dedik ya, cahillik, toyluk!”

Şehri, dört gözle, ağzından ismini kaçırmasını bekliyordu. İsmi her neyse derhâl diline persenk edinerek manevraya başka bir samimiyet ve istikamet verecekti.

Çeşmicellat sabrını çok tüketmedi. “Siz Cemal’i görmeyeli ne kadar oldu?” dedi.

Şehri geniş bir nefes alır almaz kolları sıvayıp çene yarısına girdi:

“Cemalciğimi görmeyeli, durunuz bakayım! Üç yüz on yedide Adana’ya gidiyorken...”

Aklen hesapla meşgul gibi, parmaklarını sayıyordu:

“Üç yüz on sekiz eylül bir sene... Bir buçuk, yok yok tam bir sene iki ay.”

“İstanbul’da hiçbir yerde tesadüf etmediniz mi? Arada sırada enişteme gelir.”

Şehri Efendi’ye piyango çıkmış demekti.

Genç kadının saçları yüzüne sürüldükçe, dizleri dizlerine, ayakları ayaklarına dokundukça Şehri sersemleşiyor, dediğini diyeceğini şaşırıyordu.

1 Mukteza-yı nevcivani: Gençliğin gereği.

2 Eyyam-ı şebâbet: Gençlik günleri.

Cemal'e dair hayli laf edildi. Şehri Efendi de hayli, "Cemalciğim! Aslan delikanlım! Yaramaz çapkınım!" kılıkli sözler sarf etti. Belli etmeyerek bütün masebaka¹ da vâkıf oldu.

O zaman ismi Saniye olan Çeşmicellat'la Cemal çocukluk arkadaşı imişler. Aileleri, Düzce civarındaki Çerkez köylerinden birinde komşu imiş. Cemal'in babası İzmit'te Reji kolculuğu yapar, Saniye'ninki de ekip biçmekle, hayvan alım satımı ile geçinirmiş.

Cemal'le Saniye beraber büyümüşler, yetişmişler. Sevişmek faslı başlamış. Cemal haşarıca imiş, ele avuca sığmazmış. Yakında düğünümüz olacak, oluyor, derken fırlamış, İstanbul'a kaçmış. Gene dönüp köye gelmiş; bir müddet gene oyalamış. Bu sefer, hiç yoktan bir kavga çıkarmış, başının çaresine bak, diyerek gene İstanbul yolunu tutmuş. Gidiş o gidiş...

Cemal'in de Saniye'nin de babaları ölmüşmüş. Konu komşu Saniye'nin anasına öğüt vermeye başlamışlar. Böyle ay parçası gibi kıza fıkarcılık çektirmek günah değil mi? İstanbul'a götür; ağırlığınca altın eder, paşa, bey odalığı olur; belki hanımefendi olup bir konağa bile kurulur, demişler.

Bu yolda tecrübesi olan yaşlı bir komşu ön ayak olarak İstanbul'a gelmişler. İcap eden yerlere başvurulurken, şikârı² Kör İbrahim görmüş. Bin türlü ümitler vererek kadınları kandırmış.

Kızı açıkgöz gördüğü için hoca tutmayı, ut ustası getirmeyi de ihmal etmemiş. Saniye, beş altı ay geçmeden tanınmayacak kadar değişmiş, âdeta İstanbullu olmuş, çıkmış.

Şehri, tarihçeyi pek alakadarane dinliyor, arasıra, "Süphanallah! Vah vah! Deme Allah aşkına!" gibi sözler söylüyor. Cemal'den bahsedilirken, "Hay çapkın! Vay kâfir oğlan!" diyordu.

1 Mâsebak: Daha önce olmuş olan şeyler.

2 Şikar: Av.

Sakalını karıştıra karıştıra, tefekkürata¹ dalmış gibi gözlerini kapadı; bir müddet sustu, sonra birden ayağa kalkarak, kati ve yüksek sesle, “Hiç üzülme meleğim, yarın sana Cermal’den haber getirmezsem şu sakalı tıraş ederim! Boş dönersem bana da Şehri demesinler,” dedi.

Artık kendini tutamamış, Şehri’nin boynuna sarılmıştı.

Çeşmicellat, sevincinden az kaldı Şehri’nin boynuna sarılacaktı.

Şehri, aynı vakarla:

“Sözüm sözdür; sözünden dönen dininden de döner. De-diğimi yapmazsam, yapamazsam, o zaman gel, bana iblis-i melânet enis,² de.”

1 Tefekkürat: Düşünceler.

2 Enis: Dost, arkadaş.

Fesini kaşının üstüne yıkarak ilave ediyordu:

“Ya yaparsam!”

Çeşmicellat o derece memnun olmuştu ki artık kendini tutamayıp Şehri’nin boynuna sarılmış, yanaklarından öpmeye başlamıştı. Durmadan birini bırakıp öbürünü öpüyordu.

Şehri bu yumuşak kollar arasında kendini kaybetmişti. Bırakılacak olsa yere yuvarlanacağı muhakkaktı.

Çeşmicellat, inci dişlerini meydana çıkararak neşeli neşeli gülüyor, yanağında mini mini çukurlar belirliyordu. O kadar sevinç içinde idi ki daha öptükçe öpecekti.

Koşa koşa kapıdan dışarı çıktı. Atlaya atlaya merdivenden aşağı indi.

Şehri, o ılık nefesin, sıcak dudakların tadı damağında kalmış, alık alık etrafına bakınıyordu. Acaba kaçtı mı? Geri dönmeyecek mi? Artık yatıyorum diye seslenip kapıyı sürmeleyecek mi, diye helecan çekerken Çeşmicellat gene koşa koşa gelip odaya girdi. Nefesi kesilmiş, “Ne hissiz kadınlar ya Rabbi! Kapıyı kilitlemişler, ikisi de horul horul horluyor; bir türlü uyandıramadım gitti!” diyordu.

Şehri’ye adamakıllı gün doğmuştu. Gözleri parıl parıl parlıyordu. Fesini başında oynatıp gene kaşının üstüne getirdi.

“Ne diyordum cicim?” dedi. “Sözüm söz; dediğimi yapmazsam bunu tıraş edeceğim, şayet istediğinizi yaparsam...”

Çeşmicellat çapkın bir kahkaha attı, “Ben de sizin bir istediğinizi yaparım, ödeşir gideriz!” cevabını verdi.

Şehri gene bülbülleşmişti:

“Her servetin zekâtı olur. Servetlerin serveti olan hüsnün zekâtı olmaz mı? Fakir de güzelliğinizin zekâtını istiyorum. Tamamı sahibesinin ve sahibinin olsun, kırkta biri de abd-i âcizin.”

Çeşmicellat şuh bir kahkaha daha attı, “Bakınız!” diyor-du, “Babam yerinde olduğunuz için ben sizi öptüm. Siz de beni öpersiniz; olur gider, bu kâfi değil mi?”

Şehri sözünü keserek, “Daha evvel sizden küçük bir ri-cam var elmasım!” dedi.

“Estağfurullah, emrediniz!”

“Ama bendenizi kırmak yok!”

“Buyurunuz; bakalım nasıl rica?”

“Fakirin dest-i hakirinden¹ bir kadehcik konyak nuş² bu-yurulur mu?”

“Vallahi tuhafsiniz! Bu da rica edilecek şey mi? Fakat ben konyağı hiç sevmem, hatta ağzıma koyamam.”

“Ricamı diriğ buyuruyorsunuz. Hatır için çiğ tavuk bile yenmez mi cicim?”

“Muhakkak bir şey mi içmemi arzu ediyorsunuz?”

“Mükeyyifattan³ bir meşrup!”

“O hâlde sizi kırmamak için bir kadeh rakı içeyim! Mem-nun oldunuz mu?”

Şehri Efendi memnun değil, minnettar olmuştu bile. Ak-şamki berzahtan kurtulduktan sonra, aşağıdaki dolabın her ta-rafını karıştırmış, rakı bulamadığı için konyağa dayanmıştı.

Rakı sözü ikinci bir piyango idi. Çeşmicellat hemen oda-dan fırladı. Bir şişe rakı ve iki kadeh getirdi.

“Bakınız, sizin güzel hatıranızı kırmamak için bir tane içeceğim!” diyordu. “Fakat size meze getirmeyi unutmuşum! Ne arzu edersiniz?”

1 Dest-i hakir: Değersiz el.

2 Nuş: İçmek.

3 Mükeyyifat: Sarhoşluk verici şeyler.

“Sen üzölme, yorulma gülüm! Meze olsa da olur; olmasa da olur. Bak aynanın önünde elma tabağı var. Kâfi ve vafi.”

Çeşmicellat bıçakla tabağı Şehri’nin yanına getirdi. Rakı şişesi ile kadehleri cıgara sehpasının üstüne koyup kadehleri doldurdu. Birini Şehri’ye verdi, birini de kendi aldı.

“Billahi hatırlınız için içiyorum!” diyerek içti.

“İşte emriniz yerine geldi.”

“Medyûn-ı lûtfunuzum; teşekkürat-ı bî-gayatımı¹ tarif ve tavsiften acizim fakat...”

“Kızmayınız ama emirleriniz galiba hiç bitmeyecek.”

“Hakir-i naçizin hatırı için bir tanecik nuş buyruldu; Cemalciğinin hatırı yok mu?”

“Lakin az kurnaz değilsiniz! İnsanın zayıf noktalarını kolayca buluyorsunuz. Bir tane içtikten sonra ne ehemmiyeti var, bir tane, iki tane daha içeyim, fakat beni bilmezsiniz. Rakı çabucak başıma vuruyor, kendimi şaşıyorum.”

Cemalciğin şerefine de bir kadeh içildi.

“Emin olun ki bana gücenmemeniz için içiyorum. Paşa kaç kere teklif etti, yalvardı yakardı, bir türlü ağzıma koymadım.”

Yüzünü ekşitti:

“Aman bu Allah’ın budalası da nereden dilimin ucuna geldi? Vallahi inanmazsınız. Bu eve geldim geleli, gece gündüz, Allah’ım bir an evvel canımı al, beni bu evden kurtar, diye dua ediyorum.”

“Cenabıhak ârif-i kül, ² âdil-i mutlaktır³ ilahi yavrum! Malul, matuh, ebleh, ecvef, müsin, cebin⁴ bir kimesne du-

1 Teşekkürat-ı bî-gayat: Sonsuz teşekkür.

2 Ârif-i küll: Her şeyi bilen.

3 Âdil-i mutlak: Mutlak ve hakiki adalet sahibi.

4 Hasta, bunak, ahmak, cahil, yaşlı, korkak.

rukken ircii¹ emr-i celilini sizin gibi meleğe mi irsal edecek? Tövbe istiğfar et aslanım!”

Şehri, Çeşmicellat’ı daha coşturmak ve kendine celbetmek için gene sözü Cemal’e getiriyor, bin türlü yalan bulup eski hukuktan, Cemal’in yakışıklılığından, Cemal’e olan nüfuzundan bahsediyor, onun badem gözlerinin, kıvrık bıyıklarının, sülün endamının hatırı için boyuna rakı veriyor, genç kadın da artık tedbir ve muvazeneyi unutarak her uzattığını alıyor ve içiyordu.

Ağır, sıcak bir sonbahar gecesiydi.

Çeşmicellat’ın yanakları al al olmuş, boynu, göğsü ter içinde kalmıştı. Arkasındaki ince bluzla bile buram buram yanyor, üstelik başı da dönüyordu.

Pencerenin önüne geldi, alnını cama dayadı; şakakları zonk zonk atıyor, yüzünün harareti camı buğulandırıyordu. Hiçbir şey düşünmüyor, yalnız hava almak ihtiyacı duyuyordu. Sokağa karşı takayyüdü bile unutarak pencereyi açtı, kafesi kaldırdı. Bir evde aydınlık yoktu. Ertesi gün bayram olduğu için bütün komşular çoktan yatmışlardı.

Sofadaki saat alaturka yediyi çaldı.² Vakit gece yarısını bile geçmişti. Çeşmicellat kendine hâkim değildi. Bluzla, şayak etekliği çıkarıp fırlattı, dekolte gömlekle kaldı.

Biraz serinlemek istiyor, yüzünü, göğsünü, kollarını pencereden dışarıya çıkarıyor, düşmeyeyim diye de kenara tutunuyordu.

Hava o kadar durgundu ki yaprak bile kımıldamıyordu. Dermansızlıktan bacakları kesildiği için daha ziyade ayakta duramadı; mindere oturuverdi.

İç gömleği omuzlarından aşağıya kaymış, onu bile yerine çekemiyor, yarı çıplak bir hâlde olduğunu gözü görmüyordu.

1 “Ey mutmain olan nefis! Razı olmuş ve kendisinden razı olunmuş bir halde Rab-bine dön” âyetinin ilk kelimesi olup çeşitli kullanılışlarda “ölüm” anlamına gelir
2 Güneşin batışından yedi saat sonra.

Keyfi yerinde olunca bir saniye ağzı kapanmak bilmeyen Şehri Efendi, bu manzara karşısında dut yemiş bülbül misali susmuş, hâle nigerandı.¹

Çeşmicellat, gözleri kapalı, sarhoş sarhoş söyleniyordu:

“Başka hiç, hiçbir şey istemiyorum. Yalnız ondan bir haber getir! Anladın ya... Cemal’den. O gaddar, yüreksiz Cemal’den! Getir de tek bir söz, tek bir kelime olsun, ben razıyım! Bir de ne yaparsan yap, beni bu cehennemden kurtar, zebanilerin elinden al! Senin esirin olayım, cariyen olayım, köpeğin olayım, sana canımı vereyim, hayatımı vereyim; olmaz mı?”

*

“Cümlemize fariza, şevketmeab² efendimiz hazretlerinin arzuy-ı hümayunları dairesinde ifa-yı hizmet değil midir?”

“Hay hay, amenna ve saddakna!”

“Hatta uğur-ı hümayunlarında feda-yı can eylemek icap etmez mi?”

“Müşarünileyh³ de bu hakikati bilir ya, hem de rana bilir. Neylesin ki huy canın altındadır.”

“Serapa⁴ hakikati zikir ve ityan buyuruyorsunuz, mevlâna!”

Koltuklardan birine kurulmuş olan uzun boylu, kır bıyıklı bir zat, yanındaki kara sakallıya, enfiye kutusunu uzatıyor, “Küllü kasirün fitne,”⁵ diyordu.

Kapının bitişiğindeki sandalyede oturan, göğsü nişanlı, sarığı sırma şeritli bir hoca efendi, etrafa göz gezdirip odada kısa boylu bulunmadığına kanaat getirdikten sonra, gülerek söze karıştı:

1 Nigerân: Bakan, seyreden.

2 Şevketmeab: Osmanlı padişahları için kullanılan bir unvan sözü.

3 Müşarünileyh: İşaret edilen, adı geçen, sözü edilen kişi.

4 Serapa: Baştan ayağa.

5 Bütün kısalar arabozucudur.

“Kameti kasir olan kimseler, şerh ve tefsir sadedinde, ke-
limenin ‘te’sini ‘tı’ addederek, ‘fitne’yi ‘fitna’ya¹ kalbediyor
ki hezeyan-ı mahzdır.²”

Şişman, göbekli bir zat da araya atıldı:

“Bu laf doğru olsaydı altı karış Beberuhi’nin Lokman He-
kimi olması lazım gelirdi,” dedi.

Kahkahalar odayı çınlatıyordu.

İlk söze âgaz eden zat susmuyordu:

Bederya der menafi bi şümarest
Eğer hahi selâmet der kenarest³

Mantukunca bir miskal müşkilât görür görmez, hazret,
derhâl temaruza⁴ başlayarak hizmetten affını rica eder.

Odada yedi kişi idiler, bayram şekerini yemişler, kahveleri
içmişler, şimdi de şerbet bardaklarını ellerinde tutuyorlardı.

Hepsinin başında, boyu uzun, asabası⁵ geniş fes, hepsinin
arkasında göğsü sırmalı, nişanlı, madalyalı alay elbisesi var-
dı. Bazısı üniforması içinde, kaburga kemikleri kırılmış da
alçıya konmuş gibi çıkıntılı bir vaziyette duruyordu.

Ortada, sandık-nişin⁶ elbiselerden yayılmış müthiş bir
naftalin kokusu vardı.

Bu oda, başmabeyincinin saraydaki odasıydı.

Beşiktaş sarayında Şeker Bayramı’nın muayede resmi
ifa kılınmış, parti bissıhha vesselâme savulmuş, yerli yeri-
ne, köylü köyüne gitmiş, yalnız yukarıya mensubiyeti ileride

1 Fitna: Zihin açıklığı, uyanıklık.

2 Hezeyan-ı mahz: Hezeyanın ta kendisi.

3 Denizde sayısız faydalar vardır ama selamet arıyorsan yanında dur.

4 Temaruz: Kişinin çeşitli art niyetlerle bir rahatsızlığını aşırı derecede abartması
veya olmadığı hâlde bir rahatsızlığı varmış gibi göstermesi.

5 Asaba: Fes ve sarığın etrafındaki düz kısım veya şerit.

6 Sandık-nişin: Sandıkta beklemiş.

olan kimseler, cabeca,¹ saray erkânının Yıldız'daki dairelerine dağılmışlardı.

Başmabeyincinin odasındaki koltukları işgal eden bu misafirlerin ikisi rütbe-i vezaret eshabından, biri askeriyeden müşir,² biri birinci ferik,³ ikisi paye-i bâlâ⁴ ricalinden, biri de sudurdan ve Meclis-i Tedkikat-ı Şeriyye⁵ azasından idi.

İçlerinde en mirikelâm⁶ olan ve durmadan lakırdı yakası açan kırçıl sakallı, müteaddit kere, vükelâ sandalyesine oturmuşlardandı. Uzun boylu, enfiye tiryakisi ve “Küllü kasirün fitne” medlûlüne iman eden kır bıyıklı, Şura-yı Devlet⁷ azalıklarından birine yan gelmiş, yanındaki kara sakallı ise uzak vilayetlerden birinde vali iken İstanbul'a celbedilmişti, iki aydır boşu boşuna saray kapısının eşiğini aşındırıyor, orası senin, burası benim, oda oda dolaşıyor, bir türlü bir yere tayin edilemiyordu.

Şişman, göbekli zat ya Meclis-i Maarif'te veya Cemiyet-i Rüsumiye'de aza idi.

Kolunun üstünde, müşir galonlarını⁸ hamil olan süt gibi sakallı ihtiyar, daima gözleri kapalı, tespini çekiyor, pos bıyıklı birinci ferik ise o günkü *İkdam* gazetesini okumakla meşgul görünüyordu.

Oda kapısı aralıktı. Bitişik olan vükelâ odasından sesler geliyor, koridordan hünkâr yaveri paşazadeler gelip geçiyor, kısık sedalı birinin, “Amma da ettin ha paşam! Seninkisi hep kuruntu, bak şu gövdeye, maşallahın var!” dediği işitiliyordu.

1 Câbecâ: Yer yer.

2 Müşir: Mareşal.

3 Birinci ferik: Korgeneral.

4 Paye-i Bâlâ: Yüksek rütbe.

5 Şer'iyye mahkemelerinden gelen dosyaları temyiz mahkemesi olarak incelemekle görevli yüksek yargı organı.

6 Mîr-i kelam: Güzel, zarif konuşan.

7 1868'de idari yargı ve danışma organı olarak kurulan meclis.

8 Galon: İpek ve sırmadan yapılmış enli şerit.

Bir saattir gözleri kapalı, tespih çeken ihtiyar paşa bu sözleri duyar duymaz gözlerini açtı, kulak misafiri olmaya başladı.

Koridordan kısık seslinin çenesi gene duyuluyordu:

“Haydi Çırçır Suyu uzak diye vazgeçelim; Tomrukağası Suyu’nun tedariki kolay, Üsküdar’dan araba vapuruyla ve karşıdan karşıya, kolaycacık devlethaneye celbi mümkün.”

Ötekinin ne dediği, ne cevap verdiği anlaşılmıyordu.

Mirikelam¹ zat, ayağa kalkıp pencerenin önüne doğru yürüdü; gözlerini yeni açan ve meseleye alakadar olan paşaya yaklaşıp, “Zavallı adam hakikaten muztarip; hasta olduğu hâinden belli!” dedi.

Muhatabı, “Maşallah demir gibi gözüdür ama bugünlerde ona bir hâl oldu. Neye uğradı bilmem ki?” diyordu.

Tam o esnada Kıvırcık Paşa odaya girmişti. “Buyurun, buyurun!” diye hep ayağa kalktılar. Oturması için herkes yerini gösteriyor, paşa ise şaşkın şaşkın etrafa selam verip duruyordu.

Vali mazulü² olan kara sakallı, her nedense kargaşalık arasında, odadan savuşmuş, onun oturduğu yere kır bıyıklı zat geçmiş, pencere önündeki eski yeri münhal³ kalmıştı. Bu yeni misafir de oraya yerleşti.

Kıvırcık Paşa’nın hâli çok değişik idi. Çehresi limon gibi sararmış, beli bükülmüş, boynu omuzlarının arkasında kısılmış gibi kalmıştı. Ağzı açık, iki üst dişi meydanda, durmadan soluyor, solurken yüzünü ekşitiyordu.

Hatır, keyif istifsarına meydan vermeden ah, of, ile karışık dert yanmaya başlamıştı;

1 Mir-i kelim: Güzel söz söyleyen, düzgün ve zarif konuşan kişi.

2 Mazul: Azledilmiş, işine son verilmiş.

3 Münhal: Açık, boş (makam).

“Bu kum sancısı mıdır, ne terestir, durup dururken başlıyor adamın canına mevlit okumaya. Hızı geçinceye kadar ne çektiğimi ben bilirim.”

Hep vah vah, diyerek dinliyorlar, paşa devam ediyordu:

“Hekim ilacına zaten öteden beri metelik vermem. Hepsi saçma, pestenkerani¹ şeyler, ama bu terese ev ilacı da kâr etmiyor. Refika meraklıdır, bana da ziyadece düşkündür, hepsini elceğiziyle yaptı; bana mısın demiyor.”

Şişman zatın hâlinden, paşa ile hususiyeti olduğu belli idi. Eliyle, içki içiyor gibi yaparak, “Paşacığım, buna biraz perhiz gidiyoruz ya!” dedi.

Hep birden protesto ettiler:

“Haddinden fazlaya gitmezse işretin kum sancısına zararı değil, faidesi bile olur. İştihayı açar, mideye zindelik verir, hazmı teshil eder,² ilh...”

Her ağızdan, “Vakt-i kerahat gelince bir iki tane atmadan olmuyor, üç beş yuvarlanmazsa uykuyu hak getire; kırk yıldır içilmiş, terki mümkün mü?” gibi tasvîpkâr sözler söyleniyordu.

Kıvırcık Paşa, veca³ varmış gibi yüzünü buruşturarak ve ayağının birini altına alarak otururken diyordu ki, “Bizimkisi zaten işret etmek değil ya. Akşam yemeklerinden evvel, iki nihayet üç kadeh iştiha ilacı; o da her gün değil.”

Hazırundan biri saatini çıkarıp baktı; dokuz, dedi.⁴ Kazasker Efendi, aman, öğle namazını geçirmeyeyim, diyerek eteklerini toplayıp kalktı. Arkasından pos bıyıklı paşa ortaya bir umumi temenna basarak çıktı. Kır bıyıklı zat da bendenizi sorarlarsa, esvapçıbaşının odasında olduğumu lütfen söyleyiniz, ricasıyla yan yan yürüyüp dışarıyı boyladı.

1 Pestenkerânî: Saçma, değersiz.

2 Teshil etmek: Kolaylaştırmak.

3 Veca: Ağrı, acı.

4 Güneşin doğuşundan dokuz saat sonra kastediliyor.

Nefy-i mülk¹ senedi imza ettirilen gecedan beri Kıvırcık Paşa'nın rahat ve huzuru kaçmıştı. Yüzünün solukluğuna, vücudunun dermansızlığına, kum sancısını sebep gösterirken dün gece, Çeşmicellat'ın evindeki vaka, işe büsbütün tükmişti. Bugün, her günden bitik hâlde idi.

Üstünde hasta, hem de ehemmiyetli bir hasta hâli vardı. Sarayda kim gördüyse ona acımış, doktor ilaç tavsiye etmiş, vah vah, demişti.

Hatta muayede de Hünkâr'ın bile nazarıdikkatini celbetmiş, yanında duran serasker paşaya sebebini sormuş, ifa-yı damenpusî² sırası kendine geldiği zaman da, yavaşca, “Geçmiş olsun, merak etme, kendine bak; daha gençsin!” iltifatını diriğ³ etmemişti. Bugün canlı cenaze gibi olması tabii değil miydi?

Dün gece, çanak yalayıcı kadınların maskarası olarak, palas pandıras konağa döner dönmez, mabeyin kapısının şarkadık suratına kapanması, dıral dedenin düdüğü gibi iki eli böğründe kalması.

En ziyade Çeşmicellat'ın nazarında düştüğü mevkiden kahroluyordu. Onun karşısına bir daha hangi suratla çıkacaktı? Bir daha yüzüne nasıl bakacaktı? Dünyaya aldırmanın, deryadil olan koca adam bu yaştan sonra âdeta kuruntulu olmuştu. Paşa değil, ne olursa olsun böyle adamın irapta mahalli olur mu idi?

Uşak İsmail'e bile söz söyleyecek yüzü kalmamıştı.

Selamlık sofasında, suratına kapı vurulunca tek başına, bir paket cıgarayı birbirinden yaka yaka tüketmiş, nihayet bir kanepenin üzerine serili kalmıştı.

1 Nefy-i mülk: Mallarını başkasına devretme.

2 İfa-yı damenpusi: Etek öpme işi.

3 Diriğ etmek: Esirgemek.

Horozlar ötünceye kadar gözüne uyku girmediği gibi sabah ayazıyla adamakıllı üşümüş, bayram toprakları atılırken de kalkmaya mecbur olmuştu.

Sabahleyin erkenden, ara kapı açılmış, alay elbisesiyle nişanları, evden kovulan bir hizmetçi bohçası gibi fırlatılarak kapı tekrar sürmelenmişti.

İşte, mübarek bayram günü, bu vücut, bu yorgunluk, bu eza cefa ile arabasına binip saraya yollanmıştı.

*

Başmabeyinci, telaşlı telaşlı odasına girip de misafirleri görünce, “Sefa geldiniz, sefalar getirdiniz! Allah emsal-i kesiresiyle¹ müşerref etsin!” diyerek hepsiyle bayramlaştı.

“Pek meşgulüm, istirahat buyurun, şimdi gelirim!” sözleriyle çekmede bazı evrakı karıştırıyordu.

Zebella gibi biri, döşeme tahtalarını gıcırdata gıcırdata, kapının ta yukarisından koca kafasını ve pala bıyıklarını uzatıp geri çekilirken yerden yapma biriyle çarpıştı. Adamcağızı az kaldı eziyordu. Kısa boylu zat bir miktar sendeledikten sonra nihayet muvazenesini buldu. İçeridekilere bir nazar atfedip tin tin yürüdü gitti; başmabeyinci de odadan çıktı.

Şimdi de, ne zamandır hap yutmuş gibi duran beyaz sakallı lisana gelmiş, alaylı alaylı söyleniyordu:

“Kıvırcık, sen bizlerden çok gençsin; sen daha mektepte talebe iken ben pırasa bıyıklı heriftim be! Ne oldun, yoksa raftan sünger mi düştü?”

Bu zat, herhâlde Kıvırcık Paşa’dan on, on beş yaş büyüktü. Ona karşı nüfuzlu, ağabeyimsi bir vaziyeti vardı.

¹ Emsal-i kesire: Daha birçokları.

Bu oda, başmabeyincinin saraydaki odasıydı.

“Hele hele!” diyordu, “Ortalığa maval okuma; huyunu, husunu bilmez değiliz!” Kulağına eğiliyor, “Artık bebek değilsin, saç, sakala bak, biraz kendini kolla yahu!” dedikçe Kıvrırcık Paşa, “Vallahi yalanım yok, sahiden hastayım!” yolunda cevaplar veriyor, odadan sıvışmaya bir bahane arıyordu.

Elinde *İkdam*’ı tutan mirikelam zat, gazeteyi siper ederek kulak kabartmış, şişman bey de cebinden çıkardığı bazı evrak, kurşun kalemle numaralar atmaya koyulmuştu.

İhtiyar paşa, gene Kıvrırcık’ın kulağına eğildi, bir gözünü kırparak, “Yok, kuma iyi gelir, yok sancıya birebirdir diye önüne gelen ev ilacına da sakın başvurma! Macundu, haptı... Bir de bakarsın sonu çapanoğlu...” derken kurenadan¹ biri, arkasında bir haremağası ile odaya koşa koşa girdi. Kıvrırcık Paşa’nın önüne gelip göğsünü ilikleyerek ve pür-hörmet bir vaziyet takınarak, “Huzûr-ı hümayuna² teşrifiniz emir buyuruluyor!” dedi.

¹ Kurena: Yakınlar.

² Huzur-ı Hümayun: Padişahın huzuru.

Bu iltifat-ı cihanderecat odadaki bütün gözleri fal taşı gibi açmıştı. Mirikelam zatın rengi kül gibi olmuş, ihtiyar paşanın gözlerinin karası kayıplara karışmış, şişman bey ise elindeki kâğıtları yere düşürmüştü.

Önde Kurena Bey ve Müsahip Ağa, arkada Kıvırcık Paşa odadan çıktılar. Bir müddet hiç laf olmadı, kimsenin ağzı oynamadı.

İhtiyar paşa, tutuna tutuna yerinden kalkarak benzi sararmış zatın yanına oturdu; şişman beyden gizlemediğini işrap¹ için, “Sen de şöyle yanımıza gel!” dedikten sonra açtı ağzını yumdu gözünü:

“Herifin kılığına, kıyafetine bakarsan bir adam zannedersin; gel gelelim bana sor! Hani ya iki tahtayı birbirine çakıp, tepesine de yırtık bir fes geçirip bostan korkuluğu yaparlar; ha o, ha bu kerata!”

Şimdi, mirikelamlığı mirisükûtluğa tahavvül etmiş olan zat hayretle dinliyor, tombalak beyin ise gülmekten göbeği zıp zıp oynuyordu.

“Tevekkeli bir adama Kıvırcık Paşa, Teres Paşa, Şehreminli Paşa diye türlü türlü ad takıp maskara etmezler. Herifin babası yerindeyim; benliğime lanet, bu gibilerin on tanesini önüme katıp sürmezsem elli yıllık formalarımı söker atarım.”

Mirisükût zat, “Ne diyeceğimi şaşırdım, gitti; Lâhavle künan olup kalıverdim!” diyor, ihtiyar paşa hiddetli hiddetli arkasını getiriyordu:

“Sen onun ötekine, berikine Cezayir dayısı gibi kurulmasına ne bakıyorsun? Kendisine nasılsa bir defa gün doğdu, adam sırasına karıştı. Nene lazım, beni daha söyletme.”

Durmadan oda kapısı aralanıyor, sırmalar ve nişanlar içinde Ulâ ve Bâlâ elbiseli genç genç mahdum ve damat beyler,

¹ İşrap: Bir maksadı ima yoluyla anlatma.

hünkâr yaverleri, sarıklı hocalar, iri yarı tüfekçiler, sıska sıska haremağaları gözücüp kayboluyordu.

Kıvırcık Paşa, Mabeyinci beyle musahip ağanın arkasından yürüyerek, bitişikteki vükelâ odası ve daha ilerideki mabeyin müşirinin dairesini geçtikten sonra Çit Köşkü'ne geldiler.

Hünkâr, bayram, cülûs, velâdet gibi günlerde vükelâyı, süferayı bu köşkte kabul ederdi.

Çit Köşkü'nden asıl daire-i hümayuna gidilecek kapının önünde, iki metro¹ kadar genişlikte, dapdaracak, odamsı bir yere geldiler.

Odanın bir tarafında bir kanepa, öbür tarafında da yalnız bir şezlong bulunuyordu. Sultan Hamit iç taraftaki kapıdan girdi. Arkasında sarı düğmeli askerî elbise, üstünde lacivert bir kaput vardı.

Telaş göstererek birden teveccüh etmek âdet olmadığı, hatta şiddetle memnu² olduğu için paşa evvela durduğu yerde iki büküm eğildi, yavaş yavaş yaklaşarak ve ayaklarına doğru vararak izhar-ı ubudiyet³ eyledikten sonra, ellerini göğsüne kavuşturup birbirine bağladı; gözlerini yere indirdi.

Hünkâr, öksürmüş öksürmüş de daha tükürüğü hançeresinde imiş gibi, çatlak bir sesle, “Paşa, Allasen hasta mısın?” diye sordu.

Cevap vermesine meydan bırakmadan sözüne devam etti, “Beni dinlersen hekim ilacından kaç! Doktorların dediklerini dinler gibi yap, fakat bir kulağından girsin, ötekinden çıksın!”

İki elini arkasına bağlamış, ağır ağır dolaşıyor, fasıllı fasıllı söylüyordu:

“Hiç dağlattın mı?”

1 Metre.

2 Memnu: Yasak.

3 İzhar-ı ubudiyyet: Kulluğunu gösterme.

Paşa ne dediğini anlamıyarak afal afal bakarken yine tek-
rar etti:

“Demirden kızgın bir madde ile hiç dağlatmadın mı?”

Paşanın, “Hayır şevketpenah!” demesi üzerine izahat ve-
riyordu:

“Bildığımız at nalı yok mu, bir tane al; ateşte adamakıllı
kızdır. Karaciğerin yeri malum. Nal iyice kızdı mı, maşa ile
tutarak tam karaciğerin bulunduğu mahallin üstünü dağla!
Tecrübeme binaen söylüyorum. Dağlamak her derde devadır.
Bilirsin ki, bir zamanlar Ekrem Paşa’nın sesi hiç çıkmazdı.
Doktorlar boğazında ahtapot var, ameliyatsız geçmez dediler.
Gırtlığının aşağısını dağlama tavsiye ettim; birebir geldi.”

Paşa, “Emrimülûkâneleri ayn-ı keramettir; başım üstüne,
derhâl yaptırırım. Cenabıhak ömür ve afiyet-i hümayunlarını
müzdat¹ buyursun!” duasıyla gene usulü dairesinde, yerlere
eğilip eteğine vardı.

Sultan Hamit, “Gel!” diye seslendi.

Sözün ağızdan çıkmasıyla Habeşî Ağa’nın oda kapısına
seğirtmesi bir oldu. Yanına çağırıp kulağına yavaşça bir şey
söyledi. Ağa alelacele dışarıya çıktı.

Hünkâr hem dolaşıyor hem konuşuyordu:

“Senin yaşın yoktur, tam erkeklik zamanın; daha çok hiz-
metlerini göreceğiz. Sadakatinin, şecaatinin² semerelerinden
istifade edeceğiz.”

Her iltifatta, Kıvrıkcık Paşa bir defa eteği boyluyor, padişa-
hın mâni olmasıyla gene el pençe vaziyetini alıyordu.

Müşahip Ağa kadife kaplı bir mahfaza ile içeri girip elin-
dekini padişaha verdi ve işareti üzerine kapıyı açık bırakarak
odadan çıktı.

1 Müzdat eylemek: Arttırmak.

2 Şecaat: Yiğitlik, cesaret.

Sultan Hamit, tek pencerenin ıstorunu¹ kaldırmaya uğraşırken söz söylüyordu:

“Paşa, malumdur ki seni, bana en sadık kimselerden sayarım. Her sözüne, hareketine emniyet-i kâmilem vardır. Dira-yetin’in, şecaatinin takdirkârıyım!”

Senin daha çok hizmetlerini göreceğiz!

Kıvırcık Paşa bermucib-i erkân² eteğe varıp geliyor, öteki de devam ediyordu:

“Muayededede münharif-ül mizaç vaziyetin gözüme iliştiği gibi başka bir nokta da nazarıdikkatimi celbetti ve gafletimi bana hatırlattı. Bu kadar umur ve husus var; hatıra gelmiyor ki!”

¹ Stor, perde.

² Ber-mucib-i erkan: Usulü gereğince.

İçinde, bir kıta murassa imtiyaz nişanı bulunan kutuyu açtı. Nişanın etrafında bulunan nohut tanesi gibi pırlantalar pırıl pırıl yanıyor. Şaşaası gözler alıyordu. Sultan Hamit, devletin bu en güzide nişanını paşaya uzattı. “Şimdiye kadar ki gaflet benim; hatırlatmamak kabahati de senin!” diyerek verdi.

Paşa kutuyu üç kere öpüp başına koyduktan sonra iki diz üstü yere çökmüş, yüzünü, gözünü velinimetinin ayaklarına sürüyor, mümanaata¹ rağmen bir türlü kafasını kaldırmıyordu.

Velinimeti, gülümseyerek ve elini paşanın omuzuna götürerek ayağa kaldırdı; evvelkinden daha samimiyetle bir alay hasbihâl yakası açtı:

“Çoluk, çocuk ne âlemdeler? Kerimeyi balık yağına devam ettiriyorsunuz ya! Sakın arasını kesmeyin; şaka ile avutmakla, icap ederse, nişanını tebdil ettireceğim, kocanın terfi-i rütbesini rica edeceğim diye zorla içirin; malum a, biraz nahifçedir! Refikanın nefes darlığı iyileşti mi? Cıgarasına boru çiçeği koymayı ihmal etmesin! Damat fena çocuğa benzer; merhum büyük pederi iyi adamdı! Torun hâlâ bir tane mi? Kız idi galiba?” gibi hususiyete girişerek paşayı büsbütün memnun etmek istiyor, Kıvrıkcık Paşa da “Baş üstüne şevketlim, evet velinimet, öyle efendimiz!” yollu, yerle beraber temennalar ediyor, eğilip kalkmalar sıklaştıkça, nefes almalar da müşkülleşiyordu.

Hünkâr, kendi kendine, “Kerime güzel kızcağızdır, fakat zayıf çocuk!” diye söylenirken, gene dışarıya, “Gel!” diye seslendi.

Kurenadan bir bey içeri girince hünkâr, paşaya sordu:

“Damadın memuriyeti Babıâli’de idi galiba; rütbesi ne idi?”

İstişare odası muavinlerinden olduğunu ve ulâ sınıfı sanîsi rütbesinde bulunduğunu öğrendikten sonra, mabeyinci beye,

¹ Mümanaat: Karşı çıkma, engelleme.

“Başkâtîp paşaya git, damat beyin ulâ evvelliği hakkındaki iradeyi Hariciye’ye tebliğ eylesinler!” emrini verdi.

Paşa bir parti daha hakipay-i seniye ru-mâl¹ olarak takdim-i minnettari eyliyor, Sultan Hamit de “Estağfurullah, estağfurullah! Senin kızın, benim kızım, senin damadın benim damadım demektir. Ayrımız, gayrımız var mı? Bu da onlara bayram hediyesi olsun!” diyordu.

İrade-i seniye tebliğ edecek zat odadan çıktıktan sonra lafın arkası kesilmişti.

Sultan Hamit, kaşlarını çatmış, başına fesini koyup kaldırarak tepesini havalandırıyor, üzüntülü ve meraklı olduğunu belli ediyordu. Siması değişmiş, ciddi düşünceli bir tavır almıştı.

Böylece on beş, yirmi adım dolaştı. Şezlongun ayak ucundaki komodinin üstünde duran diş fırçasını çekmeye koyuyor, çekmenin içindeki revolveri muayeneden sonra alt kapağın arasındaki kâğıtların arasına gizliyor, ara sıra pantolon ceplerini de yokluyordu.

Evvela ensesini, sonra sakalını kaşıyarak sözü açayım mı, açmayayım mı diye birkaç kere yutkundu. Yeleğinin cebinden saati çıkararak baktı.

“Herifler, bir türlü ele avuca sığar şeyler değil!” mukaddemesiyle izah etmeye başladı:

“Rumeli’ndeki komitecileri diyorum, Avrupa yüz verdikçe bunlar bütün bütün şımarıyor, çileden çıkıyor. Teşkilatları vasi;² gittikçe de tevessü ediyor, işi azıtıyorlar.”

Paşaya yaklaşarak sesini yavaşlattı:

“Eski idare adamları kalmamış, o vezirler yok; hakkıyla emniyete layık kimseler az. Kimisi mütelevvin,³ kimisi ce-

1 Yüce toprağına yüz sürmek.

2 Vâsi: Geniş.

3 Mütelevvin: Dönek.

bin,¹ çoğu müteredit ve mesuliyetten müctenip.² Hülâsa, adam yok vesselam!”

Heyecanlı heyecanlı nefes alıyor, ceplerini karıştırarak bir şey arıyordu. Nihayet iç cebindeki tabakayı bulabildi, çıkarıp paşaya bir sigara uzattı.

“Şimdiki bu Makedonya işi için senin fikrin ne merkezde? Allah’ını seversen şu dakikada, olduğu gibi, düşündüğünü söyle!” dedi.

Kıvırcık Paşa, her ne kadar saflardan ise de bu gibi mühim meselelerde, zaman icabatının bütün açmazlarına vâkıftı; hatıra gelenin sellemehüsselam³ söylenmeyeceğine agâh idi.

“Velinimet-i bi-minnetimiz, şehinşah-ı akdesimiz her ne vechile düşünüyorlarsa isabet ve keramet ondadır. Biz gibi âcizlerin ne hükmü olur? Her emr-i hümayunları derde devadır!” gibi cevaplar veriyor, bunlarla tatmin edilmemiş olan hünkâr, sualinde yine ısrar ediyordu:

“Aklın var görgün var. Bu kadar muharebeler gördün, bunca devlet memuriyetlerinde bulundun; meclislere girdin çıktın. Reyinin bence kıymeti çoktur; mütalaanı harfiyen söyle!”

Paşa pohpohlanmaktan kendini kaybeder ya, artık lisana gelmişti:

“Padişahımın buyurduğu gibi baştaki kulları idare hususunda ehliyetsiz. Rumeli’ndeki kıtaat-ı hümayunlarının başında bulunan saçlı sakallı zat, erkek ve zabıt değil.”

Sultan Hamit, mütemadiyen tasdik ederek dikkatle dinliyor, mabadine muntazır vaziyette⁴ söyle, devam et, gibi bulunuyor. Kıvırcık Paşa da gayrete gelmiş, üst perdeden atıp tutuyordu:

1 Cebin: Korkak.

2 Müctenip: Sakınan, çekinen.

3 Sellemehüsselam: Hiç çekinmeden, uluorta.

4 Devamını bekler vaziyette.

“O palavracı heriflerin hükmü mü olur padişahım? Evvelallah ve saye-i şahanede, asker kullarının biri, onların binine bedeldir. Alaya, tabura bile lüzum yok; bir bölük nefer, iki top, beş on sandık da cephane oldu mu köstebek gibi kaçacak delik aramazlarsa kellemi veririm.”

Paşa huzurda olduğunu unutmuş, kendinden geçmiş, kollarını kaldıra indire, palavraya devam ediyordu:

“Manevradan, haritadan, çevirmeden mevirmeden anlamam! Erlik karşı karşıyadır. Hücum mu edeceksin, dobra dobra edersin; imdat mı bekleyeceksin, avcıya yatar, beklersin; ölüm var, geri dönmek yok! Karadağ’da, Sırbıya’da, Yemen’de, Moskof’ta gördüğümüz gibi eski süngü taliminden şaşma şevketlim! O talimin kurdu olmuş bir iki zabite emret, bölüğe iki ay kadar talim gösterebilirsin. Cambaz gibi diz çöküp fırlamak, pire gibi öne arkaya sıçramak için iki aydan aşağı sökmez. Hepsi çakı gibi oldu mu başlarına geçip tereslere doğru yürü; evvela kesiyol edip ardından kat ön et; sonra gümbür gümbür iki topu gürlet; martinleri boşalt. İstersen de nişan almadan havaya sık, o gider, gene birini bulur... Tevekkeli melekler de yardıma gelir, düşmana kurşun sıkar demezler. Bu lafım hakikattir. Aleksinaç Muharebesi’nde¹ bir düşman yaralı yakalamıştık. Karşısındaki meleği gözüyle görmüş, hatta nişan almış da kanadından yaralamış. Melek bu, durur mu, tek kanatla uçup göğe havalanmış!”

Sultan Hamit gene dolaşıyor, paşanın anlattıklarını mı yoksa başka bir şey mi düşündüğü belli olmuyordu. Harem ağasına tekrar seslendi.

“Sadrazam paşayı içeri salona çağırırsınlar!” diyerek ve Kıvırcık Paşa’yı selamlayarak odadan çıktı.

*

¹ Osmanlı Devleti’ne bağlı Sırbistan Prenslüğü ile Osmanlı arasındaki 1876 yılında meydana gelen savaşın bir evresi.

Mahalle tulumbacıları, önlerinde davul zurna, kapı kapı bayram bahşışı toplarken Kıvırcık Paşa'nın konağının önüne de gelmişlerdi. Davullar gürlüyor, zurna "Arabadan atladım!" türküsünü çalıyordu.

İsmail Ağa evvelden hazırlanan bahşışı tulumbacıların fenerinin içine attıktan sonra, "Kapının önünde kalabalık etmeyin, biraz ileride bir zeybek vurun da işiteyim!" dedi ve başında yeni kalıplanmış fes, arkasında âdet mucibince haremde gönderilmiş bayram çamaşırlarıyla, parmaklarını yalayıp bıyıklarını bükerek zeybeği dinlemeye koyuldu.

Tulumbacılar sonra gene davul zurnalarla bekçilerin partisi sökün etmişti.

Bunlara da bahşış ve yazma mendil verildikten ve çok durmayın ama ötede bir cezayir vurun, denildikten sonra şatafatlı, şatafatlı "Cezayir Marşı"¹ çalınırken, Behlül Bey konak kapısından içeri adımını attı.

Behlül şık mı şıktı.

Başında içi atlaslı "Şlik" fes, gözlüğün kenarında altın zincir, arkasında bonjur, elinde altın suyuna batmış gümüş başlı baston, bacaklarında daracık pantolon, getr.² Ceplerinde *Levant Herald*, *Stamboul*, *La Turquie* gazeteleri, yüzünde pudra, bıyıklarında kozmetik... Zıplaya zıplaya taş merdiveni çıktı.

1 Türkiye'de toplum ve askeri sınıf arasında yayılmış bir Osmanlı marşı.

2 (Fr.) *Guetre*: Bacağın alt bölümünü ve ayakkabının üstünü örten, kumaş veya köseleden yapılan tozluk.

Bayram sabahı, mahalle tulumbacıları Kıvırcık Paşa konağının kapısında.

Kapıdan içeri girip de Şehri Efendi ile burun buruna gelirse gelmez, çarpmamak için, mihveri etrafında bir çark çevirdi.

“*A la bonheur*¹ dostum! Ne iyi tesadüf!” dedi.

Şehri, her zamanki Şehri hiç değildi. Nerede o güler yüzlü, neşeli, çevik Şehri, nerede şimdiki Şehri? Arada dağlar var.

Behlül, boynuna sarılmış, “Bayramlaşmayacak mıyız monşer?” diye yakasını bırakmıyor, “Birkaç gün içinde bu ne tebeddül aziz? Hasta mısın yoksa bir *malencontre*² mu var?” diyordu.

Şehri hastadan beterdi; yatak olsa yatacağı. Dün geceki battaniye altı badiresi, Çeşmicellat’ın karşısındaki heyecanlar, karışık içki, uykusuzluk, karanlıkta kendini sokağa atıp konağa gelmesi... Dermansızlıktan gözleri çekiliyor, dizleri titriyordu...

Behlül, koluna girip yandaki küçük odaya sürüklemiş, gene yanına oturup üzerine abanmış, ağzını açmıştı:

¹ Mutluluğa.

² (Fr.) *Malencontre*: Talihsizlik.

“Yok *mon ami*,¹ Schopenhauer² gibi *taciturne*³ durmak sana hiç gitmiyor.”

Asıl maksadına geldi:

“Geçen akşamki sözlerim yarım kalmıştı. Emin ol mon-şer, o günden beri muztarip bir hâldeyim. O güzel kadını düşününe düşününe *mélancolique* oldum.”

Şehri, hiç ağzını açmıyor, işaret bile etmiyor, hep nefes alıyordu. Behlül’ün anlattıkları ona ninni gibi geliyor, uyku-ya varacakmış gibi oluyordu.

Behlül, “Bu vaziyet *grave*⁴ bir vaziyete benziyor!” diye-
rek yeleğinin cebinden küçük bir şişe çıkardı; gözleri kapalı
duran Şehri’nin burnuna yaklaştırıp tıpasını açtı. Eter gen-
zine kaçır kaçmaz Şehri, bir yerine petrol yağı sürülmüş gibi,
Allahuekber, diyerek havaya sıçradı.

Durmadan şehadet getiriyor, Cebrail, Azrail kelimeleriyle
karışık anlaşılmas sözler sayıklıyordu. Sarası tutmuş gibi,
yerden yere kendini atıyor, zangır zangır titriyordu.

Gürültüyü duyan İsmail Ağa ile ayvaz⁵ Avadis, koş koş
gelip de hâli görünce şaşalayıp kaldılar. Abdülgani Efendi de
karşiki odadan yetişmiş, o esnada sokaktan gelen Mösyö Ro-
ber de kalabalığa karışmıştı. Her kafadan bir laf oluyordu.

Abdülgani Efendi, “Vasiyetin varsa çabuk et, kalbin
münferih, vicdanın salim olur. Azrail müvacehesinde hafif-
fû’r-ruh bulunursun!” diyor; Mösyö Rober, “*Portmone*’si,⁶
bank *titr*’leri, karneleri vardı, yozumle yordum. Onlar nerede
kuzum!” diye yalvarıyor; Ayvaz Avadis, “Bizim memlekette
böyle bunahlara çekirtmezler, sırtına üç sıhı yumruv vururlar
ya geberir gider, ya da soluğunu alıp gözünü açar!” diyordu.

1 (Fr.) *Mon ami*: Dostum.

2 Alman filozof, yazar ve eğitimci.

3 (Fr.) *Taciturne*: Suskun.

4 (Fr.) *Grave*: Ciddi.

5 Ayvaz: Büyük konaklarda mutfak ve yemek hizmetlerinde çalıştırılan uşak.

6 (Ru.) *Portmone*: El çantası.

İsmail Ağa yavaşçacık, “Bırakın şu domuzun yakasını, savulun yanından; kim bilir dün akşam kaç binlik devirdi de bu hâle geldi!” sözleriyle Şehri’nin yanına sokuldu. Yüzünü buruşturarak, “Bu daha sarhoş be, ağzı leş gibi içki kokuyor!” diye bir küfür bastı.

Patırtıyı duyup da kapı arasına gelen Sürpik Dudu da ortaya atılmıştı:

“Saçımın teli kadar sarfoş görmüş bir karıyım. Bizim Samatyalı Artin Efendi kadar olmasın! Beyan ettiklerinizin topu beş para etmez. Çabuk bir paçavra al, iyicem ıslat, suları aka aka koy, takkesinde şıp diye gözünü açıp da irakı demezse gel de suratıma ağız dolusu balgam at!”

Behlül hepsinden telaşlı idi. “Söylediğin *hygiénique* değil, *circulation*’u bozar,” diyerek Sürpik’in lafını kesiyor, Sürpik’i takiben sofaya gelen Hürmüz Hanım da araya girmiş:

“Hiç vakit geçirmeden, desturun dört sülük yapıştırın, dünyaya yeniden gelmiş gibi olmazsa ne dersiniz diyin!” derken, “Ayol, bana da olmuş olacak. İşim gücüm yok da bu tilki için ilaç sağlık veriyorum!” deyince, Sürpik protestoyu dayadı:

“Hasta, düşmanın da olsa ilacını esirgeme. Ama gözünü açıncas, küfredeceksin, yüzüne kırmızıbiber atacaksın, sopa ile karşı gideceksin, o dem tetik ol; küfrü çenende hazırla, biberi cebinde tut, meşşe odununu yanından ayırma!”

Bahçede ayak sesleri işitildi.

İsmail Ağa, Şehri’yi kucaklayınca top gibi havaladı. Merdiveni çıkan misafirlere görünmeden aşağı kattaki odasına götürüp, yatağının üstüne fırlattı.

*

Paşa saraydan dönünce selamlıktaki büyük salonu misafirlerle tıklım tıklım dolu bulmuştu.

Konağa hususiyeti ve mensubiyeti fazla olan kimseler, fevç fevç¹ gelerek, kimi ismini kimi de kartını bırakarak bayramın ilk günü sırasını savmış, salon misafirden hiç boş kalmamıştı. Akşam yaklaştığı hâlde gelen giden eksik değildi.

Nihayet, misafirin hazeratı, çorap söküşü gibi, birbiri arkasından, sokak kapısını tuttular. Konakta, kala kala, büyük sütninenin damadı, salı tekkesi zakirlerinden Hacı Efendi, paşanın eski perde çavuşlarından alaylı zabıt, kerime hanımın sütbabası, sütbabasının ağızlıkçı büyük oğlu, Haddehaneli küçük oğlu gibi ektiler kalmıştı.

Akşam ezanı toplarıyla Şehri Efendi yatağında gözlerini açtı. Hararettten bağı yanıyordu. Dili, sanki bir kösele parçası gibi ağzına yapışıyor, tükürüşü ekşimtirak bir madde gibi boğazını yakıyordu. Pencerenin kenarında, üstünde kapak yerine bir limon duran Göksu testisini yakalar yakalamaz dikti; bıyıklarından, sakalından göğsüne aka aka ve kana kana içti.

Ceketinin cebinden tabakasını çıkarmış, yatağın üzerine bağdaş kurmuş, sigara sarıyordu. Dışarıda, evvela perende atılır gibi bir hoplama, arkasından oda kapısının tık tık vurulduğu işitildi. Şehri Efendi, yarı ayık, yarı sersem, “Kimdir o?” diye sesleniyor, kapıyı açmak için tokmağın kurcalandığı duyuluyordu.

Şehri’nin büsbütün tiryakiliği tutmuş, gene bir azizlik için Behlül’ün geldiğine hükmetmiş, “Elin ayağın nıkris-i müfteris² illetine uğrasın, e mi,” diye söylenerek tam sürmeyi süreceği esnada kapı birden açıldı. Boş bulunan ve kendini tutamayan Behlül Bey de, “Mais!³ Mais! Mais!” diyerek içeriye fırlayıp Şehri ile bir karambol⁴ yaptı.

“Ne müthiş bir *accélération*⁵ aziz! Sana da, bana da geçmiş olsun!” diyordu.

1 Fevc fevc: Akın akın.

2 Nikris-i müfteris: Şiddetli ayak ağrısı.

3 (Fr.) Mais: Ama!

4 Karambol: Çarpışma.

5 (Fr.) *Accélération*: İvme, hareket.

Behlül'ün bugünlerde nasibi, evvela Şehri ile bir tos vurmak, arkadan yakasına yapışmak, daha sonra üstüne abanıp ağzının içine girmekti. Nitekim gene öyle oldu.

Koluna girer girmez karyolaya götürdü; şiltenin üstüne oturtup, üstüne yaslandı, çeneyi açtı:

“*Maitre*¹ nedir bu *torpeur*?² Herhâlde dün gece bir *fête*³ geçirdiğin muhakkak. Tüysüz Hacik'in mi, yoksa Topal Panayot'un mu peşine düştün? *Souper*'ni⁴ Madam Hanriyet'te mi yoksa Madam Nikolayides'te mi aldın?” dedikçe martaval dinlemeye hiç hâli, mecali olmayan Şehri Efendi, “Birader, hele bugün hiç sırası değil, inan-ı hakirimi⁵ bırak, rübude⁶ ve üftadeyim,”⁷ diyor, durmadan da, “Ah, meftun-i visalindir gönül”, “Cennet-i âlâyı gördüm, neyleyim dünyayı ben!”, “Banâ dünyada cism ü can sensin, maksad ü matlâbım hemen sensin!” gibi beyitler mırıldanıyordu.

Üstündeki keyif hâlinin elan geçmediği belli idi.

Behlül, “*Abracadabrant*⁸ lafları bırak, *positif* görüşelim monşer!” diye ısrar ettikçe Şehri, “Divanera kalem nist”⁹, “Mücerreptir cünun efzun olur akşamdan sonra” mısralarını okuyor, gene sadede gelip kendi kendine, aşktan visalden, periden, peykerden dem vuruyordu.

Behlül bir aralık duraladı. Seni gidi seni, makamına başını sallayarak parmağıyla Şehri'nin burnunun tepesini dürttü, arkadan, “Ver elini bakayım, aç parmaklarını!” dedikten sonra, “O *coquin*!”¹⁰ Hepsi titriyor!” diyerek öyle bir çimdik

1 (Fr.) *Maitre*: Efendi.

2 (Fr.) *Torpeur*: Uyuşukluk.

3 (Fr.) *Fête*: Ziyafet.

4 (Fr.) *Souper*: Akşam yemeği.

5 İnan: dizgin.

6 Rübude: Kapılmış, kapılan.

7 Üftade: Dermansız. Âşık.

8 (Fr.) *Abra cadabra*: Büyülü ve soyut söz.

9 Deliye kalem yoktur. /Deliye günah yazılmaz.

10 (Fr.) *Coquin*: Yaramaz.

attı ki Şehri, can havliyle, acı acı, “Aman!” feryadını ayyuka çıkarmıştı.

Vecadan¹ kendini kaybedecek hâle geldiğini görünce, Şehri’nin boynuna sarılmış, şapur şapur öpüyor, “*Présentation* gününü tayin ettin ya, arslan! Naz etme, küçük bir karar. Tasavvur edemezsin, ne samimi bir mukabelede bulunacağım, seni ne kadar *enchante*² edeceğim!” diyor, Şehri de bir taraftan çimdik yerini uğuşturuyor, bir taraftan da gözlerini kapayıp sükût işaret ediyordu.

Pek yavaşça, kapının tokmağının çevrildiği işitildi. Damat bey, usulcacık başını uzattı; Şehri’nin karşısında Behlül’ü görür görmez donakaldı.

Dün akşamki vakayı konağın içinde duymayan kimse tabii kalmamıştı. Hanımefendi, paşayı önüne katıp getirdikten sonra haremde, saatlerce ateş püskürmüş, bağırarak, çağırmış, olanı biteni halayıklara ve uşaklara kadar pasaparola etmişti.

Hadise, konaktaki çenelere türlü türlü dedikodu sermayesi teşkil ettiği gibi damat beye de bir nevi sebeb-i inşirah³ olmuştu. Çeşmicellat’a verdiği ehemmiyet artmış, beslediği ümit kuvvetleşmiş, âdeta ekmeğine yağ sürülmüştü.

Hanımefendi’nin dehşet ve şiddeti malum. Odalık denince, artık paşa avucunu yalamaya mahkûm, genç kadının da başıboş kalacağı muhakkak.

Damat bey tatlı tatlı düşüncede idi.

Kendisi, genç yakışıklı, sülün gibi bir bey. Saçı sakalı dört renge girmiş, ağzında dişi kalmamış, ihtiyar paşanın yüzüne gülün damat beye bayılmaz mı hiç? Dünden razı olmaz mı? Meramı yoksa bile kaynanaya inat, kaspahannek⁴ razı olur.

1 Veca: Ağrı, sızı.

2 (Fr.) *enchante*: Memnun.

3 Sebeb-i inşirah: Ferahlama sebebi.

4 Kaspahannek: Zorla. Arapça “gasp” kelimesinin değişmiş biçimidir.

Sabahtan beri Şehri ile yalnız kalmayı, iki çift lakırdı etmeyi kollamış, dün gece her nerede içtiyse fazla kaçırdığından rahatsızlandığını, odasına yatırıldığını duymuş, gözünü açmasını iplerle çekmişti.

Artık ayılmıştır, yalnızken görüşeyim, diyerek sanki namahrem bir kadının odasına gidiyormuş gibi, ayaklarının ucuna basa basa gelmişti.

Evvelce mukaddemesini yapmış olduğu bahsin alt tarafını getirip Çeşmicellat'ta karar kılacak, tıpkı Behlül gibi Şehri'nin delaletini rica edecekti.

Hatta bu hususta tertibat da almıştı. Şehri'nin menfaat-perestliği, lira şıkırtısına karşı her şeye eyvallah, diyeceği malum.

Evlendiği zaman, merhume halasının verdiği bir Roza boyun bağı iğnesi vardı. Ne zamandır çekmecenin bir köşesinde duruyordu. Modası geçmiş ve değersiz olduğu için hediye makamında, ufak tefek sünnet düğünlerine bile götürülmezdi.

O sabah, takmak bahanesiyle, iğneyi çekmecedan alırken karısının, “Bu Nuh yılından kalma kalay iğne takılır mı hiç? Vallahi el âlem güler!” demesine karşı, “Halam merhume bu gece rüyama girdi. Rahmetlinin ruhu şadolsun, bu günlük takacağım!” diye bir yalan uydurmuş, odadan çıkmıştı.

Şehri'yi kendisine celbetmek için iğneyi verecek, uzatırken, “Bir yadigârım olsun ama kayınvalidenin hediyesiydi; konakta kimseye göstermeden nerede takarsan tak!” diyecek, sonra karısına da “Eyvah! İğneyi düşürmüşüm!” ağzını kulanacaktı.

İşte damat bey, Şehri'nin odasına, bu maksatla girmişti.

Odada Behlül'ün de Şehri'yle burun buruna bulunması münasebet almazdı. Hâlbuki o, hiç orali olmamış, damat beyin yarısı kadar afallamamıştı. Arkadaşını görür görmez:

“Monşer bu zat yalnız spirituel ve *charmant*¹ bir zat değil, aynı zamanda bir *érudit*.² Hem *homme d’Etat*,³ hem *homme des lettres*,⁴ hem *homme d’affaires*.”⁵

Şehri, Behlül’ün ne demek istediğini anlamıyor, acayip acayip bir onun, bir damat beyin yüzüne bakıyor, Behlül devam ediyordu:

“Benim *Dette publique*’deki⁶ *Rédaction officielle*⁷ imtihanım için bazı fikirlerini lütfediyor. Ne *profondeur*⁸ azizim! Âdeta *Océan Atlantique*!⁹ Şehri Bey, bana çok *intéressant*¹⁰ süjeler dikte ettirmek vaadinde bulunuyor.”

Şehri, bir kelimesini çakmadığı bu sözler arasında, “Vaadinde bulunuyor!” cümlesini duyar duymaz, Çeşmicellat’a intikal ederek ve münasebetsizliğin bu derecesine kızarak, derhâl parladı:

“Bir sabi-i gayr-ı mümeyyiz¹¹ misin yoksa divane misin hazret? Kendi kendine gelin güvey olmak da bu kadar olur. Vadeden, mait eden kim? Hatun başı açık fahişe mi?”

Behlül, kaşlarını oynatıyor, gözlerini kırırıyordu:

“Canım, bana mühim süjeler dikte ettirmeyi vadetmedin mi?”

“Hatap¹² değiliz a, meramını anladık; maksadın ne?”

1 (Fr.) *Charmant*: Büyüleyici.

2 (Fr.) *érudit*: Bilge.

3 (Fr.) *Homme d’Etat*: Devlet adamı.

4 (Fr.) *Homme des lettres*: Edebiyat adamı.

5 (Fr.) *Homme d’affaires*: İş adamı.

6 (Fr.) *Dette publique*: Düyûn-ı Umumiyye. Osmanlı genel borçlarına ve bunların ödenmesi için kurulan teşkilata verilen ad.

7 (Fr.) *Rédaction officielle*: Resmi yazı. Düyûn-ı Umumiye’nin kâtiplik sınavı.

8 (Fr.) *Profondeur*: Derinlik.

9 (Fr.) *Océan Atlantique*: Atlas Okyanusu.

10 (Fr.) *Intéressant*: İlginç.

11 Sabi-i gayr-i mümeyyiz: İyiyi kötüden ayıramayan çocuk.

12 Hatap: Odun.

Behlül, meselenin meydana çıkmaması için, telaşla sözünü kesti:

“Monşer imtihanlarım hususunda bana yardım vadetmedin mi? Ben ondan bahsediyorum, sen şaka etmek istiyorsun.”

Şehri'nin hiddetiyle işin bir çapanoğluna saracağını anlar anlamaz, hemen damadın koluna girdi. “Zavallı hâlâ rahatsız; bugünkü *accès*'nin gene tekrarlamak ihtimali var. Yalnız bırakalım!” diyerek ve damat beyi, sürükler gibi çekerek, koşa koşa dışarı çıktı.

*

“Şer'an, hilede mevani-i rücu 'dem'ün hazekahu' kelime-teynini teşkil eden harflerin müeddası veçhiledir. Bu huruftan 'dal' mevhufta ziyadeyi, 'mim' mevti, 'ayın' ivazı, 'hı' hurucu anilmülkü... İlâh.”

Abdülğani Efendi, bir taraftan derya-yı şeriata dalarak hazain-i ilminden¹ türlü müfassalât savuruyor, bir taraftan da gözü ortadaki kalkan tavasında, parçaların en irisini önüne çekiyordu.

Sofrada idiler. O şen, şakrak paşanın çenesi kilitli idi. Üstünde, bir şey söylemek isterken söyleyemiyor gibi bir hâl vardı.

Sultan-ı sühan² Şehri Efendi ise sanki ağzında kurbağacık çıkmış gibi boyuna dilini bir avurdundan öbür avurduna götürüyor ne bir laf ediyor ne de doğru dürüst yemek yiyebiliyordu.

O gün bayram kargaşalığı ve uşakların meşguliyeti hasebiyle damat beyle refikine ayrı tepsi hazırlanmamış, onlar da sofraya çağırılmıştı. Emektar telgraf memuru efendi, iki göz arasında masanın bir tarafında yer kapmış, büyük sütüne-

¹ Hazain-i ilim: İlim hazineleri.

² Sultan-ı sühan: Söz sultanı.

nin damadı hacı, yanındaki sandalyeye kavança olmuş, eski perde çavuşu da, kapı arasında gözüne iliştiği için, bilhassa paşa efendi tarafından bir kenarcığa oturtulmuş, öteki ektiler dışarıda boynu bükük kalmışlardı.

Abdülgani Efendi, intak-ı hak¹ kabilinden mütemadiyen hibenin ahsenliğinden, icab-ı maslahatta rücuda tutturmuş, soluk almadan devamda idi.

Arada bir, paşa ile Şehri'nin nazarları birbirine çarpıyor, kabahatli çocuklar gibi ikisi de hemen gözlerini çevirip başka yere bakıyorlardı.

Hatta paşa, Şehri ile alakadar görünmekten o kadar çekiniyordu ki hastalığını bile soramamış, “Nasıl oldun, biraz iyileştin ya!” bile diyememişti.

Behlül, sol elini takma dişlerine dayayıp sağ eliyle lokma atıştıran telgraf memuru efendiye yanını çevirmiş, damat beye tek tük laflar söylüyor, muhatabı, cevap yerine başını kaldırıp eğiyor, zakir efendi, salata tabağına, suyunu emsin, diye doldurduğu ekmek lokmalarını, birer ikişer sineye çekiyor, kılıç taktığı hâlde gene ağalıktan kurtulamayan adamcağız da önüne ayırdığı her yemeğe tutam tutam tuz, biber ekliyor, bardak bardak su deviriyordu.

Ekseriyet, ayı kaval dinler gibi Abdülgani Efendi'nin ağzına bakıyordu.

Efendi hazretlerinin, ellerini kaldırarak ettiği dua ile sofradan kalkıldı.

Paşa, leğen ibrikte ellerini yıkayıp havluya kurularken, gerisin geri, yavaş yavaş Şehri'ye yaklaştı; öksürük, aksırığa karıştırarak, usulcacık, “Biraz görüşelim!” dedikten sonra yemek odasından çıktı, karşıki küçük odaya girdi.

Arkasından, Abdülgani Efendi de kendi odasına doğru yürüdü. Paşa odadan çıkınca, Behlül, Şehri'ye sokulmuş,

¹ İntak-ı hak: Allah'ın kulun ağzından gerçeği söyletmesi.

“Vaadini unutmadın ya monşer!” diye musallat oluyor, Şehri yüzünü buruşturarak, derunî küfürler savuruyor, boyun bağı iğnesini cebinden gene kıravatına takmaya mecbur kalmış olan damat bey, Behlül’ün kulağına, “Konkordiya’yı¹ boylayalım mı?” diye soruyor, daha sofradan kalkmamış olan telgraf memuru efendi, iğreti dişlerini masanın üstüne koymuş, boyuna kaşık sallıyordu.

Kilerci, sofrayı derleyip toplamaya, arkadan oturacaklar için tekrar kurmaya başlamıştı.

Şehri, ellerini yıkadıktan sonra sofraya etrafına bir göz gezdirdi. Kimseyi görmeyince hemencecik küçük odanın kapısını açıp paşanın yanına kapağı attı.

Damat ve Behlül, Beyoğlu sokaklarında pala çalarlarken...

¹ Konkordiya: İstiklal Caddesi üzerinde Mısır apartmanının yanında ve Elhamra pasajının karşısında yer alan bu mekân başlarda bir eğlence lokaliyken 1871 yılında tiyatroya çevrilmiştir.

İki ahbap çavuşlar, yani damat ile refik-i can beraber, bir müddet fısıltıdan sonra Behlül, “Hiç merak etme, bana bırak!” diyerek uzattığı mecidiyeyi alır almaz sofraya çıktı. Dört gözle sofranın kurulmasını bekleyen sütbabanın ağızlıkçı oğlunu bulup bir kenara çekti. Mecidiyeyi toka ettikten sonra talimatı verdi.

Damat bey içeriye girdikten biraz sonra, kaçgöç olmadığı için, sütbabazade haremi boylayacak, “Damat beyin büyük valideleri ziyade rahatsızmış; haber geldi!” diyecek.

Damat bey takımı, oğullarının güvey girdiği günden beri hanımefendinin gazabına uğramış olduğundan yalanın meydana çıkmasının ihtimali yok.

Geçen seneye kadar hep büyük bey hasta edilerek kaçmak yapılırken, onun vefatı üzerine rol büyük hanımın uhtesine devredilmişti. Esasen, zavallı hasta idi. Dağlara, taşlara, dört senedir yatalaktı.

Ekti efendiler, İsmail Ağa’nın daire-i hususiyesi olan kahve ocağında altı kol iskambile daldıkları, damat ve Behlül Beyler de konaktan yakayı kurtarıp Beyoğlu sokaklarında pala çaldıkları hengâmda, paşa, Şehri ile karşı karşıya geçmiş, gözleri kapıda, kulakları ayak pıtırtısında, fısıl fısıl konuşuyorlardı:

“Beynezzevcin¹ yeminin zerretüma² hükmü olamaz; hatta mubahtır. ‘Dürüğ-ı maslahat-âmiz’³ kaziyesi en ziyade muhaverat-ı zevciyede⁴ cereyan eder. Hiç esef etme paşacığım. Mumaileyhayı esirciye gönderdiğine, korkma, yemini bas; günahı varsa benim olsun. Abdülgani Efendi Hazretleri’nin aynı fetvayı vereceğinde şüpheniz olmasın!”

1 Beyne’z-Zevceyn: Karı-koca arasında.

2 Zerretüma: Zerrece.

3 Farsça bir ifadedir. Bu ifadenin tamamı şöyledir. “Dürüğ-ı maslahat-âmiz bih ez rast-ı fitne-engiz.” Anlamı, “İş bitiren bir yalan, fitne çıkaran bir doğrudan daha iyidir.”

4 Muhaverat-ı zevciye: Karı koca arasındaki karşılıklı konuşmalar.

“Haydi yemine bir kulp buldun yahut çocuklukta yaptığımız gibi içimizden ‘kulhü’ deyip sonra vallahiye bastıralım. Şart ne olacak? Enayı gibi bir çuval şart ettik durduk.”

“İlahi velinimet, ‘El’umur-i bimekasidüha’ yani ‘Bir işten maksat ne ise, hüküm ona göredir’. Şarttan maksat temin-i vifak¹ ve teb’id-i nifak² değil miydi? Menkûha-i³ devletlerinin alev-riz-i iştiâl olmuş⁴ olan asabiyetlerini teskin sadedinde ityan⁵ buyurulmadı mı? Açıkcası ev bark yıkımının önüne geçmek için yapılmadı mı?”

Paşa derin bir göğüs geçirdi; sesini yavaşlattı:

“Biçare dün akşam pek hırpalandı. Acaba ne hâldedir?”

“Efendimizin peşi sıra kendimi sokağa atmışım; hiç farkında olmayarak sokak sokak dolaşmışım, yokuştan Beşiktaş’a kadar inmişim; Hayreddin İskeleyi’ne sapıp Revnaki Efendi merhumun yalısının önüne kadar gelmişim. Sanki seneler geçmemiş; merhum, biraderi Şevketi Efendi, eniştesi Emcet Molla hayattalar da ben de ziyaretlerine gidiyorum. Kapının tokmağına elimi uzatırken aklım başıma geldi.”

“Şunun bir hatırını sorsak, aldırma cambaza bak, falan kabilinden bir iki söz söylesek!”

“Emr-i âlileri⁶ başüstüne.”

“Peki, sonu ne olacak? Allah’ın Azrail’i bir kere parmağına doladı. Nuh deyip peygamber demeyecek.”

“Orası şüpheden vareste.”

“Ey, ne yapacağız?”

1 Temin-i vifak: Dostça bir fikir üzerinde birleşmek.

2 Teb’id-i nifak: Ara açıklığını gidermek.

3 Menkuha: Nikâhlı kadın.

4 Alev-riz-i iştiâl olmak: Tutuşmak.

5 İtyan: Delil getirmek.

6 Emr-i âli: Yüce emir.

“Semte civar olmayan bir mahalde başka bir hane istikra¹ olunup naklimekân edilir. Ânen feânen² orayı teşrif buyurulur. İcap ettikçe de makam-ı inkârda, arzettiğim veçhile, yeminden çekinilmez.”

Paşa, sesini daha yavaşlattı:

“Aksi şeytana bak! Bir ay bile zevkini çıkarmak nasip olmadı yahu!”

“Enduh u gama³ ne hacet! ‘Gün doğmadan meşime-i şep-ten neler doğar?’ sertacım.”

“Hiçbir şey değil, o pembeleri giyip, lambanın üstüne de o pembe karın ağrısını geçirip udu eline alması, yanık yanık, ‘Felek bana neler etti,’ şarkısını tutturması gözümün önünden gitmiyor.”

“Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.”

“Ya o gül gibi kokusu. Yakından bir koklasan anlarsın. Amberler, tefarikler kaç para eder.”

“Bir buy-i dilaşûp⁴ desenize!”

“Sonra, nefesinin kokusu. Mis misin be mübarek? İstersen tabak dolusu pastırma yedir, ona mısın demiyor, zerre kadar sarımsak kokusu gelmiyor. Sanki pastırma değil de ‘devayimis’⁵ yemiş.”

Dudaklarını Şehri’nin kulağına yapıştırdı; gözlerini süze süze, bir şeyler söyledi. Karşılıklı yutkundular.

“Emrederseniz, kemter-i âciz yarın Beşiktaş ve havali-sini bir dolaşırım; bir münasip hane bulup ihbar-ı keyfiyet eylerim. Tensip buyurulduğu takdirde ferdası gün bisselâme oraya naklolunur.”

1 İstikra: Kiralama.

2 Anen feânen: Zamanla, gittikçe.

3 Enduh u gam. Keder ve gam.

4 Buy-ı dilaşub: Gönül karıştıran (dilberin) kokusu.

5 Deva-i misk: Osmanlı saray mutfağından Edirne’de meşhur olan bir çeşit helva.

“Kadın, şüphesiz içinden, ‘Amma da paşa!’ demiştir.”

“Neden, nemiz eksik efendiciğim?”

“Neden olacak, kızcağız marizi yerken salhanede sıra bekleyen sığırlar gibi boynu bükük baktık, durduk.”

“Olacak olur; levhimahfuzda yazılan bozulmaz.”

“Garibi neresi, sanki iki haydut gelip arkadan elimi, kolumu bağlamış! Saçının, başının yolunduğunu, yerden yere sürüklendiğini görüyorum da kendimi kıpırdatıp atılamıyorum.”

“Bazen insanın basireti bağlanır.”

“Şöyle, sağ kolu bir kaldırıp Şehreminli’nin beşkardeşini, suratı budur diye bir ineyim, diyorum.”

“Ayn-ı isabet; maazallah ü taalâ bir sezmez yerine gelirdi de...”

“Arkadan belinin ortasına tekmeyi basacağım...”

“El’iyazübillâh!”¹

“Hülasa bir halt edemedik gitti... Birazı da yapmacıktı galiba! O kadar hırpalandı mı dersin?”

“Kadın değil mi paşam, yaptıklarının onda dokuzu numadır. Belki şu dakikada, takmış takıştırmış, udunu da eline almış. bayramlaşacağız diye size muntazır.”

“Sahi, şakayı bırakalım, yatsılar okundu. Şıpın işi bir fırıla. Yalnızken senin yanına çıkmıyor, değil mi? Kapının aralığından olsun bir gör, konuş! Sana lakırdı öğretecek değiliz a! İcap edeni söyle. Mabeyinde kaldı, bu gece nöbetçi filan diye gene bir kıtır at! Ha, orasını unuttuk, senin de haberin yok galiba. Bugün huzura çıktık, ‘murassa imtiyaz’ı enseledik. Laf değil, üstüne nişan yok be; krallara, prenseslere veriliyor. Bir sırasına getirip onu da söyle, akli başına gelsin!”

¹ El’iyazübillâh: Bundan Allah’a sığınız.

“Hiç merak buyurmayınız paşacığım.”

“Kadın değil mi, ne kadar olsa saçı uzun, aklı kısadır. Naz tarafından kapı açacak olursa yalan mı eksik, at atabildiğin kadar. Konağa gelir gelmez hanımı ayağının altına bir almış, yara bere içinde zor kurtarmışlar. Hem bugün, yarın pasaportunu eline dayayacak imiş, demeyi de unutma...”

Kendinden geçmiş, harıl harıl anlatırken şarkadak kapı açıldı; Sürpik Dudu görüldü.

“Hanımefendi deor ki,” dedi, “Kapı sürmelenmeden şu takke içeri gelsin, gözüme görünmeden, küçük odadaki yatağın içine girsin; yoksam sonunu o bilir!”

Paşa efendi, mahzun mahzun harem boyunu, Şehri Efendi de memnun memnun Çeşmicellat’ın evinin yolunu tutmuştu.

*

“Dur bakayım, saçları sarı desem değil, kumral desem değil; ikisine de çalıyor. Kâfir güzel taze.”

Etrafındakiler hep kulak kesilmişlerdi:

“Erkek düşüncede, gözü dünyayı görmüyor; aklında, fikrinde hep o kadın.”

Gözler daha yuvarlaklaşmış, kuturları daha büyümüşü.

“Bak aşifteye; o ne yan yan bakış, o ne göz süzüş o? Ayol kadın davalı, sevildiğinden emin. Küçük dağları ben yarattım gibi kurum kurum kuruluyor. Elbette, kenarın dilberi ne kadar nazik olsa nazeninin olamaz.”

Dinleyenlerin heyecanlı heyecanlı, sık sık soluk alışlarından başka ses yoktu.

“Allah hayrını mı versin diyeyim, yoksa Allah’tan cezasını mı bulsun diyeyim, bak yerinde durabiliyor mu? Ne yapıp etti, kıza sokuldu... Elinden tutuyor, kendine doğru da çekiyor. Oh tamam, yelloz yanağını uzattı... Tu! Rezil karı!”

Hürmüz Hanım artık kendini tutamadı; canı yürekten haykırdı:

“Kaltak!”

Hocanım, mangala tütsü ata ata, tespih çeke çeke, gözlerini duvarda bir noktaya dike dike anlatırken birden, elindeki tespihi hırsla fırlattı.

Hep odadakilerin dudaklarından, “Kahbe! Şıllık! Boyun devrilsin!” gibi sözler çıkıyor, üst üste nefes alışlar devam ediyordu.

Küçük odaya toplanmışlardı.

Hanımfendi, koltuğu mangalın kenarına çekmiş, yanındaki minderlere Hürmüz ve Hüsnücemal hanımları oturtmuştu. Hocahanım da karşılarında, yere bağdaş kurmuştu.

Hoca hanıma Zarife Hocahanım derlerdi. Paytak yürüyüşlü, gevşek ve lapacı, vücudunun bütün dermanı çenesine toplanmış bir kadındı. Dışarı doğru çıkık vaziyette duran alt dudağı makine gibi işler, canlı gözleri kurnaz kurnaz dönerdi.

Zarife Hanım İstanbul’un meşhur simalarından biri idi. Üsküdar’da otururdu. Tanımadığı kimse, girip çıkmadığı konak yok gibiydi.

Hocalığı meslek edinmiş tavrını takınmazdı. Kandilde, ramazanda, bayramda, ahabplarına gider, evin kapısından içeri girer girmez izzet ve ikram ile karşılanır, dereden tepeden derken bir sırası getirilip, sinirden rahatsız kerime, kulunç yellerinden muztarip büyük hanım, imtilaya¹ uğramış ortanca hanım, romatizmadan yürüyemeyen elti hanımlar ona nefes ettirilir, arada da bir münasebet bulunup tütsü ile bir iki hususa bakması da yalvarılırdı.

Yanında daima tespihi ile küçük bir tütsü torbası vardı. Sinire, evhama, namizaçlığa okuyup üflemek hususunda

¹ İmtila: Hazımsızlık.

müşkülpesentlik göstermediği hâlde bakıcılık meselesi ortaya girdi mi hemen etrafa göz gezdirir, teklif edenler eski tanıdıkları ise, kimseye sezdirmeden, bir odaya girilir, öne mangal alınır, kapılar kapanırdı.

Tespihini çekip bir şeyler okuya okuya, mangala tütsü serpe serpe, “Rüküş geliyor, Rüküş geldi,” diyerek ve gözlerini duvarın bir noktasına dikerek, bütün olanı biteni görür, gördüğünü de bir bir anlatırdı.

Neleri görmez, neleri bilmezdi? Nelere agâh değildi? Onun gözünden bir şeyin kaçması ihtimali var mıydı?

Torbanın ağzını açıp bir tutam tütsüyü ateşe atmayı, eline tespihi almayı görsün! Her şey ona ayan beyandı. Bakılacak kimsenin ismiyle babasının adını söyle, sonra kulaklarını aç; o artık anlatsın!

Zarife Hoca, Kıvrırcık Paşa konağının da içli dışlılarından-
dı. Belki yirmi seneden beri konağa gelir gider, nefes eder, tütsü atıp bakar, iki üç meciydiye, pek yorulduğu zamanlar çil lirayı dercep edip Üsküdar’a dönerdi.

Zarife Hanım’ın sanatı yalnız teşhise münhasırdı. Devasını üzerine almaz, yani büyü yapmazdı.

Büyü yapmamak için güya ağzından öyle bir yemin çıkmış ki yerle gök birleşse, gene yemininden dönmezmiş. Hâlbuki bir murat etse nelere kadir değilmiş?

Zarife Hanım konağa görünmeyeli iki üç ay olmuştu. Odalık meselesinin patlak vermesinden sonra her nedense Zarife Hoca hiç akıllara gelmemişti.

Vakıa, dediğimiz gibi, hocahanım büyü yapma[ma]ya yeminli fakat paşanın odalığa olan hissiyatını, işin hangi mecra-
raya sürükleneceğini öğrenmek lazım değil mi?

Bayramın ikinci günü, konağa kadın misafirler dolup boşalırken bir misafir hanımın gelininden söz açılmıştı. On beş gündür lohusa döseğinden kalkamadığı, galiba lohusa

alı bastığı lakırdısı oluyordu. Bir köşede cıgarasını savuran Hürmüz Hanım, birden, “Zarife Hanım!” diye bir çığlık koparıvermişti.

Zarife Hanım, yedi döşeginde lohusa iken bir gece bakmışlar ki meydanlarda yok, aman zaman, görünürde değil. Meğerse iyi saatte olsunlara karışmamış mı?

Tam bir hafta lohusa yatağı bomboş durmuş. Bir hafta sonra, bir gün bakıyorlar ki hatun kucağında çocuğuyla yatağının içinde. Fakat o hâlde ki, o kadın gitmiş, yerine başka kadın gelmiş. Hayalifener¹ bir deri bir kemik... O olduğunu gözlerinden tanımışlar. İşte iyi saatte olsunlarla akd-i ünsiyet² o tarihte başlamış.

Hürmüz Hanım, “Zarife Hanım!” diye çığlığı kopardığı saniye, hanımefendinin kulağına, “Ayol bir kerecik olsun Zarife Hanım’ı niçin çağırmadık, niçin ona baktırmadık?” diye hatırlatmış, bunun üzerine, serian gelmesi için evine bir kart gönderilmiş, hocahanım da derhâl konağa koşmuştu. Paşanın odalık aldığından haberdar olduğu için hazırlıksız da değildi.

Zarife Hanım, paşa ile odalığı, şıkırdım sohbet görüp de tespihi fırlattıktan sonra merakı kalkmış, “Aman çocuklar bana bir yudum su, içim kabarıyor! Yarım limon varsa içine sıkıversinler; şeker, meker istemem!” diyor, Hürmüz Hanım gene başına çatacak tülbent arıyor, Hüsnücemal Hanım lokman ruhu kokluyor, hanımefendi ise, yüzü pancara dönmüş, “O sakallı papuldağın ne mal olduğunu ben bilirim!” diyerek yaka silkiyordu.

Sürpik Dudu, kapı önünde mekik dokurken aralıktan Hürmüz Hanım’ın gözüne ilişti. “Ayol kaç senelik emektar duduy; ayrı gayrı var mı?” diye o da içeri alındı.

Sürpik Dudu bermutat coşmuştu. Hanımefendiyi göstererek ve omuzuna vurarak, “Salt benim hanımım diye laf

1 Hayalifener (mecaz): Çok zayıf kimse.

2 Ünsiyet: Yakınlık, ahbaplık.

etmoorum,” diyordu, “Karıya bak da öyle ağız kullan, öyle numero daya. Hanım değil pufla yatak. Halatı al, belinden dola, kantara as, öbür abuk sabuk gibi dört tane sıska çıkar. Lüfer dururken çiroz para eder?”

Zarife Hanım, sancı çekiyormuş gibi sağa sola sallanıyor, kıvrık dudağı kıpırdayıp bir şey söyleyecek gibi olurken gene susuyor, suyun bir an evvel getirilmesini işaretle anlatıyordu.

Ne zamandır içeriye can atmayı bekleyen Menekşe Bacı elinde bardakla yuvarlana yuvarlana geldi. Zarife Hanım bardağını alıp tam ağzına götüreceği esnada duraladı, “Yarım kahve kaşığı karbonat acaba bulunur mu?” diye sordu.

Hanımefendinin, “Haydi benim odaya koş Sürpik!” emriyle dudu yerinden fırladı; kapıdan çıkmasıyla girmesi bir oldu.

Zarife Hanım karbonatı avucuna boşaltarak ağzına atmış, dilini damağına yapıştıra yapıştıra, hallettikten sonra üstüne bardak dolusu limonatayı dikmiş, “Estağfurullah!” diye üst üste geçirmiş, biraz rahatlaşmıştı.

“Ne büyü, ne büyü” diye gözlerini açıyordu. “Rabbim böyle şey düşmanımın başına vermesin. Bu kadarını, nezu-billâh kâfir yapmaz!”

Tepeden tırnağa kulak kesilmiş, dinliyorlar, hoca hanım ise anlatıyordu:

“Kaç tane istersin? Boy boy çeşit çeşit. Bunlara karşı koyacak ben adam isterim.”

Hürmüz Hanım, hanımefendiyi gösteriyordu:

“Bu Müslüman mı karşı koyacak? Zavallı karıncayı bile incitmez, düşmanına bile of dedirtmez. Ama, karışmasın, bana müsaade etsin bak o yellozun ağzının payını veriyor muyum, vermiyor muyum?”

Sürpik Dudu da araya katılıyordu:

“Ben ne güne duruyorum? Benim elim, kolum dolma dol-
duroor yoksam topik ezoor?”

Zarife Hanım torbadakileri birer birer çıkarmaya başla-
mıştı:

“Hem de hınzır karı adamcağızı bir âlâ da bağlamış!”

Bu söz ağızdan çıkar çıkmaz, sanki hedefe vuran bir top
güllesi gibi patladı, odadakilerin hepsini, “Tu kepaze!” say-
hasıyla yerlerinden sıçrattı.

Zarife Hanım devamda idi:

“Alçaklığın derecesine bak! Erkek ehline karşı bağırır mı
hiç? Hafazanallah yerle gök titrer!”

Hanımefendi ile Hürmüz Hanım, “Billahi de sahi, tallahi
de sahi!” diye ellerini dizlerine vuruyor. Hüsnücemal Hanım,
“Böylelerin yüzünden başımıza taş yağmadığına şükrede-
lim!” diye şişesini kokluyor, Sürpik Dudu da teselliye veri-
yordu:

“Hanımcığım, bilmem ne yarışına çıkmak isteorsan öte-
sini bana bırak; ben de paşayı ona karşı bir bağlayayım da
görsün. Kadının evinde yüznumaraya bilem çıkamasın; bar-
saklarındakini bilem dışarı edemesin de karnı davul gibi ge-
rilsin!”

Hürmüz Hanım da yüreğe su serpmekten hâli değildi:

“Hiç esef etme, oralı olma kadını! Bu dünyada her şeyin
çaresi bulunur, yalnız ölüme çare bulunmaz!”

Hanımefendi belli etmemeye ne kadar çalışıyorsa da gene
kalbini bastıra bastıra söyleniyordu:

“Benim gibi budala karı var mı? Yok hasta, yok sancısı
var diye acıyıp duruyordum. Bak benim yüreğimin saflığına,
bak onun alçaklığına!”

Beti benzi uçmuş, içine bir baygınlık çökmüş, koltuğa se-rilmişti.

Hüsnücemal Hanım, yanına sokulmuş lokman ruhu şişe-sini burnuna uzatıyor, Hürmüz Hanım, “Hatun alışık değil; çok koklatma, geçtim daha fena olur kardeş,” diyerek şişe-yi çekiyor, hocahanım, gözlerini kapayıp üfleyip püflüyor, Sürpik Dudu ile Menekşe Bacı ise, karşı karşıya, durmadan, “Ah hanımım, vah hanımım!” diye sayıklıyorlardı. Hürmüz Hanım, “O cüce kukla...” mukaddemesiyle lafa başlarken ha-nımefendi ağzını kapattı:

“Cüce kuklanın, müce kuklanın hiç suçu yok. Adamcağız bak ne diyor? Bütün kabahat bizimki olacak kepazede imiş. Saçlı sakallı koca paşayı, ağzına vurup oturtamaz ya! Zavallı gene elinden geleni yapmış, bir türlü meram anlatamamış!”

Top güllesinin ilk tesiri yavaş yavaş geçtikçe çeneler de makara gibi açılmıştı.

Hocahanım, meydanı ötekilere bırakarak susmuş, mutadı veçhile hiçbir şey sağlık vermeyip dinliyor, arada sırada gü-lümseyerek başıyla tasdik ediyor, onlar da türlü türlü izhar-ı malûmat eyliyorlardı.

Evvela en ehemmiyetli olan bağıllık keyfiyeti müzakere mevzuu oldu. Her şeyden evvel bu bela-yı mübremi¹ çak çak etmek lazımdı. Çok şükür devası mevcut ise de yapılması ko-lay değil.

Bir yolunu bulup yirmi kulaç pamuk ipliğini, her dola-yışta düğümleye düğümleye paşanın vücuduna sarmak. Eşref saat gelince, hanımefendi, düğümleri dişiyile çöze çöze, ipliği yumak yapacak, sonra o yumak bir selvi altına gömülecek.

Erkeğin rızasına mütevakkıf² olduğu için iş çatallaşıyor-du. Paşa bakalım razı olur mu?

1 Bela-yı mübrem: Kaçınılmaz bela.

2 Mütevakkıf: Olması, gerçekleşmesi bir şey bağlı olan.

Bu sebeple, önceden dilini bağlamak ve büyüyü bozmak cihetleri düşünüldü.

Evvela dilini bağlamak için bir miktar eşek dili yedirmek şarttı. Bunu yer yemez ağzı var, dili yok hâle gelecek, boy-nunu büküp her şeye razı olacaktı. Arkadan “Zar bozan, zor bozan, büyü bozan,” tütsüsü yahut ilk kız evlatla anasının idrarını keten tohumu ile kaynatıp kurusunu tütsülemek, o da olmazsa leylek tersini yemeğine karıştırmak.

Büyü bir defa bozulunca iş kolaydı ve bir daha büyü tutmamak için de tahaffuz¹ çareleri mevcuttu.

En baş necat² vasıtası olarak paşanın üzerinde kurt kıcı bulundurmakta ittifak ediliyordu. Her sabah yüzünü yıkadığı suya maydanoz tohumu atmak da çok mücerrepti.³

Büyü def ve refedilmiş ama ara sıra gene rüzgârı eser gibi oluyor; yani adamcağız bakar kör gibi korka korka dolaşüyor, akli fikri enginlerde.

Kadın ele geçse müşkülât yok. Bir yerine usulcacık domuz yağını sür yahut elbisesinin ense tarafına yılan gömleğini dikiver, paşa buz kesilsin!

Hâlbuki bu mümkün değil; o hâlde kadının onu domuz gibi, yılan gibi görmesi için yağı da gömleği de paşaya tatbik.

Ondan sonra iki kaşığı arka arkaya bağlayıp, üstlerine de isimlerini yazıp mezarlığa gömmek, aynı zamanda ikiz soğanı ayırıp birini bir mahalleye, öbürünü denizaşırı bir yere atmak.

Tertip birebir gelmiş, ayrılmışlar, birbirlerinden uzaklaşmışlar; fakat desso⁴ kadın gene köşesine kurulu... Sittin sene yan gelip oturacak mı? Onun da çaresi el altında hazır.

1 Tahaffuz: Korunma.

2 Necat: Kurtuluş.

3 Mücerrep: Denenmiş, tecrübe edilmiş.

4 Dessas: Çok oyun çeviren, hileci.

Evini barkını dağıtıp altüst etmek için etrafına okunmuş darı tanesi serpmek; daha âlâsı “dardağan darısı” denilen “ıl-gın tohumu”nu saçmak.

Yabanın bu fecus¹ kadınına bu kadarı azdı.

Kırk bir iğneyi bir sabun kalıbına batırıp kuyuya at. Ay geçmeden öbür dünyayı boylasın; ardından canı için mevlidi okut.

Hep bunlar, ballandıra ballandıra nakledilirken odadaki ağızlardan boyuna, “Oh! Ha şöyle! Tamam!” gibi sözler çıkıyor, tespihi elinde bakakalmış olan Zarife Hanım, “Ayol, hüddamlı hocayı ne yapacaksınız? Hepiniz hoca!” deyip duruyordu.

Bahsin arkası kesilmemişti.

Tehlike bertaraf edilip her şey kıvamına girdikten sonra şenlik, yıldız barışıklığı için de neler tavsiye edilmiyordu?

Sürmeyi okutup göze çekmek; çevirgil duası, nalın üstüne paşanın kırk bir ismini yazıp mangalın dibine gömmek; hanımefendiyi şekere bir miktar tebevül² ettirip o şekeri paşanın kahvesine atmak...

Bu mebahiste en pratik vukuf Sürpik Dudu’da, en nazari malumat ise Hürmüz Hanım’da idi.

Sürpik Dudu’daki usul ve erkân noksanlarını Hürmüz Hanım tamamlıyor, eşek dili, domuz yağı, kurt kıcı, yılan gömleği gibi nesneleri bulmak, lazım geleni selvi altına gömmek, deniz aşırı yere atmak gibi ayak işine taalluk eden cihetleri ise Sürpik Dudu deruhte ediyordu.

İlk hamlede, eşek dili yedirilmesine karar verilir verilmez Sürpik Dudu sözü almıştı.

“Hem bulacağım, hem de kendi elimle yedireceğim. Mezelerinin arasına, pastırma tabağının içine katayım; ağzını şapırdada şapırdada bir yutsun da görsün!” diyordu.

1 (Fr.) Féces: Pislik.

2 Tebevül: İşemek.

Hürmüz Hanım birden atıldı:

“Çörçöp! Ayol tersin mi döndü, yoksa vaktinden evvel mi bunadın? Paşa içkiye şart etmedi mi?”

Sürpik Dudu, yumruğunu kafasına vuruyor, “‘Gluhut kaknem’¹ buna demez isen kime söyleyeceksin?” diyordu.

Hürmüz Hanım bu müşkülü de:

“Hepinize olmuş olacak, kardeşler! Adam pastırmaya, sucuğa can veriyor. Bir âlâ karıştırıp üstüne de iki yumurta kırarım, önüne gönderirim; parmaklarını bile yer.”

Sürpik Dudu kolunu hanımefendinin omuzuna atmış, temin ediyordu:

“Eşek dili barsağına inip bir otursun, gözünle göreceksin ki dilinin kökü kazık kesilecek, laf edeyim diyecek, edemeyecek, avanak gibi bakacak.”

Hanımefendinin gülümsemeye bile mecali yokken kahkahayı attı.

“Hürmüz Hanım’ın dediği gibi sen sahiden bunamışsın!” diyordu. O çene kavafı adamın dili durur mu hiç?

Hep ortaya atılıyorlar, “Hatuncuğum eşek dili bu; eşek dili yiyenin ağzı, dili olur mu?” diye söylenirken, hanımefendi Hürmüz’ün kulağına eğildi, “Eşek dili onun ağzının içinde duruyor!” diyerek bir kahkaha daha attı.

Zarife Hanım bu anlatılanları ses çıkarmayarak bir bir dinledikten sonra, “Bana bakınız çocuklar,” hitabıyla bütün çehreleri kendine çevirtti.

Vakur, mütehakkim bir tavırla heceleri uzata uzata söylüyordu:

“Şakanın sırası değil, bu iş böyle olmaz. Hanginiz beceririm, üstesinden gelirim derse yalan!”

¹ Çirkin, huysuz kadın.

Hepsini ağzının içine baktıra baktıra devam ediyordu:

“Ayol her şeyin bir erbabı var. Allah esirgesin, kaş yapayım derken göz mü çıkaracaksınız? İyi saatte olsunlarla oyun olur mu?”

Başlar ve çehreler tasdik ede ede kemal-i ciddiyetle dinliyor, hocahanım anlatıyordu:

“Ben bu kadar söylerim, üst tarafına karışmam. Sorun, sual edin, hüddamlı bir hoca bulun; ama adamakıllı hüddamlı. Yalancı, cerrar¹ ararsan her tarafta dolu; hangi taşı kaldırsan altından çıkıyor. Benim dediğim öylesi değil...”

Zarife Hanım’ın etrafını almışlar, evlatlarının başını, ölmüşlerinin canını katarak eline, ayağına varıyorlar, bir hoca sağlık almak istiyorlardı.

Hatıra gelenlerden kimler sorulmuyordu?

Kocamustapaşalı yatalakhoca, Mahmutpaşa mahkemesinin bitişindeki küpeli arap, Kasımpaşalı Hacıbaba, Beşiktaşta’ki akarap, Davutpaşa’daki kahveli bakıcı.

Bunlar bir bir sayılırken Zarife Hanım gerile gerile arkaya yaslanıyor, makam-ı inkârda durmadan başını sallıyor, ricaları, niyazları boyuna tekrarlatıyordu.

Nihayet, Hürmüz Hanım dayanamadı.

“Hani ya ahretkardeşi idik Zarife Hanımcığım? İnsan kardeşini bu kadar üzer mi, hatırını kırar mı?” der demez akar sular durmuş, Zarife Hanım sesini yavaşlatarak, “Benden işitmiş olmayın ama Etyemezli Aynalı bakıcıyı pek methediyorlar!” hikmetini yumurtlamıştı.

¹ Cerrar: Yapışkan, kovulmakla gitmeyen dilenci.

**Mahmutpaşa mahkemesi bitişğinde, bakıcı ve büyücü
küpeli zenci.**

Başta Hürmüz Hanım olmak üzere hep birden bir çığlık kopardılar: “Sahi!”

Zarife Hanım, malûmu ilâm kabilinden bir cevap bahşettiği için bozulmuş ve keyfi kaçmıştı. Can sıkıntısıyla başını kaldırdı. Gözleri güya karşıkı saate tesadüf etmiş de şaşalamış gibi, “Eyvahlar olsun saat on bire geliyor. Nerede ise ezanlar okunacak!” diyerek toplanmaya başladı.

“Ayol ne oldun, bir gececik olsun kalmayacak mısın?” yollu niyazlara hiç kulak vermiyor, dudakları gizli gizli bir şeyler okuyarak, acele acele eteğini bağlamaya çalışıyordu.

Akşama dönmek üzere geldiğinden ve evde kedisi ile iki tavuğu ve bir denizli horozu olduğundan pek üstüne varmadılar.

Hocahanım hazırlığını bitirip çarşaflandı. Arkadan tire bağlı salkım küpelerini muayeneden ve koynundaki saatini duvardakiyle ayar ettikten sonra herkese el öptürerek ve “Rabbiye emanet olun çocuklar!” diyerek çıktı. Hanımefendi, hocahanımın martavallarını dinledikten ve eline lirayı sıkıştırıp kapıya kadar selametledikten sonra fitili almıştı.

Paşa evde olmadığından Şehri’yi kapı arkasına çağırtmış, odalığın esirciye gönderilip gönderilmediğini sormuştu.

Şehri baskın vakasından bile haberi olmadığını, paşanın kendisine hiçbir şey açmadığını, binbir yeminle temin etmiş, “Serian tahkik edip arz-ı malûmat ederim,” demişti.

*

Her ihtimale binaen konakla Aynalı bakıcının evi arasında mekik dokunuyordu.

Kerime Hanım, damadı alarak hem bayram ziyareti hem de birkaç gece kalmak, biraz nefes almak için, Kanlıca’ya, akrabalarından birine misafir gönderilmişti.

Konak, Tiryal Kalfa ile Sürpik’e emanet edildikten sonra, arabaya kurulup yolu tutuyorlar. Etyemez’e yaklaşırken, arabacıya, “Ahmet Ağa, sen buracıkta bizi bekle, bir ahababa uğrayacağız!” diyip Yokuşçeşme Sokağı’na tırmanmaya başlıyorlardı.

Hanımefendi, yanındakilerin omuzlarına yaslına yaslına, paşaya, yelloza lanetler yağdıra yağdıra, yokuşun üst başına geliniyor, Aynalı bakıcının evine giriliveriyordu.

Evin içi düğün evinden farksız, odalar mahşer. Kimler yok?

Kelli felli hatunlar, temiz pak hanımlar, sürü sürü kadınlar...

İlk ziyarette ağızları açık kaldı. O ne akıl, sır ermez bilgi; ne şaşılacak vukuf! Zaten bir adamın boşu boşuna ismi çıkar mı hiç? Bu kadar halk bedavadan gelmiyor ya!

Saçının teli kadar hoca gördüğünü iddia eden Hürmüz Hanım bile bu evde bir yaşına daha girmişti. Hatunun ne kıratta hüddamlı hoca olduğu daha oturuşundan belli, diyordu.

O bir karış boyundaki aynayı karşısına koyup, tespihi de eline alıp mangala tütsüyü atar atmaz neler görmüyor, neler haber vermiyordu?

Hatta bilgisinin derinliği o kadardı ki, binbir ayak arasında, odadan içeri girip kuruşu uzatırken yüzlerinden meseleyi anlamış, hanımefendinin ve babasının ismini sorar sormaz işin erkek derdi olduğunu şıppadak çakmıştı.

Tütsüyü ateşe attığı saniyede hocahanımın üstüne esnemeler, ürpermeler, titremeler gelmiş, büyüünün şiddeti kendisini de çarptığından baygınlıklar geçirmiş, bir bardak suyu yudum yudum bitirinceye kadar bir türlü kendine gelememişti.

Hiddetinden eli ayağı titriyor, “Böyle çetin büyü görmedim, bu raddesi vallahi Müslüman kârı değildir. Dur, onun da benden alacağı olsun!” diye köpürüyordu.

Kapının dışındakiler birbirini ite kaka sıra bekliyorlar, homurdanıyorlardı.

Aynalı bakıcı hanım, hiç oralı değildi. Bu kalantor müşterilerin ağzından kurnazlıkla neler kapacağını düşünür düşünür, ateşe bir tutam tütsü daha attı, gözlerini kırpıştırır kırpıştırır aynaya dalar gibi oldu, kesik kesik mırıldanıyordu:

“Öf bittim; durunuz çocuklar acele etmeyin! Üzerimden şu ağırlık geçsin; hepsini bir bir anlatacağım!”

Gene üst üste birkaç kere esnedi. Gözlerini açtı kapadı. Dizlerini ovuşturur ovuşturur devam ediyordu:

“Karşımdan alaca, bulaca biri eksik olmuyor. Gözlerini dikmiş canavar gibi bakıyor. Ne ifrit, ne fettan şey; iyi saatte olsunlar tutmasa beni de alt edecek.”

Birden elini dizine dayadı, kesip attı:

“Size açıkça söyleyeyim mi? Aranızda tohumu karışık, besmelesiz biri var.”

Daha lafı bitirmeden, hep bir ağızdan atıldılar:

“Aşkolsun! Bu bu kadar olur!”

Hürmüz Hanım kendini unutmuş, coşmuştu:

“Hatun daha ne desin? Şıllığın nenin nesi olduğu malum mu? Tohumunu bilen var mı? Kim bilir babası hangi ipsiz sapsızdır; anası hangi kakavan halayık, hangi şırfıntı taya-dır?”¹

Biraz sermaye edinebildiği için hocahanımın gözleri parlamıştı. Mütemadiyen aynayı yerinde evirip çevirip üstüne bir şeyler üflüyor, kullanacağı ağız hazırlıyordu.

Fakat mesele elân karanlık. Birkaç açmaz daha ele geçirse üst tarafını bildiği gibi telleyip pullayacak.

Aynaya üfleyip püflerken kaşlarını kaldırdı, gayet ciddi sordu:

“Bir de orta yaşlı erkek var; o da kim?”

Gene derhâl atıldılar:

“Vallahi aşkolsun! Kim olacak bizim paşa...”

Hocahanımın keyfine payan yoktu. Ben neyi bilmem, manasına bir gözünü kırparak, elleriyle göstere göstere tarif ediyordu:

“Öyle ya, sırmalar mırmalar içinde, şanlı şöhretli bir erkek.”

¹ Taya: Bir çocuğa süt veren ve bakan cariye, süt nine.

Sebebi ziyaretin iki kahramanı yakasından yakalanmış demekti. Biri paşa, ötekinin de bir Çerkes cariye olduğu, kör kör, parmağım gözüne... Bu kadar malumat hoca hanım için kâfi ve vafiydi. İçi ferahladı, kolları sıvadı, çeneye girişti. Öyle bir anlatıyordu ki hep ağzına bakıyorlar, heyecandan yerlerinden kalkıp kalkıp oturuyorlardı.

Hocahanımın teşhisi şu şekilde idi:

Paşa kadına vurgun, derdinden seyyah. Kadın çirkin taze değil ama içi çiftit çarşısı. Yüze gülüyor, paraları çekiyor. Kadının derdi günü kendine nikâh ettirmek, nikâh ettirince de, genç ve güzel değil mi, işvelenecek, cilvelenecek, malı mülkü üstüne ettirecek. Arkası malum; tekmeyle vurup boşanacak... Bak hayâsız, fentbaza,¹ boşanmak yoluna da agâh. Tu, utanmaz, arlanmaz!

İşte bu maksatla, kadın büyüye dayanmış, hoca hoca doluşmuş, avuç dolusu para saçmış; nihayet kara kaşlı bir hanım önüne düşmüş, deniz aşırı bir yerde bir hocaya götürmüş. Evvela hoca kendini ağır satmış; kadının kesesinin dolu olduğunu anlayınca yumuşamış, otuz altına razı olmuş.

Başlamış büyüye. Kaç büyüyü art arda dizmiş bilseniz. Hadsiz hesapsız. İlk maksat bu zavallı hatunu alt etmek, ondan sonra paşayı avucunun içine almak.

Hele birkaç gün evvel yapılan o menhus, iblis büyüğü yok mu, insanlara değil akreplere, baykuşlara, ejderhalara bile tesir edermiş. O büyüye uğrayan, taş ölçerim, yumurcaklar çıkarır, hüttalar gibi şişermiş.

Kapının dışındakilerin şamatası artmıştı. Boyuna küt küt kapıyı vuruyorlar, ayol içeride mihlandınız mı, diye bağıryorlardı. Hocahanım artık lafı kesmeye mecbur kalmıştı.

“Benim lafım dobra dobradır,” diye başladı, “Allem etmek, kallem etmek âdetim olsaydı kapımın önü panayır ye-

¹ Fent-baz: Çok bilmiş, hilekâr, sahtekâr.

rine dönmezdi; Beykozlardan, Çamlıcalardan, Kartallardan koşup gelmezlerdi. Ben yorgunluğu, argınlığı üstüme alıyorum. Orasını da peşin söyleyeyim: Masrafı var, daveti var, eziyeti var. Hepsi kabulünüzse ne âlâ, yok değilse, ona da sözüm yok; gene var olunuz, güle güle gidiniz!”

Bu sözlere karşı ne denirdi?

Hep bir ağızdan derhâl, “Kabulümüz!” cevabı gürledi. Bunun üzerine hocahanım ayağa kalktı. İyi saatte olsunları davet için beneksiz bir karatavukla paşanın bir kat çamaşırı ve davet masrafı olarak üç lira getirilmesini tembih ettikten sonra hanımefendiye dönerek dedi ki:

“Hiç üzülme gözüm. O soysuz kariya köprü üstünde avuç açtırmazsam, erkeğine ayağının altını öptürmezsem bana da Aynalı Hoca demesinler!”

Birer birer hocahanımın elini öptükten ve avucunun arasına üç sarı lira sıkıştırdıktan sonra ertesi gün beneksiz tavukla çamaşır bohçasını getirmek üzere odadan çıktılar, konağa döndüler.

*

Hanımefendi, iki kafadarıyla sık sık, Etyemez’i boylaya dursun, paşanın hâli gün geçtikçe berbatlaşıyordu.

Tahir Molla’nın evindeki vaka olalı on günü geçmişti. Paşa on gün içinde sanki on yaştan fazla ihtiyarlamış, adamakıllı çökmüştü.

Tahir Molla’nın evi tahliye edilerek Beşiktaş tarafında başka bir ev tutulmuştu. Çeşmicellat bu evde bir gün bile durmama azm ü cezmetmiş iken Şehri’nin bin türlü kurnazlıklarına kanarak oyalanıyor, hâlâ Cemal’den haber bekliyordu.

Şehri, güya Cemal’in eniştesine gidip görüşmüş, yerini öğrenmiş, gelip ballandıra ballandıra müjdeyi vermiş, sonra cebinden bir kâğıt çıkararak adresi okumuştı:

Adapazarı'nda, Hacıyusuf Mahallesi'nde 41 numaralı hanede Cemal Bey.

Havadis olarak da neler uydurmamıştı.

Cemal'in Düzce'yi büsbütün terk edip Adapazarı'na yerleştiği, Şükrü Efendi namında bir arkadaşıyla patates ektirip biçtirdikleri, delikanlının eski cahilliklerinden vazgeçtiği, gece, gündüz Saniye diye sayıkladığı, hatta yeisten kaç kere intihara teşebbüs ettiği...

Şehri'ye laf mı yok?

Şehri bir akşam bu haberi getiriyor, ertesi akşam cebinden bir zarf kâğıt çıkarıp hokkayı, kalemi önüne alıyor. "Nur-u aynım Cemalciğim!" serlevhası ve "Merhum ve mağfur پدرinizle meyanedeki hukuk-ı kadimeye istinaden..." mukaddemesiyle bir mektup karalayarak altına, "Amcan: Şehri" imzasını atıyor, cevap geliyor, geldi, teranesiyle dört beş gün geçiyor, arkadan cevapsız kaldığına hiddetlenmiş gibi, yeni bir mektup doldurmak ve kenarına Saniye imzasıyla bir satır da ilave ettirerek, "Daha kızsarsam vallahi Adapazarı'na kadar giderim, o külhaniyi kulağından yakalarım!" diyordu.

İşte zavallı Çeşmicellat her akşam bu mavalların¹ birini dinleyip inanıyor, Şehri'nin gözünün içine bakıyordu.

Çeşmicellat, paşanın lafını bir defa bile ağzına almıyordu. Zaten Şehri de ondan hiç bahsetmiyor, evvelki gibi mabeyinde nöbetçi, falan yere davetli, falan umur ve hususla meşgul gibi mazeretlere bile lüzum görmüyordu.

Çeşmicellat, Beşiktaş'taki yeni evde, yalnız Seher Hanım'la oturuyordu. Rum hizmetçi savulmuş, ona verilen para Seher Hanım'ın aylığına ilave edilmişti. Bu da Seher Hanım'ın ağzına bir parmak bal çalmak kabilinden Şehri'nin planı idi.

¹ Maval: Yalan, uydurma söz.

Paşaya gitmiş, “Mazisi, evveliyatı meşkûk,¹ bu makule² kesianın³ ev içinde bulundurulması caiz olmasa gerek, ona verilen yedi mecdidiye, saliha⁴ ve abide bir hatun olan Seher Hanım’a inayet buyurulursa orta hizmetine bakar, hem yemeği pişirir hem de haneye ve velinimete karşı olan minnet ve sadakati artar!” demişti.

Filhakika Seher Hanım’ın minnet ve sadakati artmıştı; fakat paşaya karşı değil, Şehri Efendi’ye karşı.

Daha akşam karanlığı basmadan rakı tepsisini hazırlıyor, üstüne mezelerin envainı diziyo, paşadan haber getirmek vazifesiyle gelen Şehri, evin kapısını çalar çalmaz karşılıyordu.

Hatta Şehri, eve sarf edilecek, Çeşmicellat’a harçlık olacak parayı bile kendi kesesinden veriyormuş gibi bir tavır takınıyo, “Hakiri pek hor görme; saye-i şahanede⁵ rütbe-i mütemayiz⁶ payemiz olduğu gibi alâ kaderi’l-istitaa⁷ paramız da mevcuttur. Ayrı gayrımız mı var?” diyerek liraları, mecdidiyeleri cebinden çıkarıp masanın üstüne koyuveriyordu.

On gündür evin hakiki erkeği sanki Şehri idi.

Şehri, her akşam, köşedeki koltuğa kurulunca evvela bir müddet Cemal’in lafı açılıyor, yeniden Adapazarı’na yazılacak mektuplar; alınacak sair tedbirler mevzubahis oluyordu.

Şehri bu hususta hiçbir fedakârlığı esirgemeyeceğini, hatta icap ederse makamat-ı âliyye⁸ bile müracaat edeceğini, antlarla, kassemlerle vadedip Çeşmicellat’ın yüreğine su serpikten sonra lambayı kaptı mı bahçe üstündeki odaya yürüyüveriyordu.

1 Meşkuk: Şüpheli.

2 Makule: Çeşit.

3 Kesan: İnsanlar.

4 Saliha: Faziletli, iyi.

5 Saye-i şahane: Padişahın gölgesi.

6 Rütbe-i mütemeyyiz: Seçkin rütbe.

7 Alâ kadri’l-istitaa: Elden geldiğince.

8 Makamat-ı âliye: Yüksek, şerefli mevkiller.

Buraya ayak atar atmaz torbasından ut çıkarılıyor, içki tepsisi de ortaya alınıyordu.

Torbasından ut çıkarılıyor, içki tepsisi de ortaya alınıyordu.

Gelsin taksim, gelsin peşrev, gelsin gazel, şarkı!

Seher Hanım da hani ya hinlerdendi.

Zevk ve tarap civcivlendiği sırada mutlaka bir aralık Şehri'nin yanına sokulur, "Bozuk param yok, bir ikiliğiniz var mı? Köşedeki Acem'den bir altmışlıkla bir sigara kâğıdı alıvereyim!" diyerek çeyreği koparır, odadan çıkarken de, "Anahtarı alıyorum, biraz bitişiklere de uğrayıp öyle gelirim!" deyip evden çıkardı.

Paşa, Çeşmicellat'ın yeni evinin daha kapısından ayak basmamıştı. Beşiktaş'ın ne tarafında, hangi sokağında olduğunu bile bilmiyordu.

Şehri, boyuna ona, “Zerre kadar enduhnâk¹ olmayınız. Efendimizin meşguliyetinden, hususat-ı mütenevvianın kesretinden bahis açarak mumaileyhaya lazım gelen ecvibe-i mukniayi² veriyorum. Mesrudatımın³ sıhhatine emniyet-i tamme ile velinimete çar çeşimle⁴ muntazır⁵ bulunuyor!” diyordu.

Pekâlâ, iyi ama bu gidişin encamı ne olacaktı? Bu vaziyet daha nice bir sürüklenebilirdi?

Çeşmicellat’ın hasreti de paşayı kemirdikçe kemiriyordu. Saçlı, sakallı adamın ağzından Kerem gibi, “Of!” sayhası ek-silmiyor, of dedikçe of diyeceği geliyor, bağı yanıyordu.

Hanımefendi, hâlâ paşanın yüzünü görmemiş, tek bir laf etmemişti. Kanlı bıçaklılığa devam ediyor, sofada, koridorda tesadüf eder etmez somurtarak başını öteye çeviriyor, odasına girip çat, diye kapıyı kafasına vuruyordu.

Çilingir sofrası da konaktan pııyı pırtıyı çekmişti.

Bu da başka bir dağ-ı derun⁶ idi.

Âlem zehir desin, zıkkım desin, kırk yıllık bir dert ortağına veda edilmiş demektir.

Paşa, bazen ye’sinden çıldıracak gibi oluyor, her şeyi göze almaya niyet ediyor, o zaman da Şehri araya giriyordu:

“Mukaddemat-ı kerih⁷ görülen bazı hususun avakıbı⁸ hayırdır. Binaenalâzalik⁹ bir müddetçik daha intizar evladır. Bu meşrub-ı menhus,¹⁰ anamızın ak sütü değil a! Sabır buyuru-

1 Enduhnâk: Üzüntülü.

2 Ecvibe-i muknia: İkna edici, susturucu cevaplar.

3 Mesrudat: Söylenenler.

4 Çar çeşm: Dört göz.

5 Muntazır: Bekleyen.

6 Dağ-ı derun: Yürek yarası.

7 Mukaddemat-ı kerih: Başlangıcı kötü olan.

8 Avakıb: Neticeler, sonuçlar.

9 Binâen-alâ-zâlik: Bundan dolayı, bunun üzerine.

10 Meşrub-ı menhus: Uğursuz içki.

nuz. O akşamdan beri abd-i ahkar da bir katra ağzıma koymadım!”

Şehri, Beşiktaş’taki evde rakısını atıp keyfini kurarken, biçare paşa süklüm püklüm, haremdeki daracık odaya giriyor, yer yatağının üzerine serilikalıyordu.

*

Bir gece gene böyle, yatağın üzerine uzandığı gibi serili kalmış, sabah olunca başını kaldıramamıştı. Bütün mafsalları kıyım kıyım kıyılıyor, şakakları çatlayacakmış gibi atıyordu. Gecenin ayazı iliklerine işlemişti.

Koridorda bir ayak sesi duydu, “Yahu” diye seslendi.

Kaç gündür, “Yahu”su bile işitilmez olmuştu.

Dilber, hanımefendinin odasına koştu; paşa efendinin seslendiğini haber verdi.

Hanımefendi, maiyetini etrafına almış, önüne Aynalı bakkıcıdan gelen çamaşır bohçasını koymuş, paşanın belindeki yün kuşağın yerine okunmuşunun nasıl tebdil edileceğini müzakere ile meşguldü.

“Sürpik Dudu’yu gönder, bakalım ne istiyormuş?” diyerek Dilber’i savdı. Sürpik Dudu, paşanın odasından telaşla geldi. “Paşa Efendi hastadır; hem kıyak hastaya benzoor!” dedi.

Hanımefendi işiyle meşguldü, “Aman dudu, durup dururken sen de gökyüzünden top atma!” diyor, dudu heyecanlı heyecanlı anlatıyordu:

“Fırın gibi yanooor. Suratına bakarsan kızıl yahut kızamuk illeti, kıvrana kıvrana öksürüşüne bakarsan satlıcana benzor. Dudakları patlıcan gibi mosmor; dili ciğer gibi kıpkırmızı. Bana kalırsa doktorluktur.”

Hürmüz Hanım cevap verdi:

“Ayol havalara baksana! Nezle zaten salgın; biraz kendini üşütmüştür. Bir ıhlamur içiversin bir şeyciği kalmaz.”

Hanımefendinin canı sıkılmış söyleniyordu:

“Kardeş, ıhlamur, mıhlamur gürültüsü çıkarma. İçine bir kaşık da konyak koyayım diyecek, şartı bozulacak! Ha sahi, yemini de var. O yalancıkdan soğuk aldı diye yemine mi uğrayacağız?”

Hanımefendi, Sürpik’e hitap etti:

“Hiç bana gelme, büyük sözüme tövbe yerimden kımıldamam, kim bakacaksa baksın!”

Hürmüz Hanım:

“Konağın içinde deli güllâbisi¹ gibi dört tarafa bu Müslüman mı koşacak? Zavallıda mecal kaldı mı?” sözleriyle eteklerini toplarken hanımefendi, Sürpik’e emri verdi:

“Haydi duducuğum, iş sana düştü. Şu adamın yanına git, biraz bulun. Kolonya, molonya isterse sakın verme, yok de; malum a, bazen onu da içki niyetine kullanıyor... Bir şeyciği yoktur a, onunkisi naz!”

Sürpik Dudu, paşa efendinin yanına, hanımefendi ile te-vabii² de öğle yemeğine gitmek için odadan çıkarlarken mabe-yin kapısının acele acele vurulduğu duyuldu.

Kapıyı İsmail Ağa vuruyor, saray-ı hümayundan Mabe-yinci Kâşif Beyefendi’nin teşrif ettiğini haber veriyordu.

Bunu duyar duymaz, hanımefendi gerisin geri, odasına koştu. Misafirin küçük odaya alınamayacağını, paşanın bu-rayaya getirilmesini söylüyor, telaşlı telaşlı odayı toplatıyor, Sürpik Dudu’ya da talimatı veriyordu:

1 Güllabi: Eskiden akıl hastanelerinde elinde kırbaçla hastaları terbiye eden gardiyanlara verilen isim.

2 Tevabi: Bir kimse ile beraber bulunan, ona tabi olan kimseler.

“İçeriki maskara odaya böyle misafir alınır mı hiç? Adamı tefe koyar da çalarlar. O yatağın hâlini görecekt olursa vallahi yüreğime iner. Haydi koş, koltuğuna mı gireceksin, elinden mi tutacaksın, şu adamı buraya getir, karyolaya yatır. Çabuk çarşafı, yastık yüzlerini de değıştirin; canfes¹ yorganı koyun.”

Hanımefendinin talimatı noktası noktasına yapıldı. Yatak çarşafı, yastık yüzleri değıştirildi; canfes yorgan örtüldü. Hanımefendi odadan çıktıktan sonra paşa getirilip karyolaya yatırıldı ve atufetlû Mabeyinci beyefendi de Bilal Ağa veda-atıyla içeri alındı.

Sebebi ziyaret şu imiş:

Paşanın bir müddetten beri devam eden inhıraf-ı mizacı² badi-i teessür³ olmakta iken bugün makam-ı âlilerine gelmemeleri bir kat daha endişe-i hümayunu tevlit etmiş. Selâm-ı selâmet encam-ı şehriyariye terdifin istıfsar-ı hatır irade-i seniyesi şerefsadır olmuş. Namızaçlığın⁴ nevinin ve derecesinin serian iş'arı⁵ beyan buyuruluyormuş!

Cevap müstacelen⁶ beklendiğinden Mabeyinci beyefendi kahve ve sigaraya ikbal buyurmaya bile vakti olmadığını söylüyor, ayaküstünde geri dönmeye hazırlanıyordu.

Paşa, yatağın içinde iki büklüm olarak, dua-yı şehinşahiye yâd ve tekrardan ve teşekkürat-ı minnettaraneyi edadan sonra, bermutat kum sancısından ve karaciğer rahatsızlığından bahsetti. Arkasından şimdiki hastalığına gelerek, herhâlde şiddetli surette soğuk almış olacağını, ziyade harareti bulunduğunu, bronşitinin arttığını, öksürük sağnakları arasında müşkülâtla anlatabildi.

1 Canfes: İpekli kumaş.

2 İnhiıraf-ı mizaç: Mizacın, karakterin bozulması.

3 Badi-i teessür: Üzüntü sebebi.

4 Hastalık.

5 İş'ar: Bildirmek.

6 Müstacelen: Acilen.

Hanımefendi içerde ne oluyor, ne bitiyor diye koridorda dört dönüyor, kulaklarını kapıya yaklaştırarak içeriye dinliyordu.

Mabeyinci Bey, “Geçmiş olsun paşam, siz arslan gibisiniz; hiç merak etmeyin, an karip¹ iade-i afiyet buyurulur!” gibi sözler söyleye söyleye odadan çıkıp selamlığa indi; arabasına binip gitti.

Hanımefendi yanına Hürmüz ve Hüsnücemal’i çağırmış, yaka silkiyordu.

“Şimdi gel pirincin taşını ayıkla. Bu adam karyolaya postu serdi. Ben ne olacağım, nerede yatacağım?”

İşin sonradan farkına varılmıştı. Sürpik Dudu, paşanın odasından çıkınca ağzını aça aça anlatmaya başlamıştı:

“Zo haberiniz var? Padişah efendimiz, paşamızı hasta duyuncas bir meraklanmış ki sorma. Ne laflar göndermiş ne laflar göndermiş, bilseniz! Farisi olduğundan birini çakmadım ise de farkındayım ki alayı kıyak lakırdıdır.”

Hepsi, Sürpik’in yüzüne baka kalmış, put gibi duruyorlar, Sürpik devam ediyordu:

“Bizim irahmetli başkuyumcu Ohanes Efendi de Sultan Ahmet’tir, Mahmut’tur, nedir onun böyle gözbebeği imiş. Bir yeri sancısa yaver koşup sorar imiş. Hastalığında Tuzla’daki İçmeler’e bile elmaslı, altınlı saray kayığı ile gitmiş!”

*

Öğle yemeğini yemişler, yukarıki pembe odada kahvelerini içiyorlardı. Hanımefendi için o odaya bir karyola kurmaktan başka çare kalmadığına karar veriyorlardı.

Hanımefendi düşünmüştü. Haydi paşayı gene küçük odaya göndersin. Ya bir daha gelen olursa! Oyuncak mı bu? Durmadan odadan odaya taşınılır mı?

¹ An karip: Yakında, en kısa zamanda.

Doğrusunu isterseniz asıl sebep oda değildi.

Padişahın hatır sordurması üzerine hanımefendinin yelkenleri suya iner gibi olmuştu.

Pembe odada bu münakaşalar edildiği, içeride paşanın dördüncü ıhlamur fincanını bitirdiği sıralarda gene telaşlı telaşlı mabeyin kapısı vuruldu; İsmail Ağa sesleniyordu:

“Destur kimse olmasın! Paşa hazretlerinin yanına misafirler geliyor!”

Derhâl gene odadan sofaya koşulup kapılar aralanmış, çiftler çiftler gözler sıralanmıştı.

Bilal, öne düşmüş yürüyor, arkasından deminki Mabeyinci Beyefendi ile uzun boylu, iri yarı bir adam takip ediyordu. Bu zat kimseye benzer gibi değildi. Üzerinde kurena,¹ murena hâ-i yoktu. Müslümanı da pek andırmıyordu. Koca cüsseyle yere güm güm basıyor, sık sık soluyordu.

Sürpik Dudu odadan fırladı. “Buyurun buyurun! Paşamız bundadır” diyerek misafirleri içeri aldı.

Kapının kapanmasıyla hanımefendi ve maiyetinin arkasına kulakları dayaması bir oldu. O yabancı da kimdi? Raya² mıdır, nedir, gevrek sesiyle çetrefil çetrefil konuşmakta.

Hürmüz Hanım başparmağını dudaklarının üstüne getirdi, fısıldadı:

“Frenk elçilerinden biri!”

Hüsnücemal Hanım da yavaşçacık lafa karıştı:

“Demin Sürpik Dudu da söylüyordu ya. Sakın bu da Şevketlimizin Başkuyumcusu olmasın! Belki bir hatır sormalık getirdiyse...”

Nihayet işitilen sözlerden mesele anlaşılmıştı:

¹ Kurena: Yakınlar, bir hükümdarın yakın adamları.

² Reaya: Gayrimüslim.

O iri yarı adam, doktormuş; saraydan gönderilmiş. Paşanın tabiatını, ötesini, berisini soruyor, öksür, aksır, nefes al, diyor, durmadan Frenkçe laflar ediyordu.

Hanımefendi, kulağını anahtar deliğine dayamış dinlerken birden çekildi. Ansızın bir şey hatırına gelmiş gibi, Hürmüz'e dedi ki, "Galiba bununkisi pek yalancıktan değil. Bak doktorun ağzı kalabalıklaştı. Belki kim bakıyor diye sorar; şöyle yap, böyle yap, şu ilacı ver, bu ilacı ver demek için birini çağırır. Kuzum kardeş içeri gir; benim için de hastalandı, yatak, döşek yatıyor!" de.

Hürmüz Hanım tam odaya gireceği esnada kapı açıldı. Hanımlar kaçtılar. Mabeyinci Bey ile doktor, selamlığa inip sokağa yürüdüler.

Sürpik Dudu, iki elini beline dayamış, tükrüklerini saça saça anlatıyordu:

"Kırkına geldim mi, gelmedim mi bilmem! Köküne kadar tam doktor bir bu adamı gördüm, bir de geçen sene mefat eden bizim Doktor Hıntıryan'ı. Herifin suratı, göğdesi, eli, ayağı, ben doktorum diye bangır bangır bağıroor."

Avucunu ağzına siper ederek sesini yavaşlattı:

"Doktorun çıktığına bakarsan satlıcandır. Karnında da zoru varmış. Hekim yumruğunu vurdukcas, şişmiş tulum gibi ses edoor."

*

Şehri Efendi o gün daha meydanlara çıkmamıştı.

Bir akşam evvel paşa ile selamlık odasında konuşurlarken mahut memuriyet lafı açılmıştı.

Paşanın hatırı için didinip duran, mütemadiyen konaktan Beşiktaş'a, Beşiktaş'tan konağa koşan bu eski dostun sada-

kati tezkâr¹ edilmiş ve paşanın imzasıyla Sadaret müsteşarına bir tavsiyename yazılmıştı.

Şehri, bu tavsiyeyi götürmek üzere erkenden çıkmış, hâlâ görünmemişti.

Akşam yaklaşıyordu.

Mabeyin kapısı gene hızlı hızlı vuruldu. Mabeyinci Kâşif Beyefendi bugün üçüncü defa olarak konağı ziyaret ediyordu.

İsmail Ağa, “Destur! Kimse olmasın! Neredesin Bilal Ağa?” deyip dururken henüz gelen Şehri de misafirin arkasına takıldı. Elpençe divan vaziyetinde, sümsük sümsük, o da paşanın yanına girdi.

Hanımefendi, Hürmüz, Hüsnücemal, saraydan gösterilen bu alakaya şaşırmışlardı. Bu ne muhabbet, ne emniyet, ne merbutiyet! Bu gidişle paşa yakında mutlaka ya sadrazam, ya serasker olacak!

Mabeyinci Bey’in sözleri dışardan iyice anlaşılmıyordu. Fakat bu gelişinde herhâlde bir fevkaladelik var. Paşa canlı canlı, “Kahve!” diye bağırır bağırılmaz oda kapısı açıldı. Geri geri, göğsünü kavuştura kavuştura Şehri çıktı.

Hanımlar etekleri başa alır almaz sokulup sordular.

Şehri, kamburunu çıkarmış, çenesi titreye titreye, usulca, “Kerem ve iltifat olursa bu kadar olur. Taraf-ı şahaneden ‘Veli Dede Çiftliği’ ihsan buyurulmuş!” dedi, eteklerini uçura uçura selamlığa koştu.

*

“Veli Dede Çiftliği”, İstanbul’a civar çiftliklerin hemen en büyüğü, en varidatlısıydı. Binlerce dönüm arazisi, baltalı-ğı, memba suları, sayısız müştemilatı vardı. Mahlûlât² meyanındaki emlakın sertacı idi.

1 Tezkâr: Hatırlama, anma.

2 Mah'ûlât: Mirasçısı olmadığı için evkafa veya hükûmete kalan miraslar.

Kaç senedir kimlerin ağzının suyunu akıtmıyor, kimlerin rüyasına ve hülyasına girmiyordu?

Bir müddettir paşanın daima kumdan ve karaciğerinden bahsetmesi, sonra, o gün muayeneye gönderilen doktorun, “Bu nevi hastalıklar kaplıcaya gitmeden kolay kolay geçmez!” demesi, hünkârı kuşkulandırmıştı.

Ya hastalığı daha ziyade artıp başka başka doktorlar da görürse, kaplıca sözünde ısrar ederlerse, konsultoda¹ ona kâr kârlarsa!

Asıl can alacak nokta, ya paşa Avrupa kaplıcalarına müsaade isteyiverirse. Hayat meselesi değil mi? İster mi, ister...

İşte çifliğin ihsanındaki başlıca hikmet bu ihtimal idi. Bu dört başı mamur inam ve ihsan ile paşanın sadakatini tarsin² etmek, marzi-i hümayun³ haricine çıkmamasını temin eylemek, elini ayağını bağlamak.

Kırk yıl kalsa, paşanın değil Avrupa’ya, Bursa’ya bile gitmek hatır ve hayalinden geçmezdi ya; tavsiye etseler de gitmezdi ya. Vehim değil mi, meydan geniş; düşün düşün, icat et!

Bu ihsan-ı alül’âl,⁴ hanımefendiye de yelkenleri büsbütün suya indirttikten sonra tekneyi bile batıracak hâle getirmişti.

Derhâl lisanı değişti, “Ben de yalancıkdan yapıyor, naz ediyor sanıyordum. Meğerse adamcağız sahiden hasta imiş!” demeye başlamıştı.

Ne diyeceksin? Allah’tan hatunun şeytanatı galip. İçi olsun tek durmuyor. Kendi kendine kuruyordu:

“İster misin biti kanlansın da avurt zavurda başlasın?”

Kimseye belli etmeden usul usul selamlık kapısının önüne indi. Şehri’yi çağırdı, nefes nefese sordu:

1 Konsulto ya da konsültasyon: Bir hastalığa tanı koyma işi.

2 Tarsin: Sağlamlaştırmak.

3 Marzi-i hümayun: Pdişahın rızası.

4 İhsan-ı alül’âl: Pek yüce ihsanlar.

“Hani ya ‘Sırtımdaki gömleğimden maadası hanımındır!’ diye bir kâğıt imza etti idi. Şimdi bu çiflik de benim oluyor mu?”

Şehri afallaştı. Başını kaşıyor, yüzünü buruşturuyordu. Derin bir içini çekip cevap verdi:

“İsmetpenahtan hakikati ketmedecek değilim a. Sened-i mezburda¹ ‘fizamanına’² kaydı mevcut olduğuna nazaran...”

“Ey, ne demek? Anlamadım.”

Hanımefendi’nin kaşlarının çatıldığını görünce Şehri’de bet beniz attı; geveliyordu.

“Tarih-i senede göre kaydın makabline şümulü...”

“Ayol Türkçe söylesene adam!”

Kazın ayağı anlaşılıp da hanımefendinin cinleri başına üşüşmek üzere iken Şehri yetiştı:

“Müşarünileyhin³ imzası ve yeni bir tarih keşidesiyle senedin zirine⁴ iki satır daha yazıveririz, olur, biter velinimet!”

“Yani ya... İyi söylüyorsun ama hiçbirini anlamıyorum.”

“Anlamayacak ne var a benim efendim? Rahatsızlığını bahane ederek yanına teşrif buyurup muvakkaten barışverişiniz. Hoşbeşten sonra, ilave ettiğim satırların altına imzalarını vaz buyurtuveriniz. O dakikada mesele kalmaz. Sonra yine dargınlıkta devam edin. Bundan âsan⁵ ne var iffetpenahım?”

Hanımefendi’nin ses çıkarmadan boyuna burnunu çekmesi üzerine bir gözünü kırparak ilave etti:

“Ama diyeceksiniz ki ya etmezse yahut ben çekiniyorum. Estağfurullah çekinmezsiniz ya, söz temsili. O da basit. Ge-

1 Sened-i mezbur: Sözü edilen senet.

2 Fizamanına: Devrimizde, zamanımızda.

3 Müşarünileyh: Adı geçen kişi.

4 Zir: Alt, alt taraf.

5 Âsan: Kolay.

en defa m    r de istimal etmişlerdi.¹ Velinimetin size kar  nisi saklı? Bir kolaylıkla m    r alın  verir; varak temhir edildikten² sonra derhâl yerine konur.”

Hanımefendi’nin bu işe akly yatar gibi olmuştu.

Sıcağı sıcağına senedi ve m    r   aramak için yukarıya,   hri de, “Ya dehre gelmeseydim, ya aklım olmasaydı!”³ mısrasını okuya okuya helaya koştu.

*

“Rabbena hakkı için ablacığım yayan kaldın. Sen beni hâlâ eski Veysel zannediyorsun ama geçti Bolu’nun pazarı. Anzarota,⁴ Ata Bey’e, Carmakcura⁵ mangır atmıyorum. Kendi ayağıyla gelirse eyvallah! Şimdi Çanakkale’de tığ gibiyim. Mutasarrıfın gözünün bebeğiyim. Hele gümrük müdürü yok mu, moruk bana kul, k  le be. Aval sigarayı dayamadan tabakasını kapamıyor. İleri gelenlerin alayı, beni görünce   ebele maymununa dönüyorlar, yerden temennayı basıyorlar.”

Hanımefendi k    ye kurulmuş, kendi elceğiziyle kahvesini pişiriyor, çene sallayan kardeşi Veysel’in palavralarını dinliyordu.

Veysel boyuna ötüyordu:

“Ama diyeceksin ki neden evlenmiyorsun? Neden evleneyim be ablacığım? Enayi miyim? Dur bakalım, biraz daha Kartal’a yaklaşalım, Bitpazarının yolunu tutalım. Daha ne gördük be ablacığım?”

Hürmüz, Hüsnücemal, S  rpi  k de odada idi. Hep kakhaha ile gülüyorlar, “A ocuk sen hiç değişmeyecek misin? Eski huyundan vazgeçmeyecek misin?” diyorlardı.

1 İstimal etmek: Kullanmak.

2 Temhir etmek: M    rlemek.

3 Ziya Paşa’ya ait bir mısra.

4 Rakı.

5 Rakı.

Daima olduğu gibi hep Sürpik Dudu öne atılıyordu:

“Delikanlının kuyruk sokumuna kadar hakkı var. Şimdiki cılız karların çeneden gayri marifeti var mı? Biraz oskiyi¹ kıs; boşanacağım diye kapı, baca boylasın! Ha karı, ha koca-karı zırlıtısı.”

Veysel, hanımefendinin yanına sokulmuş, “Benim tombul ablacığım! Yumak ablacığım!” diye kucaklıyor, aynı zamanda kulağına bir şeyler söyleyerek yalvarıyordu.

Hanımefendi hiddetlenmeye başlamıştı.

“Şimdi üç lirayı ne yapacaksın?” diye soruyordu. “Hani uslandındı, akıllandındı? İçinde kurt kaynıyor. Ayol daha dün geldin a çocuk! Yanımızda otursana; şimdi gece karanlığı ne oluyorsun?”

Veysel, bir yanağını bırakıp ötekini öpüyor, “Kuzum ablacığım! Canım ablacığım!” diye gene yalvarıyordu.

Hanımefendi işi ortaya vurdu:

“Siz de söyleyin Allah aşkına bu saatte güya mutasarrıfın işi için bir yere gidecekmiş. Yatsı okunurken iş olur mu? Hem işe üç lira ile mi gidilir?”

Hürmüz, Hüsnücemal, olurdu, olmazdı yolunda söylenirken Sürpik’in sesi hepsini bastırdı:

“Bizim Veysel Bey’in işi bundan sonra olur. Akşam olmadan gece kuşu hiç yuvasından çıkar?”

Veysel yarı şaka, yarı içerlemiş, “Sürpik Teyze lakırdıya yekûn tut! Sonra külahları değişiriz, gümrüğü çok verirsin ha!” diyor, maksadını gizlemiyordu.

“Ayıp mı be? Sakallı herifler, türlü türlü nane yiyorlar; biz genciz yahu, ne halt etsek yaraşır.”

Hürmüz’le Hüsnücemal, ağız ağıza fısıltıda idiler:

¹ (Erm.) Voski: Lira.

“Biraz da içkili galiba. Hatun boşuna yoruluyor; şimdi onun kulağına laf girer mi? Bari ne verecekse versin, başından savıp kurtulsun!”

Hanımefendi de zaten buna karar vermiş olacak ki göğsünden atlas kesesini çıkardı, içinden bir lira alarak, “Al kurtlu peynir!” diyip fırlattı.

Veysel, “Olmaz, vallahi yetişmez; ikisini borcuma vereceğim!” diye yeminlerle eteğini çekerken ablası o müthiş iki kaşını çattı, bir lira daha fırlattı:

“Al bir tane daha; artık uzun etme, babalarımı tutturma!”

Veysel liraları cebine atınca, “Ray ray ray rararararam...” makamıyla bir semai ara nağmesi tutturarak perçemlerini tarıyor, “Nasıl Sürpik Teyze, sülün gibi değil miyim? Genç olaydın bana yanıp kavrulmaz mıydın?” diye bıyık buruyordu.

*

Veysel İstanbul’a, mutasarrıf tarafından bir iş zımında gönderildiğini söylemişti. Hâlbuki bunun aslı, astarı yoktu.

Paşanın taraf-ı şahaneden istifsar-ı hatıra¹ nailiyetini gazeteler yazmış, bu havadis Veysel’in kulağına gider gitmez, “Enişte galiba mortoyu kırıyor, belki biraz dünyalık da uçlarız” maksadıyla kimseye sezdirmeden soluğu İstanbul’da almıştı.

Paşayı oda içinde dolaşıyor görünce şaşalamış, memuren geldiğini ve birkaç gün sonra avdet edeceğini uydurmuştu.

Ne zamandır hasret kaldığı İstanbul’a kavuşunca artık konakta pinekler mi hiç?

Böyle adımını atar atmaz para istemesine, parayı cebine koyar koymaz sırra kadem basmasına hanımefendi hiddetleniyorsa da Çeşmicellat hadiselerinin tazeliğini, paşa ile henüz barışıklığını düşünerek susuyordu.

¹ İstisfar-ı hatır: Hâl, hatır sormak.

Hanımefendi, kocasıyla barışalı üç, dört gün olmuştu.

O gün Şehri ile görüştüktan sonra, paşanın yanına nasıl gideceğini, boynuna asılı torbadaki mühürü nasıl ele geçireceğini düşünürken kerime hanımla damat bey de barışması için yalvarmaya başlamışlardı.

Şehri'nin başlıca vesayası da bu değil miydi?

A'tık inadı bırakarak, pembe odada başına bir çatki çatmış, boğazına bir tülbent sarmış, hasta yatağından kalkmış gibi, "Aman başım! Aman boğazım!" diye diye paşanın odasına gitmişti. İçeri girer girmez, "Eyvahlar olsun gene firıl firıl beynim dönüyor, kolonyayı koşturun!" feryadıyla kızını, damadını, maiyet hanımlarını, halayıklarını etrafına toplamış, bir müddet şakaklarını, bileklerini ovdurduktan sonra battaniyeyi üstüne çekip mindere uzanivermişti.

İşte şeytanın ayağını kırarak böylece barışmış ise de bu sefer paşa o eski paşa değildi. Hastalığından mı, yoksa bir maksada binaen mi, hiç laf etmiyor, içinden bir şeyler pazarlık ediyormuş gibi düşünüyordu.

Evdeki kodaman hanımlar, hanımefendiyi kışkırtmamak için, "Kadıncağızım, adam hasta, hastanın kusuruna bakılmaz!" diyorlar, o da karşılık, "Ben malımı bilmez miyim? Herifin biti kanlandı..." diyip diş biliyordu.

Bu vaziyette iken senedi götürüp altına bir imza daha teklifinin imkânı yoktu. Şehri'nin tavsiyesi veçhile bir kolayını bulup mührü elde etmekten gayrı çare kalmıyordu. Mühür de boynundaki torbada. Gece uyurken hırsız gibi de çalınmazdı ya! Vakıa uykusu ağır, top atsan duymuyor, fakat aksi şeytan, ya gözünü açacağı tutarsa?

İşin ters gidişine bakın ki Aynalı bakıcıya nefes ettirilen pamuk bezi gömlek, ten fanilas, pazen don, çamaşır değiştirmek bahanesiyle giydirilmiş fakat belindeki o yün kuşağı bir türlü çıkarmamıştı. O kuşak dururken ötekilerin ne faidesi olacak?

Hanımefendi, bunları düşündükçe, paşanın değişik hâlini de gördükçe öfkesinden çatlayacağı geliyor, kendini zor tutuyordu.

Bu biçim konaklarda gizli, kapaklı iş olur mu?

Ne karıdır görsen; koyun iliği değil de dana iliği.

Odalık meselesi, Veysel'in de kulağına gitmişti. Onun duyduğu, bu işte Şehri'nin elebaşılık ettiği, paşaya huri gibi bir kız bulduğu, sonra ne yapıp edip kızı gaiplere karıştırdığı merkezinde idi.

Evvela, meseleyi gizlice Sürpik'e açtı. Sürpik zaten içini dökmeye teşne, derhâl atıp tutmaya başlamıştı:

“O yer köstebeği suratlı Şehri'yi göröorsun; bütün gam-mazlık, leşlik ondan çıkoor. Bizim hanım, papaz efendi ka-dar doğru adam deorsa da kaç para eder? Hanımın yüzüne dememişim ama ne karıdır görsen. Koyun iliği değil de dana iliği. Boy bos, yan kamara, güverte; ay dede surat, kılaptan gibi saç...”

Veysel'in ağzı sulanıyor, “Yeter be duducuğum, yutkuna yutkuna boğazımı indireceksin!” diyor, Sürpik Dudu da ağ-zını kapatıyordu:

“O kadar için çekti ise ne duruorsun, git, yerini bacaksız-dan öğren; dasnihink ilem konuşmayı bilmez değilsin.”

*

Veysel, o akşam kafayı adamakıllı çekmiş, ağzı, burnu bir tarafta, sallana sallana konağa geldi. Şehri'yi bir kenara çe-kecek, kendi tabiriyle, şöyle bir iskandil edecekti.

Kapıdan girer girmez, İsmail Ağa'ya, “Ölüsü kandilli he-rif burada mı?” diye sordu.

İsmail anlamayarak yüzüne bakarken izah etti:

“Cüce Vasilâkinin babasını soruyorum. Gene anlamadın galib^a. Sakallı pavuryayı¹ yahu!”

Veysel, Şehri'nin odasına giderken, damat beyin, etrafına bakına bakına, kapının önünde durduğunu gördü ama mese-lenin farkına varmadı.

Damat bey, gene o mahut boyun bağı iğnesini yanına al-mış herçebadabat,² açıkçasını söylemeye hazırlanmıştı.

Veysel, “Merhaba damat beyimiz!” diye elini göğsüne basarak selamladıktan sonra Şehri'nin oda kapısını şarkadak

1 (Yun.) *Pagouria*: İri bir yengeç çeşidi, pagurya.

2 Herçibâdâbâd: Ne olursa olsun.

açtı; içeri girip kapadı. Damat bey de, arkasına baka baka, haremi boyladı.

Şehri, önüne lambayı almış, elinde Hakanî divanı, ya sabır çekip duruyordu.

Veysel, içeriye adımını atar atmaz, “Beybaba, kusura bakma, matizim!” dedi. “Vakitsiz kafa ağrıtmaya geldikse aldırma, hasbi geç!”

Şehri, bir taraftan, “Buyurun!” diyor, bir taraftan da, işin içinden ne çıkacak diye üç buçuk atıyordu.

Veysel altına bir iskemle çekti. Kulağının arkasındaki cıgarayı Şehri’ye verip tabakasından bir tane de kendi çıkardıktan sonra, “İşkilli bilmem ne dingilder lafı sana, bana göre değildir; yerinde serbest otur da iki çift lakırdı edelim!” dedi. Şehri’nin işi bitmişti.

Karşı karşıya konuşuyorlardı:

“Malum a, biz de Allah’ın kuluyuz beybaba, ilimya kaymağını duyarsak dayanamayız, uzaktan kuru kuruya avuç da yalayamayız.”

Sakalını okşuyordu:

“Öyle değil mi, sakalını sevdiğim beybabacığım?”

“Ona ne şüphe Veysel Bey oğlum!”

“Hep, tahtalıköyün yolunu tutmuş pinponlar keyif sürecektir değil a! Ama armudun iyisini dağda ayılar yer diyeceksin. Ona da sözümüz yok; ayılar da yesin, biz de otlayalım...”

“Pek haklısın mirim. Davul bile dengi dengine vurur.”

“Söylediğin kofti değil, lakin kaç para eder; hani ya yardım, mardım? Vallahi ensene yapışırsam sülük gibi yapışıırım. Huyumu bilirsin; iyisi mi çingar çıkarmadan uzlaşalım.”

Pantolonunu düzeltirken, beline bağlı olan tabanca kılıfını geri itti. Sol kolunun arasından fiskiye gibi yere tükürüp üs-

tüne bastı. Sandalyeyi çekip ata biner gibi oturdu. Öne, arkaya sallana sallana, dişlerini eme eme, gene lakırdıya başladı:

“O kitabet ağzı, ‘kestane, mestane, kuru kuru kestane’yi bırak; ihvanca, omuzdaşça görüşelim.”

Şehri, oturduğu yere büzülmüş, gözlerini kırpmadan yüzüne bakıyordu. Hafifçe bir iki öksürdükten sonra dedi ki:

“Bunca yaş yaşamış, göngörmüş bir kürk-i baran-dideyim.¹ Mişvarınızdan² anlıyorum ki saika-i civanî ile bir cihe-te dilbeste olunmuş. Bu da umûr-ı tabiiyeden; müteessir ve mütelehhif³ olmanız abes. İcap ederse elimden gelen vesaya-yı muraneyi itadan...”

Veysel sözünü kesti:

“Beybaba, avamil, maksut okur gibi çene sallama, şunu açıkça söyle. Şimdi şu karı, mis gibi senin avucunun içinde. Bize koklatmak var mı, yok mu?”

“İfadatınızdaki kazayada,⁴ suğra ve kübralar beynindeki mübayenet...”⁵

Veysel yerinden fırladı. Kolunu Şehri’nin boynuna dolduktan sonra sakalını tuttu:

“Şu çeneyi oynatırken Arapça, Acemce, bilmem nece ne karıştırıyorsun? Çaktığımız dili kullansana. Karı senin elinin altında imiş. Zenaat sahipleri gibi para ile yapacak değilsin ya, arkadaşlık edeceksin. Arkadaşlıkta ayıp olur mu be kardeşim?”

“Merhume Nazife Hanım teyzenin, rahmetli Cemaleddin biraderinizin hâklerine yemin ederim ki...”

“Bırak, nalları diken bir alay kakavanı, hergeleyi. Sen şimdi, o mübareğe beni götüreceksin misin?”

1 Kürk-i baran-dide: Göngörmüş, tecrübeli kimse.

2 Mişvar: Eda, üslup.

3 Mütelehhif: Kederli, mahzun.

4 Kazaya: Önergeler, iddialar.

5 Mübayenet: Büyük ve küçük önergeler arasındaki uyumsuzluk, zıtlık.

“Ettekrarü hasen velevkâne yüz seksen!”

“Ulan aval Türkçe konuş diyorum sana!”

“El’emrû emrûn...”

Sakalını sağa sola çekerek, Şehri’nin kafasını bir yandan öbür yana oynatıyordu:

“Çenen pırtı be afyoncu!”

“Hangi kadın? İsmi ni lütfetsenize şekerim?”

“Hangi kadın olacak, odalık mıdır, sofalık mıdır, işte o. O yosma, senin avucunun içinde imiş. Onu Cihanyandı Hayriye’nin evine mi, yoksa paşa kızı Fahriye’nin yanına mı, onu ne cehenneme götürdünse bir gecelik bizi de oraya götürüver.”

“Lâanallâhülkezzap!”

“Hay kezzabın içine düş de kulaç at!”

Şehri lisan-ı belâgat ve inşa ile işin sarpa saracağını anlayınca ağzı değiştirdi:

“Buyurduğunuz mummaileyha ile benim aramda ne alaka var, a Veysel Beyciğim? Yüzünü görmüş, sesini işitmiş fert değilim.”

“Sahi mi söylüyorsun, yoksa hışır mı atlatıyorsun? İyi düşün; Etyemezli Veysel’i tongaya bastırırım sanıyorsan...”

Gene kuşağının kenarından tabancanın kılıfını gösterdikten sonra elini kaldırıp tersine çevirdi:

“Tabancanın, bıçağın namusu var. Beşkardeşi bir inirim, araba altında kalmış uyuz köpek gibi yerde saymazsan bana it oğlu it desinler!”

Şehri’ye hayret edilecek bir soğukkanlılık gelmişti. Haki- katen, bu işte hiç alakadar değilmiş gibi anlatıyordu:

“Yalan söylüyorsam her şeye razıyım. Cenabıhak, aslan gibi bir delikanlıyı tavsit ederek benim gibi bir felekzedeyi şu mihnetgâhtan kurtarmış ve zümre-i şühedaya katmış olur ki o da bence fenimelmatlûp.¹ Hemşire-i ismetpenahileri² hanımefendimize de sorunuz. Odalık mesele-i mahudesinde³ yegâne müteşebbis, paşamız. Bu keyfiyette, kendilerine el ayak olan da, o çehre züğürdü, haysiyet fakiri, Rober mende-burudur. Hatta, mübarek bayram gecesi, velinimetin önüne düşüp o menhus facirenin⁴ evine götüren, orada, iş u nuş⁵ arasında, hanımefendimizin vürudunu hisseder etmez yer yarılıp yere giren de kendisi imiş. Bendeniz işittiğimi söylüyorum; rivayet bu merkezde. Maamafih, uzun söze ne hacet? Haremi teşrif buyurup ablanızdan tahkik-i keyfiyet edin. Aksi sabit olursa hemen buraya avdetle dainizin ceza-yı sezasını verin!”

Veysel, bu laflara inanmıştı. Şimdi fikir danışmak, rey almak istiyordu.

Artık rahat rahat konuşuyorlardı:

“O Rober herifi nerede?”

“İffetpenahımızın yeminini müteakip, pılıyı pırtıyı topladı, defolup gitti. Yüzünü şeytanlar görsün, gelmez yola gitsin...”

“Kerata nerede oturuyor?”

“Kendisiyle üç çift söz etmiş insan değilsem de mesmuat-ı aciziye⁶ nazaran Kuzguncuk’ta.”

“Kuzguncuk’ta fakat neresinde? Kuzguncuk koca yer...”

1 Fenimelmatlup: Tam istenildiği gibi.

2 İsmetpenah: Yüksek mevkilerdeki kimselerin hanımları için unvan sözü olarak kullanılır.

3 Mahude: Kötü kadın.

4 Facire: Zina ve işrete düşkün kadın.

5 Ays u nuş: Yeme içme, içki içme.

6 Mesmuat-ı aciziye nazaran: Bu zayıf (kimsenin) işittiğine göre.

“Durunuz mirim durunuz! Germ ü serd ü ruzigâr¹ hafıza-i kadimeyi bırakmadı ki... Ötekine, berikine, boyuna tekrar ederdi de uzaktan uzağa kulak misafiri olurdum.

Kuzguncuk’ta... Ya Rab nerede idi? Bir bostan ismi var ama...”

“Aman şunu bul, beybaba!”

“Meşeli bostan... Değil... Çınarlı bostan... O da değil... Havuzlu bostan... Hayır...”

“Haydi arslan, yakala kuyruğundan.”

Şehri, parmağı şakağında düşünürken oturduğu yerden zıpladı:

“Tahtalı Bostan!”

“Yaşşşa!”

“Evet, Kuzguncuk’ta Tahtalı Bostan civarında, lisan-ı Fransevî muallimi Rober Efendi.”

“Yarın akşam rakıda bendesin... Odalık hanım şimdi meydanlarda yok, değil mi?”

“Konaktakilerden işittiğime nazaran öyle imiş...”

“Hiç şüphesiz Rober herifi nerede olduğunu bilir.”

“Ona ne şüphe? Hatta bendenize kalırsa önüne düşüp götüren, meydandan çeken de odur.”

Veysel’in kulağına eğildi. İtinâlı bir tavır takınarak gizlice fısıldı:

“Paşamızın da malumatı olması ağleb-i ihtimaldir.²”

Dışarıda ayak patırtıları oluyor, uzaktan, “Şehri Efendi! Şehri Efendi!” diye İsmail Ağa’nın seslendiği işitiliyordu. Lakırdı burada kaldı.

1 Germ ü serd ü ruzigâr: Sıcak, soğuk ve rüzgâr.

2 Ağleb-i ihtimal: En çok muhtemel olan.

Şehri'nin tavsiyesiyle, nazarıdikkati celbetmemek için, evvela Veysel odadan çıktı. Biraz sonra da Şehri, usulcacık kapıyı araladı. Oh, deyip derin bir nefes aldıktan sonra, çağrıldığı tarafa doğru yürüdü.

*

Hanımfendi hiddetinde berdevamdı. Bir türlü sırasını getirip senet meselesini paşaya açmamış, kâğıdın altını imzalatamamıştı. Mühürü de ele geçirememişti.

İkide bir, pembe odaya, Hürmüz'le Hüsnücemal'i çağırıyor, "Benim gibi deli karı var mı? Herifin yanına ayağımla gittim, barıştım; burnu büyüdü Kaf dağına çıktı!" diye atıp tutarken fenalaşıyor, bir kenara oturtup yüzünü yelpazeliyorlar, melisa ruhu içirip burnuna lokman ruhu koklatıyorlar, boynunu, bileklerini kolonya ile ovuyorlardı.

Biraz kendine gelince gene ağzını açıyor, içini döküyordu:

"Bak onun benden alacağı olsun! Zaten eski âdetidir, biraz yüz verince astarını da ister. Acıdık, rezaletlerini örtbas edip kapattık, memnun minnettar olacağına kafa tutmaya başladı. Biraz geçsin, hastalık lafı ortadan kalksın, onun burnundan getirmezsem, kuyruğunu tava sapına çevirmezsem yüzüme tükürsünler."

Zavallı kerime hanımın zaten öteden beri irapta mahalli yok. İsmen var, cismen namevcut. Allah'ın koyunu; postu ile kuyruğu eksik. Sarraf dükkânlarında, çekmenin bir kenarına biriken silik paralar gibi köşede, bucakta pineklesin dursun.

Ya odasındaki kanapede kopanakiden¹ tentene yapsın yahut *Papier Bristol* dedikleri kâğıda, makasla nakışlar açarak, çerçeveler kessin. Boyuna öksürük, aksırık, boğaza tülbent sarmak, arkaya pamuk koymak; durmadan da mantol² çekip ıhlamur içmek.

1 (Yun.) *Kopanaki*: Dantel örmek için kullanılan silindirik biçimli araç. Aynı zamanda dantelli bir örtü cinsi.

2 Mannitol veya mentol.

Bu hengâmeler arasında torun da unutulmuştu.

Onun da, boynu armut sapı. Halayıkların odasında, bir elinde tayın ekmeği, öbür avucunda bir ayva yahut muşmula dolu bir kese kâğıdı... Yanından geçseler koluma çarptılar, ayağıma bastılar diye vıyıklamakta.

Damat beye gelince, ulâ evveli¹ rütbesini alır almaz, bir fotoğraf daha çıkartmıştı.

Onun da başlıca merakı resim çektirmektir. Aklına esince fotoğrafanelere gider, türlü türlü pozlarda birçok resimler çektirir, boyuna, odasının duvarındaki, eski resimlerini kaldırıp yerine yenilerini kordu.

Hala hanımın iğnesi hâlâ cebinde idi.

Veysel Bey daha yerine gitmemişti.

Mütemadiyen ablasının yüzüne gözüne sarılıyor, icabında eteğine varıyor, bir iki lira koparır koparmaz, fesi basıp so-kağa fırlıyordu.

*

Veysel'in Şehri ile başbaşa görüştüğünün ertesi akşamı idi.

Paşa o gün işine gitmiş, erkencecik avdet etmişti. Odasına çekilip perhiz yemeğini yedikten sonra, yatağına uzanmış, yatıyor, paketinden üst üste cıgara alıp içiyordu.

Hanımefendi, konakta yalnızdı. Hürmüz Hanım, Cerrahpaşa'daki evinin kirasını almaya, Hüsnücemal Hanım da Mısırlı hanımefendiyi yoklamaya gitmişti. Sürpik Dudu da evde değildi. O da, Kumkapı'yı boylamıştı.

Hanımefendinin bu yalnız zamanında, kafayı yaparak Veysel karşısına dikildi.

Veysel de kurnazlardan ya...

1 Ulâ evveli: Osmanlı Devleti'nde mülkî bir rütbe.

“Hanım abla,” dedi, “Kaltak elimin altında, hiç merak etme, geçmişini, geleceğini, soyunu, sopunu ona göstereceğim. Ver oradan bana üç sarı, şu kahpeyi karakolluk edeyim!”

Hanımefendi, yeni bir mesele mi var diye şaşkın şaşkın bakınırken, Veysel ilave etti:

“Ben zaten yarın kırı kırıp gidiyorum. Ağızlarının bir tadını vereyim de dünyaya geldiklerine, geleceklerine pişman olsunlar. Uzun etme işte, ver ablacığım üç sarı kız.”

Hanımefendinin kulakları Veysel’in ağzında, gözü yüzünde, elini kesesine götürdü, üç lira çıkarıp uzattı, bir lira da caba verdi.

Veysel liraları alır almaz, doğru Şehri’nin odası. Gene şarkadık kapıyı açtı. Henüz yatsı ezanı okunmuştu. Şehri geceliğini giymiş, karyolasına uzanmış, bir taraftan öbür tarafa dönüyor, yatağın içinde bocalayıp duruyordu. Veysel odaya adımını atar atmaz top gibi patladı:

“Haydi beybaba kalk, bu gece bendesin!”

Şehri’yi yatağından yakalayınca havaya kaldırdı.

“Beyoğlu’nu bir boylayalım. Bugün Rober keratasının evine, pusulayı donatıp bıraktım. Gelip beni bulacak. Yarın da odalık hanımı ziyaret ederiz. Haydi beybaba, tabanları yağla!”

Karyolanın ayak ucunda asılı duran elbiseleri Şehri’nin üstüne atıyor, “Vakit geçirme, ceket, pantolonu çek; yolu tutalım!” diyordu.

Şehri baktı ki Veysel vapur gibi. Buharı alacağı kadar almış. Naz, eda dinleyeceklerden değil.

Çar naçar giyinmeye başladı. Veysel susmuyordu:

“Sen şimdi kafam yerinde değil, yatmışım, diye bin tane mantar atacaksın. Korkma, Şişli’ye çıktık mı cephaneyi alıp çekeriz, duman savurmaya başlarız, çivi gibi olursun.”

Şehri, sendeleye sendeleye giyiniyor, bu adam bu gece başıma neler açacak diye yeleği bırakıp ceketi giyiyor, pantolonu tersinden tutup bir türlü bel tarafını bulamıyordu.

Veysel, kapının önüne dikilmiş, durmadan, “Haydi bey-baba! Çabuk ol yahu!” gibi sözlerle iki ayağını bir pabuca soktuğu esnada, ayvaz Avadis kafasını uzattı, yavaşça Şehri’ye, “Seni bir kadın istiyor!” dedi.

Şehri Avadis’in yüzüne baka kalmıştı. O tarif etti:

“Kart bir kadın; sokak kapısının dışında bekliyor, içeri girmiyor.”

Gece vakti, yatsıdan sonra konak kapısına böyle kim gelir? Sonra, Şehri’yi kim arar?

Veysel derhâl şakaya başlamıştı:

“Vay dızgallı, az geçmişi tenekeli değilsin! Tevekkeli değil, iş içinde iş varmış da onun için naz ediyordun.”

Şaka bertaraf, keyfiyet hakikaten şayan-ı dikkat. Şehri Veysel’e, “İki dakika müsaade et mirim!” diyerek doğru bahçeyi boyladı, sokak kapısına koştu.

Kapının önündeki Seher Hanım değil mi?

Seher Hanım, Çeşmicellat’ın ultimatomunu hamilen gelmiş.

Bu gidişin sonu ne olacak? Artık tahammüle kudretim kalmadı; başımın çaresine bakacağım diye haber göndermiş. Şehri’nin paşayı görüp bunları bir bir söylemesini, cevabı şimdi beklediğini de ilave etmiş.

Seher Hanım, lafını bitirmeye kalmadan Veysel sükün edip karşılarna dikilmez mi? Şimdi yan gel de çubuğunu iç bakalım!

Veysel’i görür görmez Şehri yıldırımla vurulmuşa döndü. Seher Hanım da Veysel’i ilk defa görüyordu; fakat ismini,

yamanlığını Şehri'den işitmişti. Veysel, olanca kuvvetiyle Şehri'ye sarılıp yanağına şapırtılı bir öpücük kondurduktan sonra Seher'e dedi ki:

“Hanım teyze; arada yabancı yok, çekinme. Bak bu sakallı külhani benim ciğerimdir, ciğerimin köşesidir, vallahi ağabeyimden ileridir. İçtiğimiz ayrı gitmez... Daha ne istiyorsun be, şimdi yukarıya fertiği kırıyorduk.”

Şehri'ye sordu:

“Hanım teyzenin evi yakında mı yoksa köprüyü aşacak mıyız?”

Seher Hanım, cevap verdi:

“Pek uzakta değil. Beşiktaş!”

Şehri, kaşıyla, gözüyle işarete çalışıyor, hava gazı fenerinin aydınlığından pek ileri de varamıyor, ter döküp kıvranıyordu.

Veysel Şehri'nin kulağına sordu:

“Bu karının elinin altında iyi piliçler var gibi. Beyoğlu şart mı? Parasıyla olduktan sonra oraya gideriz be!”

Seher Hanım da eski antikalardan ya. Hafıften hafife, kahkaha ata ata, gözlerini süze süze, kırta kırta sözü tutturdu:

“Peki, siz genç, delikanlı, kanınız kaynıyor. Bu saçlı, sakallı koca bebek de mi sizinle yarışa çıkıyor? Vallahi, billahi şu erkekler yok mu? Hepiniz kan kırmızı...”

Veysel, pantolonun cebindeki liraları şıkırdata şıkırdata Seher'e sokuldu, kulağına, “Lamı, cimi yok, bu akşam sendeyiz!” dedi.

“İlahi beyim, yabancı yer mi? Buyurun, başımla beraber.”

“Saz, maz, anzarot, manzarot?”

“Emredersiniz!”

Şehri'nin artık kaş gözle, öhö öhö ile işarete mecali kalmamış, hava gazı fenerine sırtını dayamış, gözlerini kapayıp kendinden geçmişti.

İçinden, “Zahir ahar-ı ömrüm¹ bugünmüş!” diyor, sanki Azrail etrafında dolaşıyormuş sanıyordu.

Seher Hanım'ın buyurun, dediği yerin, odalığın evi olduğu, Şehri'nin de müdavimlerinden bulunduğu meydana çıktığı dakikada kıyamet kopmuş demekti.

Veysel, şu içkili hâlinde bir defa, “Vay beni mi aldattın?” dedi mi alt tarafı canına mevlit okumaktı.

Veysel, Şehri'nin bitik ve perişan hâlini görünce gene kuşağına eğildi:

“Akın bilmem nene karışmış gibi ne somurtuyorsun? Senininde gözümüz yok be beybaba! Koca evde bize bir tane düşmeyecek mi?”

Şehri'yi kolundan yakaladı, Seher Hanım'a, “Haydi sen öne düş, ilerle, biz peşin sıra geliyoruz!” deyip yürüdüler.

Seher Hanım, elinde fener, elli adım kadar önde gidiyor, Veysel de Şehri'nin kolunu sımsıkı yakalamış, onu âdeta sürüklüyordu.

Otuz, kırk adım kadar gittiler, gitmediler. Şehri bir külçe gibi küttedek yere yıkıldı. Bayılmıştı.

Veysel, “Bu domuz başıma dert olacak be, zıbarsın kalsın!” dedi ve Seher'e yetiştii.

*

“Alayım ama diş yok ki...”

“Canım bir latilokum olsun alınız. Dur bakayım, badem ezmesi de var galiba?”

“Birader, biz çok yedik; kâfi.”

¹ Ahir-i ömr: Ömrün sonu.

“Beni de geçin beyfendi; zaten tatlıyla aram hoş değildir.”

Kıvırcık Paşa, dişi olmadığından şikâyet ettiği hâlde ağzına latilokum yerine bir akide atmış, o yandan bu yana çevirerek diyordu ki:

“Hazret, şekerden, mekerden evvel emret de şu sobaya odun atsinlar. Ben çivi kesmeye başladım.”

Dışarıda lapa lapa kar yağıyordu.

Bu oda, Mabeyinci Muhlis Bey’in Yıldız Sarayı’ndaki odasıydı. Odada, mabeyinci beyden başka Kıvırcık Paşa, boyalı bıyıklı, Diyarbekir çıbanlı bir zat ve top sakallı bir bey vardı.

Mabeyinci bey, ikide bir kalkıp yüksek çini sobanın arkasındaki camlı dolabı açıyor, her defasında ağzında ya bir badem şekeri veya bir latilokumla yerine oturuyordu. Artık sabredemedi. Böyle mütemadiyen oturup kalktığının sebebini söylemek ihtiyacını duymuştu. Zaten misafirler de teklifli kimseler değildi.

Gülümseyerek, “Arkamın ortasına sanki kar yağıyor, bir türlü ısınamıyorum!” dedi ve parmağıyla içkiyi işaret ederek ilave etti:

“Bir iki konyak atmadan olmayacak...”

Bu sözü müteakip, gözleriyle kapıyı kollıyarak şişeyi gösterdi, teklif etti:

“Birer tane?”

Boyalı bıyıklı zat, on senedir ağzıma koymuyorum siz buyurun, diyor; top sakallı bey, afiyetler olsun, bendenizin mutadım değildir, cevabını veriyor, Kıvırcık Paşa ise tükrüğünü yutmakla meşgul, “Teresi bana gösterme!” deyip başını arkaya çeviriyordu.

Tam o esnada kapı açıldı. İbriktar yahut Esvabî veya Kilâri olması melhuz,¹ İstanbulun setreli, şal yelekli biri, laubali laubali odaya girdi; doğru sobanın arkasına gitti. Misafirlerden pek gizlemeyerek mabeyinci beye, “Hazret şu konyagından bir tane daha ver bakalım; bir tek kadeh bana mısın demedi!” dedi ve mabeyinci beyin doldurduğu kadehi eline alır almaz sineye yuvarladı.

“Şeker istemem; iki baş karanfil kâfi!” diyerek, karanfilin birini ağzına, ötekini şal yeleğinin cebine atarak acele dışarı çıktı.

Kıvırcık Paşa, dilini uzatmış, ağzına giren bıyıklarını yalaya yalaya bakakalmıştı.

Rakıyı geç, ne zamandır, ilaç niyetine bile ağzına konyak koymamıştı. Camlı dolaptaki konyak şişesi gözüne abıhayat gibi görünüyordu. Konyak şişede ne de yakut gibi lal ve berak duruyordu.

Şeytan diyordu ki fırlasın, şişeyi yakalayıp ağzına diksın kanakana, dibine kadar bir âlâ içsin! Şeytanla mücadelede idi. Ettığı şartlar, şurtlar, yeminler, beynini kurcalamaktaydı. Kendini yokluyordu. Yeni bir badireye, hiç tahammülü yoktu.

Mabeyinci bey sordu:

“Peki ama paşacığım, doktor mu katiyen menetti, yoksa siz mi arzu etmiyorsunuz?”

“Doktorun, moktorun bir şey dediği yok. Vakıa dese de lafına kulak asacak enayilerden değilim... O benim gecelik külahıma anlatır.”

“Peki o hâlde?”

“Teresi ben istemiyorum:”

“İçerseniz rahatsızlık mı veriyor?”

¹ Melhuz: Muhtemel.

“Bir halt ettiği de yok. Hani, öteki, beriki dokunur, moku-
nur der ya... Sebebi bu...”

Kapı açıldı. İri yarı, avniyeli bir zat içeri girdi. Ortaya se-
lam verdikten sonra kısık bir sesle:

“Muhlis Bey,” dedi, “Bıyıklarım bile dondu. Çabuk bana
ilaç; ocağına düştüm, lütfet!”

İlk kadehi boşalttıktan ve geçirip “Abdullah Paşa kızını
verdi almadım!” dedikten sonra, Kıvırcık Paşa’ya dönerek,
“Konyak olursa bu kadar olur!” deyip üşümüş ellerini birbi-
rine ovuştura ovuştura, sordu:

“Nasıl paşam yalanım var mı? Bu karda, kıyamette rakıya
da duman attırmıyor mu?”

Cevabı, paşadan evvel mabeyinci bey verdi:

“Paşam içmiyor.”

“Neden o hazret? Mis gibi konyak; iki tane olsun yuvarla-
sana. Kanın kızışır, damarların açılır.”

“Doktor da menetmemiş, kendileri arzu etmiyor.”

“Amma da yaptın ha paşam! Çocuk olma, gel bir tane par-
latalım. şişenin dibine de darı ekiyoruz ha!”

Mabeyinci bey, kendine de gayret veren bu sözlerden
memnun, “Afiyet, şeker olsun. Burada ihtiyat cephanemiz
maaziya¹den¹ mevcut...” diyor. Avniyeli zat, arkasını geti-
riyordu:

“şimdi buraya ukalanın biri gelmez ya. Yalnız Ebülfeza
Efendi Hazretleri’yle Hacı Zekeriya Paşa’dan ve Eşref Be-
yefendi’den çekinirim. Üst tarafı tasam değil; maamafih² şu
şişeyi kapağın arkasına koyalım. Korkulu rüya görmektense
uyanık yatmak hayırlıdır. Birader, karanfil kutusunu da mey-
dana çıkar...”

1 Maa-ziyadeti: Ziyadesiyle, fazlasıyla, bol bol.

2 Maamafih: Bununla beraber.

Diyarbakir çıbanlı zatla top sakallı beye hitap ederek aklınca mazeret de gösteriyordu:

“Hünkârsuyu’nda yahut Çiflik Gazinosu’nda, Karakaş’ı dinleyerek içki içip keyif çatmıyoruz a. Soğuk illiğimize işledi, içimize soba kuruyoruz.”

Kıvırcık Paşa durmadan tespih çekmekte, “Allâaah büyüsun! Allâaah kerimsin!” nidaları çıkarmakta idi.

Artık yerinde oturamıyor, kuvvetli bir mıknatıs kendisini karşıdan çekiyormuş da mukavemeti bitmiş, sürüklenecekmiş gibi oluyordu. Oturduğu koltuğun yanlarını sımsıkı yakalamış, sırtını da arkaya vermişti.

Avniyeli zat derinden bir oh çekti. “Karanfil olduktan sonra hiç umurum değil. Kafam da yerine geldi, vücudum da demir gibi oldu. İcap ederse fesi bastım mı; şevketmeap efendimizin huzuruna bile çıkarım!” dedi.

Kıvırcık Paşa’ya bir daha yüzünü döndü, gülümsedi:

“Kadınlara karşı ben de o kadar davalı değilim ama paşam benden ileri galiba? Kadın değil mi, vallahi hepsi aynı mal. İnsan iki kadeh atsa, sanki binliği boşaltmış sanıyorlar, başlıyorlar türlü türlü herzeve.”

Bu sözlere hep gülüşüyorlar, mabeyinci bey, “Paşamıza taş atmayın, kızdırmayın!” diyor, top sakallı bey, güldüğünü belli etmemeye çalışarak, veca¹ tutmuş gibi yüzünü buruşturuyordu.

Avniyeli zat, işi daha kestirme halletmek istedi.

“Paşacığım,” dedi, “Latife bertaraf, inadın bize dokunuyor. Hiç değilse şundan bir kadeh olsun at da, içmeye bizim de yüzümüz olsun!”

Kadehi doldurdu, paşanın önüne kadar getirdi.

¹ Veca: Ağrı, sızı.

“Haydi paşam, bu kadar laf üzerine bu zıkkım zehir olsa içilir!” dedi.

Kıvırcık Paşa’nın gözleri kararmıştı. Şiddetli bir savletle koltuğundan atıldı. Gür bir sesle odayı cınlattı:

“Ver bana teresi!”

Kadehi eline almasıyla ağzına dikmesi bir oldu. Dudaklarından ayırır ayırmaz emri tekrar etti:

“Bir daha!”

Onu da içti.

Üçüncü kadehten sonra şişeyi yakaladı; ağzına yapıştırıp lak lak nihayetinde kadar içtikten sonra fırlattı. Yumruğuyla bıyıklarını ve sakalını silerek, “İşte bu meret böyle içilir!” diye gürledi.

Mabeyinci bey, neşesinden gayrete gelmiş, ikinci şişeyi açmak için tirbuşonlu çakıyı soruyor, avniveleli zat, “Arslan olduğunu bilirdim ama şimdi iki katlı iman ettim!” diyor, Diyarıbekir çıbanlı zatla top sakallı bey, manzaranın heybetinden apışıp bakıyorlardı.

Kıvırcık Paşa çeneyi tutturmuştu:

“İnada gelir tereslerden değilim. Bir defa inadım tutarsa alimallah dünyayı gözüm görmez. İşte mostirasını gösterdim; sıkı iseniz siz de meydana çıkın, görelim!”

Akşam olmuş, evlere gitme vakti gelmişti.

Hep kalktılar. Arabalarına atlayıp doğru konaklarına yollandılar.

*

Kıvırcık Paşa konağının taş merdivenlerinden çıkar çıkmaz, “Şehri! Şehri!” diye seslendi.

Şehri görünürde yok. Odasına koştular.

Bir kenara büzülmüş, sac mangalı önüne almış, akklı fikri hep Veysel’de, ‘‘Ha geldi! Ha geliyor!’’ diye akla karayı seçmekte...

Veysel, d  n geceden beri meydanlarda değildi.   hri, kendinden geçip sokakta yere yuvarlandıktan sonra, Veysel, Seher Hanım’ın peşinden koşmuş, hâlâ dönmemişti. Herhâlde gelecek,   hri’yi görecek, hesaba oturacaktı. Mesele, hiç şüphesiz hanımefendinin de kulağına gidecekti. En korkulacak nokta bu cihet.

Bu felaketler yetmiyormuş gibi     micellat’ı da rüyasında görsün, mumla arasın.

İşte   hri, bu düşünceler içinde kıvranırken paşanın   a  ırdı  nı haber verdiler. Etrafına bakına bakına merdivene doğru yürürken ayvaz Avadis yetişti.

‘‘O dün gece gelen karı seni istiyor!’’ dedi.

  hri ağalardan birine, ‘‘Aman birader pek sıkıştım, helaya gidiyorum. Paşa efendimize git söyle, şimdi geleceğim!’’ dedikten sonra, ağaçları siper ede ede, sokak kapısına koştu; Seher Hanım ile karşılaştı.

Seher, g     n   tuta tuta, soluya soluya anlatıyordu:

Veysel Bey,   hri a  abeyesine çok çok selam göndermiş...

Aman,   hri ağabeyim bir çaresini bulup ablamı görsün;   u pusulayı verip desin ki: Odalı  n yerini bulmuş, ervahını birbirine katmış, karakolluk olmuşlar, Bab-ı Zaptiye’yi¹ boylamı  lar. Ne yiyecek, ne içecek, ne tütün parası var.   abuk beş lira yeti  tirsin.

  hri pusulaya bir göz gezdirdi.   unlar yazılı idi:

Hakikatli ablacığım,

Evvela mahsus selam edip ol mübarek hatır-ı   erifinizi istifsar eyler, destinizi bus ederim. O kadının yüzünden karakolluk

¹ Bab-ı Zaptiye: Eskiden Emniyet Müdürlüğü v  zifesini gören kurum.

olduk. Ağzının tadını verdim ama Zaptiye'ye de düştük. Ne çare, kader, kısmetmiş. Aman ablacığım bana beş lira gönder, zira cebimde beş kuruşum yoktur. Birkaç gün yakayı kurtarmazsam Şehri ağabeyimle para göndermeyi unutma. Malum a, sakın paşa enişteme bir şey açma. Baki dua ablacığım.

Seher Hanım rastıklı kaşlarını oynata oynata, sürmeli gözlerini süze süze tafsilat da veriyordu:

Dün gece Veysel Bey'le doğru Beşiktaş'taki eve gitmişler. Veysel Bey, gider gitmez, sanki kendi evi imiş gibi cebini boşaltmış. İçki ısmarlamış; işkembe çorbası, su böreği, baklava, aldirmiş. Çeşmicellat ut çalmış. Tatlı tatlı konuşmuşlar, yemişler içmişler; geç vakite kadar oturmuşlar. Komşuların dedikodusunu celbederse, diye evvela Seher'in yüreğine incek gibi olmuş; belli etmiyormuş ama hafakanlar geçiriyormuş. Veysel Bey, söz anlamayan delikanlılardan değilmiş. Çeşmicellat'ın ricası üzerine ahengi kestirmiş; hatta konuşurken bile konu komşu işitmesinler diye yavaş söylemiş. O kadar terbiyeli imiş ki, "Efendime söyleyeyim, efendicağızına anlatayım!" demeden laf etmiyormuş Nara atacak, tabak, kadeh kıracak iken Çeşmicellat'ın hatırı için vazgeçmiş.

Şehri, geniş nefesler ala ala bunları bir bir dinledikten sonra gözlerini fıldır fıldır bir iki çevirdi; dedi ki:

"Buraya kadarı anladık, âlâ... Gelgelelim herif sabaha kadar sizde mi kaldı yoksa Beyoğlu'nu filan boyladı mı?"

Seher Hanım biraz şaşalamıştı:

"Benim yattığım odanın üstündeki küçük odaya bir yatak yaptım; mangalı götürdüm, baş ucuna sürahiyi koydum. Paşanın iki geceliği var ama ikisi de harar..."

"Peki ama dediğin oda kızın odasıyla bitişik. Birinde delikanlı, ötekinde taze kadın. Ateşle pamuğa oyun olur mu yahu?"

Şehri, “Estagfurullah! Estagfurullah!” diye başını kaşıyor. Seher Hanım da, “Ne getireceksen getir, ben de gideyim; adamcağız bana teyze hanım diye muamele edip duruyor,” diyerek iki ayağını bir pabuca sokuyordu.

Şehri, hemen içeri koştu. Harem bahçesinin kapısından başını uzatıp çamaşırlıktan çıkan Dilber’e kâğıdı verdi. Kimseye göstermeden hanımefendinin eline teslim et; ben burada bekliyorum, dedi.

Paşa efendi, gene cıgarayı cıgaradan yakarak, “Biçare Şehri bizim yüzümüzden dertli oldu. Zavallınıninkisi galiba basur!” diye sayıklıyor, Şehri ise, ayazın altında dokuz doğuruyordu.

Dilber hoplaya hoplaya beş lirayı getirdi. Şehri, alır almaz kapıya seğırtip Seher Hanım’ın avucuna saydı.

*Bakma ya Rab sevad-ı defterime
Onu yak ateşe benim yerime¹*

diye tutturarak selamlık odasına kapağı attı.

*

“Geri kaçma, yakınlaş... Hoh de bakayım! Ağzını kapayıp burnundan ne nefes alıyorsun? Çenenin adamakıllı aç!”

“Gene horoz öttü.”

“Horoz moroz bilmiyorum. Horoz öttüyse dava bitmedi. Benim dediğimi yapacaksın; şöyle içinden bir hoh de bakayım.”

“Hoh!”

“Ne o, ağzında karanfil var galiba? Musluğa git; ağzını bir çalkala. Ondan sonra gel de öyle hoh de.”

Paşada eski vaziyet yoktu ya. Kızmaya başlamıştı.

¹ Ya Rabbi, amel defterimin karalığına bakma. Benim yerime onu yak ateşte.

“Artık bu kadarı fazla... Burnun duymuyorsa gözün de görmüyor mu? Bende içmiş hâli var mı?” gibi hafiften hafife söylenmeye başlamıştı.

Hanımefendi usulcacık paşanın yanından çıktı. Hürmüz ve Hüsnücemal Hanımların odasına girdi.

“Huylu huyundan geçer mi? Bu adam galiba gene içmiş.” diye fısılayıverdi. “İçtiyse vallahi, billahi o karıya da gitmiştir. Kaltağı esirciye, mesirciye gönderdiği, sattığı savdığı da yalan. Şimdi gel de bu hâle göz yum bakalım!” diye içini boşaltıyor, Hürmüz, pirinç mangalın bir kenarına birikmiş olan sigara izmaritlerini maşa ile toplarken, “Daha ne oldu? Bu kadar yeminini, şartını unuttu mu?” diyor. Hüsnücemal Hanım da, “Kardeşçiğim, zaten üzüntün başından aşkın; kendine acı mıyor musun?” derken lokman ruhu şişesini arıyordu.

Hürmüz, hanımefendideki bu tutarağın¹ kolay savılmayacağına sezince elinden maşayı attı.

“Onun da kolayı var, kadınıml!” dedi. “Şimdi anlarız.”

“Nasıl?”

“Biraz pamuk verip çiğnetsek, sonra koklayıp muayene etsek olur ama pamuğu ağzına alır mı?”

Hanımefendinin yüzündeki kan çekilmiş, şimdi de sarara sola, göğsüne vura vura dert yanıyordu:

“Şu sobadaki ateşe kör bakayım, genç yaşımda teneşir tahtalarında yatayım ki artık canımdan bıktım, usandım. Şeytan diyor ki, üst kattaki sandık odasına çık, pencereyi bir âlâ aç, kendini aşağıya at.”

“Ayol kadınıml sen aklını oynattınsa biz oynatmadık. Evladına, torununa acı mıyor musun?”

Bu hercümerç arasında, Hürmüz Hanım işin en kestirme hâl çaresini bulmuştu.

¹ Tutarak: Zaman zaman gelen hastalık nöbeti. (mec.) Huysuzluk.

Ağzını hanımefendinin kulağına yapıştırdı.

“Kusturalım da anlayalım!” dedi.

Hürmüz Hanım, bu bulduğu planın usullerini de keşfetmişti. Sesini alçalta alçalta söylüyordu:

“Bundan kolayı sağlık. Kapalı sandıklardan naftalinli bir kürk çıkarıp bir bahane ile yanına götürelim; kokusu burnuna gitsin. Saniyesinde, desturun istifra etmezse...”

Naftalin konaklara girdiği günden beri paşanın perisini cezbedememişti. Paşanın naftalin kokusuna tahammülü yoktu. Ne zaman, biraz burnuna gitse öğürmeye başlar, midesinde ne var ne yok boşaltırdı.

Hürmüz Hanım’ın bu keşfi mühim keşifti.

Paşanın, konyaktan yüzüne kan oturmuş, geceliğinin göğsü açık, bağdaş kurduğu yerde muttasıl midesi kaynıyor, konyak, her teftihi¹ müteakip boğazına gelip yakıyordu. Mabeyinci beyin kutusundan aldığı karanfilleri boyuna ağzına attıkça dilinin acılığı, midesinin ekşiliği bir kat daha artmakta idi.

Hanımefendi, peşine Hürmüz’ü takınca tavan arasındaki sandık odasına koştu, selvi sandıklardan birini açtı. Üstü naftalin dolu, bolero tarzında karakül bir hırka ele geçirdi.

Bu, kim bilir kaç senelik şeydi? Hanımefendinin balıketi zamanına aitti. Naftalinle mülemma² olarak, senelerden beri sandığın bir köşesinde duruyordu.

Hürmüz Hanım, hırkayı elinde tutarken, “Aman, kokudan başım tuttu; gözlerim kararıyor, kadınıml!” diye başını yanına çeviriyor, sanki kar yağmış gibi, hırkanın üstünde pırıl pırıl pırıldayan naftalinleri de dökmemeye gayret ediyordu.

Acele acele aşağıya indiler, doğru paşanın bulunduğu odaya girdiler.

1 Teftih: Geçirme.

2 Mülemma: Bulaşmış, bulanmış, sıvanmış.

Hanımefendi, güya boleroyu Hürmüz Hanım'a bahşedecem gibi, yakasını şöyle düzelt, kolunun bombesini böyle kaldır, derken, Hürmüz Hanım da, olur kadınım, şurasını keserim, burasını biçerim, yollu tarif ederken hırkayı paşanın burnuna yaklaştırdı.

Saniyesinde paşanın gözleri evlerinden dışarı oynadı.

Avucuyla ağzını, burnunu tutmuş, “Ö, ö, ö!” diye öğürüyor, öğürdükçe burnundan, gözlerinden yaşlar geliyordu.

“Te, te, te... Teresi dışarı götürün!” demeye kalmadan ağzından tavus kuyruğunu çıkardı; koltuğun önüne serili duran krem renkli seccadenin üzerine, mufassal, rengarenk bir surrette ferşetti.¹

Keskin ispiro rayıhası, naftalin kokusunu o anda bastırmış, buram buram ortaya yayılmıştı.

Hürmüz ve Hüsnücemal Hanımlar, ağızlarını, burunlarını tuta tuta öğürüyorlar, hanımefendi ise bulantıyı, safrayı unutarak ateş kesilmiş, “Gördün mü başıma gelenleri a dostlar? En sonunda bu haltı da becerdi. Nikâhım kalmadı, boş düştüm!” diye ter ter tepiniyordu.

“Eoy beraber evlatlar büyüt, torunlar yetiştir, sonra bu günleri gör. Benim başıma gelen yolunmuş tavuğun başına gelmemiştir. Bari ben de başımın çaresini göreyim!” diye topuklarını yere vurdukça oda zangır zangır sallanıyordu.

Feryat ve vaveylaların arkasını ayılmalar, bayılmalar takip etti. Konağın içi ana, baba gününe dönmüştü.

Hengâmeye koşan kerime hanımı, “Çekil karşımdan kaz beyinli karı. Vallahi ayağımın altına alırsam hıncımı senden alırım!” diye kovuyor, torununa, “Şimdi ayağını kırarım yumurcak piç!” sözüyle maşa fırlatıyor, çoktan küçük odayı boylamış olan paşa efendinin arkasından, “Yıkıl şuradan alçak, düzenbaz!” iltifatlarını yağıdırıyordu.

¹ Ferş etmek: Döşemek, sermek.

Saik, şartın bozulmasından, boş düşmeden ziyade, bir müddettir kafa tutan paşanın burnunu kırmak, gene yularlarını ele almaktı.

Kaçıncı tecrübe olmuştu?

Binde bir, paşanın da damarı tutup çizmeyi aşacağını sezince, hanımefendi paçaları sıvayıp tepesine çıkar, horoz gibi başını didikler, zebun ve mağlup edince, dediği dedik çaldığı düdük vaziyetini takınırdı. Artık bu hâkim vaziyet uzun zaman devam eder, hanımefendi üst, paşa alt kademede mihman,¹ günler geçer dururdu.

Paşa küçük odaya girdikten sonra beş, on dakika geçti, geçmedi. Avazı çıktığı kadar, “Bilal!” diye haykırdı.

Hanımefendi, bileklerini kolonya ile ovan Hürmüz ve Hüsnücemal’i derhâl öteye itti, dizlerine basan Menekşe Bacı ile Sürpik Dudu’ya da tekmeyi savurdu, yerinden fırlayıp oda kapısından kulak kabartmaya başladı.

Paşa, hiddetten titreyen bir sesle, meydan okur gibi emri dayamıştı:

“Şu yatağı al, selamlık odasına götür! Öküz gibi ne bakınıp duruyorsun? Şimdi gözünün kandilinden başlayacağım. Haydi bas!”

Şimdi gördün mü olanları?

Belki 20 senedir bu çeşit dikine tıraşın vukuu yoktu. Artık bu, bilmem ne yemenin Arapçası.

Keyfiyete, Sürpik Dudu’nun bile çenesi kilitlenmişti.

Hanımefendi baktı ki bu akşamki gidiş başka gidiş. Siniri, buhranı bir tarafa bıraktı. Yanına Hürmüz’le Hüsnücemal’i çekerek, kapıyı sürmeleyince baş başa verdiler. Allah Hürmüz kulunu, bu konağa Hızır mı göndermiş? Ne akıllı, fikirli,

¹ Mihman: Misafir, konuk.

tecrübeli kadın bu. Öyle, enine boyuna çekmeye kalmadan kadının kulağını bük müştü:

“Patırtıya, gürültüye de hacet yok. Başına bir başörtüsü al, doğru gidip kapısına örtülü başını uzat, hanım hanımcık de ki: ‘Bugüne bugün namehremimsin. Artık nikâhımız kalmadı; bana nazaran ha sen, ha bekçi Mehmet Ağa. Onun için bulunduğum evde işin yok. Üç ay on gün oturmak benim hakkım. İddetimi say, nafakamı ver; kendin de nereye gideceksen oraya git. Bunları kabul ediyorsan ne âlâ; etmediğin takdirde, yarın Fetvahaneye gidiyorum, fetvasını çıkartıp İstanbul kadısına vereceğim.’”

Hürmüz Hanım, bütün büyük konaklarda, bilhassa Kıvrıcık Paşa’nın kinde, Fetvahane kelimesinin tılsımlı bir mahiyeti olduğuna agâhtı.

Eski kocasından, Şeyhislam kapısındaki davalarından bahis açılıp da çene sallamaya başladığı vakit, fetva, Fetvahane kelimeleri ağzından çıksa, paşa derhâl atılır, “Hürmüz Hanım, dilini terazeli kullan, başımıza iş mi çıkaracaksın? Fetvadın, Fetvahaneden laf açacağına Vefa’nın bozasından, Okçularbaşı’nın leblebisinden bahsetsene!” derdi.

Hatta, eskiden Fetva eminliğinde bulunmuş olan bir komşusu vardı. Bu 40 yıllık ahabplarına bile gizli gizli gider, konakta lafı olursa, kaç senedir yüzlerini gördüğüm yok; gideyim de sonra pašamızdan papara mı yiyeyim, derdi.

Bu fetva kelimesindeki hikmetin iç yüzünü Hürmüz de bilmezdi ya.

Yalnız bir bildiği varsa o da bu kelime sarf edilir edilmez paşa efendinin beti benzi attığı, diz bağlarının çözüldüğü idi.

Hanımefendi, daha hiç kullanmadığı bu silahın herhâlde ürkütücü bir şey olacağını anlıyor, fakat bu kadar mühim bir meselede, paşaya pes dedirteceğine şüphe ediyor, söyleyeyim mi, söylemeyim mi, diye karar veremiyordu.

Hüsnücemal Hanım da söze karıştı:

“Kadınım, taş atıp kolun yorulacak değil a! Git, bir de bunu dene bakalım!”

Nihayet silahı tecrübeye hanımefendi de razı oldu. Fakat evvela aynalı dolabın önüne geçti. Başörtüsünü örttü; alnındaki saçlara, tepesindeki topuza bir çekidüzen verdi. Sonra, terliklerini çıkararak topuklu iskarpinlerini giydi.

Ee... Dünya bu, kim bilir belki de lüzumu olur?

Gerile gerile sofaya çıktı. Paşanın oturduğu küçük odanın kapısını açıp örtülü başını içeri uzattı; Hürmüz’ün öğrettiklerini, kelimesi kelimesine aynen tekrar etti ve kapıyı kapadı.

Çok geçmeden paşanın yeni bir sayhası işitildi:

“Bilal! Ulan teres, çabuk gel! Şimdi rengi bozuk suratına...”

Sacayak gibi birbirinden ayrılmayan üç hatun, kapıya kullaklarını dayamışlar, çarpıntı içinde, ağzından çıkacak sözü bekliyorlardı.

Paşa, çatlak boru gibi öttü:

“Götürdüğün yatağı çabuk geri getir! Ağzını pişmiş kelle gibi ne açıyorsun? Haydi fırla!”

Bu rücat emri, an-ı vahitte¹ çarpıntıları durdurmuş, uçmuş benizlere renk, titreyen dudaklara sükûn vermişti.

Hürmüz, derakap² bir elini böğrüne dayamış, gerdan kırar gibi, sağa sola başını oynatıyor, “Gördünüz mü? Bak nasıl yelkenleri suya indirdi!” diyordu.

Boynuna sarılan hanımefendiye, arkasından kucaklayan Hüsnücemal’e, işte ben böyleyim, der gibi kuruluyordu.

1 An-ı vahitte: Bir anda, birdenbire.

2 Derakap: Hemen arkasından.

Cıgarayı üst üste bir iki çeker çekmez, sanki dağ devirmiş de tab ü takatı tükenmiş gibi bir sandalyenin üstüne yıkıldı. Gözlerini kapadı.

“Aman, iki damlacık nane ruhu. Her tarafım sapır sapır titriyor!” diyebildi.

Nane ruhunu içti. Avuç avuç kolonyayı göğsüne sürerken lisana gelmeye başladı:

“Şimdilik bu kadar kâfi. Düşünüp taşındıkça aklı daha ziyade başına gelecek, yaptığı ona üst bahası olacak. Hele biraz bekleyiniz, ‘Gâvurdum, Müslüman oldum,’ demezse gelin de yüzüme tükürün!”

Hürmüz neler de bilmiyordu:

“Daha dur, sabırlı ol, diyordu, pirincin taşını ayıklaştırsın da görsün. Şimdi başka bir dert de çıktı, hulle¹ derdi... Alıp almamacasına şart ettiğinden hulle yapılmadan olmaz. Biraz daha vakit geçsin, hulle de hulle diye tutturacaksın, Fetvahane sözünü gene açıp, ‘Fetva çıkartayım da gör!’ diyeceksin... O tabii bunları Abdülgani Efendi’ye bir bir diyeceksin anlatacak, danışacak. Zaten hoca efendinin de diyeceği odur. Ayol kendi başıma geldi; bizim Hacer Hanım’a, Defterhanelilerin Afitap Hanım’a da aynı oldu. Taş çatlasa bu iş hullesiz olmuyor... Ama diyeceksiniz ki razı olur mu? Oynaya, oynaya olur. Fetva sözünden yılıyor mu, yılmıyor mu, siz ona bakın! Hem hulleye boyun eğer, hem sene de imzasını atar, hem de kulağında salkım küpe olur.”

*

Paşa yarım paket cıgarayı arka arkaya içtikten sonra, dili yana yana, midesi kavrula kavrula, kapıyı araladı. Çıplak ayak selamlığa inip Şehri’yi çağırttı. Abdülgani Efendi’nin odasına girdiler.

1 Hulle: Şer’an üç talak ile boşanmış bir kadının, kendisini boşayan eski kocasıyla tekrar evlenebilmesinin helal olması için bir başka erkekle gerçekten nikahlanması ve daha sonra boşanması usulü.

Abdülgani Efendi, gözünde gözlük, elinde Arapça kitap, bu vakitsiz odaya giriŖe mana verememiŖ, gzlgn üzerinden bakakalmıŖtı.

Derhâl gizli müzakere baŖladı: Fetva demek hali bitti demek Ŗevketmeabın da, bendegnının da tüylerini ürperten bu fetva kelimesini öğretmek kimin marifeti?

PaŖa gibi bir sadakat-i mcessemenin karısının ağızında böyle meŖum lafızlar ne geziyor? Maazallah taalâ, ya birinin kulağına giderse!

Velinimet-i bi-minnete hasıl olacak vehimler, sarayca edilecek dedikodular... Aman ya Rabbi! Akıllara durgunluk gelmek, yüreklere inmek bir Ŗey değıl.

Can noktası olmasa lakırdı yarım kalmasa, ayakyolu hep sıralanacaktı.

Bu korkunç sözler, gözler etrafta, kulaklar kırıŖte, etekler tetikte olarak, kulak kulağına söylendi.

Nihayet son karar verildi:

Hullenin yapılması.

Mühim karar verildikten sonra paŖa, evvela sakalını sıvazlıya sıvazlıya, sonra göğsündeki kılları kopara kopara, daha sonra çıplak ayaklarının parmaklarını karıŖtırı karıŖtırı tefekküre koyuldu. Hayli müddet dŖnd.

Abdülgani Efendi'nin tespihinin Ŗıkırtısından, Ŗehri'nin tıklalı burnunun hıŖırtısından gayrı ne bir pıtırtı, ne de bir ırtı vardı. Bu skt ve skn devam ederken, bir mumya hareketsizliğıyle duran paŖanın dudaklarından, "Ŗehri, derdime sen derman olacaksın!" nidası yükseldi.

Alt tarafını, titrek titrek söylüyordu:

"Senden baŖka dert ortağıım yok. Bu iŖ de sana dŖt. Yarın imamın kulağını bkelim. AkŖama gelsin, kimseye du-

yurmadan bir nikâh kıyıversin. Âdet yerini bulsun diye yat-sıdan sonra hareme girersin. Hanımla beş on dakika oturup bir kahve içersin. Küçük odaya bir yatak seriverirler; oraya gidip yatarsın. Ertesi sabah da iki kişinin yanında, boşadım deyiverirsin, olur biter. Hem biz kurtuluruz, hem de o teresin çanına ot tıkanmış olur.”

Hulle kararı verildiğinin ertesi akşamı imam efendi gel-miş, Şehri ile hanımefendiye nikâhı kıymış, avaidini¹ alıp gitmişti.

Bunu müteakip Şehri, Hürmüz Hanım’ın arkasına takıla-rak hareme teşrif etmiş, hanımefendinin karşısındaki koltuğa yerleşip derya-yı musahabete² dalmıştı.

Bereket versin içki, biraz zavallı paşanın imdadına yetiş-mişti.

Hulle, şart-ı keenlemyekün³ ettiğinden, Abdülgani Efen-di’nin izin ve icazetiyle konyak şişesini önüne çekmiş, def-i gam için bir iki kadeh yuvarlayayım derken iki şişeyi bitir-miş, kanepenin üstüne serilip horultuya kendini vermişti.

Hürmüz, Hüsñücemal, Sürpik, Tiryal Kalfa, Menekşe Bacı, önlerindeki mangala durmadan cezveleri sürüyorlar, fincanları bitirir bitirmez, bir boy sofaya koşup kapıyı dinli-yorlar, gene yerlerine dönüp minderlerini kapıyorlardı.

Çoluk çocuğa karşı rezaletin son gûnası⁴ diye kerime, da-mat, torun Kanlıca’daki akrabalara gönderilmişti.

Gecenin yarısı yaklaştığı hâlde içerideki yarenlik devam ediyor, mütemadiyen Şehri’nin çenesi, hanımefendinin kah-kahası iştiliyordu.

En yerinde duramayan Sürpik Dudu idi. İki göz arasında sofaya çıkıp kapıyı dinliyor, “Soğuktan dondum titredim!”

1 Avid: Gelir, tahsisat.

2 Derya-yı musahabet: Sohbet deryası.

3 Keenlemyekün: Hiç yokmuş, sanki hiç olmamış gibi.

4 Gura: Tür, çeşit.

diye ellerini uğuştura uğuştura mangal başına dönüyor, “20 senedir bu konağın içindeyim, hanımefendinin bu kerte kıyak eğlendiğini, bu kadar kahkaha attığını ne Abdi Efendi’nin ne Kel Hasan Efendi’nin tiyatrosunda görmüşüm, ne de Kanbur Mehmet Efendi’yi temaşa eder iken seyretmişim!” diyordu.

Bu mangal başı sefası bir saat kadar daha devam etti. Sürpik Dudu, bir parti daha sofayı boyladı.

“Arapçadır, Acemcedir, boyuna elenik laf edoor; altık usanmışım, yatacağım!” dedikten sonra birden eğildi, Hürmüz’ün kulağına sordu:

“Bu abuk subuk herif küçük odada mı yatacak?”

Hürmüz, kendini tutamayıp çapkın bir kahkaha attıktan sonra işi aşıkâra vurdu:

“İkisinin bileceği iş, ikisi de birbirinin helali...”

Gecenin yarısı da geçmiş, kim bilir saat kaç gelmişti.

Hepsinin gözleri kapanıyordu. Uyku, meraka, tecessüse galebe etti. Yataklara girdiler, uykuya vardılar...

*

“Ayol Dilber, şu ayaklarını güm güm basacağına bizim gibi yürüsene. Hatun daha kalkmadı; yüreği ağzına gelecek. Vallahi bu evdekilerin hepsi bir türlü. Durmadan üvendire¹ ile dürtmek istiyorlar.”

Hürmüz Hanım, sofada hem Dilber’i azarlıyor, hem de öğle yaklaştığı hâlde hâlâ uyanmayan hanımefendiyi merak ediyordu.

Şehri, çoktan selamlığa inmiş, pastırmalı yumurta tabağına çatal atan paşanın karşısına geçmişti.

Şehri odadan girer girmez, paşa, “Allah seni aramızdan eksik etmesin!” diye boynuna atılmış, saçında, sakalında, ge-

¹ Üvendire: Çifte sürülen öküzleri dürterek yürümelerini sağlamada kullanılan ucuna sivri demir çakılmış uzun değnek veya sopa.

ceden kalma lavantanın farkına varmadan, şap şap, yüzünü gözünü öpmüştü.

Şehri, bu teveccüh ve iltifata hem arz-ı şükran ediyor, hem de:

“Cenab-ı vacibü'l-vücuda ayandır ki ruhan da, beden de hasta ve şikesteyim. Mahza¹ velinimetin celb-i hoşnudîsi² için bu badireyi kabul ettim. İsmetpenahın nezdinde, üç çift söz etmeden, kahveyi nuşeder etmez, küçük odadaki yatağa girdim...

Hab-ı rahat³ ne mümkün! Efendimizin vaziyeti el aman ki hep gözümün önünde... Yâr ve ağyarın işitmesi ihtimalinden münbais⁴ kaygunuzu aynen hissettim. Yeis ve teessürden tabesabah uyku gözüme girmedi. Yatağımın içinde bunalıp dururken bir de ne göreyim sertacım? Derya-yı melâle⁵ dalıp gitmem, pencerenin açık kaldığını bana fark ettirmemiş. İçeriye karlar yağmış; kılıfım,⁶ rieteynim,⁷ batnım⁸ soğuktan donmuş da bihaberim. Esir-i firaş⁹ olacak bir raddedeyim paşacığım. Başımı kaldıracak, belimi bükecek, adımımı atacak mecalim yok paşacığım...”

Bir müddet karşılıklı sustular.

Önünden kahvaltı tepsisi kalktıktan sonra paşa Şehri'ye sokuldu; dedi ki:

“Gürültü, patırtı arasında Çeşmicellat fakirini de unuttuk. Şu hulle meselesi hayırlısıyla bitsin de bir aralık kızcağıza koş, bir katakulli atıp gönlünü al!”

1 Mahza: Yalnız, ancak.

2 Celb-i hoşnudi: Hoşnutluğunu kazanmak.

3 Hab-ı rahat: Rahat uyku.

4 Münbais: -den ileri gelen, -den doğan.

5 Derya-yı melal: Hüzün, keder deryası.

6 Kılıf: Kafatası.

7 Rie: Akciğer.

8 Batın: Karın.

9 Esir-i firaş: Yatalak hasta.

Paşa o gün daireye gitmeyecek, hulle işi fasloluncaya kadar konaktan ayrılmayacaktı.

Sivil elbiselerini getirtmek için Bilal'e el vururken kapının aralığından Avadis göründü. Paşaya belli etmeden Şehri'yi çağırıyordu.

Başa gelene bakın! Gene sokak kapısında, Seher Hanım beklemiyor mu imiş?

Seher, bu sefer de başka naneler yumurtluyordu.

Dün gece Veysel Bey gene haber göndermişmiş! Hem ablasından para istiyor, hem de Şehri ağabeyim gelsin, beraber eğlenelim diyormuş. Seher, Ayvaz'la içeriye haber göndermiş, saatlerce beklemiş, ne gelen var ne giden.

En nihayet bahçıvan çırağı görmüş. Hanım, burada ne arıyorsun, Şehri Efendi'nin şimdi işi var, gelemes diyerek suratına kapıyı vurup kovmadan beter etmiş.

Seher, eve boş dönünce, Veysel Bey'in beyni dönmüş mü dönmüş. Zaten biraz fazlaca içmişmiş. Az kaldı gece yarısı konağa gelip ortalığı altüst edecek, Şehri'nin ağzının tadını verecekmiş ama Çeşmicellat da Seher de bir ayağını bırakıp öbür ayağına kapanmışlar; anan yahşi, baban yahşi diye yalvarıp yakarmışlar. O da efkârla daha ziyade içmiş, sızıp sesi sedası kesilmiş.

Sabahleyin Şehri de Şehri diye tutturmuş ve bu pusulayı yazmış.

Bu defaki pusulada şunlar yazılıydı:

Sakallı,

Dün gece, gelip gözünün kandilinden başlayacaktım ama yanımdaki hanımlara şükret! Şimdi bu kâğıdımı alınca derhâl ablamı gör; benim için, Zaptiye kapısında parasını cebinden düşürmüş diye bir sakız çiğne; beş lira daha iste. Gene dün geceki gibi Seher Hanım'ı boş döndürürsen yanındakilerle şimdiden helalleş; anladın mı moruk?

Paşa elbisesini giyinedursun, Şehri bir kâğıt parçasına, Veysel Bey'in Bab-ı Zaptiye'de parasını düşürdüğünü ve beş lira daha talep eylediğini çırpıştırarak, harem bahçesine koştu. Dilber'i yakalayıp, yukarı gönderdi. Getirdiği liralari Seher'e teslim eder etmez paşanın karşısına seğırtti ve koltuğa yıkılakaldı.

*

Hanımefendi, sıcacık çayını yatağının içinde içiyor, dizlerini ovan Menekşe Bacı'yı bir bahane ile dışarıya savdıktan sonra Hürmüz'e anlatıyordu:

“Sözü sohbeti yerinde tam istediğim erkek. Terbiyeli, nazik, nazenin. Paşa olmakla insan adam olur mu? Efendi deyip geçerler; gel gelelim öyle arif ki karşısındakinin meramını gözünden çıkıyor, söyleyeceğini bitirmeden ne diyeceğini anlıyor. Hasılı kelâm, her manasıyla insan...”

Önden Hüsnücemal Hanım, arkadan Sürpik Dudu ile Tiryak Kalfa odaya girdiler.

Hanımefendi, Şehri'yi medh, paşayı zemmederken,¹ birden lisanı değiştirerek torbadakileri çıkarmaya başlamasın mı?

“Pençikli esir miyim? Zorla, topuzla olur mu? Belki artık paşayı istemiyorum, belki Şehri Bey'den vazgeçmeyeceğim, onunla oturacağım; kim ne karışır? Evvelce düşünce idi. Şeriatın kestiği parmak acımaz! Yalan mı söylüyorum kardeşler?”

Karşısındaki başlar, İsveç cimnastiği yapıyormuş gibi hep birlikte eğiliyor, her ağız yerden göğce kadar haklı olduğunu tasdik ediyordu.

Hanımefendi bunlardan cesaret aldıkça işi azıtıyordu:

“Şeytan diyor ki; imamlı, nikâhlı ehlin değil mi, bu adamcağızdan hiç boşanma. Hırtlambayı² da evinden bir âlâ uğrat, kumda oynasın!”

1 Zemmetmek: Yermek, çekiştirmek.

2 Hırtlamba: Perişan, derbeder kılıklı.

Maiyet halkı, olurdu molurdu ile çene sallarken, kulağına sokulan Hürmüz Hanım da, “Pek inadın tuttuysa bari bir müddet boşanma. Şehri Bey hareme girsin, çıksın; öteki de hırsından çatır çatır çatlasın!” derken, hanımefendi Sürpik’e işaret etti:

“Duducuğum, a koş; Şehri Bey nerede, ne yapıyor, çabuk bana haber getir!”

Şehri Bey, paşanın karşısında dokuz doğuruyordu. Paşa, gene konyağı atmış, Şehri’nin hastalık, mastalık mazeretleri kulağına girmiyor, ille Çeşmicellat’a git, maval oku, diyordu.

Şehri dalıp dalıp gittikçe paşa işkilleniyor, “Gizli kapaklı bir şey var galiba. Çekinme söyle. Silleyi yiye yiye tabak derisine döndük, bir sille daha yiyelim!” diyordu.

Bu bapta ittihaz edilecek¹ en muvafık tedbir, Çeşmicellat’ın aradan çıkarılması ve ortadan kaldırılması.

Şehri, enine çekmiş, boyuna çekmiş, buna karar vermişti.

Paşa’nın durup dinlenmeyen ısrarları üzerine nihayet yumurtayı yumurtladı:

“Mumaileyha,² maalesef terk-i hane ile bir semt-i meçhule firar etmiş. Üç gündür ortada nam ve nişanı yok!”

Paşanın bervech-i peşin³ keşfettiği bu sille, şeddadî sillelerden değil mi?

Paşanın kulaktozuna iner inmez, canevine dokunmuş, bel kemiğini kırmıştı.

Tam o esnalarda, Sürpik, Şehri’yle paşanın karşı karşıya olduğunu hanımefendiye haber verince o da tepeden tırnağa barut kesilmişti.

Elçiye zeval olmaz mantığıyla Hürmüz’ü selamlık odasına koşturdu, şu ültimatому verdi:

1 İttihaz etmek: Düşünme, kurma, alma.

2 Mumaileyha: Adı geçen, sözü edilen kadın.

3 Bervech-i peşin: Peşin olarak.

“Ele güne karşı, boşandığım adamla bir evin içinde oturamayacağım. Nereye gidecekse gitsin; gitmezse, yarından tezi yok ben de Fetvahane’ye başvuracağım. Fetvasını çıkaracağım.”

Şehri’nin mevkii berbadın berbadı. İki cami arasında kalan beynamaz. Yukarı tükürse bıyığı, aşağı tükürse sakalı. Pusulayı şaşırılmış, o da konyak şişesine kürek çekmekte, tepsiye gidip gelmekte.

Ne olup ne bitecekse bitsin, bir an evvel barışıklık olsun diye dört dönüyordu. Ne hanımefendinin yüzü, ne izzet ü ikram, ne lavanta, ne pufla döşek, bir şey gözünde yoktu. Bu çıkmaz sokaktan yakasını kurtarır kurtarmaz, bir dakika bile, konakta durmamaya karar vermişti. Ne Şam’ın şekeri ne Arap’ın yüzü...

Dışarıda hızlı hızlı ayak sesleri oldu.

İsmail Ağa, pürtelaş kapıyı açtı. Tık tık vurmadan içeri girmek âdeti değilse de saraydan zuhurat olunca ayakyoluna bile sereserpe saldırmak mutadiydi.

İsmail’in ağzından çıkan kelimeler bile cakalı:

“Sarayı hümayundan bir yaver bey teşrif buyurdular. Serian efendimizi istiyorlarmış!”

Paşa, saniyesinde yerinden fırlamış;

“Ulan İsmail! Rengi bozuk Bilal keratası! Meşe odunu Mehmet! Teresler neredesiniz? Bilmem nenize sapan taşı, esvaplarımı, fesimi, kılıcımı getirin. Potinlerim ne cehennemde? Tespih meydanlarda yok, Abdülgani Efendi’ninkini alıverin! Şehriciğim, durma, bana bir iki baş karanfil bul...” diye dört dönüyor, arada da, durmadan, “Midem, barsaklarım cayır cayır yanıyor. Ah, bol sirkeli bir işkembe çorbası olsaydı, üç beş kaşık yuvarlayıp şipşak gözümü açsaydım!” diyordu.

Sanki bütün selamlıkta köşe kapmaca oynanıyordu.

Herkes, önüne arkasına çarpa çarpa, sağına soluna omuz vura vura, o köşeden bu köşeye koşuyor, paşa efendi de, soluya soluya, aksıra öksüre, giyinmeye çabalıyordu.

Araba, taş merdivenden paşayı alıp Yıldız yolunu tuttu.

Bütün harem halkı, yukarıki pencerelere üşüşmüş, konaktan bu vakitsiz çıkışın manasını anlayamamışlar, bakışıp duruyorlardı.

Hanımefendinin içine bir ferferek giriyorsa da meydana vurmuyor, Hürmüz Hanım ise, çenesini yakalamış, kendi kendine, “Bu gidişin encamını pek beğenmiyorum!” diyordu.

Şehri’nin başı dinç kalıp tam bir nefes alacağı esnada karşısına Behlül dikildi.

“*Quelle immense chance, vieux marcheur!*”¹ mukaddemesiyle burnuna sokulmuş, suratını, sakalını kokluyor, “*Gamin*,² bu herhâlde bir *Vivitche*! Pardon, daha doğrusu bir *Florami*! *Gellé frère*’in³ bu latif parfümlerinden katiyen ben de isterim!” diyordu.

Şehri, hep bu sözleri hulle meselesine ve hanımefendiye hamlediyor, karşısındaki ise susmuyordu:

“*Mon vieux!*⁴ bütün güzel, ince, *élégante* şeylere malikiyet için mi yaratıldın? Sen ne yaman bir *dandy*’sin!”⁵

Ne söylerse söylesin, ağız açmamaya azmederek dişini sıkıp dururken, artık Şehri dayanamadı, cevabı yapıştırdı:

“Vallahi mirim, senin ipinle de zinhar kuyuya inilmiyor. Muhakemene itimat hâşa, mantıkına icabet kellâ.”⁶

“Neden o, üstat? Sebep?”

1 (Fr.) Ne muazzam bir şans, yaşlı avare.

2 (Fr.) *Gamin*: Herif, adam.

3 Gellé frere: 1826 yılında Paris’te açılan bir kozmetik ve parfümeri mağazası ve aynı adla üretilen kozmetik ve parfümeri ürünleri.

4 (Fr.) *Mon vieux*: Azizim.

5 (İng.) Dandy: Züppe.

6 Kellâ: Öyle değil, asla.

“Öyle ya, nur-ı didem,¹ mütelevvin ve mütedevvirsin! Bir gün ibiş diyorsun, ferdası gün memiş; ifadatın cereyanı ruzi-gâra tâbi... Zıpzip misal; hacıyatmaz âsâ...”

Son kelime daha dudaklarında iken Behlül’ün kulağına ağzını yapıştırdı, çapkın bir mişvarla² yavaşça fışladı:

“Yüzünüze güller, haşa meclisimizden hariç, Rober namındaki bi-hayânın³ zaman düştükçe irae ettiği⁴ fotografyaları beraberce temaşa eyledik. Benat-ı havva⁵ meyanındaki intihapgerdelerinizi feramuş etmedik.⁶ Malum ya serbeser seyreylemiştik. Beğendiklerinizin kâffesi, min küllülvücuher derisi kemiğine yapışmış, sellürriye⁷ müptela kimesnelerdi... Hani ya etli butlulardan zevk-yab⁸ olan şitaiyyuna aleyhtar idiniz? Hani müsinnelerden firar buyurulurdu?

Bu rümuz ve kinaye tarikiyle işraplarınıza karşı, merhume Nazife Hanım teyzenizin, rahmetli Cemaleddin’in hâklerine kase ederim ki müşarünileyha hanımefendimizle hemsohbet bile olmadım. Saniyen kendisi sindar, lahimdar, şahimdar, tâbir-i âmiyanesiyle ‘eni boyu bir ulema beygiri’ masadakine elyak⁹ olanlardan...”

Kapı aralığından evvela Abdülgani Efendi’nin sarığı arkasından sakalı, daha arkasından cübbesi göründü.

Abdülgani Efendi, soğuk algınlığından yüzünü, boynunu, kulaklarını sarmış, içeriye doğru yarı beline kadar uzanmıştı.

“Keyif halek ya Şehri!” nidasından sonra gülümseyerek, yavaşça, “Mübarek bat,¹⁰ ya İbnüleset!” derken, kapı perdesi-

1 Nur-ı dide: Göz nuru.

2 Mişvar: Tarz, tavır.

3 Bi-hayâ: Edepsiz.

4 İrae etmek: Göstermek.

5 Benat-ı Havva: Havva kızları, kadınlar.

6 Feramuş etmek: Unutmak.

7 Sellü’r-rie: Verem hastalığı.

8 Zevk-yâb: Zevk alan.

9 Elyak: Daha uygun, layık.

10 Mübarek-bâd: Mübarek olsun, kutlu olsun.

nin önünde Sürpik Dudu ile kafa kafaya geldi ve derhâl başını çekti.

Sürpik, işaretle Şehri'yi hareme çağırıyordu. Şehri, setresini kavuşturur kavuşturmaz odadan fırladı. Sürpik'in peşinde harem yolunu tuttu.

Tiryal Kalfa, Menekşe Bacı eteklerini başlarına almışlar, “Şehri Bey, başımız açık, bu tarafa bakma!” diye kaçışıyorlar, Hürmüz Hanım, başörtüsünün altından saçlarını düzelterek, “Beyciğim içeriki sıcacık odaya buyurun!” peşkeşiyle yol gösteriyor, Sürpik Dudu da, “Önde kösemen var iken yolu mu bulamayacak?” diyordu.

Odanın sobası öyle kızmıştı ki boruların alt tarafı bile kıpkırmızı olmuştu. Ortadaki pirinç mangal da tepeleme, nar gibi dolu. Üzerine atılan limon kabuğu cızır cızır yanıyor. Odanın içi mis. Sanki şişelerle lavanta boşaltmışlar, mindere, keçelere, duvarlara dökmüşler. Tavandan bile lavanta intişar ediyor.¹

Hanımfendi, arkasına yakası açık, kolları kısa bir elbise giymiş, kulaklarına tek taşlı küpelerini, göğsüne inci gerdanlığını, parmağına zümrüt yüzüğünü takmış, elinde kocaman bir yelpaze, kanepeye kurulmuştu.

Boyuna, karşısındaki aynada kendine bakıyor, durmadan saçlarını, topuzunu düzeltiyordu.

Şehri odaya girer girmez, ayağa kalkıp iki adım ilerledi. Yerle beraber bir temenna ettikten sonra, “Şöyle buyurunuz beyefendi... Vallahi orası olmaz, şu koltuğa. Pencerenin aralığından bıçak gibi rüzgâr işliyor,” dedi.

Hürmüz, etekleri belinde, maharetini gösterecek bir cambaz gibi alesta duruyor, işareti görünce, hemen zıplayacakmış gibi bir vaziyet takınıyordu.

¹ İntişar etmek: Yayılmak.

Şehri Bey'in rahat oturması için arkasına kuş tüyü yastık getirdi. Önüne sehpayı koydu. *Extra* tütün paketinden bir cıgara uzatıp kibriti çaktı. Hanımefendiyle bir kaş göz işaretinden sonra, "Şimdi kadını!" diyerek odadan fırladı.

Sürpik Dudu, Hürmüz'le ne kadar canciğer ise de bu gibi mühim hususlarda arkaya kalmaya da pek razı olamıyordu.

"Benim bıllık bıllık hanım sultanım, sen başkalarına kumanda vuruncas, kantarın topuzunu koparıp ciğerimin ta ortasına indiroorsun. Barsaklarıma iğne değil, çuvaldız da değil, temel çivisi batoor. Bacaklarım pırpır ederek titroor. Belimin alt tarafına damla oturacak sanoorum."

Şetaret Bacı kapıdan başını soktu.

"Dudu yetiş, kocaman sandığı kaldıramıyoruz!" dedi. Sürpik derhâl şıtap etti.¹

Hürmüz, Şetaret, Sürpik, üstünde fonograf duran dolabı yakalamışlar, yalpalaya yalpalaya odaya sokmaya çalışıyorlardı.

Dolap da oldukça alametlerdendi. Uflaya puflaya, içeri getirip lavabonun yanına koydular. Hürmüz'ün işaretiyle gene derhâl dışarıya çıktılar. Bir kolundan Sürpik, ötekinden Dilber tutarak muhteşem bir tepsi de getirildi. Üstünde noksan olan, yalnız kuş sütü. Ne mezeler de ne mezeler! Beyin salatası, siyah havyar, süt beyaz olmuş havyar, balık yumurtası, fındıklı ve cevizli tarator... Balıklar, turşular, pastırmalar, sucuklar, peynirler... Hesabın kuvvetli ise say sayabildiğin kadar...

Başta hanımefendi olmak üzere bütün konak halkının malumu idi ki paşa, saraydan böyle çağırılışlarda, gece yarılara kadar gelmez, hatta bazı zamanlar, orada sabahladığı olur.

Zaten bugün erken gelse bile hareme çıkmak ihtimali yok. Hulle işi daha bir neticeye bağlanmamış.

¹ Şıtap etmek: Acele etmek, seğirtmek.

Her ihtimale binaen, Hürmüz Hanım ara kapıyı sürmelemiştir, şayet vurulursa, yukarıya haber vermeden açılmamasını tembih etmişti.

Hüsnücemal Hanım, hanımefendinin emriyle, paşanın hiç giyilmemiş Şam hırkalarından birini, Şehri Bey'e göre kesip harıl harıl makinede dikiyor, içeceği sigarasını bile Hürmüz'e sardırıp ağzına verdiriyordu.

Şehri koltuğa kurulur kurulmaz yarenlik alabildiğine yürümüştü:

“Rahat otursanız a beyefendi. Teklif tekellüf istemem. Niçin öyle yabancı yabancı duruyorsunuz?”

“Hiç hayıflanmayınız, abd-i naçiz¹ pek rahatım.”

“Galiba oda soğuk, üşüyorsunuz?”

“Velinimet, Tehame-i Yemen'de, Bağdat'ta, Trablusgarp'ta sinîn-i vefire² hidematım sebkat etti.³ Hararet-i havaya hararet-i kalp de inzimam⁴ etse ne umurum. Bendeniz hâmit ve şakir⁵ olduktan sonra...”

“Vallahi Hâmit Bey de Şakir Bey de tanıdığım kimseler değil. Eski valileri tanımam. Bu Allah'ın derdinden kimi gördüğüm vardı ki...”

“Ona şüphe mi var efendiceğizim?”

“Mutadınızı bildiğimden biraz öteberi hazırlattım. Buyurunuz, afiyetler olsun. Benim adım içkiyi sevmez diye çıkmış. İçkiyi sevmiyor değilim, münasebetsizlikten hoşlanmıyorum. İnsan olan içkiyi ağzına içer. Ben içki içince zir-zoplaşandan hoşlanmıyorum, hakkım yok mu?”

“Ne demek baş tacım, yerden göğe kadar haklısınız.”

1 Abd-i naçiz: Değersiz, önemsiz kul.

2 Sinîn-i vefire: Uzun yıllar.

3 Sebkat etmek: Geçmek.

4 İnzimam: İlave etme, katılma.

5 Hâmit ve şakir: Hamdeden ve şükreden.

Hanımefendi bir hamle ederek kalktı. Kendi eliyle Şehri'ye uzattı:

“Sözüm, sizin gibi zarif ve âriflere değil. Herkes keşke sizin tırnağınıza benzese!”

Hanımefendi, kanepenin arkasına eğildi; bir bira şişesi açtı.

“Beni mazur görün, rakı, konyak içemiyorum. Neşenizi bozmamak için biraz arpa suyu içeceğim; o da sizin şeref-nize!”

Bardağı dikerken Hürmüz Hanım odaya girmiş, güya ortalığı kolluyormuş gibi etrafa bir göz gezdirdikten sonra kendini zaptedemeyerek, tepsinin baş ucuna çökmüştü.

“Ömrümde ağzıma koyduğum şey değil ama şu dakikada benim de içim çekti!” diyerek bir kadeh rakı doldurdu; hemen yuvarladı.

Şehri, tepsideki rakı şişesinin dibine darı eke dursun, hanımefendi bira şişesinin ikincisini de yarılamış, Hürmüz Hanım ise bir iki tane daha çimlenmişti.

Ortada perende atan Sürpik Dudu bile bir bardağa rakı doldurarak çekilmiş, “Senin de, babanın da canına irahmet olsun Artin Efendi! Topunuzun cennette kulakları çın çın çınlasın, ciğerköşem!” sayhalarıyla kafayı tutturduktan sonra harekete gelerek, fonografin başına geçmiş, bir türlü çaldırmayı beceremiyor, “Ka bu ne zartapoz şeydir? Langa bostanındaki kazurat deposudur yoksam Foskolo birahanesinin yerin dibindeki yüznumarasıdır?” diye söylenerek Hüsnücemal Hanım’dan imdat umuyordu.

Hüsnücemal Hanım, hırkayı bitirip Şehri’nin arkasına giydirdikten sonra o da bir iki kadeh rakıdan hissesini almış, ardından dahil-i daire-i devran olmuştu.

Fonograf, cızır da cızır, Kemani Ağa'nın yegâh taksimini, arkasından Hafız Osman'ın hicaz gazelini tutturmuştu. Hanımefendi ile Şehri, dil yarışında birbirinden geri kalmıyorlardı:

“Hüsnücemalciğim, yanık, fıraklı şeyleri şimdi bırak, gülelim, eğlenelim.”

“Şehri bendenizin kavlini istima¹ buyurun. Bugün varız, yarın yok. Yarın cennetiz, öbür gün cehennem. Hayat, şehri-ayın gecelerinde, ateşfeşan olan çarhıfelek misali değil mi? Yanar döner, parlar söner.”

“Muy-i Jülidem”,² “Ahteri düşkün”,³ “Amet nesimi”⁴ gibi şarkılar neşe kaçıracı olduklarından fonografa konar konmaz çıkarıldı.

Hanımefendinin emriyle Meddah Aşkî'nin taklitleri başladı. Külhanbeyi ağızları, her günkü küllüçörek Veysel'e benzetildiğinden, Arap muhavereleri, Abdülgani Efendi'yi hatırlattığından, Ermeni taklitleri Sürpik'ten farksız olduğundan defedildi.

“Portakalcı Yahudi”nin durmadan kahkaha atması hoşagitti.

Hanımefendi, yanına Hürmüz'le Hüsnücemal'i çekmiş, “Bu herifin yayık yayık gülüşü tıpkı bizim paşanın sulu hâline benzemiyor mu?” diye kahkahayı atıyordu.

Şehri'nin natikası⁵ gene ustura gibi keskinleşmişti.

Yavaştan yavaşa makamı da tutturmuş, göz süzerek, sakal kaşıyarak, hanımefendiye bakarak, ne şarkılar ne beyitler okumuyordu:

1 İstima: Kulak verme, dinleme.

2 Bestesi Şakir Ağa'ya ait olan Rast makamında bir şarkı.

3 Bestesi Hacı Ârif Bey'e ait olan Nihavent makamında bir şarkı.

4 Bestesi Abdulkadir Meragi'ye ait olan Rast nakış beste.

5 Natika: Düzgün ve güzel söz söyleme.

*Habgah-ı yâre girdim arz için ahvalimi
Bir perişan hâlini gördüm, unuttum hâlimi
Leblerinde, sinesinde gizlenen amâlimi
Leblerimle topladım, tebrik ettin ikbalimi.¹*

Bu beyit biter bitmez bir tane daha:

*Aşk ateşi sinemde gene şule feşandır
Şevk-i rah-i dildar ile çeşmim dolu kandır
Biçare gönül dert ile bitab ü tüvandır.²*

Fesi yıkıp hanımefendiye gülümseyerek:

Bu hâle koyan hep beni bir yosma cıvandır.

Arkasından bir başkası daha:

*Aşkî pünhan edemem nale-i efgandır bu
Nice feryat edeyim, ateş-i suzandır bu.*

Şehri'nin suzan kelimesi ağzının içinde iken Şetaret Bacı girdi, "Beyefendiyi selamlıktan istiyorlar!" diyerek, desturun ortaya bir balgam attı.

Hanımefendi, telaşa düşerek etekleri tutuşmuş, Hürmüz Hanım, ondan ileriye giderek, gözünü Şehri'nin gözüne dikmiş, Sürpik Dudu ise, kapının arkasına rakı bardağını saklayarak, sesini herkesten yükseltmişti:

"Buna bilmem ne yemenin elenikası demezlerse suratıma kusun. Kim imiş o hent karabet bakayım? Bu kerte kepazelik nerede olur? Pangaltı'daki, Osmanbey'deki üst kat pansiyonları geç, bu çeşit irezalet, ne Baryam Sokağı'ndaki Amber Hanım'da, ne Küçük yazıcı'daki Kel Hayganuş'ta, ne de Timoni'deki Şaşı Bayzar'ın evinde vardır. İşi, Yüksek kaldırım aksa-

1 Bestesi Giritfen Âsım Bey'e ait Rast makamında bir şarkı.

2 Bestesi Hacı Ârif Bey'e ait olan Nihavent makamında bir şarkı.

tasına¹ döndürdüler. Bu ne haltetmektir? Zo, evin içinde mama, teyze yok sanoorlarsa bugüne bugün bir evin değil, üç evin, dört evin üstesinden gelirim. Hem de eli bastonlu, kolu şemsiyeli beylere karşı değil, saldırmalı, usturalı belalılara karşı...”

Şehri, lakırdı ve şamata arasında, usulcacık dışarı sıvıştı.

Gelen malum; gene Seher Hanım.

Veysel Bey çekmiş çekmiş, Şehri de Şehri, diye tutturmuş. İlle şu dakikada gelecek; rakı içeceğiz beraber çiftetelli oynayacağız, diyormuş.

Az kaldı kendi geliyormuş da yalvarmışlar, yakarmışlar, mâni olmuşlar.

Seher Hanım, Şehri’nin eteklerine kapanıyordu:

“Aman beyim, delikanlı içkili. Sen de bilirsin ki sayılı fırtınalardan. Vallahi hepimizin başına bir iş çıkacak. Ben korkmam, o tazeye acıyorum. Şimdi beraber gidelim, yarım saat olsun otur. Zaten çok içti, nasıl olsa sızar, gerisin geriye dönersin!”

Hanımfendi kuşkuda değil mi ya, toparlanıp kendini kaldırmadan evvel, Hürmüz’ü koşturdu. Hürmüz, harem bahçesinden sokak kapısına yanaştı. Şöyle uzaktan bir göz attı. Seher’i görür görmez o anda tersi dönüp bütün kanı başına çıktı. Nefes nefese hanımfendiye geldi.

Gördüğünü pek de örtbas etmeyerek soluk soluğa tarif ediyordu:

“Orta yaşlı bir kadın ama ne makule şey olduğunu, her azası söylüyor. Kaşlarında kazan kulpu rastıklar, gözlerinde kuyruklu sürmeler, yüzünde püskürme benler. Alılık, düzgün hepsi tamam...”

Hanımfendi çarpıntıdan bitiyordu. Burnundan soluyor, her tarafı sıpır sıpır titriyordu.

¹ Aksata (argo): Alışveriş.

Bu kadın paşayı çağırtmış olsaydı bu kadar asabına dokunmayacaktı.

Hürmüz izahat veriyordu:

“Rabbim yüzlerini, suratlarını cümlemizden, ırak etsin, çehrelerini şeytan görsün, hani ya Sultan Beyazıt dudusu, Yenicami yosması dedikleri kadınlar yok mu?”

Sözünü bitirmeden Şehri yetiştirdi.

Pek laubalice hanımefendiye yaklaştı:

“Gelen kadını Veysel beyimiz göndermiş; Bab-ı Zaptiye’de mevkufini¹ ziyarete gelen hatunlardan biri imiş. Zavalı çocuk ayak terini de vermiş.”

Üst tarafı malum olduğundan hanımefendi derhâl kesesine el attı. Eline üç lira almış, Şehri’nin yüzüne bakıyor, reyini sorar gibi bekliyordu.

Şehri:

“Malûm u ihsanınız, Veyselciğim, velinimete karşı olan muhabbet ve sadakati yüzünden bu girdaba giriftar oldu. Kim bilir hangi cihete sarf etmiş, nezdinde parası kalmamıştır. İki lira daha ihsan buyurulursa...”

Sözünü ikmal etmeden iki altın daha uzatılarak hem Şehri’nin isabet-i mütalaası tasdik hem de Veysel Bey tesrir² edildi.

Şehri’nin, liraları Seher Hanım’a vermesiyle geri dönmesi bir oldu. Hamam halveti gibi odada, gene tepsinin önüne geçerek koltuğuna yaslandı.

Rahat ve yumuşak olduğu için Şam hırkası da giydirildi. Hürmüz, Şehri’nin setresini katlarken, cebinden yere bir paket düştü. Bir de ne görsün?

¹ Mevkuf: Tutuklu.

² Tesrir: Sevindirme.

Hafazanallah! Aman ya Rabbi! Tu, tu, tu!

Ben diyeyim on beş yirmi, siz deyiniz otuz kırk resim... Ama ne resimler! Kadının türlü türlü. Hepsini de yarı çıplak, yarı anadan doğma.

Hürmüz, an-ı vahitte¹ gözlerini yummuş, eline ne geldiyse kapmış, aynalı dolaba, lavaboya çarparak, bir sandalye devirerek odadan dışarı fırlamıştı.

Hanımefendi Şehri ile âmak-ı müzahabette² puyandı.³

Hüsnücemal ile Sürpik de, derhâl dışarı koştular:

“Kardeşciğim, Hürmüz Hanımcığım! Neredesin? Üzerine fenalık mı geldi, yoksa başın mı döndü?” diye dört tarafa seğirtiyorlar, Hürmüz’ü bulamıyorlardı.

Hürmüz, pembe odada pencere önüne koşmuş, resimler elinde taş kesilmişti. Hüsnücemal ve Sürpik de o saniyede taş kesildiler. Tiryal Kalfa da geldi, o da taş kesildi. Menekşe Bacı da sükun etti; o da tunç kesildi.

Biraz alâim-i hayat⁴ belirmeye başlar başlamaz, resimler elden ele devredilmeye başladı. Devirler tekerrür ettikçe dudaklar da harekete gelmişti:

“Tu... Rezil!”

“Köprü üstünde avuç aç inşallah!”

“Kömürcü sokağının kaldırımında can ver!”

“Allah’tan bul, kahrol şırfıntı!”

Bu hanımlar, pembe odada kafa kafaya veredursunlar, Şehri de meydan-ı belâgat ve fesahatte, sühanendaz ve hanımefendinin nezdinde gittikçe serfiraz oluyordu.

1 Ân-ı vahitte: bir anda, birdenbire.

2 Âmak-ı müzahabet: Derin sohbet.

3 Puyan: Dalmış.

4 Alâim-i hayat: Hayat alâmetleri.

Pembe odada kafa kafaya veredursunlar...

Şehri, orta oyunundaki pişekâr misal, karşısındaki ise zenne hısal¹ idi.

O ne manalı bakışlarla, remizli tavırlarla, karşılıklı bel kı-rarak, boyun bükerek görüşüyorlardı:

“Yemin-i çakername isabet eden² mangaldaki, yesar-ı bendegâneme düşen³ sobadaki ateş, lâl-i lebinizin,⁴ harareti-ne nispetle lâşey⁵ mesabesinde...”

1 Hısal: Hasletler, huylar.

2 Bu kölenizin sağına isabet eden.

3 Bu kulunuzun soluna düşen.

4 Lâl-i leb: Dudağın kırmızısı.

5 Lâşey: Değersiz.

“İlahi beyefendi, mangala, sobaya bile beyit uyduruyorsunuz. Pek iyi anlamadım ama yoksa leblebi mi istiyorsunuz? Rahmetli ortanca dayım önünde leblebi bulunmazsa bir türlü ağzına işret koyamazdı.”

“Hayır velinimet, leblebi arzu etmiyorum. Raz-ı derunumu¹ dökeyim, meddah-ı hüsnünüz² olayım, benimçün kâfi...”

“Meddah Hüsnü, Meddah Hüsnü! Benim bildiklerim Aşkî, Süruri... Canım, şimdi tatlı tatlı görüşüyoruz, meddahı ne yapacaksınız? Ne kadar olsa yabancı erkek değil mi, kaç göç işi çıkar.”

“Demem o değil meleğim; abd-i ahkar ne kadar müşkül-pesent ise endam-ı alülâliniz³ ve cazibe-i bakemaliniz de o derece bimenent...”⁴

“Estağfurullah, Estağfurullah! İltifat buyuruyorsunuz. Benimkisi biraz tombulluk, akça pakçalık ve cana yakınlık... Aman beni şaşırtıyorsunuz, sıkılmadan kendi kendimi met-hedip duruyorum.”

“Mevcuda hurdebin⁵ ile bakarak ibraz-ı mahviyet buyuruyorsunuz şekerim! Hazain-i hüsnünüz⁶ ol kadar mütenevvi, ol kadar na-mahdut ki...”

“Yüzüme gözüme boya nedir bilmem, ömrümde rastık, sürme kullanmam. Bazıları diş tozundan kırmızı kâğıttan bile allık yaparlar. Allah’ın bildiğini kuldan saklayacak değilim a, yalnız, saçlarıma biraz zerdeçal ile sarı boya koyuyorum.”

“Ahsen-i takvim üzere yaratılmış bir peri-i bînazir⁷ olduğunuz müteayyin ve mütebariz...”

1 Râz-ı derun: İçte gizlenen sır.

2 Meddah-ı hüsn: Güzelliği öven.

3 Endam-ı âlülâl: İnce uzun endam.

4 Bimenent: Eşsiz.

5 Hurdebîn: Mikroskop.

6 Hazain-i hüsn: Güzellik hazineleri.

7 Peri-i bînazir: Benzersiz bir peri.

“Takvimi, makvimi bilmem, bildiğim bir şey varsa otuzunu geçtim; kıymetimin, uysallığımın karşılığını hiç görmedim...”

Hürmüz, kapı arkasından hafif öksürerek geldiğini haber verdikten sonra, hanımefendinin kulağına eğildi:

“Mehmet Paşa’nınkiler geldi; evde yoklar dedim, savdım. Zarife Hanım’ı da, sünnet düğününe gittiler diye kapıdan çevirdim. İyi etmedim mi kadını?”

Hanımefendi, ayıp olmasa, yarı vefakârının boynuna sarı-lacak, bir yanağını bırakıp ötekini öpecekti.

Şehri, kurulduğu yerden kemal-i vakarla el vurdu.

“Yahu!” diye seslenirken Hürmüz karşısında hemen divan durdu.

Şehri çenesini uzatmıştı:

“Hemşire-i şefkat-vefireciğim,¹ bana bir hilal lütuf buyur-lur mu? Esnan-ı katıamın² solundaki dendan-ı habis³ gene zonklamaya başladı.”

Ne dediğini kimse anlamamış, yüzüne bakıyorlar, Şehri ise hiç oralı olmayıp devam ediyordu:

“Susup tahammül etsem ne âlâ fakat maksadım, iffet-i ve-simenin huzurunda çin-i cebin⁴ göstermemektir.”

Hilal aranadursun, kapıdan bir kedi tırmalayışına benze-yen bir tıkırtı. Arkasından tokmak yavaşça çevrildi. Dilber’in saçının ucu, sonra burnunun tepesi göründü. Dilber başını bi-raz daha uzattı ve hanımefendinin gözüne çarptı.

“Kız ortada arayıcı fişeği gibi ne dolaşıyorsun?”

Dilber biraz hık mık ettikten sonra işaretle anlattı:

1 Çok şefkatli kızkardeşim.

2 Esnan-ı katia: Kesici dişler.

3 Denda-ı habis: Alçak diş.

4 Çin-i cebin: Can sıklıklığı.

“Beyefendiyi selamlıktan istiyorlar.”

Hanımefendi gözlerini açmış, yerinden kalkmış, “Gene kim geldi, kim istiyor?” diye soruyor, fakat Dilber ortadan kaybolduğu için cevap veren olmuyordu.

Şehri’nin gene etekleri tutuşmuştu.

Zaten diken üstünde oturuyordu. Akli, fikri hep Veyssel’de, şimdi kör kandil konağı boylayacak diye heyecanda.

Önde Şehri, arkasından, hanımefendinin işaretiyle Hürmüz, selamlığa indiler.

Ayvaz Avadis karşılarına çıktı.

Bekleyen, gene Seher Hanım değil mi imiş?

Artık bu işe Hürmüz’ün de babaları tutmaya başlamıştı. Şehri’den evvel sokak kapısına vardı. Elini böğrüne dayayıp, sağ ayağını biraz ileriye attıktan sonra Seher’i, tepeden tırnağa kadar süzdü. Kendi kendine, “Yelloza bu kadarı kâfidir!” dedikten sonra geri çekilip Şehri’ye meydan verdi.

Bu geliş hakikaten hayra alamet değildi.

Veysel beyin inadı bir türlü geçmemiş. İllaki Şehri de Şehri, diyormuş. Koca tabancayı çıkarıp masanın üstüne koymuş.

Seher Hanım, Veysel’in dediklerini kelimesi kelimesine anlatıyordu:

İlle o herif gelecek, karşıma geçecek. Beraber çakıştıracamız, semai, koşma söyleyeceğiz, çiftetelli oynayacağız.

Seher, hem bunları anlatıyor, hem de durmadan Şehri’nin eline ayağına vararak, “Aman kardeşciğim, bir lahza gel, dediği olsun sonra istersen çık git!” diyordu.

Şehri ise, Hürmüz’ün işitmemesi için boyuna Seher’in kolunu dürtüyor, omuzunun tozunu silkmek bahanesiyle boyuna arkasına göz gezdiriyordu.

Hürmüz, bahçıvan Zeynel Ağa ile lafta iken Şehri, dörtnal içeri koştı.

Doğru hanımefendinin huzurunu boyladı. Boynunu kırıp, yüzüne mahzun bir eda verdikten sonra:

“İffetpenah,” dedi, “Veysel beyimizden gene o hatun geldi. Bab-ı Zaptiyeye abd-i ahkar gitmeden olmayacak. Çünkü nam-ı çakiranemi söyleyince evidda-i kadimeden¹ zaptiye nazırı maali mezahiri paşa hazretleriyle utufetlû muavin beyefendi, saadetlû mektubî beyefendi, izzetlû muhasebeci bey, rifatlû evrak memuru efendi...”

Hanımefendi, parmaklarında tuttuğu üç lirayı göstererek az mı, çok mu, gibi yüzüne bakarken, Şehri, “Adet beş, işi bitirmeyen kalles!” tekerlemesiyle iki tane daha çekti. “Bir buçuk, taş çatlasa iki saat sonra huzurunuzdayım!” diyerek kapı eşiğini atladı.

Hürmüz, çenesini kaşımakla, Hüsnücemal hotozunu düzeltmekle, Sürpik Dudu da burnuna soktuğu parmağını, koltuğunun altına silmekle meşgul oladursun, Şehri selamlıktan rüzgâr gibi geçti. Taş merdiveni hop hop hopladı. Sokak kapısının önünde Seher Hanım’a mülaki oldu.²

“Arkana, sağına soluna bakma, yürü,” emrini verdi. Bozuk kaldırımlar üstünde seke seke, köşe başındaki yokuştan kaya kaya yürüdüler.

Az gittiler, uz gittiler, dere tepe düz gittiler, Beşiktaş’taki evin önünü buldular.

Seher, Şehri’yi iyice temin etmişti.

Şehri’nin Çeşmicellat’la hususiyetine dair Veysel Bey’in hiç malumatı yokmuş. Seher Hanım her şeyi yoluna koymuş, idare-i maslahat etmiş, ağız birliği de edilmiş. Şehri, Çeşmi-

1 Evidda-i kadime: Eski dostlar.

2 Mülaki olmak: Kavuşmak.

cellat'ın o derece yabancıı imiş ki hatta yüzünü bile görme-mişmiş.

Zaten şehri öyle adamlardan mı imiş? Ensesine vur lok-masını al; yanına tak, git adam kes, ipine asıl kuyuya in!

Seher'e itimadı olduğu için şehri'nin yüreğini yağ bağla-mış, hatta neşeden içi bile oynamaya başlamıştı.

Seher Hanım, "Sen biraz yavaşla!" diyerek on, on beş adım ileriledi. Göğsünden anahtarı çıkardı, kilidi açtı; içeri girdikten sonra kapıyı aralık bıraktı.

şehri de, sağına soluna bakmadan içeriye daldı.

Yukarıda, Çeşmicellat'ın kahkahalarına, Veysel'in yayık yayık sözleri karışıyordu:

"Vallahi olmaz Veysel Beyciğim, billahi olmaz. El âlem bize ne der?"

"Emrin başım üstüne anam babam, şimdi keyfime dokun-ma, şu dini kınalı kafes açıl-sın, nefes alalım! Gelecek ma-halleli değıl mi, imamının da, muhtarının da, bekçisinin de ervahını bir kalaylayayım da gör..."

Veysel Bey'in ağızında metelik dönmüyordu.

şehri'nin diz bağları çözölmüş, titriyor, Seher Hanım arkasından iterek, "Böyle celalli celalli söylenişine bakma; şeker gibi delikanlı... Geldiğimizi duydular, haydi çıkalım, geciktiğimize bir mana vermesinler!" diyordu.

Oda kapısına geldiler.

Seher öne düştü. Gözlerini süze süze, kırıta kırıta, "Verin bakalım müjdeni!" diyerek Veysel Bey'in önüne dikildi.

"Müjdeni değıl, canımı al ablacığım!"

"Gelen Yakomi mi, yoksa Arap Mehmet mi?"

"şehri Bey'i istemediniz mi beycağızım, işte emriniz mu-cibince onu getirdim!"

Veysel rakıyı yuvarlarken yarım bıraktı:

“Gelsin moruk, buraya!”

Daha odaya adımını atmadan kolundan yakaladı.

“Çal ciğer köşem bir çiftetelli, şu sakallı ile karşılıklı göbek kıvracağız!” kumandasını dayadı.

Şehri'nin karşısına geçmiş, “Nay nay nay nay nam... nay nay nam... nay nay nam!” diye parmaklarını şıkırdatarak omuz titretiyor. “Ulan oyna, kart tellak gibi kırıtm!” diyor-du. Çiftetelli daha bitmeden, “Gözbebeğim, bir zeybek vur, şu kereveti perdahlıyı zıplatalım!” emriyle ahengi değiştirdi

Şehri'nin setresini, yeleğini çıkarttı. Zeybek dizliğine benzemesi için pantolonunu sıvattı; kuşağından çektiği kocaman bir bıçağı beline soktu.

“Oyna, it oğlu it, bizi eğlendir!” narasını attı.

Şehri, bitik hâlde, kol sallaya, ayak atadursun, Seher Veysel'in kulağına eğilmişti:

“Adamcağızı masa başından kaldırdım. Paşanın tınaslar gibi yazılarını yazıyordu; hatırlınız için geldi. Bari bir sigara-cık içsin, bir kadehcik rakı yuvarlasın da kendini toplansın!”

Veysel, bardağın yarısına kadar rakıyı doldurur doldur-maz, ortada dört dönen Şehri'nin dudaklarına yapıştırdı. “Çek bücür!” diye hepsini ağzına boşalttı.

Zeybek oyunu, iki üç kere yeni baştan tekrarlandı.

Sonuncuda Veysel de meydana fırlayarak, karşılıklı tozu dumana kattıktan sonra soluya soluya minderlere yıkıldılar.

Veysel, sırtüstü uzanmış, ayaklarını Şehri'nin burnuna sokmuş, “Çekelim, içelim bülbülüm! Doldur, ver; rakı bittiy-se şarap ver, bira ver, zehir ver! Şu sakalına yandığım ağabe-ye ver ama sülük gibi eteğime yapışmasın, yanımdan postu

çeksin!” diye söylenip duruyor, Şehri’nin ise yalnız suratı kıpırdıyor, Seher’e kaşlarıyla rakı şişesini gösteriyordu.

Veysel birden sıçradı. Yalpalaya yalpalaya, belindeki altıpatları kılıfından çıkararak masanın üzerine fırlattı.

Şehri, saniyesinde yerinden zıplamış, gömleğinin önünü kavuşturarak, “Emredersiniz aslanım, başüstüne tosunum!” nakaratıyla kandilli temennalara başlamıştı.

Tepsiden bir midye tavası ağzına atarken Veysel gürledi:

“Hergeleliğin âlemi yok, siyah havyara ne dokunuyorsun? Fasulya piyazı nene yetmiyor?”

“Ekil ve tenavül¹ eylediğim havyar değil, bir adetçik midye beyzadem. Maazalik arzunuz veçhile fasulya piyazını da yiyeyim. Ne emir ve irade buyuruluyorsa makbulüm odur.”

“Gözünün ateş böceğine yandığım, bir gazel söylese-ne...”

“Müstağni-i arz² ve beyandır ki çaker-i kemineleri...”³

“Kavanozu yaldızlı gene mavala başlama. Karşındaki kimdir biliyor musun? Bana, Etyemezli Veysel derler. Aaa-ayt!”

Narayı basarken Seher’le Çeşmicellat etrafına diz çökmüşler, “Aman paşam, canım paşam, kapında kulun, kölen, hoşhoşun olalım; merhamet et. Mahalleli başımıza üşüşecek; el âleme rezil ve rüsvay olacağız!” diye bir ayağını bırakıp ötekine kapanıyorlar, bu lafların hiçbirisi Veysel’in kulağına girmiyor, “İsterse padişah tahtından inip buraya gelsin. Anasını, avradını...” diye ağzını açıp gözünü yumuyordu.

Şehri, minderin kenarına tortop büzülmüş, boyuna dua okuyor, Veysel de azıttıkça azıttıyordu.

1 Ekil ve tenavül: Yeme içme.

2 Müstağni: İhtiyaç duymamayan, tok.

3 Çaker-i kemine: Hakir kul.

Şehri baktı ki kurtuluş yok. Çare-i necat¹ çağlayanın akıntısına kendini vermekte.

Bir iki öksürüp mendile tükürdü. Pes perdeden gazeli tuttururken Veysel bir daha haykırdı:

“Ulan, ölüm döşeğinde Azrail’e can mı teslim ediyorsun, yoksa ayarı bozuk saatle yediyi çeyrek geçeyi mi çalıyorsun? Sesini çıkar musluğu lökünlü!”

Şehri, artık önünü arkasını unutmuş, gırtlığa kuvvet, gazele dayanmıştı:

*Kassab-ı felek kalb-i fakiranemi deşti,
Külhan misal ateş-i süzanımı eştı.*

“Kasaptan, külhandan başka laf bulamadın mı çatlak zurna?”

Şehri, masanın üstündeki tabancaya, cigara sehpasındaki bıçağa gözü iliştikçe, bu son tetikteki vaziyeti gördükçe ıspazmoza² tutulmuş gibi zangır zangir titriyordu.

Nereden Seher’in lafına kandım da buraya geldim, neden konaktan, hatta İstanbul’dan firar etmedim, niçin Sarayburnu’ndan kendimi denize atmadım, diye inim inim inliyordu.

Artık battı balık. Çarnaçar başka bir gazel tutturdu:

*Haberin var mı saba kâkül-i cananımdan
Ben cüdayım nice dem zülf-i perişanımdan*

İkinci mısrayı bitirmeye kalmadan, Veysel, “Ulan kime karşı bu söz atış, kâkül, zülf-i perişan? Karşındaki hanıma gözümün önünde geviş getirmek ha!” diyerek fırladı.

Öyle köpürmüş, öyle köpürmüştü ki masanın üzerinde ne var, ne yok yere fırlatıyor, ateş püskürüyordu:

1 Çare-i necat: Kurtuluş çaresi.

2 Ispazmoz: Aşırı kasılma, titreme.

“Bilmem nen yalıya inmeden caka, fiyaka, hovardalık ha! Dostunu karşına çekip de Elengo’nun evinde sofra mı veriyorsun? Ben tongaya basar mıyım? Bana kim derler be? Arap Abdullah’a, İstinyeli Salih’e, Kadayıfçı Arif’e bile metelik vermeyen herife sen mi taktıracaksın?”

Bir perende atarak tam üzerine yükleneceği esnada Şehri masanın altına giriverdi.

Kadınlar Veysel’in ayaklarına, eteklerine sarılmış, öpücüğün binini bir paraya savururlarken Şehri, hokkabaz gibi el çabukluğu ile lambayı kapar kapmaz püf, deyip söndürdü.

Zifiri karanlıkta, fındık faresi gibi kapı aralığından dışarıya kaydı; kendini alt katta ve sokak kapısının önünde buldu.

Fessiz, setresiz sokağı tuttu.

*

Bütün gözler, çiftler çiftler pencerelerde Şehri’yi bekliyordu.

Hanımefendinin çenesini bıçaklar açmıyordu.

Akşam olmuş, lambalar yanmış, Şehri hâlâ meydana çıkmamıştı. Hürmüz’le Sürpik Dudu, belki kırk kere selamlığı kolaçana inmişler, boynu bükük dönmüşlerdi.

Dilber, harem bahçesinin kapısında gözcü olarak bekliyordu. Şehri’nin kapıdan girdiğini görür görmez yukarıya haberi koşturacaktı.

Bahçe kumlarının üzerinde hışır hışır araba sesi işitildi. Paşanın arabası...

Hani ya gece yarısı dönecekti? Hani ya nöbetçi kalacaktı?

Bu gelişe harem halkı da şaşırmış, türlü manalar verilme-ye başlanmıştı.

Acaba Veysel’in Bab-ı Zaptiye’deki işi sarpa mı sardı, yukarıya mı aksetti? İşgüzarlardan biri parmak taktı da Şehri de mi yakalandı? Paşa efkârla mı konağa dönüyor?

Paşa bugün gene pek berbat hâlde idi.

Vakıa, sarayda gene huzur-ı şahaneye çağırılarak iltifat-ı hümayuna nail olmuş, bir mesele-i mühimme hususunda reyî sorulmuş, bir müddet başmabeyincinin odasında oturduktan sonra ertesi gün alessabah gelmesi iradesini alıp konağa dönmüştü.

O da gelir gelmez Şehri'yi sormuş, sokağa çıktı daha gelmedi, demişlerdi.

Şehri'yi çar çeşimle¹ bekleyenlerden biri de paşa idi. Şehri, badireden kurtulup da konak kapısının önünde nefes alırken yarından tezi yok kaçmaya ahdediyor, bahçeye kulak kabartıyordu.

Ayak sesi duymayınca bir hayalet gibi içeriye kapağı atıp doğru odasını boyladı.

Tepesi, sırtı buz kesilmiş, şimdi de soğuktan sapır sapır titriyordu.

Müjdeciler gidecekleri yere koşmuşlardı.

Paşa konyak şişesiyle bir tabak dolusu kesme şekeri önüne almış, çekiyor. “Ev değil çilehane, karı değil püsküllü bela, rahat dōşeği değil iğneli fiç!” diye dövünüyordu.

Şehri, paşanın geldiğini duyunca selamlık odasına koştu. Konağın içinde başlıca nefs-i mütekellim,² hanımefendi olduğuna iman etmiş olmakla beraber paşayı da idare etmek, onun teveccühünü de gaip etmemek politikasını güdüyordu. Ne de olsa paşa, paşa idi.

“İhvan-ı kadimeden³ Haşmet Beyefendi'nin ziyaretlerine gitmiştim!” diyerek paşanın odasına daldı.

1 Çar çeşim: Dört göz.

2 Nefs-i mütekellim: Birinci şahıs.

3 İhvan-ı kadim: Eski dost.

Paşa, karşısındakine laf söyletmeden, içini dökmeye başladı. Söyledi, söyledi. Nihayet, “Şehriciğim, Eflatun gibi akıllısın, Lokman Hekim gibi bilgilisin. İçine doğanı açıkça söyle; icap ediyorsa neşteri al, göğsümü deş, dertten beni kurtar!” dedi.

Şehri, ağzındaki karanfili evire çevire, vadi-i hisabete girdi:

“Paşacığim, bütün bu hiyel ve desais,¹ hep çiftliğin etrafında dönüyor. Kariha-i ilhamı sabiha-i şehriyarîden nail buyuruldukları bu mülk yok mu, işte merdümek-i hasret olan o. Allahuâlem bissavap, fakat zann-ı hakiranemce, iffet-i vesimeye verilen senede, çiftlik kaydını da derkenar buyurursanız akar sular duracak. Bu kârüzar zail olup derhâl telifi beyin hasıl olmazsa, vech-i felekidemi fem-i mübarekenizden çıkacak luap ile tevbih buyurun. Meşruhatım sübut bulmazsa çakerinize, Mithat Paşa, Ahmet Rıza Bey, Damat Mahmut Paşa mensubiyetini izafe ile...”

Paşa, gözleri yerinden ve vücudu kanepeden fırlamış, “Şehri, aklını mı oynatıyorsun? Yüreğime mi indireceksin? Yeter! Kâfi! Sus!” emriyle ağzını kapatmıştı.

Bir iki aksırıp öksürdü. Bir cigara yaktı. Bitap söyleniyordu:

“Haltın büyüğünü ettik, gömleğimden maadası hanımındır diyerek bir bilmem ne yedik. Bu kadar rezaletin üzerine, mükâfat olarak, çiftliği de bahşedecek miyiz?”

Şehri, yutkundu, yutkundu, yutkundu.

Müsaade alarak helaya gidip geldikten sonra bir cigara daha yaktı. Bir defa daha yutkundu ve tükürüğünü yutar yutmaz, kendini unutmuş gibi haykırdı:

“Korkma, at imzanı paşam!”

¹ Hiyel ve desais: Hileler.

Paşa, etrafı dinleye dinleye yüzüne bakıyor, Şehri, göğsünü gere gere sözünü tamamlıyordu:

“Taraf-ı acizden tesvit edilen¹ sened-i mahutta,² ‘Sırtımdaki gömleğimden maada, fizemanına taht-ı tasarrufumda bulunan emval ve emlâkin...’ cümlesinden sonra ‘sümünü’³ kelimesi mevcuttur. ‘Semen’⁴ zannedilmesi ve farkına varılmaması için vazetmiştim. İşi kimse çıkmadı, Behlül bî-behresi⁵ de anlamadı.”

“Pekâlâ, yani ya açıkçası...”

“Emval ve emlâk-i valâlarının sekizde biri lâşey⁶ hükümdedir. Bu miktarı, bendegânınıza sadaka olarak da ihsan buyurabilirsiniz!”

Paşa, meseleyi hakkıyla kavrayamadığı için soruyordu.

“Dediğine bakılırsa elimizi, ayağımızı kısıkıvrak köstekleyen senet, kariya zırnık vermiyor öyle mi?”

“Öyle, baş tacım!”

“Şaka etme, domuz topunun sırası değil.”

“Billahi doğru söylüyorum velinimet!”

“Aylarca çektiğim buhran boşuna mı idi?”

“Fırsat düşüp de velinimete arz eyleyememişim.”

“Şimdi karı akıntıya kürek mi çekecek?”

“Tabii efendicağızım.”

“Yani, malın mülkün sekizde biri onun, okkalı tarafı bizim desene...”

1 Tesvit: Taslak yazı, karalama.

2 Sened-i mahut: Söz konusu senet.

3 Sümün: Sekizde bir.

4 Semen: Fiyat, değer, bedel.

5 Bî-behre: Nasipsiz.

6 Lâşey: Değersiz. Hiçbir şey.

“Şüphesiz.”

“Ağzını öpeyim, şunu bir daha söyle.”

“Müşarünileyhayı bir atlattım ki velinimet!”

“Öyle ise gel, seni kucaklamayayım da kimi kucaklayayım!”

Tam sarılacakları saniyede sanki bir dağ yarılmış da volkan patlamış gibi bir tarraka¹ oldu. Topuzu bir tarafa, kilidi öbür tarafa fırlatarak, rezeleri oynayarak kapı ardına kadar dayandı. Bir lav dalgası gibi hanımefendi odaya savlet etti.² Gök gürültüsü gibi gürliyor, gözleri şimşekler gibi çakıyor, ağzından ateşler ve köpükler fışkırıyordu. Yolundan çıkıp da uçuşuma yuvarlanan bir lokomotif gibi geldi; yıldırım gibi kaydı, doğru Şehri’ye çarpar çarpmaz altına aldı.

Şehri, bu dehhaş³ silindir altında hurdahaş olmuştu.

Hanımefendinin pençeleri, tuttuğu yeri bir çelik kerpeten gibi yakalıyor, kuvvetli tekmeleri bir balyoz gibi iniyor, elle-rine, ayaklarına kanaat etmediği için, iki çenesini de men-gene gibi kullanıyordu.

Şehri, içi kemik dolu bir çuval hâline gelmiş, yerden yere fırlatıldıkça takır tukur ediyordu.

Hangi köşeye, hangi duvara top gibi atılmadı?

Rüstem-i Zâl, onu düştüğü yerden yakalayarak gene ha-valıyor, oradan oraya savuruyor, yorgunluk alırken de kolu-nu, budunu ısıırıyordu.

Şehri’de ne can kalmıştı ne derman; ne hareket kalmıştı, ne bereket.

1 Tarraka: Gümbürtü.

2 Savlet etmek: Saldırmak.

3 Dehhaş: Dehşet verici.

Seyrederken kendinden geçmiş olan paşa, aklını toplayıp da “Aman! Zaman!” diyeceği esnarlarda, birden farkına vardı ki musariler¹ üzüzlenmiş.

Behlül beyle damat bey de meydan-ı vegada² yumruk sallamıyorlar mı?

Artık Şehri, Şehrilikten çıkmış, bir bohça hâline gelmişti.

Hanımefendi, damat, Behlül, keenne³ fahişe bohçası oynamaya kalkmışlar, bohçayı ebenin eline kaptırmamak için olanca kuvveti bazuya vermişlerdi.

Bu oyun devam ededursun, bir dördüncü oyuncu da peyda oldu.

O da Veysel’di. Veysel, bohçayı ele alır almaz, “Biraz gerileyin!” dedikten sonra, kucaklayınca doğru sofayı boyladı. Üstüne çıkıp tepinmeye başladı.

Selamlık halkı, başta Abdülgani Efendi olmak üzere etrafa, harem takımı da kapılara üşüşmüşler, paşa efendi ise helaya kaçmış, hırkasının cebine sakladığı konyak şişesini ağzına dikmişti.

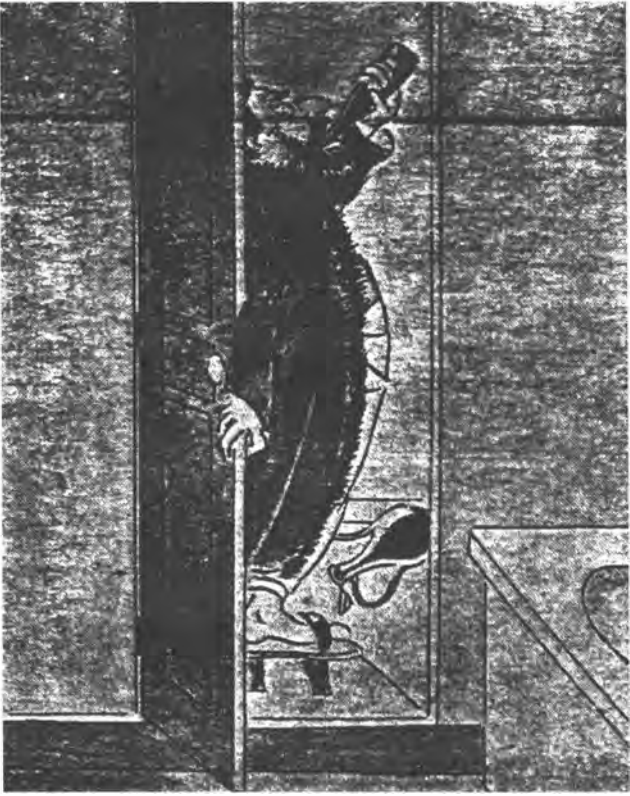
Sürpik, musarilerin arasında, bir hakem gibi dört dönüyor, Hürmüz ve Hüsnücemal Hanımlar, eteklerini başlarına almış, oradan oraya seğirtiyorlardı.

Ara kapıda, Tiryal Kalfa, Menekşe Bacı, Dilber ve onların gerisinde kerime hanım ile torun vardı.

1 Musari: Pehlivan.

2 Meydan-ı vegâ: Kavgâ meydanı.

3 Keenne: Sanki, güya.

Paşa, konyak şişesine dayanmıştı...

Binbir çene:

“Hay babanın canına irahmet! Yumruğu yumuşak etine, tekmeyle belinin ortasına yapıştır da kapılık bacalık olmayasın!”

“Vuracağınız kadar vurun ama sezmez yerini gözetin!”

“Kardeş, o herife bunların birisi bana mısın demez.”

“Ellerin, ayakların dert görmesin sultanım!”

“İnsanın hanımının vurduğu yerde gül biter!”

Selamlık kısmı temaşa-geranının¹ keyfine de payan yok.

İsmail Ağa, avucunda sakladığı cıgarasını burun delikle-
rinden savura savura: çiğne teresi, diyor; Bilal, bir tekme de
benden vur, diye gayrete geliyor; Ayvaz, bizim memlekette
peşin ıslatırlar da bu işi öyle görürler, diye söyleniyordu.

Bahçıvan Zeynel Ağa, kulağına kurusıkı bir Karadağ
tabancası patlat, aklı başına gelsin, diye tutturmuş; arabacı
Ömer Ağa, hergele bir daha iki sene tımar istemez, diyerek
elindeki gebreyi² göstermeye koyulmuştu.

Hanımefendi, paşayı abdesthane kapısında görür görmez,
Şehri'ye kaspahannek gibi haykırdı:

“Soğuklarda ne duruyorsun paşacığım? Zaten yarım
adamsın, kendini üsütüp hasta mı edeceksin?”

Hanımefendiyi, kayınbirader bey takip etti:

“Öyle dertli dertli durma, paşa enişteciğim. Şu Veysel'in
sözür.e inan, kellemi veririm ki hep aksatamızı bu zenaat sa-
hibi berbat etti.”

Behlül, “Monşer, emin ol ki...” derken hanımefendi dir-
sekleyip önüne geçti.

İç dökecek zamanı, tam sırasında bulmuştu, ağzını açtı:

“Burada kim var, kim yok toplanın, beni dinleyin hep şa-
hit olun. Aldanmak insan için; ben de aldandım. Kişiyi nasıl
bilirsin, kendin gibi. Bu Şehri denilen mahlukun bu gûna³
fitne kumkuması olduğunu bilir mi idim? Meğer zavallı pa-
şacığımda hiç kabahat yokmuş. Evin içini allak bullak eden
bu yere bakan, yürek yakan cüce imiş!”

Veysel, ağzını açacak iken, hanımefendi susturup devam
etti:

1 Temaşa-geran: Seyirciler.

2 Gebre: Atı tımar etmeye yarayan kıldan kese.

3 Gûna: Tûr, tarz.

“Kapının arkasından hepsini kulaklarımla işittim. Dış yüzüne bakarsan, ne ağzı marifetli, efendiden kişi. Çenesi öyle göz boyuyor ki. Söylediklerini bir duysanız, neler de neler, ne maydanozlu köfteler... Yok kadın değil de huri imişim. Eyüb’ün kaymağından, Hacıbekir’in latilokumundan üstünmüşüm. Mecnun’un Leyla’sı, Ferhat’ın Şirin’i imişim. Evvelce yüzüme dikkatli bakmamışmış, karşısına geçince gözlerim ciğergâhını delmiş, can evinden vurulmuş. Daha, daha... Ne kâtipçe sözler... Ben de ayı kaval dinler gibi, sahi diye dinledim, durdum. İyi erkek, hoş erkek ama ne faidesi var? Bunca kadını parmağında oynatmış; sındırlıyı sıyırmış, Karaağaca kandil asmış, bana mı yâr olacak?”

Behlül gene sözü kesti:

“El çabukluğunda Kaznöf, *aventure*¹’de¹ Don Juan gibi bir *monstre*² mağlup ettik.”

Hanımefendi acayip acayip bakınırken Sürpik Dudu imdada yetişti:

“Senin anlayacağın, Kazaz Artin’den laf açoor. Söylediği adam, Kumkapı’daki, Samatya’daki bütün karıları, çıralı odun gibi yakmış kavurmuş, ortalığı suspus etmiştir. Teyzem Takuk Dudu bilem âşık olmuş da kendini Sulumanastır’daki lağıma atmış ise güç bela çıkarmışlar.”

Veysel de araya giriyordu:

“Dudu, bayıldım senin teyze hanımın inceliğine. Hangi Takuk bu? Çiçekçi’de, Yedikuleli Agavni’nin bitişiğindeki Takuk Hanım mı?”

Hürmüz dayanamadı:

“Kork Allah’tan korkmayandan! Büyük sözüme tövbe, daha kırk yıl dul otururum da bu huydaki erkeğin karısı olmak istemem, girdiği odaya bile girmem; sokakta rastlasam

1 (Fr.) *Aventure*: Macera.

2 (İng.) *Monstre*: Canavar.

yolumu değiştiririm. O hercai huyu var mı yok mu, ağzıyla kuş tutsa makbulüm değil.”

Hüsnücemal Hanım, “Kardeş, benim de dilimde tüy bit-ti!” derken Menekşe Bacı da bir kenardan başını uzatmış, “Öylesi kapıdan kovsan bacadan girer!” diyor, Tiryal Kal-fa, ellerini dizlerine vura vura, “Kabahat benim tombul ha-nımımda; karıncanın bile kırıldığını istemeyen merhametli sultanımda!” derken alt tarafını Sürpik Dudu getiriyordu:

“Bu çeşidin kafasını, yılan ezer gibi ezmek sevaptır. İmam efendi, papas efendi de müsaade eder; hatta kendileri bilem tepesine çıkar da mendili ele alıncas bir âlâ hora teper.”

Abdülğani Efendi, tespihini çekerken göz kapaklarını hafıfçe araladı. Hanımefendinin karşısında, susup durmak-tan çekinmiş, bir şey söylemiş olmak lüzumunu hissetmişti, “Ehlen ve sehlen¹ ihvanına. Gazveniz² müteyemmen³ ve mü-barek olsun!” dedi.

Veysel atıldı:

“Biz can cana, baş başa iken cızlamı çekip,⁴ peşkeşe kon-mak yok, hacı fışfış!”

Paşa, içeride yıllanmış kalmıştı.

Sürpik, bir kolunu Hürmüz’ün omuzuna ötekini de böğ-rüne dayayıp bir tavır takındıktan sonra hanımefendiye hitap etti:

“Hanımım, takke durma, keseni aç, iki kuruşluk çöğen, iki kuruşluk sarımsak, iki kuruşluk kırmızıbiber sımarla. şu şehri herifinin bir pastırmasını yapayım da göresin. Bizim Kayserili Mardiros Efendi’den öğrendiğim gibi olmazsa tut da kafama çal!”

1 Hoş geldin, merhaba.

2 Gazve: Arap kabileleri arasındaki çatışma.

3 Müteyemmen: Uğurlu, kutlu.

4 Cızlamı çekmek: Kaçmak.

Veysel, “Dudu, sen o mübareği Samatyalı aftosuna rakı mezesi götür!” deyip yere fıskiye gibi tükürüyor, Behlül Bey yüzünü buruşturarak, “*O mon Dieu, quelle ordure!*”¹ diye ağzını mendille kapıyor, koluna dayanan damat bey fıkır fıkır gülüyordu.

Zavallı kerime hanım, başına bir başörtüsü almış, çocuğunu elinden tutmuş, Tiryal Kalfa ile Dilber’in arkasından başını uzatmaya çalışıyordu.

Veysel, fesini yıkıp kafasını kaşıdıktan sonra gene lafa atıldı:

“Elmas ablacığım, ötesini bana bırak. Bu akşam hava karınca Avadis ile Zeynel’i alayım, hergeleyi karga tulumba edip Aziziye Karakolu’nun önüne sereyim. Şişmanın, sakalının adamları yakalasınlar, bir âlâ tantunu boylasın!”

Hanımefendi, derhâl pürtelaş sokuldu:

“Benden yana fersah fersah müsaade ama gel gelelim paşacığma bir laf gelirse... Sittin sene böyle gözü kapalı yatacak değil a. Elbette akli başına gelecek: Kimin nesisin, nerede oturuyorsun diye sorup sual edecekler.”

Tam o dakikada, sofadan, anneciğim, diye can havliyle, ciyak ciyak bir feryat ortalığı çınlattı. Herkes yerinden bir karış sıçramış, yürekler ağza gelmişti.

Kerimezade, avazı, çıktığı kadar bağıra bağıra, koşmuş, hıçkıra hıçkıra anlatıyordu:

“Haminne! Anne! Ölü dirildi; gözlerini açıp kapıyor!”

Bu haykırış, paşanın da eteklerini tutuşturmuş, o da kuşağını tuta tuta, kürkünü uçura uçura, odayı boylamıştı.

“Ne var, ne oluyor? Münkir Nekir mi çıktı, kıyamet mi kopuyor?” demeye kalmadan kalabalığı ite, kaka Hürmüz öne geçti; ortada dikildi:

1 (Fr.) Aman Allah’ım, ne pislik!

“Kıyamet dediniz de hatırıma geldi. Ayol bu arap saçı kıyamete kadar sürecektir mi? Bu harrangürre¹ tükenmeyecek mi? Hatunun başı böyle bağlı mı duracak? Boşadım mı diyecek, ne diyecekse desin, imam da gelsin, paşa efendimize nikâhı tazelesin!”

Paşanın derhâl gayret damarları oynamıştı. “Ulan İsmail, imama koş, yakala getir!” emrini verdi. Hanımefendiye de yaklaşarak, “Korkma, senet teresinin altına mührü basacağım!” diye gürledi.

Hürmüz, “Durunuz çocuklar, ben şimdi her şeyi yoluna koyarım!” deyip eteklerini toplar toplamaz kendini Şehri’nin yanında buldu.

Şehri, gözleri kapalı, külçe gibi, sırt üstü yatıyordu. Baş ucuna çömeldi. “Bana bak, hû!” diye seslendi. Ses, seda yok.

Bu sefer, sesini daha kuvvetli çıkararak omzundan sarsmaya, ayağıyla dürtmeye başladı:

“Ayol öldün mü adam, kendine gelsene, cevap verse-ne...”

Ölüde hareket var, onda yok.

Hürmüz’ün, birden gözleri parlayarak yerinden oynadı.

“Baha paşa kadar olmasın, onun gibi bu da nasıl mis gibi boşar, görürsünüz,” dedikten sonra haykırdı:

“Hüsnücemal Hanım, Menekşe Bacı, Tiryal Kalfa, Dilber, küçük hanım, başınız açıksa eteklerinizi örtüp koşunuz. Ayol ne bel bel bakışıyorsunuz, haydi çabuk! Veysel Bey, damat bey, misafir bey, hoca efendi! Siz de durmayın! Bilal Ağa, Zeynel Ağa, Ömer Ağa! Hepiniz, hepiniz! Ayvaz mısın, nesen, kulağın sağır mı? Allah’ın kulu kim varsa yetişsin!”

Konak halkı Hürmüz’ün etrafına toplanmışlardı.

¹ Harran gürre: Gürültü.

Paşa, gene kayıplara karışmış, hela kapısının aralığından burnunun ucuyla iki gözü görünüyordu.

Hürmüz, bermutat elini böğrüne dayayıp sağ ayağını ileri attıktan sonra bir müddet tefekküre daldı. Parmağı dudaklarının üstünde, etraftakilere sükût işaret ediyor, çömelerek usul usul Şehri'ye yaklaşıyordu.

Bir arşın kadar sokulduktan sonra parmaklarını oynatarak, hafiften hafife, “Gıdı, gıdı, gıdı!” demeye başladı.

Yavaştan yavaş boynunun altından gıdıklamaya koyuldu. Şehri'de aldırış yok.

Ensesini, kulaklarının arkasını dolaştı.

Gene bana mısın demiyor.

Göğsünün yanları, koltuklarının altı, belinin iki tarafı...

Hâlâ put...

Diz kapaklarının içi, baldırları derken sıra ayaklara geldi.

Ayaklarında, altı pençeli, üstü çamurlu, iki alamet potin vardı. Bunları çıkarmak için birine Sürpik, ötekine Menekşe asıldı.

Sanki mıhlanmış, perçinlenmiş... Çek, çek... Çıkar şey değil.

Hürmüz'ün, “Susunuz, kıpırdamayınız!” işaretlerine rağmen, ‘Ha babam ha! Ha gayret ha!’ teşvikleriyle sıkı bir asılıştı, Sürpik de, Menekşe de, arka üstü bir karambol yaptılar.

Potinler çıkmış fakat ortalık hercümerce uğramıştı.

Bacının, babası tutmuş gibi, ağzından salyalar akmakta, Sürpik de yattığı yerde, avazı çıktığı kadar bağırmakta idi:

“Ka bu ne leştir? Fare değil, köpek de değil, yaban domuzu ölüsüdür, nedir?”

Hürmüz, öğüre, öğüre, “En keskin zırnık bunun yanında halt etmiş! Midemizin altını üstüne getirdin, kör olası, yetişmeyesi herif!” derken Hüsnücemal Hanım, “Kokmuş yurmurtadan da beter; içimiz, dışımız birbirine karıştı. Billahi imtilaya uğrayacağız!” diye köşe bucak kaçarken, Behlül Bey, “Mühim bir keşif! Valeryanat damonyak esansı bundan başka bir şey değildir!” sayhasını atıyor, Veysel kahkahadan kırılıyordu.

Hanımefendi ağzını, burnunu mendille tıkamış, baygınlıklar geçirmekte idi.

Şehri hâlâ heykel gibi yatıyordu.

Hürmüz’ün manevrası fos çıkmak üzere idi. Son bir ümit kalmıştı: Ayaklarının altı.

O ümit de boş çıkacak olursa Hürmüz hırsından çatlayacaktı.

Mütehakkimane, gözlerini açarak, kaşlarını çatarak, etrafı gene sükûta davet etti. Başını yana dönerek, bir eliyle ağzını, burnunu sımsıkı kapayarak, öteki elini uzattı. Ayağının altına dokunduğu saniye, Şehri havaya fırlamıştı.

“Amanın! Enbiya, evliya hörmetine, padişah başı için yapmayınız!” diye yerlerde kıvranıyordu.

Hürmüz, muzafferiyetinin neşve ve gururuyla kumandayı vermişti:

“Gıdıklayın ayaklarını!”

Kim var, kim yok, Şehri’nin üstüne üşüşmüş, ayaklarını gıdıklıyorlar, o da tortop olmuş, iskemle kuklası gibi zıp zıp sıçırıyor, çarkıfelek gibi dönüp taklak atıyor, aynı zamanda katılıyordu.

Hürmüz ayağını yere vura vura, “Boşa bakayım düzenbaz! Boşadım desene, ağzından çıkarsana!” dedikçe Şehri, büküm büküm bükülüyor, Menekşe Bacı, “Hele yezide bak,

tapınıyor mu nedir? İki din kullanıyor galiba!” derken Sürpik Dudu, “Kırk Arap’ın akıllı bir incir çekirdeğini doldurmaz beyanını eden halt etmiş! Hiç yalan laf etmoorsun, benden ayla istavroz çıkaroor!” diyordu.

Şehri, “Tat... Tat... Tat...” derken Sürpik, “Hay ağzının tadı kurusun da tavanı çöksün!” diyerek parmağını diline bastırıyor, Veysel de, “Gagası kandillinin hâlâ akıllı, fikri tatlıda be!” diye kahkahayı basıyordu.

Yasalarla Şehri’nin ağzından çekilen söz, nihayet iki dudak arasından çıkıverdi:

“Tatlik¹ ettim!”

Alkış tufanı derhâl kopmuş, arkasından iltifatlar yağmaya başlamıştı:

“Ha şöyle, Firavun!”

“Ya Rabbi şükür kurtulduk!”

“Oooh! İşte istediğimiz bu!”

“Boğazına iskorpit balığı takılsın da bir daha geri be geri çıkmasın, anladın hent madrabaz?”

“Yola geldin mi avurdu kınalı!”

“*Canaille! Va m’attendre sous l’orme.*”²

“Tallâka, yutalliku, tatlikan, mutallikun...”

Olduydu, olmadıydı... Bir daha... Şunun açıkçasını söyle, boşadım desene be herif, gibi yaygaralar ortalığı kaplarken, Şehri’nin ayak ucunda diz çöken Sürpik Dudu, “Yaş yaş sıcak sıcak gelorsa bu nedir?” diye yerinden fırladı.

Yer sırsıklam. Şehri altını ıslatmış.

Bir parti daha burunlar, ağızlar tıkanı, çeneler açıldı:

1 Tatlik: Boşanmak.

2 (Fr.) Alçak! Git karaağacın altında bekle beni.

“Aman ne keskin, nişadır ruhundan beter.”

“Vakit geçiştirmeden muşambayı silmeli, vallahi kavrulur da kabuk gibi açılır.”

“Ârtin Efendi’den çok müşahade etmişim. İçkili işi mermer taşa bilem kezzap gibi işler.”

“Billahi, ne elimi sürerim, ne de temizlerim.”

“Şana da olmuş olanlar, bacı silsin diyen var mı?”

“Demek *chatouillement*¹ da sonda tesiri yapıyor!”

“Aptesti münfesih² oldu ve lakin cümleten münşerih³ olduk!”

Hanımefendi, dövünmeye başlamış, “Bakındı, şimdi başıma gelen işe. Her yer battı, berbat oldu; herkes de basıp bir âlâ ortada mekik dokudu. Şartlanmadan kimseye içeri ayak attırmam!” diye terter tepiniyordu.

Tam o esnada İsmail Ağa bir fişek gibi içeriye savlet etti. Elinde bir zarf.

“Mabeyn-i hümayundan bir yaver bey getirdi, Müstacelmiş!”⁴ derken paşa meydana çıktı.

Zarf İsmail Ağa’nın elinde bekleyedursun, paşa kürkünün eteklerini toplayarak, kenar kenar geldi. Üstünde başkitabe-tin damgası bulunan zarfı titreye titreye yırttı.

Aman gözlük!

Acele işe şeytan karışmaz mı? Aranıyor, taranıyor, meydanlarda yok.

Nihayet, bir pertevsiz⁵ yetiştirildi. Paşa kâğıdı okudu:

1 (Fr.) Chatouillement: Gıdıklamak.

2 Münfesih: Hükümsüz.

3 Münşerih: Gönlü ferah, şen.

4 Müstacel: Acele, acil, ivedi.

5 Pertavsız: Büyüteç.

Öteden beri nezd-i seniyye-i velinimeti akdesîce mücerrep ve müsellemler bulunan şecaat ve hamaset, dirayet ve sadakat, hall ü akt ü ümurdaki kıyaset ve fetanet-i samilerine binaen serdar-ı ekremlik paye-i celili ile Rumeli vilâyatı selâsesinde mütehaşşit asakir-i Nusret-measır-ı hümayun kumandasının uhde-i devletlerine tevdi buyurulduğunu mübeyyin irade-i tacidari-i cenab-ı hilâfetpenahî şerefsudur ve sünuh buyurulmakla...¹

Eeee... Dünya bu...

Her inişin bir yokuşu olduğu gibi her somurtuşun da bir gülüşü olur derler.

Biraz evvel saç saça, baş başa birbirine giren, sille tokat gürültüsünden kıyametler kopan konakta, şimdi sürur ve sefa patırtısı çınçın ötüyor.

Ne olup ne bittiğini bilen, bilmeyen, birbirine sarılmış hacılaşıyordu. Arada, paşanın naraya benzer sözleri duyuluyordu:

“Boru değil koskoca devlette iki kişiden gayrı serdar-ı ekrem çıkmadı be! Üçüncüsü de ben! Ehli bulunmadığından, bu memuriyet yirmi beş senedir münhaldi.² Az teres oğlu teres mi imişim? Şimdi kim olduğumu anladınız mı? Pardon dediniz mi?”

Bu hengâmeler arasında birden, şangır şungur, davullu zilli, “Hamidiye Marşı” velvele-endaz³ olmaya başlamasın mı?

Kerimezade, selamlık sofasının ortasındaki org çalgısının düğmesine basmış, o alamet de derhâl işlemeye koyulmuş.

1 Öteden beri padişahın yüce, mukaddes nezdinde makbul ve mübarek hasletler olan yiğitlik, kahramanlık, dirayet, sadakat gibi vasıflarla muttasıf olup, işlerin halli ve faslı yolunda gösterdiği üstün beceri ve yetkinlik dolayısıyla, Rumeli Vilayet-i Selasesi’ndeki (Üç Rumeli Vilayeti’ndeki) müşterek Osmanlı kuvvetleri kumandanlığının uhdesine verildiğine dair padişah emri yayınlanmakla...

2 Münhal: Açık, boş kadro.

3 Velvele-endaz: Gürültü patırtı çıkaran.

Şimdi sıra raksa gelmişti.

Paşasından ve hanımefendisinden tut da ayvazına kadar, kadınlı erkekli bütün konak halkı, marşın temposuna ayak uyduruyor, zıp zıp zıplıyorlardı.

Bir aralık fırsat bulan paşa, yavaşçacık sofaya sıvıştı. Yerde büzülmüş yatan Şehri'ye yaklaştı; kulağına eğildi, "Sakin kimseye duyurma, seni maiyetime başkâtip alacağım. Yalnız ikimiz, fertiği kırıp bu baş belalarından yakayı kurtaracağız!" der demez, Şehri gözlerini açtı; fıldır fıldır bir iki kere oynattıktan sonra, "Siz de kimseye duyurmayınız paşacığım, Çeşmicellat elimin altında!" müjdesini fısıldayıverdi.

İçeriki odadan binbir ses işitiliyordu:

"Hürmüzcüğüm, başını boş bırakmaya gelmez, bize de yol göründü."

"Anca beraber, kanca beraber kadınım!"

"Öyle ya, Allah birbirimizden ayırmasın, hep gideriz kardeş!"

"Behlül, ben de bir bâlâlık koparırsam..."

"Monşer Düyun-ı Umumiye'den vazgeçtim. Orada bir *interprété*'lik¹ veya *secrétaire*'lik² alırım..."

"Paşa eniştemin maiyyetinde, dolgun maaşlı bir mühürdarlık kaptım mı, kekâ, gel keyfim gel!"

"Rumeli'nin ab u havası nehafet-i bünyeme³ belki müsait gelir, dâi de iktisabi semen eyler."

Bütün bu hayhuy arasında kulaklarda en çınlayanı, Sürpik Dudu'nunki idi:

1 (Fr.) *Interpréte*: Tercüman.

2 (Fr.) *Secrétaire*: Sekreter.

3 Nehafet-i bünye: Bünye zayıflığı.

“Ben de, ne köpoğlu karı olduğumu orada göstereceğim. Kara gözlü, kara kaşlı, burma bıyıklı bir delikanlıyı ensesinden yakalayıncas doğru papaza götürüp nikâhımı kıydıracağım. Ondan sonram, yan gelip kefime bakacağım! Kah! Kah! Kah! Kah!”

S O N

Akşam Matbaası, 10.5.1933

